

РОБЪРТ ЧАРЛЗ УИЛСЪН ДАРВИНИЯ

Превод от английски: Юлиан Стойнов, 2009

chitanka.info

На П. Х. Д. и Т. Н. Х., заради търпението и добрите съвети, на Шоуна, заедно повярва в работата ми, и на всички неупоменати помощници (вие знаете кои сте)

ПРОЛОГ

МАРТ 1912

Гилфорд Лоу стана на четиринайсет в нощта, когато светът се промени.

Това беше повратната точка в човешката история, нощта, разделила последвалото от онова, което беше преди, но преди да се превърне в граница, тя беше само нощта след неговия рожден ден. Мартенска събота, студена, под безоблачно небе, дълбоко като зимно езеро. Той прекара следобед да тича след обръча заедно с по-големия си брат, изморени, двамата изпусаха огромни облаци от пара в хапещия въздух.

За вечеря майка му поднесе свинско с боб, любимото ядене на Гилфорд. Тенджерата бе стояла целия следобед във фурната, изпълвайки кухнята с примамливия аромат на джинджифил и меласа. Имаше и подарък за рождения ден: подвързано с кожа блокче за рисуване и нов пуловер, тъмносин, съвсем като за възрастен.

Гилфорд беше роден през 1898-а — почти в зората на новия век. Той беше най-малкият от тримата. Повече от брат си, повече от сестра си, Гилфорд принадлежеше на онова, което родителите му все още наричаха „новият век“. За него не беше нов. Беше прекарал почти целия си досегашен живот в този век. Знаеше какво представлява електричеството. Дори разбираше от радио. Той беше човек от двайсети век, тайно презиращ пращното минало, газените лампи и нафталина. В редките случаи, когато в джобовете му се озоваваше някоя монета, Гилфорд си купуваше „Модерно електричество“ и го четеше, докато кориците се разпаднат.

Семейството им обитаваше солидна градска къща в Бостън. Баща му беше словослагател. Дядо му, който живееше на горния етаж до стълбата за тавана, беше участвал в Гражданската война, в състава на 13-и Масачузетски полк. Майката на Гилфорд готвеше, переше, разпределяше финансите и отглеждаше домати и фасул в миниатюрния заден двор. Брат му, по мнението на всички, един ден щеше да стане доктор или адвокат. Сестра му бе слабичка и мълчалива, обичаше да

чете романите на Робърт Чамбърс, нещо, което баща му не одобряваше.

Беше време да си ляга, когато небето внезапно се озари в ярко сияние, но му позволиха да остане заради всеобщото весело настроение в къщата или може би защото сега вече беше по-голям. Гилфорд не разбра какво точно се случва, когато брат му извика всички при прозореца, а после изхвърчаха навън през кухненската врата, дори и дядо му, за да втренчат погледи в нощното небе. В началото си помисли, че цялата тази олелия е свързана по някакъв начин с неговия рожден ден. Макар да си даваше сметка, че това едва ли е възможно. Какво толкова има в един рожден ден? Пъстроцветни светлини озаряваха небосвода над къщата. Може би нещо гори, помисли си той. Нещо далече навътре в океана.

— Прилича на северно сияние — обяви майка му със сподавен и неуверен гласец.

И наистина беше като северно сияние, блещукаща завеса, която се поклаща бавно от лек ветрец и хвърля неуловими сенки върху боядисаната в бяло ограда и обрулената от зимата градина. Огромна стена от светлина, ту зелена като стъкло на шише, ту синя като морето на свечеряване, и свършено беззвучна. Досуц като Халеевата комета, която бе преминала преди две години.

Майка му вероятно също си бе спомнила за кометата, защото повтори думите, които бе казала тогава: „Прилича на края на света...“

Защо ли го беше казала? Защо кършеше ръце и засенчваше очи? Гилфорд, тайно зарадван, не смяташе, че това е края на света. Сърцето му туптеше като часовников механизъм, поддържайки известен само на него ритъм. Може би това беше началото на нещо? Не края на един свят, а зараждането на друг. Като началото на ново столетие, помисли си той.

Гилфорд не се боеше от новите неща. Небето не го плашеше. Той вярваше в науката, която (според списанията) разкриваше загадките на природата и подкопаваше архаичното невежество на човечеството със своите търпеливи, но настойчиви въпроси. Гилфорд имаше известна представа какво е науката. Според него тя не беше нищо повече от любопитство... смекчено от смирение, дисциплинирано от търпение.

Науката беше *съзерцание* — особен вид наблюдение. Внимателно разглеждане на нещата, които не разбираш. Съзерцание на

звездите, но без да се страхуваш от тях, без да ги боготвориш, а само задаваш въпроси, търсиш въпросите, които ще отключат вратата към нови въпроси и въпросите отвъд тях.

Гилфорд остана да седи невъзмутим на порутената задна стълба, докато другите се прибраха вътре, обсъждайки развълнувано случката. В първия момент се почувства щастлив, че е сам, загърнат в новия си топъл пуловер, докато парата от устата му се виеше нагоре към бездиханното сияние в небето.

По-късно — през следващите месеци и години, през последвалия век — щяха да бъдат направени безброй сравнения. Потоп, Армагедон, изчезването на динозаврите. Но събитието, ужасяващото известие за него и разпространяването на тази новина сред останките от човечеството, нямаха сходни на себе си, нито какъвто и да било прецедент.

През 1877 година астрономът Джовани Скиапарели бе картографира каналите на Марс. Десетилетия наред картите му бяха прерисувани, подобрявани и приемани като факт, докато по-мощни телескопи не доказаха, че каналите са само илюзия, освен ако самият Марс не се е променил оттогава: напълно възможно в светлината на това, което сполетя Земята. Може би нещо бе прекосило Слънчевата система — като конец, понесен от неуловим полъх, нещо ефирно, но с невъобразими размери, докоснало първо студените светове на периферията, прониквайки през скали, лед и замръзнала мантия, през пластове от геологични наноси. И променяйки всичко, което докосне. Доближавайки Земята.

Небето беше пълно със знамения и поличби. През 1907-а — Тунгуският метеорит. През 1910-а Халеевата комета. Някои, като майката на Гилфорд Лоу, смятаха, че идва краят на света. Още тогава.

Небето в онази мартенска нощ беше по-ярко на североизточния хоризонт на Атлантическия океан, отколкото при приближаването на кометата. В продължение на няколко часа хоризонтът се озаряваше от сини и виолетови светлини. Сиянието, според някои, наподобяваше стена. То се спусна откъм зенита и раздели океана.

Виждаше се чак от Хартум (но в северното небе) и от Токио (едва забележимо, на запад).

От Берлин, Париж, Лондон, всички европейски столици — преливащата светлина бе озарила целия небосвод. Стотици хиляди зрители излизаха по улиците, забравили сън, заради това студено зарево. Към Ню Йорк се стичаха съобщения, до четиринайсет минути преди полунощ.

Точно в 23:46 източно време трансатлантическият кабел внезапно и необяснимо замлъкна.

Беше ерата на легендарните кораби: трансатлантическите лайнери от Големия бял флот, на компаниите „Кунард“ и „Уайт стар“, ерата на „Гевтоник“ и „Мавритания“, чудовищата на една империя.

Беше също така и ерата, в която се появи безжичното радио на Маркони. Замлъкването на трансатлантическия кабел можеше да бъде обяснено с всякакви катастрофални събития. Тишината на европейските радиопредаватели беше далеч по-зловеща.

Радиооператори пращаха съобщения и запитвания отвъд студения, спокоен Северен Атлантик. Не засичаха нито CQD, нито новия сигнал за бедствие SOS, нямаше драма с потъващи кораби, макар че неочаквано бе изгубена връзка с голям брой съдове, между които „Олимпик“ на компанията „Уайт стар“ и хамбургско-американския „Кронпринцесен Сесилие“ — истински флагмани, на които допреди броени секунди богаташи от десетки нации се бяха скупчвали край заскрежените перила, за да се любуват на природния феномен, хвърлящ такова ослепително сияние върху стъклената морска шир.

Необичайните, впечатляващи небесни светлини изчезнаха внезапно преди изгрев-слънце, плъзгайки се към хоризонта като огнен сърп. Слънцето се издигна в неспокойното небе и пое по своя вечен път. Океанът беше развълнуван, със силни и на места бурни ветрове. В зоната приблизително между 12 градуса западно от Гринуичкия меридиан и 40 градуса северно от екватора, цареше абсолютна, ненарушена от нищо тишина.

Първият, който пресече границата на „Стената на загадката“, кръстена така от нийоркските телеграфни служби, беше

застаряващият лайнер на „Уайт стар“ „Орегон“ — на път от Ню Йорк за Куинстаун и Ливърпул.

Тръкстън Дейвис, американският капитан на кораба, съзнаваше необичайността на положението, макар също като другите да не разбираше какво става. Радиото на „Орегон“ беше обемиста кутия с едва надхвърлящ стотина мили обхват. Съобщенията можеха да бъдат изопачени, слуховете за бедствия винаги се преувеличаваха. Но той помнеше добре Сан Франциско през 1906-а, когато заедно с други бе бягал през глава по улица „Маркет“, преследван по петите от пламъци, и имаше представа на какво е способна природата, когато се развихри.

Предната нощ капитанът предпочете да проспие събитието. Нека пътниците се лишат от сън и да зяпат небето, той избра топлия уют на своята каюта. Събуден преди зазоряване от изнервения радист, Дейвис прегледа съобщенията, получени по апарата на Маркони, след което нареди на главния инженер да надуе парата, а на главния стюард да свари кафе за целия екипаж. Загрижеността му беше колеблива, отношението към случващото се — все още скептично. „Олимпик“ и „Кронпринцесен Сесилие“ бяха само на броени часове източно от „Орегон“. Ако наистина получат SQD, той незабавно щеше да заповяда на главния инженер да пригответи кораба за спасителни операции, а дотогава... какво пък, щяха да са нащрек.

През цялата тази сутрин капитанът продължаваше да следи радиотрафика. Състоеше се предимно от въпроси и запитвания, придружени от привидно бодри, но издаващи скрита нервност поздравления, като ДУС — добро утро, старче! — типични за презряното братство на морските радисти. Безпокойството му нарастваше. Пътници с подпухнали от недоспиване очи, пробудени от внезапно усиления шум на машините, го притискаха за обяснения. По обяд той съобщи на делегацията развълнувани пасажери от първа класа, че е ускорил ход заради „опасност от ледени късове“, и ги помоли да се въздържат за известно време от пращане на телеграми, тъй като апаратът е повреден. Стюардите предадоха тази информация на пътниците от втора и трета класа. Дейвис от опит знаеше, че пътниците са като деца, които обичат да важничат, но с готовност приемат всяко обяснение, което би потушило техния дълбок и зле прикрит страх от океана.

По пладне силният вятър и бурното море утигнаха. Топла слънчева светлина прониза парцаливите облаци.

Същия следобед предният наблюдател извести за останки от корабокрушение, вероятно преобърнат кораб, плаващ на североизток. Дейвис нареди да намалят ход и да променят курса. Тъкмо се готвеше да заповяда да спуснат лодка, когато вторият офицер свали бинокъла и съобщи:

— Сър, не ми прилича на корабокрушение.

Скоро след това се доближиха. Не беше корабокрушение.

Ако нещо обезпокои капитан Дейвис, то бе, че не знаеше какво е *това*.

Поклащаше се сред вълните, безжизнено, с трептящи отражения върху гладките страни. Някакъв огромен, раздут октопод или сепия? По-скоро част от мъртво морско създание, макар да не приличаше на нищо, видно от Дейвис през двайсет и седемте години в морето.

Рейф Бъкли, неговият първи офицер, не сваляше омагьосан поглед от чудовището, докато то се търкаше в корпуса на „Орегон“, въртейки се около оста си.

— Сър — рече той. — Какво мислите за това?

— Не зная какво да мисля, господин Бъкли. — Всъщност капитанът би предпочел изобщо да не бе виждал подобно нещо.

— Прилича ми на... на червей.

И наистина, имаше сегменти и беше пръстеновидно като някакъв червей. Ако, разбира се, съществуваха червеи, достатъчно големи, за да погълнат един от комините на „Орегон“. Пък и какъв е този червей, който притежава разкъсани пипала, хриле или може би перки, които се издигаха на определени интервали над туловището. Зловещо розов на цвят, с масленовиолетови петна, като кожата на удавник. И с глава — ако безизразната, озъбена паст можеше да се нарече глава.

Червеят продължаваше да се върти, докато се плъзгаше към кърмата и скоро показва хлъзгавия си бял, нахапан от акулите търбух. В началото пътниците се трупаха на наблюдателните площадки, но скоро вонята прогони всички, освен най-упоритите сред тях.

Бъкли приглади мустак.

— Какво, за Бога, ще им кажем сега?

„Ще им кажем, че това е морско чудовище — помисли си Дейвис. — Че са видели Кракен. А може и да е самата истина.“ Но Бъкли очакваше сериозен отговор.

Дейвис изглежда продължително своя изплашен първи офицер.
— Колкото по-малко им кажем — рече, — толкова по-добре.
Морето беше пълно със загадки. Затова Дейвис го мразеше.

„Орегон“ беше първият кораб, който пристигна в залива Корк, намирайки пътя си на светлината на студения изгрев, без помощта на брегови светлини и сигнални шамандури. Капитан Дейвис нареди да спуснат котва на известно разстояние от остров Грейт, където се намираха доковете и шумното пристанище на Куинстаун — или, по-точно, трябваше да се намират.

Защото тъкмо това бе невероятният факт. Нямаше и следа от града. Там, където би трябвало да са оживените улици на Куинстаун и пристанището с надвиснали кранове, с докери и ирландски емигранти — имаше само дива гора, спускаща се чак до скалистия бряг.

Очевидно и същевременно невъзможно, дори мисълта за това предизвика неприятно замайване в главата на капитана. Беше готов да повярва, че по някаква причина лоцманът ги е отвел в друг залив или дори до друг континент, ако не бяха познатите очертания на острова и забуленият в мъгла силует на брега.

Това беше Куинстаун, заливът Корк и Ирландия, само че липсваше каквато и да било следа от човешка цивилизация и вместо нея се ширеше дива растителност.

— Невъзможно — сподели той с Бъкли. — Без да отричам очевидното, само преди шест дена в Халифакс пристигна кораб от Куинстаун. Разбирам, ако е имало земетресение или морето е заляло града — но дори тогава пак щяхме да намерим останки. Не и... напълно дива пустош!

Тази нощ Дейвис прекара в компанията на първия офицер на мостика. Пътниците, пробудени от мълчанието на машините, отново започнаха да се скупчват край перилата. Въпросите им не секваха. Само че сега вече нямаше какво да им отговорят, липсваха думи, с които да ги утешат — дори и лъжи. От северозапад се надигна влажен вятър. Студът скоро щеше да прогони зяпачите на топло. Може би на

вечеря Дейвис би могъл да измисли нещо, с което да ги поуспокои. Може би.

— И тази зеленина — продължи той, неспособен да овладее обърканите си мисли. — Прекалено е зелено за този период от годината. Що за буйни треви могат да израстат толкова бързо през март, че да скрият целия град?

— Всичко това е толкова... *неестествено* — измънка Бъкли.

Двамата се спогледаха. По някаква странна причина Дейвис усети, че го напушва смях. Успя да го сподави до степен на окуражителна усмивка.

— Утре ще пратим разузнавателен отряд на брега. А дотогава е най-добре да не си блъскаме главите напразно... няма никакъв смисъл.

Бъкли му отвърна с вяла усмивка.

— Ще пристигнат и други кораби...

— И тогава ще се уверим, че не сме полудели?

— Ами, да, сър. Може и така да се каже.

— В такъв случай, докато това стане, да бъдем предпазливи. Предупреди радиста да внимава какво говори. Светът и бездруго скоро ще узнае всичко.

Известно време те се вглеждаха в студената, сивкава пелена на утрото. Един стюард им донесе димящи чаши с кафе.

— Сър — осмели се да заговори Бъкли, — не караме достатъчно въглища, за да се върнем в Ню Йорк.

— Тогава може би някое друго пристанище...

— Ако има друго европейско пристанище.

Дейвис повдигна вежди. Не беше помислял за това. Зачуди се дали някои идеи не са прекалено големи, за да се поберат в обикновения човешки мозък.

Той сви рамене.

— Господин Бъкли, това е кораб на „Уайт стар“. Няма да ни изоставят, дори да трябва да пратят натоварен с въглища шлеп от Америка.

— Да, сър. — Младият човек, на времето допуснал грешката да учи богословие, погледна смирено капитана. — Сър... дали това е чудо?

— По-скоро трагедия, ако питаш мен. Поне за ирландците.

Рейф Бъкли вярваше в чудеса. Като син на методистки свещеник той бе откърмен с разказите за Мойсей и пламтящия храст, възкръсналия Лазар, хляба и рибите, с които били нахранени мнозина. Въпреки това никога не бе вярвал, че ще стане свидетел на чудеса. Свръхестествените случки, като приказките за призраци, го плашеха. Той предпочиташе добре познатите чудеса, затворени между кориците на библията на крал Джеймс, екземпляр от която държеше в каютата си.

Но да е *част* от някое чудо, да бъде заобиколен от него от хоризонт до хоризонт, бе равносилно на това земята да изчезне под краката му. Тази нощ Бъкли не можа да мигне. На сутринта, докато се бръснеше, той видя в огледалото едно бледо лице със зачервени, подпухнали очи и бръсначът затрепери в ръката му. Наложил се да се подкрепи с чаша силно кафе и малко уиски от манерката, преди по заповед на капитан Дейвис да спусне лодка и да поведе групата изплашени моряци към каменистия бряг на това, което доскоро познаваше като остров Грейт. Вятърът се усилваше, морето беше развълнувано и откъм север бързо се приближаваха парцаливи, дъждовни облаци. Студено, неприятно време.

Капитан Дейвис искаше да знае дали е възможно да стоварят пътниците на брега, ако възникне подобна необходимост. Бъкли си позволи да изрази съмнение при обсъждането на този въпрос и тази сутрин съмнението му се усили. След като помогна да изтеглят лодката от прибоя, той пое по брега с подгизнали дрехи, мокри ботуши и капеща от косата солена вода. Зад него крачеха петима мрачни, навъсени моряци, всичките смълчани. Вероятно бяха точно на мястото, където преди се издигаше пристанището на Куинстаун, но Бъкли се чувстваше неуверен като Колумб или Писаро — съвсем сам на един нов континент, с ширнала се отпред древна гора, която едновременно мамеше и внушаваше страх. Той нареди да спрат на известно разстояние от първите дървета.

А какви дървета! Бъкли ги наричаше дървета само дълбоко в ума си. Но беше очевидно, дори от мостика на „Орегон“, че това не бяха дърветата, които познаваше, те имаха гигантски, синкави и ръждивочервени стебла, от които на гъсти, разперени кичури се подаваха заострени игли. Някои от тези дървета бяха с прегънати

върхове, като приведени папрати, короните им се разтваряха куполовидно, приличаха на гигантски луковици, на гъби, на покривите на турските джамии. Дърветата растяха в гъсти редици, между тях цареше непрогледен мрак, подсилван от плътната мъгла. Миришеше на бор, но със странна прибавка, горчива и непозната, като ментол или камфор.

Една обикновена гора нито миришеше, нито изглеждаше така — още по-малко *звучеше* така. Гората — мислеше си той, — нормалната гора в студен зимен ден, като горите в Мейн от детството му, трябваше да шуми с поскърцващи клони, с шепота на листа или ромолене на дъжд, или с други добре познати звуци. Ала не и тази. Дърветата вероятно бяха кухи отвътре, защото падналите дънери край брега бяха като гигантски сламки с канали отвътре и вятърът изкарваше протяжни, меланхолични тонове през тях. А кичурите от игли пукаха едва доловимо. Като дървени чанове. Като кости.

Тъкмо тези звуци, повече от всичко друго, го подтикваха да свърне обратно. Но той имаше заповед. Бъкли направи усилие да се успокои и поведе малобройната експедиция към покрайнините на непознатата гора, където си проправи път през жълтите тръстики, високи до коленете, щръкнали право от твърдата черна земя. Завладя го странното желание да забодее флаг... но чий? Не и звездното знаме, нито знамето на Обединеното кралство. Може би знамето със звездата в кръга на компания „Уайт стар“? Завладяваме тази страна в името на Господ Бог и Дж. Пиърпонт Морган.

— Внимавайте къде стъпвате, сър — подвикна един моряк зад него.

Бъкли сведе поглед тъкмо навреме, за да види как нещо се измъква изпод левия му ботуш. Имаше бледо телце, множество крачета и беше дълго колкото лопата за въглища. То се шумугна в тръстиките с шипящо цвърчене, но преди това изплаши Бъкли, който усети, че сърцето му замира.

— Исусе Христе! — възкликна той. — Дотук! Трябва да съм луд, за да сваля пътниците на този бряг. Ще кажа на капитан Дейвис...

Но морякът продължаваше да се блещи.

Бъкли се огледа неохотно.

Ето още едно същество. Прилича на стоножка, помисли си той, но с тяло на анаконда и със същия болнаво жълтеникав цвят като

тръстиките. Това навярно е маскировка. Често срещана в природата. Интересно, макар и по свой ужасен начин. Той отстъпи крачка назад, очаквайки съществото да хукне.

Така и стана, но не както Бъкли предполагаше. То се стрелна към него с безумна скорост и се усука около десния му крак с едно внезапно, въртеливо движение, като експлозивно разширяваща се пружина. Бъкли усети топлина и убождане, когато създанието разкъса панталоните му и заби острата си муцунка над коляното.

Беше го ухапало!

Бъкли изкрещя и зарита. Имаше нужда от някакво оръжие, с което да се освободи от чудовището, пръчка или нож, но нямаше нищо подходящо подръка, освен тези чупливи, безполезни тръстикови стебла.

А след това чудовището неочаквано се разви — сякаш, помисли си Бъкли, бе вкусило нещо неприятно — и изпълзя към шубраците.

Бъкли възвърна присъствие на духа и се обърна към ужасените моряци. Болката в крака не беше силна. Той пое няколко пъти дълбоко въздух. Канеше се да каже нещо окуражаващо, да посъветва хората си да не се страхуват. Но припадна, преди да му дойдат подходящите думи.

Моряците го отнесоха до лодката и отплаваха за „Орегон“. През целия път внимаваха да не докосват крака му, който вече бе започнал да се подува.

Същия следобед петима пътници от втора класа щурмуваха мостика, настоявайки да им позволят да напуснат кораба. Бяха ирландци, познали залива Корк въпреки настъпилите изменения, имаха семейства във вътрешността и възнамеряваха да потърсят оцелели.

Капитан Дейвис вече бе запознат с доклада на първата експедиция. Съмняваше се, че тези мъже ще стигнат повече от няколко метра навътре, преди страхът и суеверията, ако не и дивите животни, да ги прогонят назад. След като ги изгледа строго, той им нареди да се върнат на долната палуба, но осъзнаваше, че следващия път няма да е толкова лесно. Капитанът раздаде пистолети на офицерите и попита радиста кога ще се появи следващият кораб.

— Няма да е след много, сър. Има един канадски тихоокеански товарен кораб, който е на час път от нас.

— Много добре. Предай им, че ги очакваме... и ги предупреди какво ще заварят тук.

— Да, сър. Но...

— Но какво?

— Не зная как да се изразя, сър. Всичко това е толкова странно.

Дейвис положи ръка на рамото му.

— Никой не знае. Добре, аз ще напиша телеграмата.

Рейф Бъкли имаше треска, но преди вечеря отокът на крака му спадна и той настоя да му позволят да се присъедини към поканата на капитана до всички офицери.

Бъкли яде с охота, потеше се обилно и за разочарование на Дейвис говори малко. Капитанът искаше да узнае от него малко повече за това, което другите офицери наричаха помежду си „Новия свят“. Бъкли не само бе стъпил на тази непозната земя, но влязъл в досег и с дивия ѝ живот.

Но още преди да приключи с второто, Бъкли се изправи колебливо и се прибра в лазарета, където, за безкрайно учудване на капитана, почина внезапно половин час след полунощ. Увреден черен дроб, предположи корабният лекар. Вероятно някакъв нов токсин. Трудно бе да се каже преди аутопсията.

Всичко е като сън, помисли си Дейвис, причудлив и кошмарен сън. Той изпрати телеграми на корабите, отпратили се към Куинстаун, Ливърпул и френските пристанища, със съобщение за тази странна смърт и предупреди хората да слизат на брега въоръжени и с високи ботуши.

Малко след като картината на това странно събитие взе да придобива по-ясни очертания, компанията „Уайт стар“ прати от Халифакс и Ню Йорк товарни кораби с въглища и припаси. Защото не само Куинстаун бе изчезнал, нямаше следа и от цяла Ирландия, а също от Англия, Франция, Германия и Италия... нищо, освен един необятен пуцинак на север от Кайро и на запад чак до руските степи, сякаш планетата бе разрязана и някакъв чужд организъм се спотайваше в зейналата рана.

Дейвис изпрати телеграма до бащата на Рейф Бъкли в Мейн. Потискаща задача, но едва ли само това семейство щеше да скърби.

Съвсем скоро към мъката му щеше да се присъедини половината свят.

АВГУСТ 1912

По-късно — когато броят на бедните и бездомните нарасна драстично, когато въглищата и нефтът поскъпнаха, когато започнаха гладните бунтове и майката и сестрата на Гилфорд напуснаха града, за да останат (кой би могъл да каже за колко дълго?) при леля им в Минесота — Гилфорд често придружаваше баща си до печатницата.

Не смееха да го оставят вкъщи, училището беше затворено заради общата стачка, а баща му не можеше да си позволи да наеме жена, за да го наглежда. И така Гилфорд тръгна с баща си на работа, където бързо изучи основите на словослагателството и литографията, а през дългите почивки между поръчките препрочиташе списанията за радиотехника и се чудеше дали някога ще бъдат осъществени величествените проекти, описвани от писателите — дали например Америка отново ще успее да създаде друга електронна лампа като тази на Де Форест^[1], или великата епоха на откритията е приключила.

Той често се вслушваше в разговорите на баща си с другите двама работници — гравьора Уилет от Френска Канада и навъсения руски евреин Комински. Приглушени, мрачни разговори, сякаш Гилфорд изобщо не беше в помещението.

Обсъждаха срива на борсата и въглищарската стачка, работническите бригади и продоволствената криза, растящите цени на всичко.

Говореха за Новия свят, за новата Европа, за дивата пустош, завладяла тази част на картата.

Говореха за президент Тафт и за бунта на Конгреса. За лорд Кичънър, управляващ остатъците на Британската империя от Отава, за съперническите си папства и за колониалните войни, пламнали в отвъдморските владения на Испания, Португалия и Германия.

И макар и по-рядко, говореха за религия. Бащата на Гилфорд принадлежеше към епископалната църква по рождение и към унитаристката по брак — с други думи, не се придържаше към никакви догматични възгледи. Уилет, който бе католик, наричаше преобразяването на Европа „чудно знамение“. Комински не се

чувстваше в свои води по време на тези разговори, но с лекота се съгласяваше, че Новият свят трябва да е божествен акт: и какво друго би могло да бъде?

Гилфорд внимаваше да не се намесва, нито да ги прекъсва. Никой не очакваше да чуе мнението му. Но смяташе, че всички тези приказки за чудеса са пресилени. Вярно, промените в Европа наподобяваха чудо, бяха неочаквани, необясними и очевидно откъд всякакви познати природни закони.

Но дали наистина беше така?

Това чудо, смяташе Гилфорд, беше без подпис. Господ Бог не бе възвестил за него от небесата. То просто се бе случило. Предхождаха го странни светлини, придружени от промени във времето (вихрушки в Хартум, както беше чел) и геологични смущения (унищожителни земетресения в Япония, слухове за още по-силни в Манджурия).

За едно чудо, мислеше си Гилфорд, то бе предизвикало подозрително много странични ефекти... тоест не беше чисто и безапелационно, каквито трябваше да са чудесата. Но когато баща му изтъкна някои подобни доводи пред Комински, евреинът изпръхтя презрително.

— Ами Потопът? — изтъкна той. — Той също не е бил лишен от всеобщ безпорядък. Или разрушаването на Содом? Жената на Лот — стълб от сол, нима това е възможно?^[2]

Може би не.

Гилфорд се приближи до глобуса, който баща му държеше на бюрото. На заглавната страница на един вестник беше изрисуван кръг или пръстен върху старата карта на Земята. Кръгът разделяше Исландия, извиваше под долния край на Испания и преминаваше над северните брегове на Африка. Той прекосяваше Светите земи, извиваше се в неуверена дъга към руските степи и се сливаше с Полярния кръг. Гилфорд положи длан върху Европа, закривайки предишните обозначения. „Тера инкогнита“, помисли си той. Вестникът на Хърст^[3], придържайки се към националното религиозно възраждане, наричаше донякъде подигравателно новия континент „Дарвиния“, намеквайки, че чудото е компрометирало естествената история.

Но не беше така. Гилфорд твърдо вярваше в това, макар да не смееше да го каже на глас. Това не е чудо, повтаряше си той, а *загадка*.

Необяснима, но не *по принцип невъзможна* за обяснение.

Цялата тази огромна земна маса, океанските дълбини, планините, ледените пустини, всичко това се бе променило само за една нощ... Наистина е страшно, мислеше си Гилфорд, още по-страшно, ако си представи какво може да има сега там. Човек изглежда толкова безпомощен, сравнен с подобни сили.

Загадка. И като всяка загадка очаква своя въпрос. Няколко въпроса. Въпроси като ключове, пъхани в упорстваща ключалка.

Той затвори очи и повдигна глава. Представи си земя, по която сякаш е минала гигантска гума, за да изтрие всички следи и обозначения, легендите — пренаписани на непознат език.

Загадка отвъд човешките представи.

Но как можеш да оспориш цял един континент?

---

[1] Ли де Форест — (1873–1961), американски изобретател, създател на електронната лампа. — Б.пр. ↑

[2] Според Библията жената на Лот (племенник на Авраам, единствения праведник в Содом), не послушала съвета му и се обърнала да погледне загиващия град, заради което била превърната в солен стълб. — Б.пр. ↑

[3] Уилям Хърст (1863–1951) американски вестникарски магнат. — Б.пр. ↑

ПЪРВА КНИГА

ПРОЛЕТ–ЛЯТО 1920

„Лицемерци, вида на небето умеете да разпознавате, а личбите на времената не можете ли?“

Евангелие от Матей
16:3

Мъжете от екипажите на оцелелите параходи бяха измислили свои легенди. Смахнати разкази, безочливо неверни, и Гилфорд Лоу бе чул повечето от тях по времето, когато „Оденсе“ прекоси петнайсетия меридиан.

Подпийнал палубен стюард му разказа за мястото, където се срещали двата океана: старият Атлантик на Америките и новият Атлантик на Дарвиния. Границата, твърдеше стюардът, била видима като щормова линия и дважд по-опасна. Едното море било по-гъсто от другото, сякаш е от нефт, и морските създания, опитващи се да я пресекат, неминуемо измирали. С течение на времето тази зона се изпълнила с труповете на познати и непознати същества: делфини, акули, гърбати и сини китове, ъглолети, морски цилиндри, мехурчести риби, риби-знамена. Те се поклащали сред вълните с ококорени млечнобели очички, коремче до коремче и опашка до опашка. Студената вода ги съхранявала в почти непроменен вид — мълчаливо предупреждение към преминаващите кораби, дръзнали да си проправят път през мъртвешките им вонящи редици.

Гилфорд знаеше отлично, че тази история е измислица, страшна приказка за сплашване на лековерните. Но подобно на всяка приказка, човек лесно можеше ѝ да повярва при подходящи обстоятелства. Той се наведе над потъмнелия парапет на „Оденсе“ малко преди залез, наред Атлантика. Вятърът вдигаше пяна от развълнуваното море, но на запад облаците се разтваряха и слънцето протягаше издължени пръсти към водата. Някъде отвъд източния хоризонт се спотайваха заплахите и обещанията на този нов свят, преобразената Европа, чудния континент, който вестниците все още наричаха Дарвиния. Нямаше мехурчести риби край килватера и водата вероятно бе същата, каквато мие всички земни брегове, но Гилфорд усещаше, че е прекосил истинска граница и че сега неговият център на тежестта се е преместил от познатото към непознатото.

Той се отдалечи, ръцете му бяха замръзнали от допира с перилата. Беше на дваисет и две години и до миналия петък не бе

излизал в открито море. Прекалено висок и мършав, за да стане добър моряк, Гилфорд ненавиждаше лъкатушенето из тесните лабиринти на „Оденсе“, изпълнявал редовни пътнически рейсове за една холандска компания в годините преди Чудото. Прекарваше повечето време в каютата с Каролайн и Лили, а когато времето не беше твърде неприятно, излизаше на палубата. Петнайсетият меридиан бе западният край на големия кръг, изрисуван върху глобуса, и отвъд тази точка той се надяваше да види някакви представители на дарвинианския морски живот. Не хиляди измрели ъглолети, „усукани като косите на удавница“, а може би риби-цистерни, изплували, за да напълнят белодробните си торбички. Нямаше търпение час по-скоро да зърне някакъв признак за приближаващия се нов континент, макар да знаеше, че желанието му е наивно, което го караше да го прикрива от останалите членове на експедицията.

На долната палуба беше тясно и спарено. Гилфорд и семейството му разполагаха с миниатюрна каюта в средата на кораба, Каролайн рядко я напускаше. Хвана я морска болест още първия ден, когато излизаха от Бостънския залив. Сега вече беше малко по-добре, поне така твърдеше, но Гилфорд долавяше, че е нещастна. Това пътуване не ѝ се нравеше, въпреки че се бе съгласила да тръгне почти доброволно.

И все пак, всеки път, когато влизаше в каютата, имаше чувството, че отново се влюбва в нея. Каролайн седеше с изправен Гръб на ръба на койката и си решеше косата със седефения гребен, плъзгайки го надолу покрай изящната извивка на шията. Големите ѝ очи бяха притворени. Приличаше на принцеса в опиумен унес: вгълбена, замечтана, малко тъжна. Но всъщност, помисли си Гилфорд, е невероятно красива. Не за първи път изпита желанието да я снима. Беше ѝ направил фотографски портрет малко преди да се оженят, но резултатът не му хареса. Сухата хартиена плоскост бе заличила всеки намек за изразителност, косата ѝ не бе тъй лъскава сред оскъдните черно-бели оттенъци.

Той седна до нея и сдържа желанието си да докосне с ръка голото ѝ рамо над камизолата. От известно време тя не понасяше допира му.

— Миришеш на море — чу гласа ѝ.

— Къде е Лили?

— Отвърща на зова на природата.

Той се наведе да я целуне. Тя го погледна, после му предложи бузата си. Кожата ѝ беше студена.

— Време е да се обличаме за вечеря — рече Каролайн.

Мрак обгръщаше кораба. Разпръснатите електрически лампи населяваха тесните коридори с издължени сенки. Гилфорд отведе Каролайн и Лили в мъждивото помещение, изпълняващо ролята на столова, където се присъединиха към малобройната група учени от експедицията, насядали около масата на корабния лекар, пълничкия любител на чашката Дейн.

Естествоизпитателите обсъждаха таксономията. Докторът говореше за сирена.

— Но ако създадем изцяло нова класификация...

— Кое то се налага от обстоятелствата!

— ... съществува риск да предположим наследствена връзка, обща характеристика на вече описани видове...

— Ами йедскарското сирене! В онези времена на масата имахме йедскарско сирене. Портокали, шунка, наденички, ръжен хляб и червен хайвер. Всяко от тях истинска frokost^[1]. Не тези жалки заместители. Ах! — Докторът забеляза Гилфорд. — А, нашият фотограф. И неговото мило семейство. Прекрасната дама! И малката госпожица.

Вечерящите се раздвижиха, за да направят място. Гилфорд се беше сприятелил с почти всички естествоизпитатели, най-вече с един ботаник на име Съливан. Макар да се радваше на радушен прием на масата, Каролайн почти не продумваше. Малката Лили бе спечелила сърцата на всички. Тя бе едва четиригодишна и учените нямаха нищо против нейната любознателност... вероятно с изключение на Престън Финч, главния естествоизпитател на експедицията, който, изглежда, не беше привикнал да общува с деца. Финч седеше в далечния край на масата, монополизираше вниманието на един геолог от Харвард. Лили се настани до майка си и се зае да разгъва методично салфетката. Раменете ѝ едва достигаха горния ръб на масата.

Докторът разцъфна в усмивка — леко пьянска, помисли си Гилфорд.

— Малката Лилиан май е прегладняла. Лили, искаш ли свинско задушено? Да? Не е нещо особено, но става за ядене. А ябълков сок?

Лили кимна, като се опита да прикрие притеснението си.

— Добре. Добре. Лили, вече пресякохме наполовина голямото море. Намираме се на средата на пътя до земята на име Европа. Радваш ли се?

— Да — отвърна Лили. — Но ние отиваме само до Англия. Тате ще ходи в Европа.

Лили, както повечето хора, се бе научила да отделя Англия от Европа. Макар че Англия бе също толкова променена от Чудото, колкото Германия или Франция, тъкмо англичаните с особена настойчивост се бяха заели със своите бивши териториални владения, бяха построили наново Лондон и крайбрежните пристанищни селища и поддържаха, доколкото им бе по силите, военен флот.

Престън Финч явно бе дочул разговора им, защото се намръщи в другия край на масата и поглади тънките си мустаци.

— Господин Лоу, дъщеря ви прави невярно разграничение.

Разговорите на масата на „Оденсе“ по правило бяха разгорещени. Част от проблема се коренеше у самия Финч, автор на „Привидност и действителност“, библията на Нойския натурализъм^[2] още преди Чудото от 1912-а. Финч беше висок, прошарен, лишен от чувство за хумор и надут от собствената си известност. Препоръките му бяха безупречни, беше прекарал две години по поречието на Колорадо и Роуг, събирайки сведения за глобалния потоп, и беше главна движеща сила в Нойското възраждане от първата година след Чудото. Всички останали в една или друга степен притежаваха гузните маниери на поправили се грешници, с изключение на ботаника доктор Съливан, който беше по-възрастен от Финч и си позволяваше от време на време да го дразни със случайни цитати от Уолъс^[3] и Дарвин. Но реформираните еволюционисти с по-малък стаж трябваше да внимават какво говорят.

Гилфорд предпочиташе да запазва мълчание. От фотографа на експедицията не се очакваше да изразява научни становища и може би така беше по-добре.

Корабният лекар изгледа намръщено Финч и насочи вниманието си към единствената дама.

— Уреден ли е престоят ви в Лондон, госпожо Лоу?

— Двете с Лили ще отседнем при близки — отвърна Каролайн.

— Ах, така значи! Някой английски братовчед? Войник, трапер или дюкянджия? Това са трите професии в съвременен Лондон.

— Познахте. Семейството държи продоволствен магазин.

— Вие сте храбра жена. Животът на границата...

— Ще бъда там само временно, докторе.

— Докато мъжете ловят снарки! — Неколцина естествоизпитатели го изгледаха безизразно. — Това е Луис Карол! Толкова ли сте неграмотни всички?

Мълчание. Пръв заговори Финчли:

— Докторе, европейските писатели не са на особена почит в Америка.

— Разбира се. Извинете ме. Човек забравя. Ако има късмет. — Лекарят втренчи поглед в Каролайн. — Някога Лондон беше най-хубавият сред големите градове на света. Известно ли ви е, госпожо Лоу? А не това жалко, селско градче, което е сега. С колиби, нужници на двора и кал. Съжалявам, че не мога да ви покажа Копенхаген. Какъв град беше! *Цивилизован град.*

Гилфорд и преди бе срещал хора като доктора. Имаше поне по един във всеки крайбрежен бостънски бар. Останали без родина европейци, вдигащи мрачни тостове за Лондон, Париж, Прага и Берлин, търсещи сънародници, с които да организират клуб, да говорят на своя умрял или отмиращ език.

Каролайн се хранеше мълчаливо и дори Лили притихна, сякаш всички около масата изведнъж бяха споходени от мисълта, че са прекосили невидимата граница по средата и че пред тях има само загадки, а спокойните местенца като Вашингтон и Ню Йорк са останали някъде в миналото. Само Финч изглеждаше невъзмутим, докато изтъкваше предимствата на кремъклийките пред пушките с насмолен фитил.

За първи път Гилфорд се бе срещнал с Престън Финч в канцеларията на бостънското издателство „Атикус и Пиърс“. Запозна ги Лиам Пиърс. Гилфорд бе прекарал последната година на запад заедно с Уолкът, официалния фотограф на експедициите по река Галатин и в каньона Дийп крийк. Финч организираше експедиция за изучаване и картографиране вътрешността на Южна Европа и вече си

бе осигурил финансовата поддръжка на Смитсоновия институт. В експедицията имаше вакантно място за опитен фотограф. Гилфорд се кандидатира и Пиърс предложи да го запознае с Финч, макар че не беше изключено жестът му да се дължи на факта, че бе чичо на Каролайн. Всъщност Гилфорд подозираше, че Пиърс иска да го махне от града по съвсем друга причина. Преуспелият издател и неговият доведен племенник не се погаждаха особено, макар че и двамата обичаха Каролайн. Въпреки това Гилфорд му беше благодарен за възможността да пътува с Финч към новия свят. Заплащането също беше добро, според сегашните стандарти. Работата можеше да му осигури нелоша репутация. Пък и той бе силно привлечен от континента. Беше чел не само докладите от експедицията на Донеган (по крайбрежието на Пиренеите, от Бордо до Перпинян, 1918), но и (тайно) всички дарвиниански разкази в „Аргоси“ и „Ол стори уикли“, особено тези, писани от Едгар Райе Бъроуз.

Това, което Пиърс не бе предвидил, бе своенравието на Каролайн. Тя отказа категорично да остане за втори път сама с Лили у дома, дори само за един сезон, въпреки доброто заплащане и предложението да наеме гувернантка, която да ѝ помага. Гилфорд също не искаше да я оставя, но тази експедиция бе повратният момент в неговата кариера, може би тя щеше да определи дали ги очаква сигурно бъдеще или бедност.

Този път обаче Каролайн не пожела да прояви разбиране. Дори заплаши (макар той да не възприе думите ѝ сериозно), че ще го напусне. Гилфорд отвърщаше на всичките ѝ възражения със спокойни и търпеливи доводи, но тя продължаваше да упорства.

В края на краищата стигнаха до компромис, според който Пиърс щеше да заплати пътуването ѝ до Лондон, където тя щеше да се настани при роднини, докато Гилфорд продължи към континента. Родителите ѝ били на посещение в Лондон по време на Чудото и тя заяви, че искала да види мястото, където се починали.

Разбира се, никой не казваше, че хората са „умрели“ по време на Чудото: те бяха „отведени“ или „отпътували“, сякаш бяха отишли на онзи свят между две вдишвания. Всъщност, мислеше си Гилфорд, кой би могъл да знае със сигурност какво точно ги е сполетяло? Може би наистина се е случило нещо подобно? Истината бе, че няколко милиона души просто бяха изчезнали от лицето на Земята, заедно със

своите домове, градове, животинските и растителните видове, и Каролайн не можеше да прости на Чудото, смяташе го за зловещо и омразно явление.

Гилфорд се чувстваше малко странно, тъй като бе единственият човек на борда на „Оденсе“, придружен от жена и дете, но никой не си позволи каквато и да било враждебна забележка, а и Лили бе спечелила сърцата на мнозина. С течение на времето той реши, че съдбата отново е била благосклонна към него.

След вечеря компанията се разотиде: корабният лекар при своята неизменна манерка с канадско пшенично, учените да поиграят карти на ухабените маси в пушалнята, а Гилфорд се прибра в каютата да прочете на Лили поредната глава от една чудесна американска приказка — „Магьосникът от Оз“. Книгите за Оз се ползваха с голяма популярност, откакто читателите поизгубиха интереса си към приказките на братя Грим и Андерсен, сякаш се чувстваха покварени от спомените за стара Европа. Лили, тази невинна душица, не разбираше нищо от предразсъдъци и политика. Тя обожаваше Дороти. Гилфорд също се беше привързал към приключенията на това канзаско момиченце.

Най-сетне Лили отпусна глава на възглавницата и затвори очи. Докато я гледаше как спи, Гилфорд почувства странна неувереност. Помисли си колко бързо може да се обърка и промени нечий живот. Как се бе озовал на този параход, на път за Европа? Дали бе постъпил правилно?

Разбира се, вече нямаше връщане назад.

Той придърпа нагоре одеялцето, изключи лампата и се шмугна в леглото до Каролайн. Жена му вече спеше с гръб към него и тялото ѝ излъчваше приятна и примамлива топлина. Той се сгуши до нея и остави равномерния бумтеж на машините да го приспи.

Събуди се малко след изгрев-слънце, стана, облече се и се измъкна от каютата, без да ги буди.

Въздухът на откритата палуба беше студен, утринното небе — синьо като порцелан. Само няколко раздърпани облачета очертаваха

източния хоризонт. Гилфорд извърна лице към вятъра, зареял мисли, и малко след това към него се присъедини един от младшите офицери. Морякът не се представи, само му се усмихна, двама случайни другари, бодърстващи в ранни зори.

Известно време се любуваха на небето. После офицерът го погледна и рече:

— Наближаваме. Можете да го подушите във вятъра.

Гилфорд се понамръщи, очаквайки да чуе поредната небивалица.

— Кое да подуша?

Офицерът беше американец, говореше със забавен мисисипски акцент.

— Малко на канела. Малко на хвойна. И малко на нещо, което досега не сте помирисвали. Прашни ухания от места, където все още не е стъпвал човешки крак. Ще го усетите по-добре, ако затворите очи.

Гилфорд зажумя. Усещаше хладния вятър, който проникваше през ноздрите му. Истинско чудо щеше да е, ако може да подуши нещо през този вятър. И все пак...

Карамфил, зачуди се той. Кардамон? Тамян?

— Какво е това?

— Новият свят, приятелю. Всяко дърво, всяка река, всяка планина, всяка долина. Целият континент прекосява океана върху този вятър. Подушихте ли го?

Гилфорд едва забележимо кимна.

---

[1] Frokost — закуска (датски) — Б.пр. ↑

[2] Според Тората, всички хора са потомци на Ной и трябва да се придържат към Седемте закона на неговите потомци. — Б.пр. ↑

[3] Алфред Ръсел Уолъс (1823–1913), британски естествоизпитател, изследовател, географ, антрополог и геолог. — Б.пр. ↑

Елиноор Сандърс-Мос бе точно такава, каквато си я представяше Елиас Вейл — приятно закръглена южняшка аристократка, прехвърлила най-хубавите си години, с изпънат гръб, високо вдигната брадичка, стичащи се едри капки дъжд от копринения чадър и достойнство, тържествуващо над руините на повехналата младост. До тротоара зад нея бе спряла малка елегантна двуколка, очевидно госпожа Сандърс-Мос не бе запозната с възраждането на автомобила. Годините си бяха казали своето. Имаше бръчки и на лицето ѝ се четеше съмнение.

— Елиас Вейл? — попита тя.

Той се усмихна, усетил сдържаността ѝ, готов да спечели симпатията ѝ. Всяко забавяне беше от полза. Биваше го в тези неща.

— Госпожо Сандърс-Мос — произнесе с приятен глас. — Моля, заповядайте.

Тя прекрачи прага, сгъна чадъра и го пусна безцеремонно в елегантния калъф от слонски крак до вратата. Вейл предпочиташе да държи осветлението приглушено. В мрачни дни като този очите привикваха бавно. Беше малко рисковано за придвижване из помещенията, но създаваше атмосфера — в края на краищата той търгуваше с невидими неща.

А атмосферата вече оказваше своето въздействие върху госпожа Сандърс-Мос. Вейл се опита да си представи картината през нейните очи — поизбелялото великолепие на наетата къща на недотам престижния бряг на Потомак. Бюфет, инкрустиран с викториански бронз, статуетки на гръцки боксьори, Ромул и Рем, смучещи цицките на вълчицата. Японски графики, забулени от сенките. И самият Вейл, преждевременно побелял (още едно предимство), солиден, с кадифено сако, дружелюбно лице, увенчано с проникателни, интелигентни очи. Зелени. Беше се родил с късмет — косата и очите му придаваха приятен изглед.

Той я поведе мълчаливо през стаята. Госпожа Сандърс-Мос го последва и заговори:

— Имахме уговорка...

— Да, зная.

— Госпожа Фоулър ви препоръча...

— Известно ми е. Моля, заповядайте в кабинета ми.

Той отново ѝ се усмихна. Тези жени винаги очакваха нещо необичайно, неземно... някакво стаено чудовище, но *тяхно* чудовище, опитомено, макар и не напълно. Той преведе госпожа Сандърс-Мос през плюшените завеси в по-малка стая, отрупана с книги. Книгите бяха стари, дебели, на пръв поглед впечатляващи, докато не си дадеш труда да прочетеш дребните, позлатени надписи: всъщност бяха сборници с псалми от миналия век, които Вейл бе закупил на килограм при една разпродажба. Натъпкани с чудотворни познания, си мислеха посетителите.

Той настани госпожа Сандърс-Мос в креслото и седна срещу нея, от другата страна на полираната масичка. Не биваше да ѝ показва по никакъв начин, че изпитва известна нервност. Госпожа Сандърс-Мос не беше обикновен клиент. Тя беше плячката, която той дебнеше вече повече от година. Имаше разностранни връзки, разполагаше с просторен салон в имението си във Вирджиния, където често гостуваше интелектуалният елит на града — и техните съпруги.

Беше много важно да ѝ направи нужното впечатление.

Тя отпусна ръце в скута и втренчи поглед в него.

— Господин Вейл, госпожа Фоулър ви препоръча много горещо.

— Доктор Вейл — поправи я той.

— Доктор Вейл. — Имаше обезпокоен вид. — Не съм лековерна жена и по правило не се съветвам със спиритуалисти. Но госпожа Фоулър е била искрено впечатлена от вашите предсказания.

— Аз не предсказвам, госпожо Сандърс-Мос. Тук няма да видите чаени листа. Няма да ви гледам на ръка. Не вярвам на кристални топки и карти таро.

— Аз не...

— Не сте ме обидили.

— Та казах, че госпожа Фоулър е с много високо мнение за вас.

— Спомням си дамата.

— Това, което сте ѝ разкрили за нейния съпруг...

— Радвам се, че е останала доволна. А *вие* защо сте тук?

Тя стисна юмручета. Сигурно едва се сдържаше да не побегне.

— Изгубих нещо — прошепна.

Той чакаше.

— Кичур коса.

— Чия коса?

Самообладанието ѝ се пропука.

— На дъщеря ми. На моята първа дъщеря. Емили. Почина преди две години. От дифтерит. Беше чудесно малко момиченце. Докато беше болна, отрязвах кичур от косата ѝ и го поставих при нейните неща. Дрънкалка. Бяла рокличка...

— Всичко ли е изчезнало?

— Да! Но кичурът е... най-голямата ми загуба. Само той ми остана от нея.

— И бихте искали да ви помогна да намерите тези неща?

— Ако не ви се струва прекалено глупаво.

— Не е никак глупаво — отвърна той с омекнал глас.

Тя го погледна с облекчение, беше се разкрила пред него и той не я бе оскърбил, дори напротив, прояви разбиране. Ето това е, рече си доволно Вейл, толкова е малко, а стига. Интересно, дали лекарите, които лекуват венерически болести, се чувстват по същия начин.

— Можете ли да ми помогнете?

— Честно казано, не зная. Но ще опитам. Преди това обаче трябва да ми помогнете *вие*. Бихте ли хванали ръката ми?

Госпожа Сандърс-Мос се пресегна нерешително през масата. Ръката ѝ беше дребна и хладна и той я стисна със своята силна и твърда десница.

Очите им се срещнаха.

— Постарайте се да не се плашите от това, което ще видите или чуете.

— Говорещи фунии? Такива неща ли?

— Нищо толкова банално. Не сте на панаир.

— Нямах това предвид...

— Не се притеснявайте. И помнете, че трябва да проявявате търпение. Често е необходимо време, за да се свържем с отвъдния свят.

— Не бързам за никъде, господин Вейл.

И тъй, встъплението беше приключило и дойде време да се съсредоточи и да почака бога да се надигне от вътрешните му недра, от

областта, която индусите наричаха „долните чакри“. Не обичаше този момент. Болезнено, уничително преживяване.

Всяко нещо си има цена, помисли си Вейл.

Богът — само той можеше да го чува (освен когато го оставяше да говори през собствената му уста), а отекнеше ли гласът му, изгубваше връзка с останалия свят. Чу го за пръв път през август 1914.

Преди Чудото Вейл едва свързваше двата края с един странстващ цирк. С двамата си партньори обикаляше вътрешността на страната в компанията на мумифициран труп, който бяха купили на черно от една морга в Рейсин, за да го представят за тленните останки на Джон Уилкис Буут^[1]. Представлението вървеше най-добре в затъntenите градчета, където рядко пристигаха циркове, далече от железопътните линии, из Кентъки, страната на памука. Вейл вършеше почти всичко — от опъването на шатрата до развличането на тълпата. Имаше дар слово. Но печалбата на село бе нищожна, малцината с подрънкващи дребни монети в джоба с мъка се разделяха с тях, за да позяпат един мумифициран покойник. Гражданската война бе тема, вълнувала сърцата на друго поколение. Сегашното си имаше свои герои. Когато навлязоха сред царевичните полета на Айова, партньорите му го зарязаха.

В горещия август на същата година Вейл отново бе останал сам, прехранваше се с продажба на библии и кръстосваше страната с конски вагони. На два пъти го нападаха крадци. Успя да ги прогони и да спаси библиите, но изгуби запаса си от бели якички и частично зрението на едното око, където зеленото на ириса помътня едва забележимо, но окончателно (което също щеше да му свърши работа).

В този ден бе извървял доста. Горещ ден в долината на Охайо. Беше влажно, небето беше бяло като нажежено желязо, време, крайно неподходящо за каквато и да било търговия. В хотел „Олимпия“ (не помнеше градчето, забрави му името, но беше там, където реката извиваше на запад като сънлива змия) сервитьорката се кълнеше, че дочула гръмотевица. Вейл даде последните си пари за сандвич с пуешко и тръгна да търси място за нощувка.

След залез-слънце откри изоставена тухларна в края на града. В огромното помещение миришеше на застояло и мухъл и на машинно

масло. Полуразрушените пещи стърчаха в мрака като забравени идоли. Той си направи легло на едно високо скеле, където смяташе, че ще е в безопасност, от захвърлен на буницето дюшек. Но сънят не идваше. През избитите прозорци полъхваше нощен ветреца, но въздухът оставаше горещ и труден за дишане. По някое време през нощта заваля. От покрива се стичаха ручейчета, които оформяха локви на глинения под.

Гласът — всъщност все още не гласът, а неговият предвестник, тътнеща гръмотевица — го споходи без предупреждение след полунощ.

В първия миг буквално го прикова към земята. Наистина не можеше да помръдне. Сякаш го притискаше някаква огромна тежест, която пулсираше, проникваше в него и го караше да потръпва конвулсивно. Хрумна му, че може да го е ударила мълния. Помисли си, че ще умре.

И тогава заговори гласът, но не с думи, а със *значения*: съответстващите им думи, когато се опитваше да ги намери, бяха само лишени от смисъл понятия. „Той знае името ми — помисли си Вейл. — И не само името ми, но познава моята съкровена същност.“

Електрическата сила го накара да повдигне клепачи. Неохотно, изплашено, той погледна изправения пред него бог. Божеството приличаше на чудовище. Беше грозно и древно, с фосфоресциращо в зелено бръмбаровидно тяло, през което дъждът валеше свободно. От него се носеше нетърпима смрад, която малко напомняше на разредител за боя и креозот.

Как би могъл да предаде накратко всичко онова, което бе научил през тази нощ? Човешкият език не бе достатъчно богат за да го опише.

Но ако все пак го принудят, щеше да каже:

Узнах, че имам цел в живота.

Узнах, че имам своя съдба.

Узнах, че съм бил избран.

Узнах, че има много богове и те знаят името ми.

Узнах, че под нашия свят има друг.

Узнах, че разполагам с приятели сред могъщите.

Узнах, че трябва да бъда търпелив.

Узнах, че ще бъда възнаграден за търпението.

И освен това научих — което е най-важно, — че може би няма да умра.

— Имате прислужница — проговори Вейл. — Негърка.

Госпожа Сандърс-Мос го гледаше с широко отворени очи, като ученичка, която учителят е повикал на дъската.

— Да. Оливия... така се казва.

Думите не бяха негови. Беше се предал на онова, другото присъствие. Усещаше устните си сякаш гумени, като че ли нещо чуждо и отвратително, някакъв червей бе пропълзъл в устата му.

— Тя е при вас... от доста време — тази Оливия.

— Да, от много време.

— Била е с вас, когато се е родила дъщеря ви.

— Да.

— И се е грижела за момичето.

— Да.

— Плакала е, когато малката е починала.

— Всички плакахме. Цялата къща.

— Но Оливия таи в себе си по-дълбоки чувства.

— Така ли?

— Тя е знаела за кутията. За кичура с коса, за роклята...

— Предполагам. Но...

— Държали сте ги под леглото.

— Да!

— Оливия почиства там прахта. Знаела е какво държите в кутията. Разбрала е, защото там прахта е по-малко. Тя внимава къде има прах.

— Това е възможно, но...

— Не сте отваряли тази кутия от много време. Повече от година.

Госпожа Сандърс-Мос сведе очи.

— Но аз мислех за нея. Не съм я забравила.

— За Оливия кутията е била безценна реликва. Почитала я е. Отваряла я, когато не сте в къщата. Но внимавала да не вдигне прах. Смятала я за нещо свое.

— Оливия...

— Тя мисли, че не скърбите достатъчно за дъщеря си.

— Това не е истина!

— Но го вярва искрено.

— Оливия е взела кутията?

— Това не е кражба, поне според нея.

— Моля ви, доктор Вейл, къде е тя? На сигурно място?

— Съвсем сигурно.

— *Къде?*

— В спалнята на прислужниците, на дъното на нейния гардероб.

— За един кратък миг Вейл я видя в мисления си взор, дървена кутия, като малък ковчег, загърната в стари чаршафи. Лъхна го миризма на камфор, прах и стаена мъка.

— Аз ѝ вярвах!

— Тя също е обичала вашето малко момиченце, госпожо Сандърс-Мос. — Вейл си пое бавно дъх и започна да идва на себе си, почувства как богът го напуска и се прибира в своя скрит свят. Облекчението беше почти осезаемо. — Върнете си каквото ви принадлежи. Но моля ви, не бъдете твърде сурова с Оливия.

На лицето на госпожа Сандърс-Мос се четеше смесица от благодарност и страхопочитание.

Благодарността ѝ бе прочувствена и многословна. Той отказа да приеме пари. В поведението ѝ се криеха много повече обещания. Но, разбира се, само времето щеше да покаже.

След като тя най-сетне си взе чадъра и излезе, Вейл отвори бутилка бренди и се качи в стаята на втория етаж, където дъждът шибаше по замръзналия прозорец, газовите фенери бяха усилены докрай и единствената книга бе захабено и парцаливо развлекателно романче „Под фустата на неговата любовница“.

На външен вид почти нищо в него не се променяше, когато идваше божеството. Но вътрешно се чувстваше изтощен, почти наранен. Усещаше притъпена болка, която достигаше до всяка точка на тялото му. Алкохолът помагаше, но щеше да мине поне едно денонощие, преди да се възстанови напълно.

Ако има късмет, брендито ще прогони сънищата, които го спохождаха след всеки сеанс. В тези сънища той неизменно се озоваваше сред непозната и студена пустош, огромна и лишена от хоризонт сива пустиня, и когато веднъж по погрешка или подтикван от любопитство, той вдигна един камък от земята, отдолу се показа

дупка, през която нахлуха безброй насекоми от непознат и ужасен вид, многокраки, вьоръжени с клещи, отровни, пълзящи нагоре по ръката му и проникващи в черепа му.

Вейл не беше религиозен човек. Никога не бе вярвал в духове, призоваване на мъртъвци, астрология или Възкресението на Христос. Не беше сигурен, че вярва в някои от тези неща и сега — сякаш вярата му се бе съсредоточила в един-единствен бог, този, който го изпълваше с такава отвратителна и неустоима близост.

Имаше опит от множество различни случаи, но точно този с госпожа Сандърс-Мос представляваше за него загадка, същото можеше да се каже и за черната слугиня Оливия, и за *temento mori* в кутията за обувки. Думите бяха изпаднали от устата му без негово участие — като тупкаци от дървото презрели плодове.

Не се съмняваше, че ще му послужат добре. Въпросът бе дали ще послужат и на някой друг?

Щеше да е далеч по-спокоен, ако се бе разминал с някой дребен мошенически номер.

Той си сипа още една чаша и се успокои с думите: „Не можеш да постигнеш безсмъртие, ако играеш само във фарсове.“

Измина една седмица. Той започна да се безпокои.

И тогава със следобедната поща пристигна бележка:

„Доктор Вейл,

Възстанових изгубените си съкровища. Имате безмерната ми благодарност.

Следващия четвъртък в шест вечерта ще каня гости за вечеря и разговори. Ако случайно сте свободен, смятайте се за добре дошъл.

Винаги ваша,
Госпожа Едуард Сандърс-Мос“

Отдолу се беше подписала с „Елинор“.

---

[1] Джон Уилкис Буут (1838–1865) — американски актьор, застрелял президента Ейбрахам Линкълн във вашингтонски театър на 14 април 1865 г. — Б.пр. ↑

„Оденсе“ пусна котва до временното пристанище в блатистата делта на Темза, лабиринт от въглищарски шлепове, танкери, товарни съдове и платноходи, събрани от всички краища на империята. Заедно със семейството си и членовете на експедицията Гилфорд Лоу се прехвърли на един ферибот, където бяха разтоварени и всички припаси, уреди, компаси и снаряжение, след което съдът пое нагоре към Лондон. Гилфорд лично надзираваше разтоварването на фотографската си екипировка — грижливо опакованите лещи, фотоапарата и триножника.

Фериботът беше неотоплен и шумен параход, който за щастие поне разполагаше с големи прозорци. Каролайн и Лили се настаниха на една от твърдите дървени пейки, а Гилфорд се отдаде на изучаване на крайбрежието.

Това беше първата му среща с новия свят. Устието на Темза и районът на Лондон бяха единствените заселени части на континента — изучени, рисувани и снимани, но все още диви. Далечният бряг беше скрит от непозната растителност, кухи дървета флейти и тръстики, забулени от спускащия се мрак. Един странен и непознат свят, който разпалваше любопитството му като раздухван въглен. След всичко, което бе чел и си бе представял, тук най-сетне виждаше с очите си недвусмислена и същевременно невероятен факт, това не беше илюстрация в книга, а жива мозайка от светлини, сенки и вятър. Реката бе позеленяла от лъжливи лотоси, цели колонии от мъхести възглавници, които се носеха по течението: доста опасно за навигация, както му бяха казали, особено през лятото, когато откъм Котулдс се спускали гъсти, разцъфнали колонии и се увивали около витлата на параходите. Той зърна Джон Съливан зад остъклената стена на палубата за разходки. Съливан бе посещавал Европа през 1918-а и бе събрал голяма колекция от животински и растителни образци по поречието на Рейн, но това изглежда не бе задоволило любопитството му, защото и сега ботаникът се вглеждаше съсредоточено към брега и явно нямаше да приеме предложението за разговор.

Скоро обаче на брега се появиха и първите свидетелства за човешка дейност — грубо сковани колиби, изоставени ферми, димяща помийна яма, и после покрайнините на Лондон и самото пристанище, към което дори Каролайн прояви вял интерес.

Градът представляваше безредна купчина от постройки на северния бряг на реката. Беше построен върху изтръгнато от дивата пустош парче земя, с невероятните усилия на войници и доброволци, призовани от лорд Кичънър от колониите, и това със сигурност не беше Лондон на Кристофър Рен^[1], приличаше по-скоро на опушено погранично селище, състоящо се от дъскорезници, хотели, докове и складове. Той разпозна силуета на единствения известен паметник в града, колона от южноафрикански мрамор, изсечена в чест на загиналите през 1912. Чудото не се бе оказало милостиво към човешките създания. То бе заменило скалите с други скали, растенията с непознати растения, животните с причудливи и донякъде сходни твари, но от изчезналата човешка популация нямаше и следа.

По-високи от мемориала бяха само масивните железни кранове на пристанището. Зад тях се виждаше недовършеното скеле на новата катедрала „Свети Павел“, издигаща се на това, което преди бяха наричали Ладгейн Хил. Нямаше мостове през Темза, макар дърветата наоколо да бяха достатъчни за построяването им, засега прехвърлянето през реката се осъществяваше с фериботи.

Лили го дръпна за ръкава.

— Татко — повика го тя тихо. — Виж, чудовище.

— Къде, Лили?

— Ето там. Погледни!

С ококорени очички дъщеря му сочеше през десния борд.

Гилфорд усети, че пулсът му се учестява, но все пак запази самообладание дотолкова, че да й каже името на „чудовището“ — наричаха го наносна змия, а понякога речна змия. На палубата се възцари тишина и Каролайн го улови за другата ръка. Змията повдигна глава достатъчно, за да надзърне през борда с елегантно движение, въпреки че главата ѝ бе колкото детски ковчег, прикрепена за дълга петнайсет метра шия. Гилфорд знаеше, че съществото е безвредно — то се хранеше с растенията, най-вече с лотоси, но въпреки това размерите му плашеха.

Долната му част бе закотвена някъде в тинята на дъното. От туловището му се подаваха къси крачета, с които се удържаше срещу напора на течението. Змията изглежда бе възбудена от раздвижването на хора в реката и по брега. Тя завъртя срещулежащите си очи едно по едно към крановете и кея и разтвори уста. След това обаче вниманието ѝ бе привлечено от гроздове плаващи надолу лотоси, тя се гмурна към тях и изчезна под водата.

Каролайн зарови глава в рамото на Гилфорд.

— Господ да ни е на помощ — прошепна тя. — Озовахме се в ада.

Лили поиска да разбере дали това е истина. Гилфорд я увери, че не е, че това е само Лондон, новият Лондон в Новия свят — макар че не беше никак трудно да се помисли и обратното, особено с мъждивия залез, дрънченето откъм пристанището и огромното речно чудовище.

Пристанищните хамали се заеха с разтоварването на ферибота. Финч, Съливан и останалите членове на експедицията се отправиха към „Империял“, най-големия лондонски хотел. Гилфорд погледна с известна нега към високата сграда със стъклени прозорци и балкони от ковано желязо, след което изведе Каролайн и Лили от пристанището. Тримата наеха такси, всъщност най-обикновена каруца с платнен покрив и ресори, и се отправиха към дома на чичото на Каролайн, Джеръд Пиърс. Багажът щеше да ги последва на сутринта.

Един фенерджия крачеше по улицата сред шумното множество. Не бе останало много от аристократичната атмосфера на предишния Лондон, помисли си Гилфорд, щом тази тълпа от моряци и вресливи жени бяха сегашните му обитатели. Лондон очевидно се беше превърнал в погранично градче и населението му се състоеше предимно от членове на кралския флот. Със сигурност не достигаха въглища и петрол, но затова пък изглежда пътиепродавниците процъфтяваха.

Лили отпусна главица в скута на Гилфорд и затвори очи. Каролайн беше будна и се озърташе. Тя се пресегна и стисна ръката на съпруга си.

— Лиам каза, че са добри хорица, но аз никога не съм се срещала с тях.

— Те са твои роднини, Каролайн. Сигурен съм, че ще се чувстваш добре при тях.

Дюкянът на Пиърс се издигаше на един ярко осветен ъгъл на търговска улица, но като всичко останало в града изглеждаше паянтов и построен с подръчни материали. Джеръд, чичото на Каролайн, ги очакваше на вратата. Той сграбчи племенницата си в мечешка прегръдка, потупа Гилфорд енергично по рамото и вдигна Лили във въздуха, за да я огледа, сякаш беше отдавна чакан чувал с брашно. След това ги покани вътре, нагоре по витата стълба към стаите на втория етаж над дюкяна, където живееше семейството му. Апартаментът беше тесен, оскъдно мебелиран, но печката бумтеше, излъчвайки уютна топлина, и жената на Джеръд, Алис, ги посрещна с нова порция прегръдки. Гилфорд се усмихваше и остави на Каролайн да води разговора. Още се чувстваше странно на сушата. Джеръд пъкна един кух дънер в печката и Гилфорд не пропусна да забележи, че в Дарвиния дори миризмата на горящо дърво беше различна — димът бе сладникав и лют като индийски коноп или розово масло.

Семейство Пиърс беше доста разпръснато, когато дойде Чудото. Каролайн живееше в Бостън с брата на Джеръд, Лиам, родителите ѝ тогава бяха пристигнали в Англия, за да постоят при умиращия дядо на Каролайн. Джеръд и Алис пък бяха в Кейптаун, където останаха до размириците от 1916-а, през август същата година те отплаваха за Лондон, подкрепени финансово с щедър заем от Лиам и с планове да се заемат с търговия на продоволствени стоки и сечива. И двамата братя бяха сурови мъжаги, с яки, набити тела. Гилфорд ги хареса още при първата среща.

Лили си легна първа в една стаичка, която по-скоро би могла да изпълнява ролята на килер, а Гилфорд и Каролайн отидоха в хола. Там за тях беше оправено просторно легло, невероятно удобно. Гилфорд осъзнаваше, че това е последното свястно легло, в което ще спи за доста дълъг период от време, и възнамеряваше да му се наслади, но заспа веднага щом положи глава на възглавницата и после, изведнъж, вече беше сутрин.

В Лондон експедицията на Финч трябваше да изчака втория кораб с припаси и оборудване от Ню Йорк, който в добавка щеше да

достави пет плоскодънни лодки, дълги по пет-шест метра всяка, оборудвани с извънбордови двигатели. Гилфорд прекара два дена на митницата, където извърши щателна инвентаризация, докато Престън Финч издирваше заместители на повредените и изгубени вещи — въжета и рибарски принадлежности, насмолен брезент, преса за хербарии.

Свободното си време Гилфорд посвещаваше изцяло на семейството. Той помагаше в дюкяна и гледаше как Лили поглъща с охота закуската от пържени яйца, обяда от наденички и вечерята от бисквити. Възхищаваше се на „Имперския доброволчески сертификат“, подписан лично от лорд Кичънър, и окачен на почетно място на една от стените. Всеки завърнал се в родината си англичанин получаваше такъв, но Джеръд приемаше доброволческата си работа сериозно и говореше без насмешка и скептичност за повторното изграждане на кралството.

Всичко това беше интересно, но Гилфорд жадуваше да опознае дивия нов свят, все още недокоснат от човешка ръка. Той каза на Джеръд, че би искал да направи обиколка край града.

— Страхувам се, че няма много за гледане. Разходката до „Свети Павел“ в слънчев ден е приятно забавление, както и по улица „Темза“ до пристаните. На изток пътищата са кални и почти непроходими. Избягвай разчистените места.

— Калта не ми пречи — заяви Гилфорд. — Предполагам, че ще имам възможност да ѝ се наситя през следващите месеци.

— Сигурно си прав — кимна замислено Джеръд.

Гилфорд прекоси пазара и се отдалечи от шумното пристанище. Денят бе ярък и слънчев, въздухът — освежаващо студен. Имаше доста коне и впрягове, но съвсем малко автомобили и строежът на пътищата бе съвсем в начален стадий. Канализацията на новите квартали все още се състоеше от открити канавки и някои от жителите бяха завързали кърпи на лицата си, за да се спасят от смрадта — смесица от човешки и животински изпражнения, пушек от изгорели въглища и вонята, идеща от фабриката за дървесна каша от другата страна на реката.

Но градчето бе едновременно живописно и шумно, и нерядко минувачите поздравяваха Гилфорд добросърдечно. За обяд той се отби в една кръчмичка на „Ладгейт“ и излезе ободрен на озарената от

светлина улица. Отвъд новата катедрала „Свети Павел“ градът се снишаваше до дървени колиби, прясно разчистени нивя и тук-там петна от дива гора. Пътят се превърна в кална пътека, която се виеше сред дървета джимии с огромни, разперени, зелени корони и въздухът изведнъж стана по-свеж.

Общоприетото обяснение за Чудото бе, че е точно това: акт на божествена намеса с колосални мащаби. Престън Финч вярваше в него, а той не беше идиот. Пък и как можеш да спориш, когато не разполагаш с никакви доказателства? Беше се случило нещо, в разрез с всичко, прието за закон на природата — нещо, преобразило до неузнаваемост част от земната повърхност, при това само за една нощ. Нещо, което можеше да се сравнява само с библейски събития. След метаморфозата на Европа кой би могъл да се отнася скептично към Потопа например, особено след като учени естествоизпитатели от ранга на Финч бяха готови да предоставят доказателства от сериозни геологични проучвания. Човек предполага, Господ разполага, пътищата Му са неведоми, но последствията от Неговите дела — недвусмислени.

Но докато разглеждаше тези причудливи растения, Гилфорд постепенно се изпълваше с увереността, че те притежават свое собствено минало.

Нямаше съмнение, че през 1912-а Европа бе претърпяла огромни промени, също както и че тези дървета се бяха появили за една-единствена нощ, с осем години по-млади, отколкото бяха сега. Но в никакъв случай не изглеждаше, че са били сътворени тогава. Те разпръскваха семена, или по-точно спори, *germinae*, според новата таксономия, което говореше за унаследяване, история, потомство, може би дори еволюция. Отсечеш ли едно от тези дървета, ще откриеш годишни кръгове, чийто брой далеч надхвърля осем. Годишните пръстени бяха дебели и тънки, в зависимост от сезонните температури и количеството слънчева светлина, в зависимост от сезоните, каквито са били *преди тези растения да се появят на Земята*.

Въпросът бе откъде са се взели?

Той спря край пътя, където шубрак от жлебови цветя достигаше почти до раменете му. В една от венчелистните купи пълзеше бръмбар игла, заобикаляйки щръкналите синкави шипчета. При всяко движение на насекомото във въздуха се отделяше облаче от миниатюрни спори.

Да наречеш това „свръхестествено“, помисли си Гилфорд, щеше да е въпиешо противоречие с цялата идея за природата.

От друга страна, нима съществуваха граници за божествената намеса? Не би трябвало да има такива. Ако на Създателя на вселената му хрумне да подхвърли на своите питомци фалшивото усещане за история, ще го направи без никакво усилие и със сигурност човешката логика ще бъде последната Му грижа. Кой може да каже дали Господ Бог не е създал света вчера, сглобявайки го от звезден прах и поръсвайки го с илюзията за продължително човешко съществуване. Дали Цезар и Клеопатра наистина са живели? А и какво се е случило с хората, изчезнали в нощта на Преобразяването? Ако Чудото бе погълнало цялата Земя, а не само един континент, къде сега щяха да са Гилфорд Уол, Удроу Уилсън, Едисон и Маркони, Рим, Гърция, Ерусалим и неандерталците? Къде щяха да са Адам и Ева?

С такива мисли лесно се стига до лудницата, поклати глава Гилфорд. Не съществува абсолютно разбиране за всичко... освен може би в Божия ум.

И ако е така, дали не е по-добре да се откажем от търсенето на истината? Познанията ни ще са преходни и променливи, а науката лишена от смисъл. Но той не искаше да повярва в това.

От тези мисли го изтръгна миризмата на пушек. Той продължи нагоре по пътеката до един полегат хълм, разчистен от дърветата и обрасъл с изсъхнал храсталак, който в момента гореше. Мъже с почернели дрехи стояха в единия край на храсталака и подклаждаха огъня.

Един от тях му помахаше и се провикна дрезгаво:

— Тъкмо разпалваме огъня. Дръпнете се назад или по-добре се върнете обратно. Някои от тях могат да свърнат насам.

— Някои от кои? — попита Гилфорд.

Въпросът му предизвика масов изблик на веселие и смях у мъжете, половината от които носеха пръти с обгорени краища.

— Американец ли сте? — попита мъжът с дрезгавия глас, който изглежда бе местното началство.

Гилфорд кимна.

— Нов ли сте тук?

— Съвсем новичък. От какво трябва да се пазя?

— От дънерояди, за Бога! Погледнете се, дори нямате свестни обувки! Никога не навлизайте в разчистени места без ботуши. Не е страшно, докато сечем дърветата и ги поваляме, но запалим ли шубраците, те направо пощуряват. Минете зад нас, докато приключим работа.

Гилфорд се отдръпна зад шумната тълпа, докато работниците бавно се движеха в полукръг през разчистеното поле. Слънцето напичаше приятно, от време на време вятърът сменяше посоката си и пращаше към тях задушливи облаци. Гилфорд тъкмо се питаше дали ще трябва да прекара тук целия следобед, когато един от работниците извика:

— Пази се!

Останалите се приведоха, вдигнали прътите над главите си.

— Земята е пълна с всякакви гадинки! — обясняваше началникът. — Старайте се да не им се озовете на пътя.

Отвъд линията от работници, в овъглената почва нещо помръдна. Дънероядите, ако Гилфорд помнеше добре, бяха насекоми с размер на едър бръмбар, обитаващи коренищата на големите дървета. Не бяха агресивни, но хапеха отровно, когато се чувстваха застрашени.

Поне половин дузина от тях сега пълзяха из димящите останки на хрусталаците. Гръбчетата им лъщяха зловещо на слънцето. Имаше и други, по-дребни насекоми, които щъкаха във всички посоки.

Мъжете започнаха да удрят с пръти земята. Стараеха се да ги стоварват едновременно и крещяха оглушително сред облаците прах и пепел. Началникът постави ръка на рамото на Гилфорд.

— Тук сте в безопасност. Няма да ни нападнат, защото сега най-важната им грижа е да изнесат яйцата си от огъня.

Работниците, обути във високи ботуши, продължаваха да налагат земята, сякаш я наказваха за нещо. Пълзящите гадинки събраха редици, обърнаха гръб на хората и бавно се отдалечиха към гората. Приличаха на оттичаща се от дъното на езеро вода.

— Тези рояци са обречени. Ще бъдат лесна плячка на змии, бронемиски, ястреби скитници, всичко, което издържа на отровното им ухапване. Ще подклаждаме огъня още ден-два. Върнете се след седмица и няма да познаете това място.

Работата продължи, докато и последната гадинка напусна района. Мъжете се облегнаха изтощени на прътите си и въздъхнаха

облекчено. Насекомите бяха оставили своята миризма във въздуха, смесица от мухъл и амоняк. Гилфорд обърса лице с опакото на ръката си и едва сега осъзна, че е изцапан със сажди.

— Следващия път, когато излизате от града, гледайте да се облечете както подобава — посъветва го мъжът. — Това не е Ню Йорк.

Гилфорд му отвърна с вяла усмивка.

— Започвам да си давам сметка.

— Колко време ще останете тук?

— Няколко месеца. Тук и на континента.

— На континента! Там няма нищо, освен пустош и луди американци, ако простите прямотата ми.

— Отивам там с научна експедиция.

— Е, надявам се, че не смятате да щъкате из тамошните гори с чепици. Животинките ще ви видят сметката и ще ви изгризат за нула време.

— Ще внимавам къде стъпвам — обеща Гилфорд.

Изпита облекчение, когато най-сетне се прибра в дома на Пиърсови, изми се и прекара вечерта на трепкащата светлина на газениците. След обилната вечеря Каролайн и Алис се затвориха в кухнята, Лили бе пратена да си легне, а Джеръд свали от лавицата подвързан с кожа атлас на Европа от 1910-а, старата Европа на сюзерени и нации. Колко безсмислено е сега всичко това, рече си Гилфорд, само десет години по-късно тези очертания на граници бяха като драскулки на побъркано божество. Войните, които са се водили за тези линии. Купища безполезни спомени.

— Промените не са чак толкова дълбоки, колкото смяташ — увери го Джеръд. — Старите представи не умират лесно. Нали си чувал за партизаните?

Партизаните бяха банда националисти — сурови мъже, върнали се в колониите, за да защитават територии, които смятаха, че все още им принадлежат — Германия, Испания, Франция. Повечето от тях се бяха изгубили из дарвинианската пустош, подивели от примитивния живот. Други се прехранваха с набези срещу заселниците, които смятаха за нашественици. Партизаните представляваха известна заплаха, към тях принадлежаха и крайбрежните пирати, атакуващи

корабите с продоволствие. Но дори те не смееха да проникват във вътрешността на континента и Гилфорд побърза да изтъкне този факт.

— Не е съвсем сигурно — възрази Джеръд. — Чувал съм, че някои от тях са добре въоръжени и екипирани. Разправят, че нападали даже миньорите в Саар. Не обичат американците.

Гилфорд не се плашеше от подобни слухове. Експедицията на Донеган бе срещнала само неколцина измършавели партизани, живеещи като диваци в Аквитанските низини. Експедицията на Финч щеше да слезе на континента при устието на Рейн, територия, окупирана от Америка, и щеше да поеме нагоре по реката, докъдето е плавателна, отвъд Рейнфелден и Бодензее, ако е възможно. От там щяха да свърнат към Алпите и да потърсят път на юг през проходите, използвани от древните римляни.

— Амбициозен план — поклати глава Джеръд.

— Подготвени сме достатъчно добре, за да го осъществим.

— Едва ли можете да предвидите всички опасности.

— В това е проблемът. Хората са пресичали Алпите от древни времена. През лятото не е никак трудно. Но не и *тези* Алпи. Кой знае какви промени са настъпили там? Всъщност тъкмо това възнамеряваме да разберем.

— Само петнайсетина мъже — изсумтя Джеръд.

— Ще поемем с параход нагоре по Рейн. После ще се прехвърлим на плоскодънни лодки.

— Ще ви трябва човек, който познава континента. Колкото и малко да знае.

— В Джеферсънсвил на Рейн има опитни трапери и водачи. Хора, които са там от първите години след Чудото.

— Каролайн ми каза, че си фотограф.

— Да, сър.

— За първи път ли тръгваш на експедиция?

— За първи път отивам на континента, но бях с Уолкот на река Галатин миналата година. Имам известен опит.

— Лиам ли ти помогна да те вземат на тази служба?

— Да.

— Сигурно си мисли, че е постъпил правилно. Но той е чак от другата страна на океана. Зад стената на своето богатство. Сигурно си няма и представа в какво положение те поставя. Този континент се

управлява от човешките страсти. Да, зная за доктрината „Уйлсън“: Европа е дива земя, отворена за повторно заселване, и прочее, и това е благородна идея, по свой начин — макар да се радвам, че Англия положи усилия да бъде изключение. Но ще трябва да се потопят няколко немски и френски бойни кораба, преди тези хора да се усмират. И дори тогава... — той чукна с лулата по масата. — Тръгваш на рисковано пътешествие. Не съм сигурен, дали Лиам си дава сметка за това.

— Не ме е страх от континента.

— Каролайн има нужда от теб. Лили също. Не е страхливец този, който пази семейството си. — Той се наведе по-близо. — Можеш да останеш тук колкото пожелаеш. Ще пиша на Лиам и ще му обясня всичко. Помисли върху това, Гилфорд. — Той сниши глас. — Не бих искал племенницата ми да бъде вдовица.

В този момент Каролайн се появи на вратата на кухнята. Тя погледна уморено Гилфорд, отметна красивата си коса и се зае да усилва пламъчетата на газениците, докато стаята се озари от ярко сияние, сякаш беше ден.

---

[1] Сър Кристофър Рен (1632–1723) — прочут английски астроном и архитект. — Б.пр. ↑

Продължителният престой в имението Сандърс-Мос бе почти равносителен на хирургично отстраняване на тестисите. Сред жените той беше кротък домашен любимец, сред мъжете — евнух.

Нищо, което да не бе очаквал предварително, мислеше си Елиас Вейл. Влезе в къщата като евнух, защото не му бяха предложени други възможности. Но с течение на времето нещата щяха да се променят. И тогава дори можеше да завладее двореца, ако това му доставяше удоволствие. Харемът щеше да му принадлежи, принцесите щяха да се надпреварват да печелят благоразположението му.

Тази вечер беше поредното малко празненство по случай, който вече бе забравил: рожден ден или годишнина. Нямахше значение, след като не очакваха от него да вдигне тост. По-важното бе, че госпожа Сандърс-Мос отново разчиташе на помощта му, като играе една от любимите ѝ роли, че очакваше да се държи ексцентрично, да забавлява, без да преминава границата на добрия тон. С други думи, да не пие прекомерно, да не флиртува с дамите и да не се държи с властимащите като с равни.

По време на вечеря той седна там, където му бяха посочили, развличайки с разкази за призоваване на духове и поява на призраци дъщерята на един конгресмен и младши чиновник от Смитсоновия институт, но без да изпада в твърде големи и страшни подробности. Спиритуализмът беше ерес в тези нови и неблагоприятни времена, но той бе американска ерес, далеч по-приемлива от католицизма например, с неговите меси и изчезнали европейски свещенослужители. А след като изпълни ролята си на любопитна добавка към интериора, той само се усмихваше и слушаше разговорите, които течаха край него като река, заобикаляща щръкнал наред коритото камък.

Най-трудното, естествено, бе да се държи подобаващо на целия този лукс и блясък. Не че не познаваше лука, беше израсъл в добро семейство в Нова Англия, което бе напуснал в бунтовните си младежки години. Можеше да различи вилица за вечеря от вилица за

десерт. Но оттогава беше спал под твърде много студени мостове, а имението Сандърс-Мос бе величина, далеч по-грандиозна от всичко, което помнеше. Електрически светлини и прислуга, говеждо, нарязано като лист хартия, овнешко, полято със сос от джоджен.

Днес масата обслужваше Оливия, красива и мълчалива негърка, която винаги носеше шапчицата си малко накриво. Вейл бе настоял пред госпожа Сандърс-Мос да не я наказват, след като кутията бе намерена, с което се надяваше да постигне две цели — да докаже своята добронамереност и да си осигури помощта на прислужницата, която винаги можеше да му е от полза. Но въпреки това Оливия продължаваше да го избягва, изглежда го мислеше за зъл дух. Което не беше далеч от истината, помисли си Вейл, само че вселената бе ориентирана по оси и координатни системи, които бедната Оливия никога нямаше да прозре.

Междувременно Оливия поднесе десерта. Разговорът на масата се насочи към експедицията на Финч, която бе стигнала Англия и се готвеше да прекоси Ламанша. Дъщерята на конгресмена намираще начинанието за храбро и интересно. Младшият чиновник в отдела за мекотели, или каквото изучаваха там, заяви, че експедицията може да се окаже в по-голяма безопасност на континента, отколкото в Англия.

Дъщерята на конгресмена не се съгласи.

— Ако трябва да се боят от нещо, то е същинската Европа. — Тя сбърчи лекичко вежди. — Нали знаете какво казват? Там всичко, което мърда, е грозно и в голямата си част, смъртоносно.

— Не чак толкова смъртоносно, колкото са хората — възрази чиновникът, който се опитваше да изглежда зрял и патил. Вероятно си въобразяваше, че така ще ѝ се стори по-възрастен.

— Ричард, думите ти са възмутителни!

— Нито толкова грозно.

— Тези хора са храбреци.

— Така е, но на тяхно място щях да се страхувам повече от партизаните. И дори от англичаните.

— Още не се е стигнало дотам.

— Още не. Но англичаните не са ни приятели. Известно ли ти е, че Кичънър снабдява с провизии партизаните?

— Това е само слух, не бива да го казваш като факт.

— Те заплашват нашата европейска политика.

— Говорехме за експедицията на Финч, не за англичаните.

— Престън Финч има опит в изучаването на реки, и макар че да не искам да съм лош пророк, предричам повече жертви от куршуми, отколкото от удавяне в бързеи. Или от чудовища.

— Не казвай „чудовища“, Ричард.

— От Божии твари.

— Само мисълта за това ме кара да треперя. В края на краищата партизаните също са хора.

— Мило момиче сте. Но предполагам, че доктор Вейл щеше да остане без работа, ако жените не бяха склонни към романтика. Така ли е?

Вейл го възнагради с най-добрата си неискрена усмивка.

— Жените по-добре надзъртат в необятното. Или по-малко се страхуват от него.

— Ето! — дъщерята на конгресмена разцъфна от щастие. — Те са *необятни*, Ричард.

Вейл съжали, че не можеше да ѝ покаже истинското лице на необятното. „Ще изгори красивите ѝ очички — помисли си той. — Ще смъкне кожата от лицето ѝ.“

След вечеря мъжете се оттеглиха в библиотеката на чаша бренди, а Вейл остана с жените. Разговорите се завъртяха около пратени на военни служба племенници, от които нямало писма, и отсъстващи по работа съпрузи. Вейл усещаше известен резонанс във всички долавяни сигнали, но не можеше да определи крайното им значение. Война? Война с Англия? Война с Япония? Не беше изключено, още повече че след смъртта на Уилсън във Вашингтон царяха други, зли и враждебни намерения.

Когато искаха от него съвет, Вейл се стараше да се ограничава с всекидневни проблеми. Изгубени котки, непослушни деца, ужасът на жълтата треска, полиомиелитът, грипът. Предсказанията му бяха благоприятни и без намек за свръхестественото. Интимните въпроси трябваше да се решават насаме и в интерес на истината, клиентелата му се бе увеличила след онази среща с Елинора. Съвсем скоро щеше да се превърне в нещо като Главен изповедник на цяла армия застаряващи богати наследници. Дори си бе направил картотека.

Вечерта продължи в същата ленива атмосфера, без обещания да поднесе неочаквани случки, нито добавъчни сведения за неговия дневник. И все пак мястото му беше тук. Не само за да увеличи приходите си, което със сигурност бе приятен страничен ефект. Той следваше по-дълбок инстинкт, вероятно не съвсем негов. Неговият бог искаше да е тук.

„А човек трябва да прави това, което иска от него бог — помисли си Вейл, — да му се подчинява. Това повече от всичко друго.“

Тъкмо се готвеше да си върви, когато Елинор побутна към него един очевидно пийнал мъж.

— Доктор Вейл? Това е професор Рандал. Познавате се, нали?

Вейл подаде ръка на белокосия господин. Кой ли беше този, къде ли беше мястото му в колекцията ѝ от академици и чиновници? Рандал... хм, другото име не помнеше, на служба в Националния исторически музей, уредник по... дали не беше палеонтология? Тази безсмислена наука.

— Бихте ли го придружили до колата? — попита Елинор. — Юджийн, върви с доктор Вейл. Една разходка ще ти проясни главата.

Навън миришеше на цъфнали цветя, поне докато професорът бе от подветрената му страна. Вейл разгледа внимателно спътника си. Белези за прогресиращо застаряване, артритни ръце и пергаментова кожа, зад която се криеше изгорялата му душа. Ако палеонтолозите изобщо имаха души.

— Финч е безумец — изфъфли Рандал, продължавайки някакъв прекъснат разговор. — Ако смята, че наистина може да докаже...

— Сър, тази вечер няма нищо за доказване.

Рандал разтърси глава и вероятно за пръв път забеляза Вейл.

— Вие? Ах! Гадателят, нали?

— В известен смисъл.

— Виждате бъдещето, така ли?

— През стъкло — отвърна Вейл. — Помътняло.

— Бъдещето на този свят?

— Горедолу.

— Говорехме за Европа — продължи Рандал. — Европа, този покварен Содом, който най-сетне бе изгорен. И сега изтръгваме семената на европеизма навсякъде, където ги откриваме. Всичко това е огромно лицемерие, разбира се. Политическа игра. Искате ли да

видите Европа? — Той махна с ръка назад към голямата бяла сграда. — Ето я! Версайският двор. Съвсем като него е.

Звездите грееха ярко в тъмното небе. Напоследък Вейл бе започнал да съзира някакви скрити признаци сред звездите, сякаш там се спотайваха хищни създания. И не само там, но и под краката му.

— Хора като Финч твърдят, че всичко е дело на Създателя — продължаваше Рандал. — Хубави думи, защо да не повярваш в тях? Но няма отпечатъци, нито вкаменелости. Всичко е измито, сигурно от Потопа.

Несъмнено Рандал не биваше да говори по този начин. След Чудото всеобщото мнение бе завило в друга посока и мъже като него сами по себе си бяха вкаменелости — космати мамути, уловени в примката на ледената епоха. Разбира се, Рандал, като колекционер на кости, не можеше да знае, че Вейл е колекционер на неблагоприятни изказвания.

Кой ли би платил, за да узнае какво мисли Рандал за Престън Финч? В каква валута и кога?

— Съжалявам — промърмори Рандал. — Това едва ли ви интересува.

— Напротив — побърза да възрази Вейл, крачейки редом с жертвата си в тъмната нощ. — Ужасно много ме интересува.

Плоскодънните лодки най-сетне пристигнаха от Ню Йорк и веднага бяха прехвърлени на „Аргус“, малък параход за прекосяване на Ламанша. Гилфорд, Финч, Съливан и топографът Чък Хемфил надзираваха товаренето, но се скараха с началника на хамалите и ги изгониха от площадката. Пролетното слънце озаряваше кейовете и хвърляше отблясъци върху водата, по която лениво се носеха лъжелотоси. Над главите им дрезгаво пищяха чайки. Чайките бяха сред първите земни емигранти в Дарвиния, последвани от хората, пшеницата, ечемика, картофите, дивите цветя, плъховете, добитъка, мухите и дървениците.

Престън Финч стоеше на кея, скръстил яките си ръце отзад, с лице, скрито в сянката на тропическия шлем. Финч беше парадокс, мислеше си Гилфорд, смел и решителен мъж, все още силен въпреки възрастта си, опитен изследовател на реки, чието мнение и храброст бяха безспорни. Но Нойската му геология, придобила модна популярност след Чудото, приличаше на Гилфорд на миш-маш от полуистини, съмнителни аргументи и прояден от копнежи протестантизъм. Неправдоподобна, независимо от това колко добре бе подплатена с теории за отлагането на седименти и цитати от Бъркли^[1]. Нещо повече, Финч категорично отказваше да обсъжда своите идеи и не приемаше критики от колегите си, камо ли от един обикновен фотограф. Какво ли е, чудеше се Гилфорд, да натъпчеш в един човешки мозък подобна барокова архитектура? Цяла катедрала на вярата и знанието, солидно изградена и добре охранявана?

Джон Съливан, другото посивяло светило на експедицията, се облягаше на стената на един склад, скръстил ръце, усмихнат под сламената си шапка. Двама възрастни учени, Финч и Съливан, но разликата бе, че Съливан се усмихваше.

Най-сетне и последният сандък бе отнесен в трюма на „Аргус“. Финч подписа товарителницата на изпотения началник и с това сякаш постави точка на поредната глава. „Аргус“ щеше да отплава на сутринта.

Съливан докосна Гилфорд по рамото.

— Имате ли няколко свободни минути, господин Лоу? Искам да ви покажа нещо, което ще ви заинтригува.

„Музей на чудовищата“, възвестяваше надписът над вратата.

Продълговата паянтова колиба, много стара, вероятно една от първите постройките по блатистите брегове на Темза. Изглеждаше сякаш много пъти е била изоставяна и заемана отново.

— Тук ли? — попита Гилфорд. Беше съвсем близо до кея, зад редицата от тухлени къщурки.

— Два пенса за представлението — отвърна Съливан. Говореше с арканзаски акцент, но от неговите уста звучеше като оксфордски. — Собственикът е пиянде. Но има един интересен екземпляр.

„Собственикът“, мрачен мъж, от който лъхаше на джин, отвори вратата, след като Съливан почука, прие парите и изчезна, без да промълви нито дума, зад платнената завеса, оставяйки гостите да се любуват на препарираните трофеи, подредени върху грубите лавици по протежение на помещението. Повечето бяха добре познати, макар и доста нескопосано препарирани дарвиниански животни: птица кука, няколко броя шесткраки мършояди, леопардова змия със зейнала пасть. Съливан вдигна завесата на прозореца, но от това не стана по-светло. Стъклените очи на животните блещукаха, извърнати в различни посоки.

— Ето това там — рече Съливан.

Сочеше един изправен скелет в ъгъла. Гилфорд го доближи със скептично изражение. На пръв поглед приличаше на скелет на мечка — двуного, с гръден кош, прикрепен за гръбначния стълб, страховит издължен череп и заострени като кремъчни ножове зъби. Ужасяваща гледка.

— Това е фалшификат — заяви Гилфорд.

— Как стигнахте до подобно заключение, господин Лоу?

Нима Съливан не виждаше сам?

— Костите са скачени с тел. Някои са по-пресни от други. Това ми прилича на кравешка бедрена кост, ето, ставата не съвпада точно.

— Много добре. Окото на фотограф.

— Не е необходимо да си фотограф.

— Прав сте, разбира се. Анатомията не е непозната наука. Но това, което ме интересува, е гръдният кош, който изглежда напълно

запазен, и най-вече черепът.

Гилфорд отново погледна към скелета. Ребрата и гръбначният стълб бяха несъмнено от някое дарвинианско същество, за това можеше да се съди по типичното захващане отзад напред и дълбоката хордална бразда. Черепът беше продълговат, малко наподобяваше волски, но разширен нагоре и назад: череп на лукав хищник.

— Действително ли смятате, че е истински?

— Съвсем истински и със сигурност не принадлежи на някой познат вид бозайници. Собственикът твърди, че е купил костите от заселник, който ги изкопал край едно тресавище нагоре при Лия, докато търсел въглища.

— Изглеждат съвсем пресни.

— Относително, макар че никой не е виждал същество, което да отговаря на такова описание. Големите хищници са рядко явление на континента. Донеган съобщава за месоядно същество с размери на леопард в района на централния масив, но нищо по-едро. В такъв случай, откъде произхождат тези, господин Лоу? Ето ви един интересен въпрос. Едър, наскоро изчезнал хищен вид?

— Надявам се да е изчезнал. Изглежда твърде страховит.

— Страховит и ако се съди по черепа, е интелигентен. Доколкото са интелигентни животните. Ако има още от неговия вид обаче, ще ни потрѣбват пистолетите, към които Финч е толкова привързан. Но от друга страна...

— От друга страна?

— Как можем да говорим за изчезнал вид, когато континентът е едва на осем години?

Гилфорд реши да бъде предпазлив.

— Нима предполагате, че континентът има своя история?

— Нищо не предполагам, става въпрос за логически заключения. О, този спор не е от вчера. Просто исках да разбера на каква позиция сте вие.

— Проблемът е, че имаме две истории. Един континент и две исторически линии. Не зная как да ги съчетая.

Съливан се засмя.

— Добре казано. Ако някой поиска от вас да изкажете предположение, кое бихте избрали? Елизабет Първа или нашия кокалест приятел тук?

— Мислил съм за това, но не мога...

— Не се колебайте. Избирайте.

— И двете — отвърна Гилфорд. — Мисля, че бих избрал и двете.

— Но възможно ли е това?

— Очевидно не.

Усмивката на Съливан стана по-широка.

— Браво на вас.

Като че ли Гилфорд бе издържал някакъв изпит, макар че мотивите на възрастния учен си оставаха мъгляви. В това нямаше нищо лошо: Гилфорд харесваше Съливан и се радваше, че ботаникът се отнася с него като с равен. Но най-много се зарадва, когато напуснаха колибата с препарирани животни и излязоха на чист въздух. Макар че откъм пристанището полъхваше неприятна миризма.

Тази нощ за последен път дяляха постелята с Каролайн.

„За последен път до есента“ — поправи се Гилфорд, но тази мисъл не му действа успокояващо. Още повече че тя отказа да сподели нежността му.

Каролайн бе единствената жена, с която бе спал. Срещнаха се в канцеларията на „Атикус и Пиърс“, където той бе отнесъл последните си плаки за изданието „Вкаменелости и черупки от Скалистите планини“. Още от първия миг Гилфорд бе силно привлечен от леко дръпнатото и намусено момиче. Чичо ѝ ги запозна и през същата седмица Гилфорд проучи кога би могъл да я види отново в издателството. Секретарката го информира, че обядвала с чичо си всяка сряда. Гилфорд я пресрещна още следващата сряда след обяда и ѝ предложи да я изпрати до трамвая. Тя прие, но го изгледа изпод широкополата си шапка като надменна принцеса.

Надменна и наранена. Каролайн още се възстановяваше от загубата на родителите си по време на Чудото, но в онези времена това бе често срещано явление. Гилфорд откри, че с известно усилие може да изтръгва усмивка от устните ѝ. В онези дни мълчанието ѝ бе по-скоро съюзник, отколкото неприятел, между тях се установи неуловим начин на общуване. На този невидим език тя казваше нещо от рода на: „Страдам, но съм твърде горда за да го призная — можеш ли да ми

помогнеш?“ А той отвърщаше: „Ще ти осигуря безопасно и уютно местенце. Ще създам твой дом.“

Сега лежеше, заслушан в тропота на редките среднощни каруци по улицата, и между него и жената, която обичаше, бе само тънко памучно одеяло. Нима бе нарушил обещанието си? В края на краищата мястото, където се намираха, едва ли можеше да се нарече уютно и безопасно. Наложил се да пътува често и надалече — първо на запад, сега и тук. Дари я с прекрасна дъщеря, но я доведе на този чужд бряг, където възнамеряваше да ги изостави... заради историята или науката, или своите необмислени копнежи.

Повтаряше си, че така постъпват истинските мъже, че го правят от векове и ако не го бяха правили, сега расата им още щеше да обитава дърветата. Но истината бе далеч по-сложна и включваше въпроси, на които Гилфорд или не желал, или не бе готов да отговаря, вероятно свързани донякъде с баща му, чийто непоклатим прагматизъм го отведе прекалено рано в гроба.

Сега Каролайн спеше или всеки момент щеше да заспи. Той плъзна ръка по извивката на талията и я притисна лекичко, сякаш ѝ казваше: „Не се безпокой, аз ще се върна.“ Тя отвърна със сънено помръдване, в което може би не се долавяше безразличие. Може би.

На сутринта двамата бяха още по-отчуждени.

Каролайн и Лили го изпратиха до пристанището, където „Аргус“ се поклащаше от прилива. Ръждясалият корпус на парахода бе обгърнат в хладна мъгла.

Гилфорд прегърна Каролайн непохватно, чувстваше се неловко и не знаеше какво да каже. Повдигна Лили, тя притисна бузата си към неговата прошепна:

— Да се върнеш скоро.

Той ѝ обеща.

Поне Лили му повярва.

След това се изкатери по трапа и спря до перилата, за да им помаха, но жена му и дъщеря му вече бяха се слели с тълпата, струпана на кея. „Колко бързо — помисли си Гилфорд. — Колко бързо...“

„Аргус“ пресече Ламанша в гъста мъгла. Гилфорд продължи да кръстосва долната палуба, докато слънцето най-сетне проби облаците и Джон Съливан го повика, за да му покаже озарения в утринна светлина континент.

Пред погледа му се ширна плътно обрасла мочурлива местност — солените тресавища в устието на Рейн. Строматолити стърчаха нагоре като прозрачни паметници, дървета флейти бяха колонизирали делтата навсякъде, където имаше достатъчно тиня, за да подхранва растежа им. Параходът навлезе в плитък и обрасъл с тръстика канал — бавно, защото имаше доста плитчини, появили се след последната буря — и се отправи към вътрешността, която бе още по-залесена и зелена. Джеферсънвил бе едва забележимо облаче дим на плоския зелен хоризонт, после прерасна в петънце, в кафеникава маса от колиби, построени сред тръстиките или вдигнати на колове, където почвата бе достатъчно твърда, и навсякъде се виждаха примитивни пристанищни съоръжения, малки лодки, купчини морска сол, всичко това придружено от миризмата на риба, сол, отпадъци и човешки изпражнения. Каролайн бе сметнала Лондон за примитивен, Гилфорд можеше само да се радва, че няма да види Джеферсънвил. Градът бе като материализирано предупреждение: цивилизацията свършва тук. Отвъд тази граница цари анархията на Природата.

Имаше безброй рибарски лодки, канута и салове, отрупани с дарвинианска дървесина, но единственият по-голям кораб, освен „Аргус“, бе една американска канонерка, хвърлила котва на пристана с развети знамена.

— С това ще ни откарат нагоре по реката — съобщи Съливан, застанал до Гилфорд при перилата. — Няма да се бавим тук. Финч ще съгласува експедицията с флотата, докато ние намерим следотърсач.

— Ние? — попита Гилфорд.

— Ние с вас. След това можете да се върнете при своите лещи. Да заснемете пристанището. „Акостирание в Джеферсънвил“. Ще бъде невероятна снимка. — Съливан го тупна по гърба. — По-весело, господин Лоу. Това е истинският Нов свят и вие сте тук, за да стъпите на него.

Но тук, сред мочурищата, нямаше на какво толкова да се стъпи. Встрани от дървените мостчета блатата лесно можеха да те погълнат.

Гилфорд се питаше дали и останалата Дарвиния няма да е същата — синьо небе, пронизващ вятър и стаена заплаха.

Съливан уведоми Финч, че двамата с Гилфорд отиват да търсят водач. Гилфорд изгуби ориентация веднага щом пристанището изчезна от погледа му, скрито зад рибарските колиби и високите стъбла на дървета джамии. Но Съливан изглежда знаеше пътя. Беше идвал тук през 1918-а, за да състави каталог на блатните животинки.

— Познавам градчето, макар че сега се е разраснало, дори вече се видях с неколцина стари познайници.

Хората, с които се разминаваха, бяха сурови, навъсени и опасни. Правителството бе започнало да изплаща възнаграждение на колонистите и да поема разходите за пътуването им до новия континент скоро след Чудото, но доброволците да започнат нов живот бяха малко и почти всички от един определен тип. Сигурно единици от тях не бяха преследвани от закона.

Местните преживяваха от риболов и като водачи на експедиции. Съдейки по много признаци, прясната вода и сапунът не достигаха. Мъжете и жените носеха груби дрехи, косите им бяха дълги и сплъстени. Въпреки това неколцина от тях изгледаха Съливан и Гилфорд с нескритото съжаление на коренния жител към туриста.

— Отиваме да се срещнем с Том Комптън — обясни Съливан. — Най-добрият трапер в Джеферсънвил, ако е още жив и в момента не е в пущинака.

Том Комптън обитаваше дървена колиба далече от брега. Съливан не си направи труда да потропа, а побутна полуотворената врата — дарвиниански маниери вероятно. Гилфорд го последва предпазливо. Когато очите му привикнаха с мрака, той откри, че колибата е доста чиста и подредена, дъсченият под е застлан с памучен килим, а по стените висят различни мрежи и ловни принадлежности. Том Комптън седеше кротичко в единия ъгъл на помещението — едър мъж с дълга, сплетена на плитка брада. Имаше мургава кожа и лицето му издаваше смесен произход. На шията си носеше огърлица от животински зъби. Ризата му беше изплетена от някаква местна груба тъкан, но панталоните му бяха от обикновен дънков плат, затъкнати

във високи непромокаеми ботуши. Той огледа влезлите без видим ентузиазъм и взе от масата една лула с дълга дръжка.

— Не е ли малко раничко за това? — попита Съливан.

Том Комптън драсна клечката в масата и поднесе пламъчето към лулата.

— Не и след като те видях.

— Знаеш ли защо съм тук, Том?

— Чух разни слухове.

— Продължаваме навътре.

— Не ме интересува.

— Бих искал да дойдеш с нас.

— Не мога да го направя.

— Смятаме да пресечем Алпите.

— Казах ти вече — не ме интересува. — Домакинът подаде лулата на Съливан и възрастният учен всмукна от дима. Това не е тютюн, помисли си Гилфорд. Съливан предложи и на него и Гилфорд се зачуди как да постъпи. Дали да откаже, или да приеме? Може да е нещо като онзи ритуал при чероките, който замества ръкостискането?

Том Комптън се засмя.

— Изсушени листа от едно речно растение — обясни Съливан. — Леко замайват, но не са като опиума.

Гилфорд пое лулата. Димът миришеше на стара изба. Едва не се задави от кашлицата.

— Новак — процеди Том Комптън. — Не познава страната.

— Ще се научи.

— Те всички се научават — отвърна траперът. — В края на краищата. Ако преди това континентът не им види сметката.

Димът от лулата на Том Комптън го накара да се почувства олекнал и безгрижен. Събитията или пълзяха едва-едва, или подскачаха на неравни интервали. Когато се върна на койката в „Аргус“, помнеше смътно какво се е случило през този ден.

Спомни си, че последва доктор Съливан и Том Комптън до една пристанищна кръчма, където поднасяха тъмна бира в купи, издълбани от изсъхнали тръстики флейти. Купите пропускаха и бирата трябваше да се пие бързо. Имаше и храна, дарвинианска риба, изпълнила чинията като малък черен скат, с вкус на тиня и сол, Гилфорд почти не яде от нея.

Двамата спореха за експедицията. Трайерът не скриваше презрителното си отношение и твърдеше, че идеята е само да се развее американското знаме из континента и да се предявят териториални претенции към вътрешността.

— Нали сам каза, че този Финч е пълен кретен.

— Той е чиновник, не е учен, но знае какво иска и как да го постигне. Не е глупак. Спасил е трима души в бързеите на каньона Катаракт — единият от тях имал воден плеврит и Финч го носил на гръб чак до ферибота. Било е преди десет години, но съм сигурен, че би го направил и сега. Той планира и подготви тази експедиция и съм готов да му поверя живота си.

— Сигурно, щом си решил да тръгнеш след него навътре в пущинака.

— Така е. Не бих могъл да мечтая за по-добър водач. Може би за по-добър учен — да, но дори в това отношение Финч има някои предимства. Във Вашингтон все още гледат малко презрително на науката — не можахме да предскажем, нито да обясним Чудото, и в умовете на някои ограничени хора това е равносилно на провал. Идолите на глинени крака нямат шансове, когато се разпределя общественият бюджет. Но бихме могли да използваме Финч като назидателен пример пред Конгреса за така наречената сервилна наука. Ще навлезем във вътрешността, ще научим някои неща — колкото повече, толкова по-нестабилна ще бъде позицията му.

— Използват ви. Както Донеган. Хубаво де, ще съберете образци. Но хората с пари ще искат да узнаят какво е положението с партизаните, дали има въглища в долината на Рур и желязо в Лорейн...

— Какво значение, ако срещнем партизани или намерим антрацитни залежи? Тези неща ще се случат, независимо дали ще прекосим Алпите или не. Поне ще съберем важни сведения.

Том Комптън се обърна към Гилфорд.

— Съливан си мисли, че този континент е като гатанка, на която трябва да намериш решението. Храбра, но глупава идея.

Съливан не се предаваше.

— Том, ще навлезеш по-навътре от всички останали трапери.

— Не чак толкова навътре.

— Знаеш какво може да се очаква.

— Когато отидеш прекалено далече, не знаеш какво те очаква.

- И все пак, ти имаш опит.
- Повече от теб, вярно е.
- Познанията ти ще бъдат безценни.
- Имам по-важна работа.

Известно време надигаха мълчаливо купите. След още няколко бири разговорът се прехвърли на философски теми. Траперът отново се наведе към Гилфорд, отблизо обветреното му лице приличаше малко на меча муцуна.

— Вие какво търсите тук, господин Лоу?

— Аз съм фотограф — отвърна Гилфорд. Съжаляваше, че не носи апарата, Том Комптън бе примамлив обект за снимка. Сбръчканото му лице наподобяваше обрасло в козина диво животно.

— Зная с какво се занимавате — изръмжа траперът. — Питам ви защо сте тук?

За да направи кариера. Да си създаде име. Да отнесе уловени върху стъкло и сребро изображения на речни езера и планински ливади, които друго човешко око не е виждало.

— Не зная — чу той собствения си глас. — От любопитство, предполагам.

Том Комптън го изгледа с присвити очи, сякаш Гилфорд бе признал, че е болен от проказа.

— Господин Лоу, обикновено хората идват тук, за да избягат от нещо. Да припечелят малко парици или, като нашият приятел господин Съливан — да научат нещо. Но тези, които идват, без да знаят причините — те са най-опасни.

Още един спомен изникна в съзнанието на Гилфорд, докато се унасяше в сън на полюшващия се на приливната вълна „Аргус“. Съливан и Комптън разговаряха за вътрешността на страната и траперът непрестанно отправяше предупреждения: новите континентални реки са променили своите корита, така че невинаги съвпадат с някогашните карти, провизиите едва ли ще им стигнат, а храна няма откъде да си набавят. Съществуват непознати болести, повечето от които смъртоносни. Колкото до прекосяването на Алпите — какво пък, тук Том се съгласи, никой от старите трапери не се бе сещал за прохода Сейнт Готард, идеята е съвсем нова. Но имало

слухове, приказки, може би дори измишльотини, за призраци — пълни глупости, прекъсна го Съливан — може и да е така, съгласи се Комптън, и все пак биха накарали всеки здравомислещ да се подвоуми — без теб, естествено, изтъкна Съливан, а Том само се засмя и закима — и без теб, без теб, стари безумецо, след което Гилфорд така и не разбра дали двамата бяха постигнали някакво съгласие и какво наистина ги очакваше в тази огромна и неизследвана земя.

---

[1] Джордж Бъркли (1685–1753) — английски философ, един от видните представители на класическия идеализъм. — Б.пр. ↑

Най-сетне Англия, помисли си Колин Уотсън, но това не беше истинската Англия, нали? Канадският товарен кораб пуфтеше бодро нагоре по широкото устие на Темза и зад кила му се вдигаха вълни с цвят на зелен чай — тропици по това време на годината? Все едно, че приближаваха Бомбай или Бихар. Но не и като да се завръщаш у дома.

Той се замисли за товара, който се поклащаше в трюма. Въглища от Южна Африка, Индия, Австралия — безценна стока в тези размирни времена за залязващата империя. Сечива и багрила от Канада. И стотици лъскави, подредени в сандъци пушки, система „Лий-Енфийлд“ от завода в Алберта, по поръчка на небезизвестния господин Кичънър от Ню Лондон, вероятно предназначени за онзи ден, когато кралят се възкачи отново на престола.

Уотсън поне нямаше да носи отговорност за оръжията. Веднага щом корабът пусна котва до примитивното пристанище, той нареди на хората си — неколцина сикхи и групичка вечно недоволни канадци — да се приготвят за разтоварване, а сам слезе на пристанището, за да отнесе товарителницата на пристанищните власти. Беше горещо и влажно и този беден, нажежен град с нищо не напомняше предишния Лондон. И въпреки това той олицетворяваше Преобразяването на Европа, което за Уотсън си оставаше отвлечено събитие, странно и дори малко занимателно, като интересна приказка, само дето имаше толкова много умрели накрая.

Със сигурност това не бе страната, от която бе отплавал преди десетина години. Беше завършил най-обикновено училище, след което се бе записал в офицерския корпус в Улуич, заменяйки едни казарми с други, латински склонения за артилерийски маневри. В наивните си представи тогава се виждаше как повежда хората си срещу размирници, които бягат пред оголеното острие на сабята му. Вместо това го натикаха в прашна барака в Кайро и му възложиха командването на отегчени пехотинци, до онази нощ, когато небето се озари в ослепително зарево, а земята се разтrese и пропука устоите на британския протекторат в Египет, както и много други неща. Безцелен

живот, до голяма степен, ако се изключеха утехата на войнската дружба и здравето пиянство, или с други думи, службата на Бога и родината, и това до 1912-а, когато изведнъж се оказа, че Господ Бог е нищожество и че ако Той изобщо е съществувал, със сигурност е презирал англичаните.

Останките от предишната военна мощ на Британия бяха заети с това да опазят владенията ѝ в Индия и Южна Африка. Първа падна Южна Родезия, Солсбъри изгоря като есенен пожар, Египет и Судан бяха изгубени пред напиралците тълпи от ислямски бунтовници. Уотсън бе сред малкото спасили се в развалините на Кайро, които бяха натоварени на пренаселен военнотранспортен кораб за Канада. Той прекара няколко месеца в разпределителен лагер в Британска Колумбия, а сетне го прехвърлиха в едно прерийно градче, където правителството в изгнание на Кичънър бе оборудвало малка фабрика за леко стрелково оръжие.

Допреди 1912-а не можеше да се похвали, че е бил добър офицер. Но постепенно бе настъпила промяна, дали заради суровите времена, тежките зими и сухите, мъчителни лета, но в него постепенно се възцари търпение. Навярно допринесе и мисълта колко малко е трябвало, за да остане сред трупите на обезглавените от египтяните негови другари. След време го прехвърлиха в Отава, където търсенето на военни инженери с опит постепенно се увеличаваше.

Наричаха го „реконструкция“, но други му казваха „прищявката на Кичънър“ — основаването на нов Лондон на бреговете на река, която имаше известна прилика с Темза. Възстановяването на Ерусалим в зелена и негостоприемна страна. Празен жест, твърдяха критиците, но дори жестът щеше да е невъзможен без помощта на сериозно пострадалия, ала достатъчно могъщ кралски флот. Особено след като Съединените щати огласиха арогантното си твърдение, че Европа трябва да бъде открита за ново заселване, земя без граници — така наречената доктрина „Уилсън“, която на практика означаваше американска хегемония, или един нов американски свят. Жалките остатъци от немското и френското управление, раздирани от вътрешни противоречия и изгубили европейските си ресурси, отстъпиха след първите няколко изстрела. Кичънър успя да уговори да бъде направено изключение за Британските острови, което предизвика широки протести. Но лишени от индустриалната си база, останките от Старата

Европа не можеше да се изправят срещу комбинираните сили на кралския флот и флота на американците.

И така, поне за известно време са възцари спокойствие. Макар и не достатъчно стабилно, ако се вземе за пример този цивилен кораб и неговия оръжен товар. Бяха го назначили да надзирава контрабандната доставка на пушки от Халифакс в Лондон. Уотсън можеше само да гадае защо са необходими толкова много оръжия на Новия свят — не само карабини, но и картечници и минохвъргачки... освен ако мирът не беше съвсем истински мир.

Пътуването премина спокойно. Океанът беше тих, дните — слънчеви и почти топли. Уотсън използва свободното си време предимно за да обмисля досегашния си живот. Сравнен с други, беше се измъкнал сравнително леко от трагедията през 1912-а. Родителите му бяха починали преди Преобразяването на Европа, нямаше роднини, нито жена или деца, за които да скърби. Мостовете към миналото бяха изгорени, годините се търкаляха с изумителна бързина. Сигурно имаше някакво знамение в това, че вятърът отново го довя в Англия, макар и в тази родена от трескав кошмар псевдо-Англия. В това горещо, скучно помещение на пристанищните власти, с прашните тухлени стени. Той се представи, поканиха го в задната стаичка и там вече го очакваше възпълният южноафрикански търговец, който се бе съгласил да приеме в складовете си оръжията, докато арсеналът бъде готов да ги превози. Името му беше Пиърс. Джеръд Пиърс.

Уотсън му подаде ръка.

— Приятно ми е да се запозная с вас, господин Пиърс.

Южноафриканецът стисна с огромната си длан неговата.

— На мен също, сър, бъдете сигурен.

Каролайн се страхуваше от Лондон, но умираше от скука в малката къща на чичо си. От време на време помагаше в къщната работа на леля Алис, но Лили я безпокоеше. Каролайн не искаше да я пуска на улицата, но вътре момичето бе постоянна заплаха, тъй като или преследваше котката, или си играеше със скъпия порцеланов сервиз на Алис. Ето защо, когато Алис предложи на Каролайн да отнесе обяда на Джеръд на пристанището, тя се съгласи с въздишка на

облекчение. Изведнъж се почувства като отвързана и вече не тъй самотна.

Този следобед си бе обещала да не мисли за Гилфорд и се опита да насочи вниманието си другаде. Покрай нея притичаха с викове група дечурлига, някои от които може би се бяха родили на това ужасно място! Едно от тях влачеше след себе си храстов скокливец на връвчица, шестте бледозелени крачка на животинчето припкаха с трескава бързина и черните му очички се въртяха като обезумели. Картина, в която имаше както добро, така и зло. Добро, защото в този получовешки свят ужасът действаше и в двете посоки. Мисли, които никога не би трябвало да споделя с Гилфорд.

Не, Гилфорд го нямаше. Добре де, рече си тя, време е да го признаеш пред себе си. Само някое нещастие ще го върне тук преди есента, а може би не и тогава. Тя предполагаше, че експедицията им вече е навлязла във вътрешността на Дарвиния, място, дори по-странно от мрачния, сенчест Лондон.

Беше престанала да се пита защо го е направил. Гилфорд ѝ бе обяснявал поне десетина пъти, но в отговорите му се съдържаше една повърхностна логика. Каролайн подозираше, че има други причини, неизказани и могъщи като морски приливи. Пустошта го привличаше, зовеше го и Гилфорд бе откликнал на призива ѝ, без да помисли за дивите животни, за буйните реки, болестите и бандитите. Беше избягал от дома като малко нещастно момченце.

И я бе зарязал тук. Тя мразеше тази Англия, ненавиждаше дори да я нарича така. Мразеше звуците ѝ, както тези, които бяха дело на човека, така и (още повече!) идещите от чуждата природа, които се процеждаха нощем през отворения прозорец и ѝ бяха съвършено непознати: това постоянно жужене като на насекоми или по-скоро на дребно, ранено кутре. Мразеше миризмата, отровните гори и обраслите реки. Лондон беше тъмница, пазена от чудовища.

Тя свърна по пътя към реката. По откритите канавки към Темза се стичаше помия, шумни чайки се носеха над водата. Каролайн зарея поглед към отсрещния бряг. В далечината, над кафявата вода бе щръкнала главата на тинеста змия, извила шия като въпросителен знак. Крановете разтоварваха платноходен кораб — растящите цени на въглищата бяха вдъхнали нов живот на платната. Мъже без шапки или с тюрбани на главите пренасяха огромни и тежки сандъци, на брега ги

чакаха скупчени в сенките каруци. Тя се отправи към сградата на пристанищната управа. Вътре въздухът бе тежък, но малко по-хладен.

Джеръд я посрещна и взе кутията с обяда от ръцете ѝ. Благодарни й разсеяно, после каза:

— Предай на Алис, че ще се прибера за вечеря. И да приготви още едно легло. — Зад него стоеше висок мъж със захабена, но спретната униформа, втренчил поглед в нея. Джеръд най-сетне забеляза накъде е насочено вниманието му.

— Лейтенант Уотсън? Това е Каролайн Лоу, моята племенница.

Измършавелият лейтенант ѝ кимна.

— Госпожице — промълви той лаконично.

— Госпожа — поправи го тя.

— Госпожо Лоу.

— Лейтенант Уотсън ще се настани за известно време в задната стаичка.

„О, така ли?“ — помисли си Каролайн. Тя огледа лейтенанта малко по-внимателно.

— Градските казарми са претъпкани — обясни ѝ Джеръд. — От време на време приемаме по някого. За краля, страната и прочее.

„Не и моят крал — рече си Каролайн. — Нито моята страна.“

— Знаете ли — заговори професор Ранда̀л, — лично аз предпочитам стария Господ, онзи, който се въздържаше от чудеса.

— В Библията също има чудеса — припомни му Вейл, Когато професорът пиеше, което при него се случваше доста често, имаше склонност да разговаря на теологични теми. Днес Ранда̀л седеше в кабинета на Вейл и даваше израз на мислите си, като спираше само да попие едрите капки пот от челото си или да се потупа по изпъкналия корем.

— Чудесата трябва да си останат там — заяви Ранда̀л и сръбна от чашата с бърбън. Вал го бе купил специално за професора. — Нека Бог накаже содомитите. Но да наказва белгийците ми се струва абсурдно.

— Внимавайте, доктор Ранда̀л. Току-виж наказал и вас.

— Със сигурност щеше да го стори доста отдавна, ако имаше подобно намерение. Но нима богохулствах, господин Вейл? Ако е така, позволете да го правя още малко. Съмнявам се, че гибелта на Европа беше акт на божествена намеса, независимо какво мислят чиновниците.

— Това не е всеобщото мнение.

Ранда̀л изгледа книгите по лавиците и повдигна вежди.

— Че аз да не говоря пред обществото?

— Не.

— Според мен става въпрос за природно бедствие. Чудото, имам предвид. Несъмнено от непознат вид, но ако човек види за пръв път торнадо, няма ли да му се стори като някое чудо?

— Всяко природно бедствие е било смятано за дело свише.

— А всъщност торнадото не е нищо повече от климатично явление и е точно толкова свръхестествено, колкото и пролетният дъжд.

— Нито повече, нито по-малко. Но вие сте скептик.

— Всеки е скептик. Доктор Вейл, да не би Господ Бог да се е опрял на Земята и да е оставил своя отпечатък? Уилям Дженингс

Браун^[1] се вълнува дълбоко от отговора на този въпрос, но не и аз.

— Не и вие?

— Не и в този смисъл. О, много хора направиха политическа кариера, демонстрирайки набожност и раздухвайки ксенофобия, но това са краткотрайни трикове. Няма достатъчно чужденци, нито пък чудеса, за да се поддържа кризата. Истинският въпрос е колко ще страдаме междувременно. Говоря за политическа нетърпимост, финансова зависимост и дори война.

Вейл повдигна едва забележимо клепачи, единственият външен признак за внезапно разпаления му интерес. Боговете го бяха накарали да наостри слух.

— Война?

Рандал би могъл да знае нещо за това ще има ли война. Той беше сред уредниците на Смитсоновиановия институт и често общуваше с богати дарители. Разговаряше с хора от Конгреса и дори имаше приятели в Капитолия.

Дали заради това божеството на Вейл проявяваше интерес към Рандал? Когато служиш на бог, рядко си посветен в мотивите му. Знаеше само, че става въпрос за важни неща, в сравнение с които неговите амбиции изглеждаха незначителни. Осъществяването на плановете с хилядолетна давност изискваше от него да спечели доверието на този охранен циник и той бе готов да го стори. „Защото ще бъда възнаграден“ — помисли си Вейл. Така му бе обещал неговият бог.

Вероятно с вечен живот. И със свястно съществуване, междувременно.

— Война — повтори Рандал — или в краен случай някое военно учение, което да принуди британците да не надигат глава. Чухте ли за експедицията на Финч?

— Разбира се.

— Ако експедицията бъде нападната от партизани, Конгресът ще вдигне олелия до Бога и ще стовари вината върху англичаните. Ще има дрънкане на оръжие. Сигурно и пускане на кръв. — Рандал се наведе към него. — Не е истина, нали? Че можете да разговаряте с мъртвите?

Беше като да се отвори някоя заключена врата. Вейл си позволи една лека усмивка.

— Вие как смятате?

— Как смятам ли? Мисля, че виждам пред себе си уверен мъж, който ухае на сапун и знае как да очарова една вдовица. Без да се обиждате.

— Тогава защо питате?

— Защото... защото някои неща се промениха. Мисля, че разбирате за какво говоря.

— Не съм съвсем сигурен.

— Не вярвам в чудеса, но...

— Но?

— Сега всичко е толкова различно. Политиката, парите, модата — картата на света, очевидно, — но и други неща. Понякога се вглеждам в хората и чета странни неща по лицата им, в очите. Нещо съвсем ново. Сякаш знаят някаква тайна, която пазят дори от себе си. И това не ми дава покой. Не го разбирам. Та виждате ли, господин Вейл, започнах като скептик, а завършвам като мистик. Нека виним за това вашето чудесно уиски. Но ще ви попитам отново. Говорите ли с мъртвите?

— Да.

— Честно?

— Честно.

— И какво ви казват те, господин Вейл? За какво разговаряте с мъртвите?

— За живота. За съдбата на света.

— Странна работа. Между другото, жена ми също почина. Миналата година. От пневмония.

— Зная.

— Ще мога ли да говоря с нея? — Той остави чашата на бюрото. — Възможно ли е това, господин Вейл?

— Може би — отвърна Вейл. — Ще видим.

---

[1] Уилям Дженйнгс Браун (1860–1925) — американски политик, убеден презвитерианец и отявлен противник на дарвинизма. — Б.пр. ↑

В Джеферсънвил флотът разполагаше с плиткогазещ параход, който щеше да откара експедицията на Финч до плавателната граница на Рейн, но отпътуването им се забави, след като лоцманът и по-голямата част от екипажа легнаха, покосени от континентална треска. Гилфорд не знаеше почти нищо за тази болест.

— Това е вид блатна треска — обясни му Съливан. — Изтощава организма, но рядко е с летален изход. Няма да се забавим много.

И наистина, след няколко дена параходът бе готов за отплаване. Гилфорд монтира фотоапарата си на триножник на дървения кей. Фотографията не бе напреднала особено след Чудото, продължителните работнически стачки през 1915 година бяха принудили Ийстман Кодак да затвори за известно време фабриката си, а предприятието „Хоукай“ в Рочестър бе изгоряло до основи. И все пак апаратите, с които разполагаше Гилфорд, бяха сред най-усъвършенстваните за момента. Натрупал опит от експедицията в Монтана, той си водеше прилежни записки за всяка направена снимка:

Четиринайсетимата членове на експедицията на кея в Джеферсънвил, Европа. Прави: Престън Финч, Чарлз Къртис Хемфил, Ейвъри Кек, Том Джилвани, Кенет Донър, Пол Робъртсън, Емил Свенсен; клекнали: Том Комптън, Кристофър Тъкман, Ед Бетс, Уилсън У. Фар, Мариън Дигби, по прякор Копача, Реймънд Бърки, Джон У. Съливан.

На заден план: военен кораб „Уестън“, металносив цвят, пристанището на Джеферсънвил, тюркоазена вода под синьо небе, мочурищата на Рейн при слаб северен вятър, златистозелени облаци, осем сутринта. Отплаваме.

И така, пътешествието започваше — отново, за кой ли път, помисли си Гилфорд — под яркосиньо небе и с разнасяни от вятъра

миниатюрни паячета. Гилфорд подреди оборудването си в тясната каюта, която му бяха отредили, и се качи на палубата, за да провери дали гледката е претърпяла съществени изменения. Привечер блатистата земя отстъпи място на пясъчни речни брегове, а соленоводните храсталаци се смениха от плътни шубраци с корони като пагода и наподобяващи тръби на орган стъбла, на които вятърът свиреше протяжни мелодии. След един сравнително кратък залез сушата се превърна в безкраен, непрогледен мрак. Твърде просторна и пуста, за да е свидетелство за необятната мощ на машините на Бога.

Той заспа в койката и когато се събуди, имаше температура. Направи опит да се изправи, но палубата затанцува под краката му, а миризмата от камбуза го накара да забрави за закуската. По обяд вече беше достатъчно болен, за да повика корабния лекар, Уилсън Фар, който постави диагноза континентална треска.

— Ще умра ли? — попита Гилфорд.

— Може би ще почукате на тази врата — отвърна докторът, присвил очи зад малките си кръгли очилца, — но се съмнявам, че ще ви отворят.

Съливан дойде да го навести привечер, когато болестта вече се беше разгърнала и ръцете и краката му бяха покрити със ситен червеникав обрив. Гилфорд откри, че с мъка фокусира поглед върху своя гост, и разговорът им се рееше безцелно, като кораб с повредено кормило. Старият учен се опитваше да го развлича с теории за дарвинианския живот и за общата структура на неговите безгръбначни. Накрая каза:

— Виждам, че сте уморен, господин Лоу. Но на тръгване ще ви оставя още малко храна за размисъл: как според вас една чисто дарвинианска форма на живот, родена от Чудото, каквато е този микроб, който сега ви измъчва, може да съществува и да се размножава в прозаичното човешко тяло? Съпадението не ви ли се струва твърде голямо?

— Не мога да кажа — промърмори изнурено Гилфорд и извърна лице към стената.

В пика на болестта той сънува, че е войник, който крачи по края на притихнало, прашно бойно поле, последен пост сред мъртвите,

очакващ невидимия враг, който от време на време коленичи и пие от застоялата вода в локвите, откъдето го гледа собственото му отражение: невероятно старо и пълно с тревожни тайни.

Сънят бе прогонен от продължителен период на гадене, но в понеделник той определено вече се оправяше, температурата спадна достатъчно, за да поглъща твърда храна, докато се излежаваше на койката в каютата си, а корабът продължаваше да навлиза във вътрешността. Съливан му донесе последното издание на Финчовата „Дилувианска и нойска геогнозия“ и за известно време Гилфорд се развличаше с разкази за ранните епохи на Земята, за Големия потоп, оставил следи при катаклизмените промени на мантията, пример за което е и Гранд каньон — освен ако, допускаше Финч, тези признаци не са „по-ранни творения, щрихи, нанесени от Създателя, за да внушат идеята за една велика епоха“.

Изменения, предизвикани от всеобщия потоп, който бе разхвърлял вкаменели животни навсякъде по земната повърхност, заравяйки ги на различна дълбочина в калта и тинята, както вероятно е бил заровен и митичният Едем. Гилфорд бе изучавал някои от тези теории и по-рано, но Финч бе първият, който подсилваше твърденията си с подробности: стоте класификации за морски течения и дилувии — геологични транспортни средства, благодарение на които отдавна изчезнали животни можеха да бъдат подредени и категоризирани в стройни редове. Но една фраза — „идеята за една велика епоха“ — не му даваше покой. Тя превръщаше цялото човешко познание в нещо преходно. Светът ставаше сцена — нещо, което би могло да бъде построено едва вчера, наскоро оборудвано с планини, кости от мастодонти и човешки спомени, и което изкарваше Създателя измамник, забавляващ се със своите човешки творения. Всичко това се стори на Гилфорд прекалено и ненужно усложнено — макар че, като става дума за това, защо трябва светът да е опростен? Далеч по-странно бе да подредиш цялата вселена, всички звезди и планети в едно-единствено уравнение (както твърдяха, че е направил някакъв европейски математик на име Айнщайн).

Вероятно тъкмо в това се криеше причината Всевишният да получи човешки облик в Светото писание — за да намери смисъла на този объркан свят. Гилфорд не можеше да не се възхити на невероятната поетична логика в работата на Финч. Нямахше достатъчно

добри познания по геология, за да спори с него... макар да му се струваше, че тази изящна и стройна катедра е издигната върху недостатъчно солидни основи.

Измъчваше го и въпросът на Съливан. Как би могъл Гилфорд да се разболе от дарвиниански микроорганизъм, ако новият континент е съвсем отделно творение? И как хората могат да се хранят с дарвиниански растения и дори с животни? Някои от тях бяха отровни — твърде много, — но имаше и напълно годни за ядене. Това не намекваше ли за някакво скрито родство, за общо, макар и далечно, начало?

Е, поне за общ Създател. За общо потекло — както вероятно предполагаше Съливан. Ако това бе така, значи Дарвиния не съществува едва от десетина години, а от много повече, макар и не във форма, позната на Земята.

Това бе парадоксът на Нова Европа. Търсиш ли чудеса, намиращ история, търсиш ли история, сблъскваш се с чудеса.

Дъждът продължи, без да спира, още ден и половина, а околните низини сияеха, обгърнати в мъгла. Рейн се разливаше из диви лесове, дарвинианска гъста и обрасла с мъх гора, която постепенно отстъпи място на низина, обрасла с храст, и с широки листа, които Том Комптън наричаше пръстчета. Пръстчетата тъкмо бяха започнали да цъфтят, мънички златисти цветчета, заради които полето сияеше като през рано настъпила есен. Привлекателна картина, поне според дарвинианските представи, но траперът ги предупреди, че ако излязат сред шубраците без високи до коленете ботуши, рискуват да получат обриви от тръпчивата мъзга на растенията. Денем откъм сушата долитаха мънички рогати насекоми, но въпреки страховития си вид не хапеха и дори кацаха върху протегнат пръст, а прозрачните им телца бяха красиви и крехки като миниатюрни коледни играчки.

„Уестън“ хвърли котва по средата на реката. Гилфорд, наскоро оздравял, но все още слаб и отпаднал, слезе на брега, за да помогне на Съливан да събере пръстчета и още десетина полски растения. Образците се полагаха в специална преса, а после изсушените листенца се прибираха в кутия, застлана с мушама. Съливан му показва едно яркооранжево цвете, често срещано на пясъчливия бряг.

— Колкото и да ви се струва странно, може да се окаже далечен роднина на английския мак. Но тези цветя са мъжки, господин Лоу. А щом е така, можем ли изобщо да ги наричаме цветя, според нашите представи? Не са ли само конци, потопени в мед? Един огромен пестик с ресничеста структура, пренасящ мъжките полени до плодника. Насекомите се улавят в него и после отнасят прашеца. Често срещан модел в Дарвиния и непознат сред земните растения. Физическото сходство, макар и налице, е случайно. Сякаш един и същи процес на еволюцията е преминал по различни пътища — като тази река, която прилича най-общо на Рейн, но не и в подробностите. Тя извършва водосбора от планините и отнася водата в океана, но извивките и меандрите ѝ са непредсказуеми.

„И има водовъртежи — помисли си Гилфорд. — И бързеи.“ Макар че поне досега реката изглеждаше спокойна. Дали реката на еволюцията криеше подобни опасности?

Съливан, Джилвани, Финч и Робинсън бяха най-активни през деня — Дигби, готвачът на експедицията, ги наричаше „Растения и мравки, камъни и кости“. Нощта бе активен период за Кек, Тъкман и Бърки, астрономи и навигатори, с техните секстанти, звезди и озарени от фенери карти. Гилфорд обичаше да пита Кек къде точно се намира експедицията, защото отговорите му бяха невероятно странни и интересни: „Навлизаме в залива на Кьолн и скоро трябва да видим Дюселдорф, ако светът не се е преобърнал наопаки.“

„Уестън“ е спуснал котва в широк и бавен завой на реката. Т. Комптън ни показва околностите. Рейн се спуска през прорязана от нисък каньон долина, а отпред ни очаква Рейнската клисура. Околностите са обрасли с гори: дървета джамии (по-високи от английските си роднини), невероятно високи борове в пясъчен цвят със сложни и преплетени коренища. Сигурно в сухо време се случват и пожари. В старата Европа това беше страна на кафявите въглища. Комптън каза, че по тези места понякога се срещали малки експедиции на дървосекачи и копачи, и наистина зърнахме в гората едва забележими пътища. Финч твърди, че и сега отдолу трябва да има залежи от

въглища и дори от желязо и че след време тази страна може да се превърне в център на стоманолеярна промишленост.

Съливан смята, че наличието на въглища е още едно доказателство за древния произход на Дарвиния, стратегическо следствие от издигането на Рейнското плато през терциера. Въпросът, според него, е дали дарвинианската геоложка структура е идентична с тази на Земята, или сходството е само повърхностно, но с огромни различия при по-внимателно изучаване — което може да повлияе върху прекосяването на Алпите, ако се окаже, че известните ни проходи са затворени.

Гилфорд знаеше, че това лениво и безметежно плаване по реката няма да продължи безкрайно — с добре зареден с храни трюм и дълги дни, през които да снима с фотоапарата различни дървета по брега, а нощем да се любува на ярките звезди. С навлизането в горната част на реката бреговете ставаха все по-стръмни, понякога дори отвесни и Гилфорд лесно можеше да си представи как е изглеждала тук старата Европа, със своите изчезнали замъци („Ебербах — добавяше в такъв момент Кек, — Маркбург, Кайзерпфалц...“) и мускулести тевтонци с шипове и пискюли на шлемовете.

Но това не беше старата Европа и доказателствата се виждаха навсякъде: шипести риби, щъкащи в плитчините, дъбо-борове, от които полъхва странният мирис на канела (нито дъбове, нито борове, а високи дървета, чиито клони се подреждат като спираловидни тераси), нощни крясъци на още неназовани животни. Но и тук вече имаше хора — на места по брега бяха оставени салове за пресичане на реката, мяркаха се отделни къщурки, над които се виеше дим, виждаха се рибарски мрежи, но всичко това очевидно бе съвсем отскоро.

Гилфорд откри странно удоволствие в това да се разхожда из тези девствени гори, да оставя стъпките си в меката почва със съзнанието, че може би са първите човешки следи. Земя, която не искаше нищо, нито даваше нещо в замяна.

Но безгрижните дни не можеха да продължат вечно. Наближаваха Рейнфелден. „Уестън“ трябваше да обърне назад. „И

тогава — помисли си Гилфорд — ще разберем какво е да си напълно сам в този непознат свят на скали и гори.“

Каскадата Рейнфелден, или Рейнските водопади, крайна точка за плавателната част на реката. Том Комптън е идвал само дотук. Той смята, че отделни трапери са се качвали до езерото Констанце. Но траперите обичат да се хвалят.

Рейнските водопади не са като Ниагарския, но затварят напълно реката. С приближаването навлизаме в гъста мъгла, чува се тътен на падаща вода. Всичко наоколо е обрасло с мъхести растения, украсени с малки бели цветчета.

След като огледахме каскадата и аз я снимах, ние се върнахме до мястото, където товарите се оставят на сушата. Комптън каза, че познава местния търговец на кожи и се надява той да ни продаде малко животни за пренасяне на багажа.

Послепис за Каролайн и Лили: И двете ми липсват страшно много, имам усещането, че разговаряме чрез тези редове, макар да съм далече от вас — навътре в един изгубен континент, непознат и неизследван във всички посоки.

Търговецът на кожи се оказа грубоват американец от немски произход, който се наричаше Еразъм и се прехранваше с отглеждането на огромно стадо мъхнати змии в тази далечна ферма.

Съливан обясни, че поне засега мъхнатите змии били най-експлоатираните от всички природни богатства на континента. Тревопасни стадни животни, те се срещали доста често по ливадите по хълмовете и вероятно обитавали източните степи — Донеган ги бе виждал по хълмовете на Пиренеите, което показваше, че са широко разпространени. Гилфорд беше очарован от тях и остана до края на деня край кошарата на Еразъм въпреки неприятния мирис — един от малкото недостатъци на тези животни.

Всъщност те приличаха по-скоро на издължени къртици, имаха бледи, подпухнали „личица“ с големи кравешки очи, цилиндрични тела и шест крачета, скрити под гъстата козина. Като ресурс, те бяха жив каталог на „Сийрс-Роубък“: козина за дрехи, кожа за подплата, мазнина за лой и безвкусно, но годно за ядене месо. Змийските кожи бяха основна рейнска суровина. Съливан му каза, че се купували чак в модните среди в Ню Йорк. Гилфорд предполагаше, че миризмата изчезва след щавенето, иначе кой би изтърпял подобна дреха, дори в нюйоркската зима?

Но по-важното бе, че мъхнатите змии можеха да се използват като товарен добитък при изследването и прекосяването на Алпите. Престън Финч вече се бе затворил с Еразъм в неговата колиба, за да обсъди закупуването на петнайсетина животни. Изглежда, Еразъм умееше да се пазари, защото дойде време за вечеря, а от Финч нямаше и следа — само откъм бараката долитаха силни гласове.

Най-сетне Финч изхвърча от колибата, без да чуе дори поканата за вечеря.

— Ужасен човек — изръмжа той. — Симпатизира на партизаните. Безнадеждна работа.

Флотският лоцман и екипажът бяха останали на борда на „Уестън“, за да подготвят кораба за обратния път, като щяха да откарат и събраните досега образци, записките и писмата. Гилфорд отиде да прави компания на Съливан, Кек и трапера Том Комптън, докато се любуваха на залеза.

— Проблемът при Финч — промърмори Съливан — е, че никога не отстъпва.

— Също и Еразъм — кимна Томп Комптън. — Той не е партизанин, просто е инатлив темерут. Изкара три години в Джеферсънвил, където препродаваше кожи, но и там никой не можеше да го понася. Истината е, че хич не го бива да общува с хората.

— Но животинките са интересни — подхвърли Гилфорд. — Като тоутите в романите на Бъроуз. Марсианските мулета.

— Щом е така, защо не ги снимаш? — попита Том Комптън и завъртя очи.

На сутринта вече беше ясно, че преговорите са се провалили напълно. Финч отказваше да разговаря с Еразъм, макар че помоли лоцмана на „Уестън“ да се забавят още един ден. Съливан, Джилвани и

Робинсън излязоха да събират образци в гората близо до пасището на Еразъм, сякаш се надяваха, че въпросът все още може да се уреди по чудо, докато се върнат в лагера. А Гилфорд монтира фотоапарата върху триножника близо до кошарата на мъхнатите змии.

Тъкмо това негово действие накара Еразъм да изхвърчи от колибата си като разгневено джудже. Гилфорд все още не се бе запознал лично с търговеца и затова подскочи стреснато.

Еразъм — на височина едва достигаше метър и шейсет, с лице почти скрито от гъста библийска брада, облечен в изпъстрени с кръпки дънки и наметало от козина на мъхната змия — спря на няколко крачки от Гилфорд и го изгледа намръщено, като дишаше тежко. Гилфорд му кимна любезно и продължи да наглася триножника. Нека Старецът от планината направи първия ход.

Изминаха няколко секунди преди Еразъм да успее да проговори.

— Какво по-точно си мислиш, че правиш? — бяха първите му думи.

— Заснемам животните, ако нямате нищо против.

— Можеше първо да ме попиташ.

Гилфорд не отговори. Еразъм продължи да сумти шумно, после попита:

— Значи това е фотоапарат, така ли?

— Да, сър — отвърна Гилфорд. — „Кодак“, със стъклени плаки.

— И с него правиш снимки? Като онези в „Нешънъл джеографик“?

— Съвсем същите.

— Чувал ли си за това списание — „Нешънъл джеографик“?

— Работил съм за него.

— Какво? Кога?

— Миналата година. Каньонът Дийп крийк. Монтана.

— Онез снимки твои ли бяха? Декември 1919-а?

Гилфорд изгледа търговеца на кожи учудено.

— Член ли сте на Географското дружество, господин... Еразъм?

— Без господин. Ти как се казваш?

— Гилфорд Лоу.

— Е, добре, господин Лоу, аз не съм член на Националното географско дружество, но от време на време получавам списанието. Гледам да си го набавя, защото по тези места няма много за четене.

Виждал съм вашите снимки. — Той се поколеба. — А тези снимки на моето стадо... ще бъдат ли публикувани?

— Може би — отвърна Гилфорд. — Не аз вземам решението.

— Ясно. — Еразъм потъна в размисъл. После рязко си пое въздух. — Ще дойдете ли в колибата ми, господин Гилфорд Лоу? Сега, след като Финч си тръгна, мисля, че можем да поговорим.

Гилфорд не скри одобрението си за колекцията списания „Нешънъл джеографик“, подредени грижливо на дървената поличка — общо петнайсет броя, повечето от тях измачкани и захабени по края, някои увити с канап, дялящи място с нецензурни пощенски картички, евтини уестърни и един сравнително нов брой на „Аргос“, който Гилфорд не беше виждал. Той отдели нужното внимание на скромната библиотека, но не каза нищо за пръстения под, миризмата на нещавени кожи или за масата, покрита с немити съдове.

По молба на Еразъм преразказа накратко преживяванията си по време на експедицията в каньона Дийп крийк и по поречието на Галатин, където бяха намерили огромно количество черупки от морски животни, невероятно стари, освен ако не приемеш теориите на Финч за истинската възраст на Земята. Най-странното бе, че Еразъм, опитен дарвиниански трапер, роден в Милуоки, но прекарал значителна част от живота си край Рейн, намираще идеята за леглата на монтанските ручей за невероятно екзотична.

Постепенно разговорът се насочи към Престън Финч.

— Никого не искам да обиждам — избоботи недоволно Еразъм, — но този тип е невероятно надут. Поиска ми двайсет глави добитък при цена десет долара на глава — можете ли да си представите?

— Цената ли ви ядоса?

— О, проблемът изобщо не е в нея.

— Не искате да продадете двайсет глави?

— Разбира се, че искам. Двайсет глави на подобна цена ще ми осигурят прехраната за зимата.

— Ще мога ли да узная какъв е проблемът тогава?

— Финч! Финч е проблемът! Нахлу в къщата ми с вирнат нос и разговаряше с мен, сякаш съм малко дете! Финч! Няма да му продам и гнила ябълка, дори да ми предлага цяло състояние!

Гилфорд се замисли.

— Еразъм — заговори накрая той, като се стараеше да звучи благоразумно, — с вашите животни можем да стигнем много подалече. А колкото е по-успешно пътешествието ми, толкова е и по-голяма вероятността да видите снимките ми в „Нешънъл джеографик“.

— На моите животни?

— На вашите животни и на вас самия, ако се съгласите да ми позирате.

Търговецът на кожи поглади брада.

— Хм, какво пък. Може и да ви позирам. Но това не променя нищо. Няма да продам животните си на Финч.

— Разбирам. А какво ще кажете да ги продадете на мен?

Еразъм премигна, после бавно се усмихна.

— В такъв случай може и да си стиснем ръцете. Но вижте, Гилфорд Лоу, има и още нещо. Животните ще отнесат лодките ви отвъд водопадите и вероятно ще можете да продължите нагоре по реката чак до Бодензее, но ако искате да разчитате на моите мъхнати змии в Алпите, ще ви е нужен човек, който да ги направлява.

— Бихте ли се нагърбили?

— Правил съм го и преди. Доста стада зимуват там. Моите също идват от онези земи. Ще го направя и за вас, но на определена цена.

— Еразъм, нямам право да преговарям.

— Глупости. Да обсъдим условията. След това можете да предадете исканията ми на вашия ковчезник, или който е там.

— Добре... но още нещо.

— Какво?

— Готов ли сте да се разделите с броя на „Аргос“ от полицата?

— А? Не. В никакъв случай. Освен ако не предложите нещо подобаващо в замяна.

Какво пък, помисли си Гилфорд, може би доктор Фар няма да съжалява за своя екземпляр от „Дилувианска и нойска геогнозия“.

Фермата на Еразъм в Рейнфелден. Кошарата за мъхнати змии. Еразъм със своето стадо. Буреносни облаци на северозапад. Том Комптън предсказа дъжд.

Постскриптум: С помощта на нашите „марсиански мулета“ ще можем да откараме сгъваемите моторни лодки — притежават хитроумна олекотена конструкция от бял дъб и мичигански бор, водонепромокаеми отделения отпред и отзад и подвижни скагове^[1] — отвъд праговете, вероятно до бреговете на езеро Констанце (което Еразъм нарича Бодензее). Всичко, което сме събрали дотук, ще отплава назад на борда на „Уестън“.

Струва ми се, че Престън Финч не одобрява преговорите ми с Еразъм — гледа ме изпод тропическия си шлем като разгневен Йехова, — но Том Комптън изглежда доста впечатлен, напоследък все по-често идва да говори с мен. Дори ми предложи да си дръпна от неговата прочута лула, на което аз отказах любезно и може да съм се върнал на първото стъпало.

Поемаме на път утре сутринта, ако времето е подходящо. Родният дом изглежда невероятно далече, колкото по-чужда и непозната е заобикалящата ни страна.

---

[1] Скаг — допълнителна плоскост, която се монтира отстрани на кила, за да възпрепятства странично движение. — Б.пр. ↑

Постепенно Каролайн привикваше със странния ритъм на живот в къщата на чичо ѝ Джеръд. Също като Лондон, също като целия свят, имаше някакво усещане за недълготрайност в тази къща. Напоследък чичо ѝ се прибираше късно. Често за магазина се грижеше Алис и дори самата Каролайн. Тя взе да привиква с неща като пирони, болтове и гайки, лебедки, кабари и негасена вар. И разбира се, със загадъчния Колин Уртсън, който спеше на койка в склада и се промъкваше и напускаше къщата като неспокоен дух. От време на време присъстваше на вечеря на масата на Пиърсови, където се държеше любезно, но не проронваше почти нито думичка. Беше мършав, но не лаком и се изчервяваше твърде лесно за войник. Разговорът в негово присъствие не вървеше.

Лили се адаптира далеч по-лесно към новото си обкръжение и по-трудно към липсата на баща си. Все още питаше от време на време къде е той.

— От другата страна на Ламанша — отвръщаше Каролайн, — където още никой не е ходил.

— Там опасно ли е?

— Никак. Но той е много смел.

Лили се сецаше за баща си най-често преди лягане. Тъкмо Гилфорд я приспиваше с четене, ритуал, към който Каролайн винаги бе изпитвала лека ревност. Гилфорд четеше на Лили с всеотдайност, която тя не бе в състояние да повтори, тъй като по правило не харесваше книгите за феи и чудовища, към които Лили бе тъй привързана. Все пак се нагърби с тази задача, опитвайки се да разпали сама ентузиазма си. Лили се нуждаеше от успокоението на приказката, за да може да се отпусне, да забрави всичко онова, което терзаше мъничката ѝ душа, и да заспи.

Каролайн ѝ завиждаше за това. Прекалено често ѝ се случваше да се събуди на сутринта с тревогите от предната вечер.

И все пак, летните нощи бяха топли и въздухът бе изпълнен с аромат, който невинаги бе неприятен. Джеръд ѝ обясни, че някои от

тукашните растения цъфтели само нощем. Тя привикна да оставя прозореца на спалнята си отворен и лекият ветреца освежаваше лицето ѝ. С течение на времето безсънието я напусна.

Но безсънието на Лили бе първият признак, че нещо се променя в къщата на Джеръд.

Лили с тъмни сенки под очите. Лили, която ровичка с отсъстващ вид в чинията на закуска. Лили мълчалива и мрачна на вечеря, избягваща чичото на Каролайн.

Каролайн установи, че не смее да я попита какво не е наред — че не иска нещо да не е наред, че мрази мисълта за още една неприятност. Тя събра кураж една топла вечер, след поредната глава от „Дороти“, както Лили наричаше любимата си книжка.

Малкото момиче придърпа одеялото до брадичката си.

— Будя се, когато те се карат.

— Кой са карат, Лили?

— Леля Алис и чичо Джеръд.

Каролайн не можеше да повярва. Лили сигурно чуваше гласове, може би от улицата.

Но прозорчето в стаичката на Лили бе колкото пощенска марка и гледаше към задната уличка, по която рядко минаваха хора. Всъщност стаята ѝ бе леко разширен килер, преустроен от чичо Джеръд специално за идването на племенницата му. Мястото едва стигаше за малко момиче, книга и седналата на ръба на леглото майка. Килерът имаше обща стена със спалнята на Джеръд и Алис, а тукашните стени не бяха дебели. Дали чичо ѝ и леля ѝ не се караха късно нощем, когато нямаше кой да ги чуе? Изглеждаха като щастлива двойка, леко съдържани, вероятно заради възрастта, но съвсем уравновесени в отношенията си. Едва ли бяха спорили често и преди, защото иначе Лили щеше да се оплаче или да изглежда недоспала.

Разпратата вероятно бе започнала след пристигането на Колин Уотсън.

Каролайн посъветва Лили да не обръща внимание на шума. Леля Алис и чичо Джеръд не са сърдити, просто са на различно мнение. Кое не им пречи да се обичат много. Лили прие обяснението, кимна и затвори очи. През следващите дни изглеждаше по-спокойна, макар че

се държеше резервирано с чичо Джеръд. Каролайн почти беше забравила проблема, до нощта, когато заспа по средата на поредната глава за Дороти и се събуди след полунощ, сгушена до Лили и цялата схваната.

Джеръд не се бе прибрал за вечеря. Тъкмо шумът от затварянето на вратата я беше събудил. Връщаха се с лейтенант Уотсън, както стана ясно, след като размениха няколко думи с приглушени гласове и се разделиха. Последваха тихите, но тежки стъпки на Джеръд в коридора и Каролайн, изплашена без конкретна причина, се пресегна и затвори вратата на стаята на Лили.

Чувстваше се нелепо, дори абсурдно, седнала със скръстени крака на пода на миниатюрната стая, облечена с нощница. Тя се заслуша в неравното дишане на дъщеря си, едва доловимо като въздишка. Когато мина покрай стаята, от Джеръд полъхна на тютюн и бира.

После чу гласа на Алис, която го поздравяваше тихо, и неговото сумтене в отговор. В началото Каролайн не можа да различи отделните думи, а по-нататък улавяше само откъслечни фрази, дори когато гласовете им се повишиха. Но и малкото, което чу, я накара да настръхне.

... не зная защо се забърка... (Гласът на Алис.)

... изпълнявам проклетия си дълг... (Джеръд.) После Лили се събуди, имаше нужда от утеха и Каролайн я погали по главницата.

... знаеш, че могат да го убият...

... нищо подобно!

... е съпруг на Каролайн! И баща на Лили!

... Не аз вземам решения в този свят... Не мога... не зная...

И после притихналите им гласове се изгубиха в тишината. Тя си представи как Джеръд и Алис разделят голямото легло на територии, оформят граници с раменете и хълбоците си, както правеха и те с Гилфорд, когато се скарат.

„Те знаят нещо — помисли си тя. — Нещо за Гилфорд, нещо, което не искат да ми кажат. Нещо лошо. Нещо страшно.“

Но беше твърде уморена и изплашена, за да потърси истината. Тя целуна Лили машинално, върна се в стаята си и разтвори прозореца, за да пропусне вътре ароматния въздух на нощта. Съмняваше се, че ще

може да заспи, но въпреки това спа непробудно, не искаше да сънува, но видя насън Джеръд, Алис и лейтенанта с печалните очи.

Лятото на 1920-а беше студено, поне във Вашингтон, за което хората обвиняваха руските вулкани — огнената линия от подземни изригвания, очертаваща източната граница на Чудото, която се пробуждаше периодично от 1912 година насам по сведения на бежанците от японските размирици. Можете да вините вулканите, мислеше си Елиас Вейл, или слънчевите петна, или Всевишния, дори всички богове — все същото е. И въпреки това въздъхна с облекчение, когато най-сетне се озова под стряхата на Националния музей и влезе през главния вход. Музеят в момента се ремонтираше — работата бе започнала още през 1915-а, с множество прекъсвания през следващите четири години, но изглежда Юджийн Рандал най-сетне бе осигурил финансиране от министерството.

Рандал се оказа от онзи досаден тип чиновници, които вземаха работата си на сериозно. При това беше самотник, което още повече подсилваше лошия му нрав. Беше настоял да доведе Вейл в музея, както майките държат да покажат децата си — с предварително заявени очаквания за възхищение, чиято липса ще бъде приета за кръвна обида.

„Не съм твой приятел — помисли си Вейл. — Не се унижавай.“

— Толкова много неща бяха отлагани прекалено дълго — мърмореше Рандал. — Но най-сетне можем да отбележим известен напредък. Проблемът не е в това, което ни липсва, а в това, с което разполагаме — с несметните необработени и неизучени богатства. Скелети на китове за Южната зала, втори етаж, западно крило, морските обитатели в Северната зала, картини по стените, ремонт на фойето...

Вейл огледа с празен поглед скелето и покривалата, с които бе застлан мраморният под. Днес беше неделя. Работниците се бяха прибрали по домовете си. В музея цареше мрак като в погребална зала, по капчуците трополеше дъжд.

— Вярно е, че не сме богати. — Рандал го поведе към стълбището. — Беше време, когато разполагахме с далеч повече пари

— в добрите стари дни. Но сега почти не ни останаха възможности за странични доходи и можем да разчитаме само на заделеното от Конгреса, който е доста пестелив. Все пак имаме за ремонт и за нови стелажи...

— И за експедицията на Финч — подхвърли Вейл, подтикван от импулс, който по-скоро принадлежеше на неговия бог.

— Да, моля се с тях всичко да е наред, като се има предвид каква е ситуацията там. Можем да разчитаме на шестима от конгресмените за финансова подкрепа, но нашият случай е твърде дребен, къде да се мерим с английския въпрос или проблема с Япония.

Вече няколко седмици богът бе оставил Вейл на спокойствие и това бе наистина много приятно: рядка възможност да се съсредоточи върху своите дела, да се отдаде на приятни занимания, като пиене и ходене по жени. Но сега, изглежда, божественото внимание отново бе привлечено. Той усещаше присъствието му някъде под лъжичката. Но защо тук? Защо в тази сграда? Защо Юджийн Рандал?

Все едно да пита бога защо точно него е избрал? Част от загадката.

Навлязоха в лабиринта, водещ към облицования с дъб кабинет на Рандал, откъдето той трябваше да вземе някои документи — последна спирка преди следобедния салон на госпожа Сандърс-Мос и вечерния сеанс.

— Известно ми е, че има търкания с англичаните по въпроса за въоръжаването на партизаните. Искрено се надявам, че Финч няма да пострада. Знаете ли, Елиас, съществуват религиозни фракции, които не желаят Америка да стъпва в Нова Европа, и те не се свенят да пишат на финансовия комитет... Ах, ето че стигнахме. — От горното чекмедже се подаваше дебел плик. — Това ми трябваше. Време е да се обърнем към безкрайността... — Малко срамежливо: — Не бих искал да ви обиждам, Елиас, но истината е, че се чувствам като глупак.

— Доктор Рандал, уверявам ви, че решението ви е съвсем разумно.

— Прощавайте, ако все още не съм убеден. Все още. Елиас, изглеждате ми малко блед. Добре ли сте?

— Имам нужда...

— От какво?

— От свеж въздух.

— Хубаво, аз... Елиас?
Вейл напусна стаята тичешком.

Избяга от стаята, защото неговият бог се пробуждаше и този път обещавахе да е доста сериозно, вече нямаше съмнение, *истинско посещение*, усещаше го по свитото си гърло и болката в стомаха.

Смяташе да се върне по пътя, по който го бе довел Рандал, но изглежда сбърка някъде, защото се озова в мрачна и тъмна галерия, където от тавана висяха кости на някакви чужди риби или на дарвинианско чудовище.

„Овладей се.“ Той едва успя да застане неподвижно. Не биваше да плаши Рандал с неконтролируеми постъпки.

Но изпитваше ужасното желание да остане сам, поне за малко. С течение на времето объркването ще отmine, богът ще поеме контрол върху тялото и крайниците му, а самият Вейл ще се превърне в пасивен и безпомощен наблюдател от някое ъгълче на съзнанието си. Агонията ще отслабне и скоро ще бъде забравена. Но сега бе твърде силна, мъчителна. Все още той властваше над тялото си, но бързо се превръщаше в *присъствие* — уязвимо и изплашено, — заобиколено от другото могъщо и опасно Аз.

Той се отпусна на пода, молейки се да настъпи по-скоро забравата, но богът не бързаше, богът беше търпелив.

Неизменният въпрос отново отекна в съзнанието му: *Защо точно аз? Защо бях избран да изпълнявам този дълг, какъвто и да е той?* И за изненада на Вейл този път богът отговори: безсловесни истини, които Вейл се постара да облече в съответните думи.

Защото ти умря — отвърна богът призрак.

Вейл се вцепени. Но аз не съм мъртъв — възрази той.

Удави се през 1917-а, в Атлантическия океан, на борда на американски кораб, потопен от германско торпедо.

Гласът на бога бе като на дядо му, несигурният, треперлив гласец на възрастен човечец. Глас, който нашепваше спомени. Неговите спомени — на Елиас Вейл. Но думите бяха погрешни. Това, което каза, беше невъзможно. Истинско безумие.

Умря в деня, в който те взех.

В пуста и разрушена тухлена постройка край река Охайо. Как може и двете неща да са верни? Склад край реката, трагична смърт в Атлантика?

— Аз съм умрял? — прошепна той.

Оглушителна тишина и стъпките на приближаващия се по коридора Рандал.

— Ако е така — попита Вейл, — това ли е задгробният живот?

Вместо отговор го споходи видение: музеят в пламъци, а след това черен дъжд и разнасящи смрад зелени богове, крачеци насекоми завоеватели през рухналите стени и изстиналите пепелища.

— Господин Вейл? Елиас?

Той вдигна глава и се помъчи да се усмихне.

— Съжалявам. Аз...

— Болен ли сте?

— Да. Малко.

— Може би трябва да отложим нашата... вечерна среща?

— Не е необходимо. — Вейл се изправи. Обърна глава към Рандал. — Понякога ми прилява в затворени помещения. Трябваше да изляза на свеж въздух. Не можах да открия вратата.

— Защо не ми казахте? Последвайте ме.

Навън, където беше хладна вечер. На мократа от дъжд улица. Навън в Бездната, помисли си Вейл. Някъде дълбоко в него се надигна желанието да изкрещи.

Кек и Тъкман не знаеха какви опасности могат да ги дебнат нататък по пътя. Според инструментите им новият Рейнфелден се разполагаше приблизително в региона на старата европейска каскада, но това приближение бе доста общо и бързеите, които би трябвало да са под водопадите, сега липсваха или бяха скрити под водата на един по-дълбок и по-бавен Рейн. Съливан прозря в това нови доказателства, че Дарвиния се е развивала успоредно със стара Европа, при което прекатурването дори само на една скала би могло да промени течението на реката, поне в определени граници. Финч го отдаде на липсата на човешка намеса.

— Старият Рейн бе използван за риболов, затворен между шлюзове, разширяван и експлоатиран в продължение на хиляда години. Естествено е да следва различен курс. Докато тази Европа е недокосната, тя е Едем.

Гилфорд се отнесе резервирано към това мнение. Обяснението беше твърде правдоподобно (но също недостатъчно). Знаеше само, че е уморен — уморен да разпределя припасите между грубо изработените седла на змиите на Еразъм, изморен от пренасянето на големите моторни лодки, които не се оказаха чак толкова „олекотени“, уморен да води мъхнатите змии, докато прекосяваха Рейнфелден под несекващия ръмеж.

Най-сетне слязоха на каменист бряг, от който можеха да пуснат на вода лодките. Разпределиха припасите в предните и задните отделения на лодките и дисагите на змиите. Еразъм щеше да откара животните до техните летни пасища в източните покрайнини на езерото Констанце, където бе обещал да чака пристигането на експедицията.

Отложиха потеглянето с лодките за идната сутрин. Светлината едва стигна да разпънат палатките, да превържат раните и охлузванията, да отворят консервите и да се полюбуват на пълноводната река, зелена като гръбчето на бръмбар и широка колкото Бостънския залив, докато се носи към водопадите.

Гилфорд не хранеше особена вяра в сигурността на лодките.

Престън Финч им бе измислил имената: „Проницателност“, „Ориноко“, „Камил“ (на починалата му жена) и „Арарат“. Двигателите бяха прототипи, малки, но мощни, скраговете пазеха витлата от подводни камъни, а машинното отделение бе изолирано от водата чрез платнени прегради. Лодките щяха да се справят сравнително добре до момента, до който Рейн оставаше спокойна река, което означаваше до далечния край на езерото Констанце. Но със сигурност щяха да им създадат проблеми сред бързеите. Освен това предимствата на олекотената им конструкция се омаловажаваха от необходимостта да носят бидони с гориво, обемист и заемащ полезно пространство товар.

Бяха решили да оставят лодките на Бодензее, за да ги използват по обратния път — без моторите и горивото, тъй като течението на реката щеше да ги отнесе. Лодките се справиха чудесно през първия ден от пътуването по реката, макар че шумът от моторите беше оглушителен, а миризмата на изгорели газове неприятна и задушлива. Гилфорд предпочиташе пътуването по реката, пред броденето през горите — да си частица от това постоянно движение, да подскачаш по вълните и да заобикаляш водовъртежите бе незабравимо усещане. Дъждът спря, небето се проясни, стръмните стени на каньона бяха обрасли с крещящо ярки растения и дребни дръвчета пагоди. „Сигурно сме изпреварили Еразъм и неговите змии“ — помисли си Гилфорд, Еразъм навярно бе единственият човек на стотици мили наоколо, ако не се брояха неколцина странстващи партизани. „Сега вече принадлежим на тази земя — мислеше си Гилфорд. — На земята, водата и въздуха.“

Лагер на мястото, където неизвестен поток се влива в Рейн. Вир със студена вода, Кек хвърля въдицата за шипоперки и сини мадии. Миниатюрни дъбо-борчета сред скалите, тюркоазен листопад, лек вятър.

Постскрипум: Рибата е в изобилие и става за ядене, макар че Дигс не спира да мърмори, докато я чисти. Той хвърля карантията в реката и цели ята хищни мухи я

преследват по течението. Хищните мухи хапят ужасно, когато са възбудени. Иначе няма много насекоми, освен подобен на малко раче екземпляр, който сграбчи една от рибите на Кек и се гмурна обратно във водата! „Господа, щипците му са като на голям омар — предупреди ни с развеселен глас Кек. — Пазете си пръстите!“

На следващия ден се наложи да преодоляват каменисти бързеи — тежка задача в отсъствието на товарните животни. Изтеглиха лодките на брега и потърсиха подходящ маршрут — за щастие пред тях имаше камениста крайбрежна ивица и множество изсъхнали дънери от дървета флейти, които да използват за плазове. Но пренасянето на ръка изтощи всички, а и загубиха цял един ден — надвечер Гилфорд едва намери сили да се пъхне в противокомарната мрежа и да заспи.

На сутринта той помогна да натоварят отново „Проницателност“ и се настани на борда редом със Съливан, Джилвани и Том Комптън. „Проницателност“ бе последната лодка, която спуснаха на вода, и докато стигнат средата на реката, водещата лодка — „Арарат“ на Финч — вече се бе изгубила от погледа зад завоя. Реката тук беше плитка и течеше бързо и Гилфорд седна отпред, за да гледа за камъни, готов да промени посоката с гребло в случай на опасност.

Бяха набрали добра скорост срещу течението, когато моторът неочаквано се закашля и угасна.

Гилфорд се стресна от внезапно настъпилата тишина. Чуваше ясно бръмченето на „Камил“ на стотина метра пред тях, плискането на водата и тихите ругатни на Съливан, който вдигаше платненото заграждение, за да надзърне в машинното отделение.

Без двигател „Проницателност“ забави скорост, балансирайки между инерцията и речното течение. Клисурата около тях внезапно спря да се движи. Местеше се само водата. Цареше пълно мълчание.

После Том Комптън рече:

— Пуснете греблата, господин Джилвани. Трябва да обърнем и да се насочим към брега.

— Има съвсем малко вода в машинното — докладва Съливан. — Мисля, че ще мога да запаля мотора.

Гилфорд натисна леко с греблото, за да завърти лодката. Беше използвал мига на затишие, за да даде сигнал на „Камил“, и Кек му махна в отговор, потвърждавайки, че е разбрал, след което лодката им започна да завива. Но „Камил“ беше далече от тях. А сега брегът започна да се плъзга нагоре и да се отдалечава. Рейн бе поел контрола върху „Проницателност“.

Подминаха мястото, където се бяха спуснали на вода.

— Божичко! — изпъшка Джилвани и започна да гребе трескаво. Съливан, с преbledняло лице, заряза мотора и също се хвана за греблото.

— Старайте се да поддържате темпото! — извика им Том Комптън, но гласът му почти бе заглушен от боботенето на реката. — Когато се доближим, ще завържа лодката. Подай ми въжето от носа!

Гилфорд изведнъж си спомни за бързеите. Предполагаше, че всички в лодката мислят за тях. Вече се виждаха, пенеста линия на мястото, където реката се губеше от погледа. Брегът не изглеждаше по-близо.

— Гребете равномерно! — кресна им траперът. — По дяволите, Джилвани, пляскаш с това гребло като изплашена птица! Натисни повече!

Джилвани беше кротък човечец и се стресна, когато му викнаха. Той прехапа устни и натопи греблото във водата. Гилфорд работеше мълчаливо, напрягайки мускули до краен предел. Лицето му беше обляно в пот, устните — солени, когато ги облизваше. Вече не му беше студено. Над главите им прелетяха дарвиниански птици, наподобяващи антрацитночерни врабчета.

„Проницателност“ най-сетне се приближи към брега и отдолу взеха да се подават камъни. Изведнъж се чу остър, стържещ звук откъм кърмата.

— Изгубихме един скаг — викна задъхано Съливан. — Гребите!

Следващият удар беше от винта, предположи Гилфорд, защото този път целият корпус се разтресе. Джилвани изпъшка, но не каза нищо. Тътенът на водата бе почти оглушителен.

Брегът тук бе малко по-висок и не особено гостоприемнен. Том Комптън изруга, сграбчи с две ръце завързаното за носа въже, изправи

се и скочи във водата. Приземи се с плясък върху хлъзгавото скалисто дъно, въжето се размотаваше зад него като разгневена змия, а Гилфорд се опитваше да удържи напора на течението. Траперът се надигна и усука чевръсто въжето около една щръкнала скала, преди „Проницателност“ да го е опънала. Въжето се изопна и запя като струна. Гилфорд запъна с крака дъното на лодката, тя се извърташе бързо. Съливан тупна в машинното. Джилвани, който единствен не се беше приготвил, се претърколи зад борда и изчезна.

Гилфорд хвърли едно въже към мястото, където Джилвани беше потънал, но от ентомолога нямаше и следа — зелената вода го беше погълнала, не се виждаше никаква диря, която да сочи накъде го влечи.

И тогава „Проницателност“ се удари в камъните, надигна се под свирепия натиск на Рейн и Гилфорд се вкопчи в ключалката на греблото с всичките сили, които му бяха останали.

Втори ден на брега над неназовани бързеи. „Проницателност“ е в ремонт. Скагът и винтът ще бъдат заменени с резервни.

Не и Том Джилвани.

Постскрипум: Не познавах добре Том Джилвани. Тих, отдаден на работата човечец. Според д-р Съливан уважаван в специалността си учен. Претърсихме реката надолу, но така и не открихме тялото. Ще го запомня със срамежливата усмивка, неговата уравновесеност и нескритото му възхищение от Новия континент.

Всички ние скърбим за загубата. Настроението е мрачно.

Естествена пещера в една от стените на Рейнския каньон, плитка, но висока колкото църква. Престън Финч я кръсти Катедралната пещера. Каменна могила в памет на доктор Джилвани. Надпис върху кора на дърво, издълбан от Кек: „В памет на доктор Томас Маркланд Джилвани“ и датата.

Постскриптум: Всички сме смълчани, чува се само шумът на реката (отново заваля проливно). Дигс си тананика „Скалата на времето“, докато разпалва огъня.

Вече дадохме кръвен данък на тази земя.

Утре, ако всичко е наред, отново потегляме. Нагоре по реката. Ужасно ми липсват милата ми съпруга и дъщеря ми.

Сънят не идваше и след полунощ Гилфорд излезе от палатката, заобиколи гаснещия огън и се приближи към входа на пещерата, озарен от бледа лунна светлина, където Съливан седеше с малък месингов телескоп и наблюдаваше нощното небе. Дъждът бе спрял. Тънки перести облаци преминаваха през лунния диск. По-голямата част от небето над клисурата бе обсипано със звезди. Гилфорд се покашля тихо и се настани внимателно върху камъните.

Възрастният учен го погледна.

— Здравей, Гилфорд. Внимавай с мухите. Макар че тази нощ са по-малко. Не им понася вятърът.

— Доктор Съливан, да не би освен ботаник да сте и астроном?

— По-скоро аматьор звездоброец. Всъщност търся една планета, не звезда.

Гилфорд се поинтересува коя е планетата, привлякла вниманието му.

— Марс — отвърна ботаникът.

— Червената планета — кимна Гилфорд, но това сумираше почти всичките му познания по въпроса. Знаеше само, че притежава две луни и че е тема на няколко произведения на Бъроуз и онзи англичанин, Уелс.

— По-малко червена, отколкото беше преди — подметна Съливан. — След Чудото Марс потъмня.

— Потъмня?

— Гилфорд, Марс има сезони, също като Земята. През лятото полярните шапки се оттеглят, тъмните региони се разширяват. Планетата изглежда червена вероятно заради пустините от оксидирано желязо. Но напоследък червеното избледня. И на негово място — продължи Съливан, като положи телескопа в скута си — се появи синьо. Промяната е измерена спектрографски, човешкото око не е толкова точен уред.

— И какво означава това?

Съливан сви рамене.

— Никой не знае.

Гилфорд вдигна очи към небето. Преобразяването на Европа само по себе си бе достатъчно голяма загадка. А ето че сега от същата промяна изглежда бе засегната и тази далечна планета.

— Доктор Съливан, може ли да погледна през телескопа? Бих искал да видя Марс.

Беше готов да надзърне право в очите на загадката — поне за това имаше достатъчно смелост.

Но Марс беше само размътено сияещо петно, изгубено в дарвинианското небе, вятърът бе прекалено студен и хапещ, доктор Съливан — неразговорчив, и в края на краищата Гилфорд се прибра в палатката и спа непробудно до заранта.

Крайният продукт на страха — на страх не безпочвен, но без реален обект — е пълното безразличие. Всеки нов знак изглеждаше по-страховит, докато накрая светът се превърна в черно и мрачно място, през което Каролайн трябваше да крачи, свела поглед надолу. Доколкото ѝ бе възможно.

Тя каза на леля Алис, че Лили има проблеми със съня. Алис поклати глава, огледа магазина, редовете от чували със зърно, сноповете от светлина, проникващи през задния прозорец. Избърса ръце в престилката си.

— Напоследък Джеръд се прибира късно. Може и да я буди, когато минава по коридора. Ще говоря с него.

Тайната остана неразкрита, но въпреки това Каролайн изпитваше известно облекчение. Лили спеше по-спокойно, макар че откакто замина баща ѝ, бе започнала да получава нервни тикове — дърпаше долната си устна, докато се разрани, и усукваше кичури коса около пръстите си. Освен това не обичаше да остава сама.

Колин Уотсън продължаваше да обитава къщата като безмълвен призрак. Каролайн се опита да го въвлече в разговор, — но едва изскубна няколко думи за службата му — че се е уволнил, че работил известно време като пазач в оръжейна и че после го пратили тук, вероятно по прищявка на Кичънър. Не знаеше защо напоследък в Лондон има толкова много войници.

— Като чума са — подхвърли Каролайн в опит да го предизвика, но той не се поддаде на провокацията и само се усмихна.

Войници и бойни кораби. Каролайн вече избягваше да слиза на пристанището, където сякаш целият британски флот бе акостирали през последните две седмици — застаряващи дреднаути с блестящи оръдия. Жените на търговската улица говореха за война.

Война с кого, защо — въпроси, на които Каролайн не знаеше отговорите. Може би имаше някаква връзка с партизаните, завръщащата се утайка в Европа, с техните нелепи искания и заплахи,

или с американците, или японците — тя се опитваше да не обръща внимание.

— Мъчно ми е за татко — обяви Лили. Дюкянът беше затворен, Джеръд и Алис правеха инвентаризация и Каролайн бе отвела Лили при реката — синя река под горещо синьо небе, за да гледат корабите и някое речно чудовище, ако се появи. Лили харесваше тинестите змии, също както Каролайн ги мразеше. Високите им шии, студените черни очи.

— Татко скоро ще се върне — рече тя на дъщеря си, но Лили само се намръщи, не допускайки да бъде залъгвана. „Вярата е добродетел — помисли си Каролайн, но няма нищо сигурно на този свят. Нищичко. Преструваме се заради децата.“

Лили изглеждаше прекрасна, приседнала на един дънер, с кукла в скута. Беше я нарекла Лейди. Захабена порцеланова кукла, с олюпена боя на бузите.

— Танцувай, Лейди — пропя Лили.

Тъкмо в този момент Каролайн видя Джеръд да крачи забързано по крайречната улица към тях. Сърцето ѝ подскочи. Нещо се беше случило. Виждаше нещастieto в очите му, в походката. Без да мисли, тя сложи ръце на раменцата на Лили.

— Ох, боли ме! — изписка Лили.

Джеръд се изправи задъхан пред нея.

— Каролайн, искам да говоря с теб. Преди да видиш „Таймс“.

Беше търпелив и състрадателен, но накрая Каролайн помнеше само онова, което бе прочела на първата страница на вестника:

ПАРТИЗАНИ НАПАДАТ АМЕРИКАНСКИ ПАРАХОД „УЕСТЪН“ СЕ ЗАВРЪЩА С
ПОВРЕДИ В ДЖЕФЕРСЪНВИЛ

и нататък, ужасяваща добавка:

СЪДБАТА НА ЕКСПЕДИЦИЯТА НА ФИНЧ — НЕИЗВЕСТНА

Но това бяха само голи факти. Далеч по-страшна бе мисълта, че Гилфорд е извън пределите на всякаква помощ, на огромно разстояние, може би ранен, може би мъртъв. Гилфорд е мъртъв в пущинака, а Каролайн е останала сама с Лили.

Тя зададе на чичо си ужасния въпрос: „Той мъртъв ли е?“ Прошепна го, докато още светът се въртеше пред очите ѝ, а Лили изтича при пейката, където бе забравила Лейди.

— Никой не знае, Каролайн. Но корабът е бил нападен известно време след като са стоварили експедицията в Рейнфелден. Няма причини да смятаме, че Гилфорд е пострадал.

„Естествено е сега да ме лъжат — помисли си Каролайн. — Може би вече съм вдовица, а те ми казват, че всичко ще бъде наред.“ Тя вдигна очи към небето и слънчевите лъчи, процеждащи се през спуснатите ѝ мигли, се обагриха в кървавочервено.

За сеанса избраха апартамента на Юджийн Рандал — тъжно убежище на вдовец във Вирджиния, с олтар на стената в памет на починалата Луиза Елън. Да пристъпиш вътре бе като посещение в музей, десетилетия, сведени до керамични останки и глинени плочици. Рандал остави светлината да мъждука едва-едва и се насочи право към барчето.

— Не искам да се напия — обясни той. — Просто не мога да остана трезвен.

— Аз също бих пийнал нещо — присъедини се Елиас Вейл.

Дойде време Вейл да се отдаде на своя бог.

Наричаше го „призоваване“ на бога, но в действителност Вейл бе този, когото „призоваваха“ и използваша. Решението никога не беше негово, нито му оставяха право на избор. Ако се беше съпротивлявал... не, дори не смееше да помисля за това.

Рандал искаше да разговаря със своята изгубена Луиза Елън, грозноватата жена от фотографиите, и Вейл се престори, че я вика отвъд Невидимата преграда, ококорил очи, за да прикрие собствените си мъки. В действителност той отстъпи вътре в себе си, отстрани се от пътя на бога, прие пасивна роля. Вече дори дишането не зависеше от него, за друг пулсираше кръвта в жилите му.

Присъстваше полусъзнателно на приглушените въпроси на Рандал, чийто емоционален заряд бе съвсем очевиден. Рандал, който цял живот се бе подчинявал на разума, искаше отчаяно да повярва, че разговаря с Луиза Елън, повалена от скоротечна пневмония преди по-малко от година, но не можеше да се отрече от навици и възгледи, с които бе израснал от малък. Ето защо той започна с въпроси, на които само тя би могла да отговори, търсейки доказателства и същевременно ужасен от мисълта, че може да не ги намери.

И Вейл, за пръв път, долови нечие друго присъствие, в добавка към това на неговия бог. То принадлежеше на измъчено, непълноценно

същество — черупка от страдание, която може би наистина някога е била Луиза Елън Рандал.

Гласът ѝ излизаше на пресекулки през свитото гърло на Вейл. Неговият бог модулираше тембъра.

Да, отвърна Вейл, тя си спомня онова лято в Мейн, много преди Чудото да споходи Европа, вилата край морето, когато заваля, но дори това ѝ харесваше, както и дългите разходки по плажа, щом като дъждът спираше, огънят в камината същата нощ, колекцията ѝ от мидени черупки, кърпеният юрган и мекото легло.

И така нататък.

И когато Рандал, с пламнало от възбуда лице, попита:

— Луиза, — ти си, нали? — Вейл отвърна:

— Да.

— Щастлива ли си? — поиска да узнае Рандал и Вейл отново отговори:

— Разбира се.

Тук гласът му леко потрепери, защото вътре в него Луиза Елън Рандал нададе болезнен вик на безмерно страдание и омраза към бога, който я бе похитил, който я бе довел тук, въпреки волята ѝ от... от...

Но това също бе част от загадките.

Ала макар гласът да беше на Луиза, неговият бог нанесе последния удар тъкмо когато Вейл бе започнал да се възстановява. Той бе този, който изказа краткото пророчество или предупреждение — експедицията на Финч е обречена и Рандал трябва да се предпази от възможните политически последствия.

— Партизаните вече са стреляли по „Уестън“ — съобщи Вейл и Рандал го погледна стреснато.

Необяснимо и вярно предсказание. Още същата нощ телеграфните станции предадоха цялата история. На сутринта тя бе в заглавните страници на всички вестници във Вашингтон.

На Вейл обаче не му беше до овации. Богът най-сетне го бе оставил на спокойствие, насаме с агонията на изтерзаното му тяло. Той се наслаждаваше на покоя и забравата.

Езерото Констанце. Или Бодензее.

От географска гледна точка нищо повече от разширение на реката. Но забулено в утринната мъгла, можеше да бъде и равен, необятен океан, под сребристи колони от слънчеви лъчи, пронизващи облаците. Северният бряг, който едва се различаваше, беше скалист ръб, обрасъл с гора: дървета джамии и дъбо-борове, както и един непознат широколистен вид, на който Том Комптън не знаеше името. Ястребови пеперуди се стрелкаха над блестящата вода в гъсти ята.

— Преди повече от хиляда години — обясни Ейвъри Кек — на този бряг е имало римски лагер. — Кек, който беше заел мястото на Джилвани в „Проницателност“, се опитваше да надвика равномерното бучене на мотора. — През средните векове тук се е намирал един от най-могъщите градове в Европа. Ломбард, на търговския път между Германия и Италия. Но сега от него няма и помен. Само вода и скали.

Гилфорд се запита гласно какво ли е станало с изчезналите европейци. Дали просто са измрели? Или са се преместили на някоя огледална Земя, в която Европа е оцеляла, съвсем непокътната, докато останалият свят е претърпял зловещи и необясними промени?

Кек беше мършав четирийсетгодишен мъж с лице на гробар от малко градче. Той изглежда тъжно Гилфорд.

— Ако е така, тогава сега европейците разполагат със свои пуцинаци, които да завладяват и заради които да се бият. Също като нас, Бог да им е на помощ.

Лагер на Бодензее. Дигс стъкмява огъня. Съливан, Бетс и Хемфил до тяхната палатка. Бледозелен фон и дребни тюркоазени цветенца. Висока облачност, студен влажен вятър.

Постскрипtum: Дали не е време да престана да се преструвам, че това са записки, и да призная, че всъщност са писма за Каролайн.

Каролайн, надявам се да ги прочетеш някой ден.

Пътешествието е сравнително спокойно след смъртта на Джилвани, макар че атмосферата продължава да е мрачна. Финч е станал особено мълчалив и необщителен. Струва ми се, че стоварва вината върху себе си. Напоследък отделя повече време за бележките си и по-малко за разговори.

Устроихме лагер на една поляна, за която ни бе говорил Еразъм. Видяхме няколко диви стада мъхнати змии, които се плъзгаха по гладката повърхност на ливадата като спуснал се ниско облак. Неуморимият Том Комптън проследи и уби една змия — месото е сланинесто, с дъх на дивеч, но все пак беше приятна промяна след консервите. Изтеглихме лодките навътре в сушата, под надвиснала, обрасла с мъх гранитна козирка и ги завихме с брезент — скрити са доста добре и трудно някой ще се натъкне на тях случайно. Макар че кой би могъл да скита из тази пуста земя?

Очакваме появата на Еразъм с неговото стадо и другата част от нашите припаси. Том Комптън твърди, че бихме могли сами да си уловим товарни животни — наоколо гъмжи от тях, — но змиите на Еразъм са обучени да носят товари и вече ни облекчиха от необходимостта да пренасяме всичко с лодките.

Стига, разбира се, Еразъм да пристигне както е обещал.

Вече се опознахме достатъчно добре — с всички наши предимства и недостатъци — и аз имах няколко ползотворни разговора с Том Комптън, с когото ни обединява нещастieto от „Проницателност“. В неговите очи аз си оставам мекушав американец от Изтока, който си изкарва прехраната с фотографската кутия (както нарича апарата), но мисля, че проявих достатъчна инициативност, за да спечеля уважението му.

От друга страна, скептицизмът му е съвсем оправдан, като се има предвид суровият живот, който води. Роден в Сан Франциско от смесен брак, с предци индианци и златотърсачи, той успял някак си да се изучи и да постъпи

на служба в търговския флот, после да се прехвърли в Джеферсънвил, град на примитивни хора, където си е намерил мястото.

Каролайн, знаей, че би ти се сторил груб и недодялан, но в сърцето си е добър човек и полезен в кризисни ситуации. Радвам се, че е с нас.

Чакаме вече седмица да пристигне Еразъм и ще го почакаме още една. За щастие разполагам с копието на „Аргос“, което размених за книгата на Финч. Списанието съдържа откъс от романа на Е. Р. Бъроуз „Изгубеното царство на Дарвиния“ — поредната история за измислената от него загадъчна страна, обитавана от динозаври, благородни диваци и колония от зли управници, които властват там. И принцеса, която се нуждае от спасяване. Каролайн, знаей, че презираш подобен тип литература, но ще ти кажа, че дори богатото въображение на Бъроуз бледнее пред обкръжаващата ни реалност — тези високи хълмове и гъсти сенчести гори. Но списанието е приятно разнообразие и останалите членове на експедицията ми завиждат, съдейки по честите молби да им го заема.

Истината е, че взех да тъгувам по цивилизацията — искам градове, високи къщи, вестникарски будки и прочее.

Най-сетне Еразъм пристигна със своето стадо и прие заплащане под формата на чек, който можеше да се осребри в банката в Джеферсънвил. Прекара една нощ в лагера и изрази съжалението си — но не и учудване — за смъртта на Джилвани.

Появата му бе засенчена от откритието на Ейвъри Кек. Двамата с Том Комптън бяха излезли на поредния лов за мъхнати змии — Кек, за да се запознае с местността, а траперът да прояви ловните си умения. Не че змиите бяха особено трудни за проследяване, както ни обясни Кек край огъня. Бяха отделили една от тях от стадото и след това Том я

беше застрелял. Дотътрянето на трупа до лагера се бе оказало най-трудната част.

По-интересно бе това, което Кек бе открил в гнездо на насекоми.

Кек ни обясни, че животинките били десетокраки месоядни, далечни роднини на дървоядите, които Гилфорд бе видял край Лондон. Те копаеха тунели в крайречните мочурища, където почвата беше богата и влажна. Мъхната змия или друго едро същество, навлязло в територията им, бива нападнато от рояк отровни търтеи, които бързо го лишават от всякаква плът. Оглозганите кости се изтикват в края на колонията, оформяйки своеобразна костница.

— Колкото по-стара е колонията, толкова по-голяма е костницата — обясни им Кек. — По долното поречие на Рейн съм виждал гнездо, което сигурно беше над стотина метра в диаметър. Това, на което се натъкнахме с Том, по моя преценка беше със средни размери. Идеален кръг от снежнобели кости. Повечето принадлежаха на мъхнати змии, но... — Кек разви мушамения пакет, който бе донесъл в лагера. — Там намерихме това.

Беше продълговат череп с висока теменна кост и остри зъби. Сияеше като слонова кост на светлината на огъня.

— Дявол го взел! — възкликна Дигс и си спечели строг поглед от Престън Финч.

Гилфорд погледна Съливан, който кимна.

— Същият е като черепа, който видяхме в Лондон. — Той им разказа за Музея на чудовищата. — Интересно. Прилича ми на едър хищник, който вероятно преди време е бил широко разпространен.

— Преди време? — повтори с нескрито презрение Финч. — Искате да кажете през 1913-а? Или 1915-а?

Съливан не му обърна внимание.

— Господин Кек, какво е мнението ви за тази находка?

— Трудно ми е да предположа. Не ми изглежда като вкаменелост, нито е пострадала от времето, следователно трябва да е скорошна.

— Което означава, че може да се натъкнем на някое от тези чудовища — вметна Ед Бетс. — Дръжте пистолетите заредени.

Том Комптън призна, че никога не е виждал подобно същество въпреки огромния си опит — нито Еразъм.

— Макар че се случва хора да изчезват в пущинака.

— Прилича на мечка — отсъди Дигс. — На калифорнийска гризли, ако това е възрастен екземпляр. Не е изключено да я привличат хранителни отпадъци. Какво ще кажете, ако от тук насетне поставяме постове?

— Може да избягват хората — промърмори замислено Съливан. — Да ги е страх от нас.

— Може би — рече Том. — Но тази челюст е в състояние да строши надве човешки крак и да го откъсне от коляното. Ако ги плашим, сигурно е взаимно.

— Ще удвоим нощната охрана — заяви Финч.

Дори Едем си има своята змия, помисли си Гилфорд.

На следващата сутрин поеха през редуващите се една след друга поляни към далечните планини. Оказа се, че мъхнатите змии са ездитни животни — те нямаха нищо против човешкия си товар и дори се подчиняваха на командите, подавани чрез пригодените юзди, но телата им бяха твърде широки, за да могат да бъдат яхвани удобно (ако не се обръща внимание на мазната кожа и миризмата), и никой все още не бе измислил подходящо седло. Гилфорд предпочиташе да върви, дори след втория ден, когато краката започнаха да го болят.

Полегатите хълмове взеха да стават все по-стръмни. Сега вече трудно се намираше прясна вода, макар че змиите можеха да подушат ручейте и езерата от много мили. Планините на хоризонта, обект на постоянна и неуморна триангулация от страна на Кек, израстваха като непреодолима бариера — край на пътя, ако не открият проход през тях. „И ако е така, ще се върнем, ще отнесем с нас хербаризираните растения и изсушените животни, а хората ще кажат, че сме помогнали да бъде «покорен» континентът, макар че това е шега — ние сме само една миниатюрна карфица върху огромната му територия.“

Но все пак изпитваше гордост дори от това, което бяха постигнали до момента.

— Не сме изучакали континента — изказа се далеч по-грубовато Том Комптън, — но поне му вдигнахме полата.

Гилфорд крачеше в студения следобед редом с Комптън, Съливан и товарните животни. Небето беше забулено от ниски облаци, яркобели по края и мръсносиви в средата. Ботушите му оставяха отпечатъци в

мочурливата почва. На западния склон на поредния хълм Кек се натъкна на още едно гнездо на насекоми, подредили наоколо неизменния пръстен от кости, който кой знае защо Гилфорд оприличи на градина на тролове.

Том Комптън подхвана нова тема.

— Последните две нощи зад нас имаше огънове — съобщи той.
— На около пет-шест мили. Не зная какво означава това.

— Партизани? — предположи Съливан.

— Вероятно само ловци, които ни следват още от Рейнфелден — или по-скоро са последвали Еразъм, проучвайки неговата територия. Партизаните предпочитат да се навъртат по крайбрежието. По принцип не навлизат във вътрешността, освен ако не ловуват или не са тръгнали да изследват нови земи, което означава, че едва ли ще решават политически въпроси с оръжие.

— И все пак — заяви Съливан, — бях по-спокоен, когато знаех, че сме сами.

— Аз също — призна траперът.

Лагер на хълма край неназован поток. Местността става все по-планинска. Далечна заснежена алпийска верига. Отделни горички, предимно от дървета джамии и дребни храсти с жълтеникави плодове. (Не стават за ядене според Съливан.) Студен вятър прогонва хищните мухи или може би не им понася надморската височина.

Постскрипtum: Привечер погледнах на север и струва ми се, си дадох сметка какво представлява Дарвиния — красив и меланхоличен гоблен от светлина и сенки под клонящото на запад слънце. Прилича ми на Монтана — същите открити и безлюдни простори, макар не толкова студени, забулени в зелено, богата и плодородна земя, но и малко странна.

Каролайн, мисля си за търпеливото ти очакване в Лондон, докато гледаш Лили и се съобразяваш с настроенятията на Джеръд и Алис. Зная, че не одобряваше пътешествието ми на запад, а тогава все пак разполагаше с удобствата на Бостън. Искам да вярвам, че усилията ми си

заслужават лишенията, които те накарах да понесеш, и че когато се върнем най-сетне у дома, работата ни ще бъде оценена подобаващо. Надявам се резултатът да е по-добър живот за мен и моите две любими дами.

Напоследък ме спохождат интересни сънища. Непрестанно сънувам, че нося военна униформа и че крача сам през обгърнато в пушеци, кално бойно поле. Всичко е толкова истинско! Като спомени, макар че, разбира се, никога не съм преживявал подобни неща и познанията ми за Гражданската война са само от книгите.

Може би полудявам? Доктор Съливан също се оплака от странни съновидения и дори Том Комптън призна неохотно, че напоследък не спи добре.

Но как да спя, когато ти не си до мен? А и дневната светлина прогонва съня. Денем единственото видение са планините, техните синьо-бели върхове на новия хоризонт.

Том Комптън беше на пост, когато призори партизаните нападнаха.

Седеше край загасващия огън заедно с Ед Бетс, закръглен мъж, чиято брадичка непрестанно клюмаше към гърдите. Бетс не знаеше как да прогонва сънливостта. Само Том го умееше. Траперът оставаше неизменно нащрек по време на нощните смени, опасявайки се от набези на крадци или скитници, особено когато преминаваха през въгледобивния район. Всичко е в ума, казваше той, когато го питаха как издържа без сън. Бетс не можеше да издържа.

Първите изстрели долетяха откъм гората, без никакво предупреждение. Светлината едва достигаше, за да оцвети небето на изток в индиговосиньо. Четири или пет пушки изляяха едновременно.

— Какво е това... — понечи да каже Бетс, сетне се свлече с дупка в шията, от която шуртеше кръв.

Траперът се претърколи на земята. Той стреля няколко пъти към покрайнините на гората, по-скоро да разбуди лагера, отколкото за да уцели някого. Врагът не се виждаше.

Мъхнатите змии нададоха изплашени крясъци и започнаха да измират, покосявани от втория залп куршуми.

Гилфорд спеше, когато започна атаката — отново сънуваше бойното поле, своя двойник в униформа, който се опитваше да отнесе някакво жизненоважно и неразгадаемо послание.

Вчерашният преход беше особено изтощителен. Експедицията бе преодоляла поредица от обрасли в горички хълмове и долини, мъхнатите змии малко неохотно навлизаха под гъсто сплетените клони на дърветата джамии. Змиите не обичаха да прекосяват горите и изразяваха недоволството си с дърпане, сумтене и скимтене. Миризмата им се усилваше и полепваше по дрехите заедно със ситния дъждец.

Най-сетне отново излязоха на открито. Тези високи алпийски поляни сияеха от росата и дъжда, псевдодетелини разтваряха белите си звездовидни венчелистчета като летни снежинки. Да се разпъват палатките под дъжда, бе изнурителна работа и за вечеря ядоха консерви. Фенерът на Финч в палатката остана да свети дълго след вечеря — Гилфорд предположи, че продължава да работи над теорията си, опитвайки се да намери връзка между настоящето и диалектиката на Новото Сътворение — но всички останали рухнаха по койките и заспаха мигновено.

Източният хоризонт едва просветляваше, когато отекнаха първите изстрели. Гилфорд се събуди от викове и тропот. Той потърси пипнешком и с разтуптяно сърце пистолета. Държеше го зареден, откакто Кек бе открил черепа на чудовището, но нямаше опит в стрелбата. Знаеше как се натиска спусъкът, но досега не бе убивал живо същество.

Той изпълзя навън и се озова в същински хаос.

Атаката бе дошла откъм горичката на изток, черен силует на фона на зората. Кек, Съливан, Дигс и Том Комптън бяха устроили нещо като отбранителна линия зад труповете на три застреляни мъхнати змии. Водеха откъслечен огън към гората, без да виждат целите си. Останалите мъхнати змии пищяха и се дърпаха, завладени от паника. Едно от животните падна пред очите на Гилфорд.

Вече всички членове на експедицията бяха изскочили от палатките си. Ед Бетс лежеше до огъня с окървавени дрехи. Чък Хемфил и Рей Бърки лазеха по земята.

— Лягай долу! — извикаха му те. — Дръж главата си ниско!

Гилфорд пропъзля през съборените палатки и се присъедини към Съливан и компания. Забелязаха го едва когато стреля напосоки в гората. Том Комптън положи ръка върху неговата.

— Не стреляй, когато не виждаш по какво. Повече са от нас.

— Откъде знаеш?

— Преброих огъня на пушките им.

Последва нов залп в отговор на изстрела на Гилфорд. Трупът на мъхнатата змия се разтресе от попадналите в него куршуми.

— Божичко! — извика Дигс. — Какво ще правим?

Гилфорд погледна назад към палатките. Престън Финч тъкмо се бе подал от своята. Той нагласи дебелиите си като лещи очила и гръмна с револвера във въздуха.

— Ще бягаме — отвърна Том Комптън.

— Ами храната? — възрази Съливан. — Колекциите, образците...

Прекъсна го нов порой от куршуми.

— Майната им! — изпищя Дигс.

— Извикайте другите — нареди Том. — И после след мен.

Партизаните — ако това наистина бяха партизани — бяха обкръжили лагера, но от запад редовете им бяха разредени. Гилфорд преброи поне двама мъртви врагове, макар че от тяхна страна вече бяха убити Чък Хемфил и Емил Свенсен, а Съливан бе ранен в месестата част на ръката. Останалите последваха Том Комптън към една забулена в мъгла долчинка, където слънцето още не бе пробило. Бавно и мъчително придвижване, през което единствено командите на трапера поддържаха някакъв ред в групата. Гилфорд скоро се задъха и дробовете му запламтяха от недостиг на кислород. Сенките и мъглата изглеждаха несигурно прикритие, непрестанно му се струваше, че дочува шум от преследване. И накъде ще избягат? През долината течеше леден поток, по-нататък се виждаше стръмна скала.

— Отгук — извика Том. На юг, успоредно с ручея. Почвата под краката им беше кална и податлива. Гилфорд едва различаваше Кек отпред, нататък всичко се губеше в мъглата. „Не изоставай“ — подкани се той.

Изведнъж Кек спря и погледна в краката си.

— Господ да ни е на помощ — прошепна той. Почвата под тях се беше променила. Гилфорд се приближи до него. Нещо изпука под краката му.

Клони. Хиляди изсушени клони.

Не, кости.

Костница на месоядни насекоми.

— Нарочно ни доведе тук! — кресна Кек на трапера.

— Млъквай! — Том Комптън едва се различаваше в мъглата, до него се виждаше още един силует, вероятно на Съливан. — Тихо. Стъпвайте, където аз стъпвам. Всички в колона по един.

Гилфорд усети, че Дигс го бута напред.

— Мърдай, онези вече ни приближават!

Няма значение какво може да ги чака отпред. Да следва Кек, да следва Том. Дигс е прав. От мъглата изсвири заблуден куршум.

Още дребни кости изхрущяха под обувките му. Том заобикаляше костницата в полукръг, само на крачки от дебнещата гибел.

Преди няколко дни Кек бе донесъл една буболечка в лагера. С големина на палец, десет издължени и яки крачета, челюсти като стоманени хирургически инструменти. По-добре да не мисли за това.

Дигс извика уплашено, когато се подхлъзна на заровен в земята череп, и щеше да падне, ако Гилфорд не го бе уловил за ръката.

Небето съвсем просветля, когато стигнаха отсрещния край на костницата. „Коего не е в наша полза“ — помисли си Гилфорд. Партизаните щяха да видят в какво навлизат. Въпреки това не им оставаше друга възможност, за да ги последват.

— Залегнете в линия зад дърветата — нареди траперът. — Презаредете пушките. Стреляйте по всеки, който се опита да прекоси костницата, но гледайте да е на сигурно!

Партизаните бяха прекалено увлечени от преследването на пляката, за да обърнат внимание къде стъпват. Гилфорд успя най-сетне да ги разгледа, когато изплуваха от стената на мъглата и стъпиха на разчистената площадка, която сметнаха за скална тераса или поляна.

Преброи седем въоръжени с армейски пушки мъже, но без униформи, ако не се брояха високите ботуши и шапките с широки периферии. Някои се усмихваха, уверени в близкия успех.

Ботушите ги пазеха — поне в началото. Мъжът отпред бе прекосил половината от разчистеното място, когато погледна надолу и видя гъмжилото от насекоми в краката си. Усмивката му изчезна, лицето му се смрази. Той се обърна, но не можа да побегне — вкопчени едно в друго, насекомите го задържаха като живо, възлесто въже, което го дърпаше надолу.

Мъжът изпищя и изгуби равновесие. Насекомите мигновено го покриха, истински пълзящ саван, и се нахвърлиха към още неколцина мъже зад него, чиито викове огласиха гората.

— Стреляйте по последните! — нареди Том. — Сега!

Гилфорд се опитваше да поддържа ритъма на стрелба, но пушката на трапера най-често намираще целите. Още трима партизани паднаха, останалите се разбягаха с писъци.

Скоро обаче виковете им секнаха. Тялото на първия мъж се изви нагоре, натъпкано с токсини, и заприлича на корпус на потъващ кораб. Не след дълго мъжът се скри под блещукащото и гладно гъмжило.

Гилфорд гледаше като хипнотизиран. Съвсем скоро партизаните щяха да се превърнат в част от костницата. След колко ли време скелетите и черепите им ще бъдат изтикани в периферията? Часове, дни? Призля му.

— Гилфорд — прошепна настойчиво Кек.

Беше ранен в крака. „Трябва да се превърже — помисли си Гилфорд. — Ще изгуби кръв. Къде е аптеката?“

Но не това искаше да му каже Кек.

— Гилфорд! — повтори той и този път очите му бяха ококорени. — Кракът ти!

Нещо пълзеше по него.

Някое насекомо, изхвърлено отвъд пределите на гнездото при отчаяното ръкомахане на партизанин? Гилфорд го мярна да пъпли нагоре, но преди да успее да реагира, челюстите на гадината се забиха през панталона в плътта му.

Той изстена и се олюля. Кек го улови под мишниците. Съливан бутна насекомото с дръжката на пистолета и Кек го смачка с тока си.

— По дяволите! — изруга Гилфорд с привидно спокойствие. След това отровата достигна артерията, кожата му сякаш пламна, той затвори очи и припадна.

ИНТЕРЛЮДИЯ

Това се случи близо до Края на времето, когато галактиката се сви в собствената си сингулярност — време, в което звездите бяха редки и разхвърляни; време, когато самите галактики бяха толкова раздалечени, че дори смущенията в полето на Хигс не се разпространяваха веднага.

Навсякъде из вселената гласовете на галактическите ноосфери бяха започнали да отслабват, докато те се поддаваха на бавния разпад или яростно строяха огромни епигалактични редути, крепости, готови да устоят на сиренините песни на черните дупки и на изстиването на вселената. С течение на времето, когато белите джуджета и неутронните звезди се разпръснат и умрат, единствената събрана накуп материя щеше да остане в тези последни укрепления на разума.

Продължилата трилион години есен отминаваше. Ноосферите, колосални конструкции, приютили останките на планетните цивилизации, се рееха от незапомнени времена между вкаменените звезди на спиралния галактически ръкав. Преустроени и подготвени, те се срещаха през периоди от милиони години, за да обменят знания и да създадат хибридно поколение, метакултури, засадени в недоразвитите ноосфери и плътни като неутронни звезди. Те се носеха през просторите, следвайки невидимите вектори от полето на Хигс, пращаха сигнали отвъд техните хоризонти на събитията, огласяваха околностите с имената си. Те се познаваха, сякаш бяха интимни приятели. Не беше избухвала война от незапомнени времена — още от саможертвоприношението на Виолетовата империя, последната Биотична префектура, преди 10^9 години.

Но есента приключваше и суровата действителност на вселенската зима вещаеше своето начало.

Време бе да се слоят. Да съберат лятната реколта, да съхранят топлината.

Галактическите ноосфери притежаваха спомени, които се простираха назад чак до Еклектичната епоха, когато смъртта беше победена, далеч преди да се оформят Земята и нейната звезда. Сега

беше време да се съживят тези спомени — да се създаде материален архив, който да надживее дори загубата на свободната енергия, архив, изостатично свързан с останалите архиви във вселената, архив, който да приюти разума в предстоящото време на топлинна смърт и който ще създаде изкуствена среда, където да разцъфти новият разум.

За тази цел ноосферите се събраха над еклиптиката на умиращата галактика, използвайки за гориво и енергия пламъците антиматерия, бликащи от отвора на централната сингулярност. Архивът, когато бъде завършен, щеше да съдържа всичко, което е била галактиката от Еклектичната епоха насам.

Ера след ера растеше архивът, материален обект с размерите на няколко звездни системи, впрегнат от вълните на собствената си маса чрез систематично изкривяване на локалния космос. Истинска машина, действаща при звездни температури, той излъчваше приглушена кехлибарена светлина в един прогресивно потъмняващ космос, но дори това бледо сияние щеше да бъде изгубено след няколко милиона години.

Архивът беше хронотелескоп с възможност за запис, той беше памет — дори книга, в известен смисъл. Пълната и цялостна книга на историята, попълвана и осъвременявана от темпоралните непоследователности, вградени в матрицата, запис на действията и мислите на всяко разумно същество още от зората на Еклектичната епоха. Той не подлежеше на промени, но бе абсолютно достъпен, открит и антиентропичен.

Това беше най-големият строеж, предприеман някога от галактическия разум. Той притискаше ноосферите до техния технологичен предел и нерядко ги принуждаваше да го надхвърлят. Строежът изискваше непрестанна работа от ноосферите и техните разумни ядра, от големите и малки Тюрингови конструктори, от виртуалните машини, вградени в изостатичните мрежи на самата реалност. Работа, която щеше да продължи няколко десетки милиона години.

Но в края на краищата архивът беше завършен — холистична библиотека на галактическата история и крепост срещу изпаряването на материята. Ноосферите го наобиколиха в радостен орбитален танц. Може би отвъд все още ненарушените граници на сингулярността от пепелта на старите вселени вече се раждаха нови. Тази възможност

беше проучена, между този и останалите архиви бяха разменени невидими сигнали, идеи за изграждане на вселени, отправящи предизвикателство към всички разумни представители. Може би някой ден...

Но това бяха само мечти. За момента галактическият разум се задоволяваше с това, което бе в състояние да създаде.

Монофилни нишки от Хигсови изкривявания обгръщаха архива, осигурявайки хронологията на историческите събития. Разумни гнезда и субгнезда се впускаха ентузиазирано в изучаване на миналото — веднъж, два пъти, три пъти, докато архивът беше прочитан и препрочитан. Познанието се изпълни с нови детайли, стана самопознаваемо, разумните същества в ноосферите обсъждаха разликата между Знанието и Познанието.

Трагедията настъпи без предизвестие и обяснение около 10^3 години след завършването на сложната конструкция.

Архивът, откриха ноосферите, е бил заразен и повреден незабелязано. Полуразумни общности — саморазвъждащи се и еволюиращи паразитни кодове, скрити в мрежата на Хигсовите сигнали, които преминават между галактиките, бяха присвоили структурните протоколи на архива. Имаше загуба на информация, малко по малко, но неумолимо.

Но което бе по-лошо, имаше *промяна* в информацията.

Архивът еволюираше в нова и изкривена форма. Полуразумни виртуални общности, реликви от война, опустошила една далечна галактика далече преди началото на Еклектичната епоха, използваша архива като платформа, за да запазят своите алгоритми в навечерието на настъпващата топлинна смърт. Те не само бяха пленили цялостната сложна структура, те я държаха за свой заложник.

Статични спомени, вградени в самата матрица на архива, се превръщаха в нови зародишни разумни същества — в нов живот, впримчен в капана на свръхструктура, която нито можеха да възприемат, нито да контролират. Този нов живот, макар и продукт от разпадането на архива, не можеше да бъде унищожен или изтрит. На теория архивът можеше да бъде изпразнен, почистен, пренаписан... но това би било равносилно на убийство с галактически мащаби.

Нещо повече, този нов живот трябваше да бъде съхранен и *запомнен*. Това бе целта, която Разумът си бе поставил от самото начало, за да се избави от смъртта. Новата и странна мнима история, протичаща във вътрешността на архива, не можеше просто да бъде изоставена.

Изплашени да не бъдат заразени, ноосферите напуснаха архива, Разумът обсъди положението със самия себе си, а през това време се изтърколиха хиляди години.

Решено бе, че архивът ще бъде поправен. Нашествениците трябва да бъдат прогонени. Ако не се предприеме нищо, тези нови зародиши на разум щяха да бъдат изгубени заедно със самия архив. Вирусните натрапници нямаше да се усмирят, докато в изстиващата вселена не остане само техният непреклонен и безмилостен код. Задача също толкова трудна, колкото и изграждането на самия архив, но далеч по-проблематична — защото почистването щеше да протече *вътре в самия архив*. Милиарди индивидуални разумни гнезда щяха да навлязат в архива, както физически, така и виртуално. И със сигурност срещу тях щеше да се изправи хитър и опасен противник.

Отделни индивиди — нещо като призраци — отдавна слели личностите си с ноосферите, бяха лишени от натрупваните в продължение на хилядолетия подобрения, превърнати в почти смъртни същества, за да могат да проникнат в повредения архив.

Едно от тях бе древното земно създание на име Гилфорд Лоу. Това зародишно съзнание, достатъчно сложно, за да запази древната си памет, бе изстреляно заедно с безброй други, подобни на него в раздробените недра на архива.

И последната война в историята започна.

Гилфорд Лоу помнеше войната. И как иначе, след като това бе войната, която го уби.

ВТОРА КНИГА

ЗИМА, ПРОЛЕТ 1920–21

„*Esse est percipi.*^[1]“

архиепископ Бъркли

Из дневника на Гилфорд Лоу

Опитвам се да си припомня събитията, докато са все още пресни в ума ми.

Истинско чудо е, че съм още жив, и ще бъде още едно, ако някой от нас преживее тази зима. Намерихме убежище в това невъобразимо странно място — за което ще напиша по-късно, — но храната е оскъдна, времето — студено, и съществува постоянната заплаха от нова атака.

Днес все още съм слаб (държа молива, както го държи Лили, и почеркът ми прилича на нейния), а и дневната светлина взе да намалява.

Надявам се някой ден Лили да прочете тези думи, още повече се надявам да ѝ разкажа всичко сам. Каролайн, мисля непрестанно за теб и за Лили — толкова често, та ми се струва, че мога да ви докосна. Но това усещане се разсейва заедно със спадането на температурата.

От всички мои трескави видения ти си единственото, по което тъгувам.

Но повече ще пиша утре, ако обстоятелствата позволяват.

Изминаха три месеца откакто партизаните нападناха нашата експедиция. През по-голямата част от това време съм бил в безсъзнание или съм бълнувал. По-надолу описвам приблизителната възстановка на събитията. Ейвъри Кек, Джон Съливан и Дигс ми разказаха пропуснатото от мен, с помощта на останалите оцелели.

Ще се опитам да бъда кратък, тъй като не ми достигат нито сили, нито време. (Светлината се процежда през високите каменни амбразури, закрити от мушамени завеси и животински кожи, и аз се опитвам да бъда в помощ на другарите си, доколкото ми е по силите — най-вече помагам на Дигс, който вече не може да използва лявата си ръка. Той скоро ще ме повика. В момента Дигс стъкмява огъня, а Уилсън Фар е излязъл да напълни ведрото със сняг.)

След като напуснахме Бодензее, докато приближавахме Алпите, бяхме нападнати от банда въоръжени партизани, чийто единствен мотив да ни убият вероятно бяха нашите припаси. Изгубихме Ед Бетс, Чък Хемфил и Емил Свенсен — жертвите щяха да са повече, ако лагерът бе по-близо до гората. Спаси ни бързата реакция на Том Комптън. Той ни поведе към една от близките костници — капан, в който преследващите ни партизани попаднаха лекомислено и си получиха заслуженото. Тези от тях, които не умряха, изпохапани от насекомите, бяха застреляни от нас.

Но те не бяха единствените жертви. Една от дребните гад инки успя да ухапе и мен. Още същата нощ — според нашия доктор Фар — вече съм чукал на дверите на смъртта. Не са очаквали, че ще оцелея, повечето от останалите живи също имали различни наранявания. Престън Финч се разминал с навехнат глезен, но духът му бил сломен и сега той разговаря почти едносрично, а командването е преотстъпил на Съливан и Том Комптън.

Когато оцелелите най-сетне се върнали в лагера, те открили, че научната екипировка е разхвърляна и изгорена, животните избити, а припасите и лекарствата — откраднати.

Сърцето ми се свива дори сега, като си помисля за това. Цялата ни досегашна работа, Каролайн! Всички образци, събрани от Съливан, записките му, хербариите са изгубени! И двата ми фотоапарата били строшени, а плаките за тях — осветени и счупени. (Съливан ми съобщи новината веднага след като дойдох в съзнание.) Успях да съхраня дневника си само защото е бил у мен. Имаме съвсем малко запаси от хартия, колкото всеки от нас да опише преживяванията си през зимата.

Не мога да скърбя за мъртвите, сигурно защото съм твърде изтощен от отровата, която дълго е върлувала из тялото ми.

По-късно ще тъгувам за у тях.

Ранените се нуждаели от храна и почивка. И отново Том Комптън се оказал нашето спасение. Той изгорил раната ми и поставил превръзка с мязга от горчив бурен. Доктор Фар бил принуден да си затвори очите пред това своеобразно „народно лечение“, след като той самият не разполагал с никакви възможности да ме изцери. Вместо това се съсредоточил върху откритите рани и счупените кости. От останките от нашите запаси изградихме нов лагер, по-добре

замаскиран и защитен, в случай на нова атака от страна на партизаните. Малцина от нас имаха достатъчно сили, за да можем да поемем на път.

Логичното решение бе да потърсим помощ. Езерото Констанце бе само на няколко дена път в обратна посока. Еразъм навярно вече се беше върнал в къщата си, но лодките бяха скрити недалеч от брега — ако партизаните не ги бяха намерили, — ас тях пътешествието надолу по Рейн щеше да е далеч по-лесно. Около месец до Джеферсънвил и още толкова, докато спасителният отряд се върне обратно.

Том Комптън предложи да тръгне, но имахме нужда от него, за да помага на оцелелите. Опитът му в лова на диви животни и познанията за горите бяха незаменими. За да пести муниции, той издебваше и убиваше мъхнати змии с ножа си. С течение на времето животните се научиха да бягат от миризмата му, но иначе бяха толкова покорни, че той можеше да им пререже гърлото, преди да са разбрали за назрялата опасност.

Пратихме Крис Тъкман и Рей Бърки за помощ, тъй като те бяха най-здрави сред нас. Те взеха всички консерви и една от неизгорелите палатки, плюс пистолети, компас и солиден запас от муниции.

Изминаха три месеца.

Те не се завърнаха.

Никой не се появи. От първоначалните петнадесет бяхме останали само деветима. Моя милост, плюс Финч, Съливан, Комптън, Донър, Робертсън, Фар и Дигби.

Тази година зимата дойде рано. Първо падна суграшица, после заваля едър, несекващ сняг.

Съливан, Уилсън Фар и Том Комптън се грижеха за мен, докато ме изправят на крака — хранеха ме със зеленчукова каша и сковаха за мен носилка, теглена от една мъхната змия. По очевидни причини изгубих тегло — повече, отколкото всички останали, а напоследък гладът е чест гост сред нас.

Да можеше да ме зърнеш сега, Каролайн. Няма го вече „малкото коремче“. Наложих се да пробия няколко нови дупки на колана. Ребрата ми стърчат като остриета на вила, а когато се бръсна (имаме огледало и бръснач), адамовата ми ябълка изпъква като котка под чаршаф.

Както вече споменах, намерихме подходящо убежище, в което да прекараме зимата. И това убежище...

Каролайн, не мога да го опиша! Не и тази вечер.

(Чуваш ли: Дигс вече се зае с вечерята, патерицата му, измайсторена от раздвоен клон, потропва по каменния под, водата свисти в гърнето над огъня — скоро ще му потрябвам.)

Може би ако го обрисувам така, както изглеждаше, когато го видях за пръв път... през мъглата на треската, разбира се, макар че тогава не бълнувах.

Още малко търпение, Каролайн. Страхувам се да не бъдеш скептична.

Представи си как ние, жалка групичка от парцаливи хорица, едни кретащи, други накуцващи, трети на носилка, премръзнали и гладни, пресичаме поредния заснежен хребет и надзъртаме в долината отвъд него... Дигс с превързаната си ръка, Съливан, който едва пристъпва, аз на носилката, защото все още не мога да ходя. Според Фар страдам от последствията от отравяне на черния ми дроб. Бях трескав и пожълтял — но да не изпадам в подробности.

Още една алпийска долина — но тази беше различна. Том Комптън вървеше напред, за да разузнава.

Широка речна долина, издялана в каменистите склонове и обрасла с приведени дръвчета джамии. Това бе първото, което зърнах, свит на носилката — полегатия склон към долината и гъстата тъмнозелена растителност. Но останалите членове на експедицията спряха смълчани и аз вдигнах глава, за да разбера какво ги е изплашило. От всичко най-малко очаквах да видя точно това в тази безлюдна земя.

Град!

Или по-скоро руини на град. Широка мозайка, през която реката се извиваше, несъмнено останки от далечни времена и също толкова очевидно творение на разумни същества. Дори от толкова далече си личеше, че обитателите са изчезнали отдавна. Никой не крачеше по невероятно правите улици. Сградите, все още добре запазени, бяха изградени от сивкави каменни плочи, заоблени от мъглата и времето.

Каролайн, градът беше *огромен* — далеч по-голям, отколкото би могъл да си представи човек — в тези руини спокойно можеше да се побере цял Бостън заедно с още няколко подобни на него.

Въпреки несъмнената си древност градът изглеждаше добре запазен, а улиците — напълно проходими. Тези руини криеха в себе си обещание за всичко, за което бяхме жадували: убежище за нас и нашите животни, източник на прясна вода и достатъчно храна (ако в околните гори се срещаха мъхнати змии). Том Комптън бе слязъл да проучи близката част и ни съобщи, че можем да презимуваме тук. Предупреди ни, че сградите са необитаеми руини и че ще трябва да се потрудим здравата, за да си осигурим топлина и сушина. Но след като бяхме смятали, че ще изкараме зимата в шатри от кожи на мъхнати змии — или дори ще замръзнем в някой алпийски проход, — дори тази мрачна перспектива ни се струваше като божи дар.

Разбира се, градът повдигаше безброй въпроси. Как се е появил в една земя, лишена от човешко присъствие, и какво се е случило със строителите му? Дали те са били хора, или са принадлежали към непознатата дарвинианска раса? Но ние бяхме твърде изтощени, за да разсъждаваме над тези въпроси. Само Престън Финч се поколеба, преди да се спусне надолу по хълма, но не зная какво може да го е изплашило, тъй като не бе проговарял от дни насам.

Перспективата за сигурно убежище видимо повдигна духовете. На слизане събрахме съчки от паднали дървета джамии и дъбо-борове и още преди в небето да засияят зимните звезди, огънят вече пламтеше с пълна сила, мятайки колебливи сенки сред огромните каменни стени на Безименния град.

Скъпа Каролайн, не бях толкова прилежен във воденето на този дневник, колкото ми се искаше. Събитията се редяха едно след друго.

Не се тревожи — не се е случило нищо лошо, освен, разбира се, дето продължавахме да се придържаме към този изолиран и примитивен начин на съществуване.

Ние сме като индианците, за които животът е непрестанна борба. Треската ми отмина (надявам се окончателно) и засегнатият ми крак започна да възвръща чувствителността си и дори някогашната си сила. Мога да изминавам известни разстояния с помощта на патерица и даже

придружих на няколко пъти Том Комптън и Ейвъри Кек по време на техните ловни излети, макар че се придържам към пределите на долината. Напролет обаче се надявам да мога да стигна до езерото Констанце.

Когато излизаме на лов, загръщаме се в кожи и нахлузваме кожени гамаши. Дрехите ни са съшити с игли от тънки заострени кости, парцалите от нашите стари одежди запазахме за конци. Разполагаме с две пушки и ограничено количество патрони, затова се стараем да ловуваме с ножове и лъкове. Том направи няколко лъка и издяла Стрели от дърво и кост, но той все още е единственият, който може да ги използва успешно. Както сам посочи, изстрелът с пушка може да предизвика нежелано внимание, а патроните ще ни трябват, когато поемем обратно. Съмнявам се наблизко да има партизани. Зимата е пречка за тях, също както и за нас. Въпреки това от време на време имаме усещането, че сме наблюдавани.

Успяхме да уловим няколко мъхнати змии и пригодихме за тях кошара с навес Съливан се грижи за змиите и гледа винаги да имат слама и вода. Напоследък интересите му се пренасочиха от ботаниката към отглеждане на животни.

Двамата с него се сближихме (донякъде и заради общото нещастие, той пострада с хълбока, аз с крака, което ни принуди да прекараме дълги седмици заедно). Често оставаме в компанията само на Финч и Дигс. Финч е все така мълчалив, макар че се старае да помага в работата. За разлика от него Съливан бърбори непрестанно и аз не изоставам от него. Каролайн, не бива да се страхуваш от неговия атеизъм, защото той е изграден на принципи, ако в това има някаква логика.

Снощи двамата с него бяхме определени за късна смяна и докато поддържахме огъня и си разказвахме различни истории, дочухме шум откъм кошарата. Навлякохме кожените дрехи и излязохме в студената нощ, за да проверим каква е причината.

Целия следобед валя и факлата на Съливан озаряваше с трепкаща светлина широката улица от девствен сняг. С порутените си стени и напукани камъни градът изглеждаше изоставен само временно. Сградите са съвсем еднакви, макар в различен стадий на разруха, вдигнати от еднотипни каменни плочи, издялани от гранит и подредени една върху друга, без да са били слепвани с хоросан.

Плочите са квадратни, подредени в групи по четири, сякаш всичко това е дело на лишено от въображение, но педантично дете.

Входовете вероятно някога са били запречени от дървени врати, но дори да ги е имало, отдавна са изгнили и са се превърнали в прах. Отворите са два пъти по-високи от среден човешки ръст и няколко пъти по-широки от нормалното, но Съливан ни каза, че това едва ли може да има някакво значение, тъй като вратите на катедралите са по-големи от тези на къщите. Въпреки това те внушават мисълта за високи, прегърбени гиганти, колоси от една далечна предбиблейска епоха.

Бяхме вдигнали примитивна ограда от сплетени клони, зад която да държим нашите дванайсет пленени змии. Обикновено те са доста кротки и тихи, надават само обичайното си блеене и скимтене. Тази нощ шумът бе почти постоянен — странни хорови стенания, и когато наближихме, установихме, че една от змиите се е излегнала върху покривало от листа и ражда.

Или по-скоро (както видяхме, след като погледнахме отблизо) *снася яйца*. Яйцата излизаха едно след друго от отвор в долната част на раздутия корем, всяко с размер на топка за тенис, и се подреждаха в обща маса направо в снега.

Погледнах към Съливан.

— В този студ яйцата ще замръзнат. Трябва да запалим огън...

Съливан само поклати глава.

— Природата е помислила за всичко — прошепна той. — Ако не е, помощта ни е безсмислена. Отдръпни се, Гилфорд. Дай им малко място.

И той беше прав. Природата наистина бе помислила за всичко. Когато женската приключи със снасянето на яйцата, второ животно, вероятно мъжкият ѝ партньор, се приближи внимателно към купчината и прибра яйцата едно по едно в торбички, подредени в долната част на корема му, където вероятно щяха да останат на топло, докато малките се излюпят и могат да се справят сами.

Скимтенето и стенанията най-сетне утихнаха и стадото се върна към обичайното си съществуване.

Побързахме да се приберем на топло в нашето убежище. Бяхме се настанили в две огромни стаи в една сравнително запазена постройка, изолирахме ги и ги разделихме с кожи от мъхнати змии, и

покрихме пода с клони и още кожи. Крайният резултат внушаваше усещането за домашен уют и топлина, в противовес на студената зима, която върлуваше във.

Съливан седна замислен до огъня и си сипа чаша горещ чай.

— Те се раждат... — промърмори той. — Възпроизвеждат се... умират... Гилфорд, те еволюират, следвайки естествения подбор и закона за случайността...

— Всичко е дело на всевишния, би казал Финч.

— Но какво означава това? — Съливан се изправи развълнувано и едва не събори чайника. — Как ми се искаше да повярвам на твоето обяснение. Не ме гледай така, не ти се подигравам. Но да гледам цветовете на Марс в нощното небе и шестокраките змии, които снасят яйца в снега, и да видя във всичко това само ръката на Бога... каква примамлива простота!

— Истината нерядко е максимално опростена — отбелязах аз.

— Истината често е опростена. Измамно опростена. Но не бих искал да положа невежеството си пред олтара на Господ Бог. Прилича ми на идолопоклонничество, при това от най-лошия тип.

Ето какво имам предвид, Каролайн, когато ти говоря за „принципния му атеизъм“. Съливан е честен човек и се отнася скромно към своите познания. Той произхожда от семейство на квакери и това си проличава, особено когато е изморен.

— Този град — продължи той. — Това нещо, което наричаме град, макар да се състои от равни и еднакви каменни кубчета и улици... без водопровод и канализация, без складове за храна, без пещи, без хамбари, без храмове, без игрища... този град е ключът.

За какво — това исках да попитам.

Но той почти не ме забелязваше.

— Не сме го изучили достатъчно старателно. Тези руини продължават още много мили нататък.

— Том ходи на разузнаване.

— Но не чак толкова надалече. И дори той признава...

Какво признава? Но Съливан отново бе потънал в размисъл и нямаше смисъл да го притискам. Познавах твърде добре настроенията му.

За мнозина от нас Дарвиния се превърна в изпитание на вярата. За Финч континентът е неподлежащо на съмнения чудо, но аз

подозирам, че би му се искало Господ Бог да бе оставил по-ясен подпис под творението си, вместо тези безлюдни хълмове и гори. Докато Съливан се е вкопчил във всекидневна борба с чудото.

Продължихме да посрѣбваме чай и да треперим под армейските си одеяла. Том Комптън настояваше да поддържахме нощната стража след атаката на партизаните. Двама мъже край огъня бе всичко, което можехме да си позволим. Често се питах от какво ли се пазим, след като още една подобна атака щеше с лекота да преодолее защитата ни, независимо дали ще успеем да събудим спящите мъже.

Но градът имаше свои начини да те държи буден.

— Гилфорд — заговори Съливан след дълга пауза. — Напоследък, когато спиш, сънуваш ли?

Въпросът му ме изненада.

— Рядко — отвърнах.

Но това беше лъжа.

Сънищата са тривиални, нали, Каролайн?

Не вярвам в сънища. Не вярвам в армейския вестносец, който прилича на мен, макар да го виждам всеки път, когато затворя очи. За щастие Съливан не продължи да упорства на тази тема и останалата част от нощта прекарахме в мълчаливо съзерцание на огъня.

Средата на януари. Неочаквано изобилие от последната ловна експедиция: сега имаме солидни запаси от месо, зимни семена и дори няколко дарвиниански „птици“ — ястребови пеперуди, глуповати двукраки и хвъркати създания, чието месо малко напомня по вкус на агнешко, сочно е и е свежо. Ядохме всички, с изключение на Пол Робъртсън, който е настаинал. Дори Финч се усмихва одобрително.

Съливан продължава да говори за изследване на руините — почти е вманиачен от тази идея. И сега, когато стомасите ни са пълни, а времето е поомекнало, изглежда е готов да претвори мечтите си в реалност.

За помощници и носачи смята да използва Том Комптън и мен. Тръгваме утре, двудневна експедиция в сърцето на града.

Надявам се идеята му да е мъдра. Но честно казано, малко се страхувам.

[1] Съществуването е усещане (лат.) — Б.пр. ↑

Зимата бе нетипично студена за Лондон, по-мразовита от всички бостънски зими, които Каролайн помнеше. Вълча зима я наричаше леля Алис. Устието на Темза замръзна и по него вече рядко си пробиваха път кораби с провизии. Черните пушеци от комините застилаха небето. Каролайн намираше знак в това — намек, че природата започва да отстъпва. Вече имаше ясна представа какво е Лондон — не беше селище (че кой би искал да се засели на подобно място?), а предизвикателен жест към една необузdana природа.

Природата, в края на краищата, естествено щеше да спечели. Природата винаги побеждава. Но Каролайн се научи да извлича някакво тайно удоволствие от всяка павирана улица и отсечено дърво.

В средата на януари пристигна параход със стока, която Джеръд бе поръчал още през лятото. Огромни макари с вериги и въжета, пирони, смола и катран, четки и метли. Джеръд нае една каруца, за да ги прекара до дюкяна. Днес най-сетне разтовари последната част от пратката и се разплати с каруцаря, чиито коне изпускаха облаци пара в мразовития въздух, докато Каролайн и Алис подреждаха стоката по рафтовете. Леля Алис се трудеше неуморно, като спираше само да изтрие ръце в престилката, и говореше рядко.

Напоследък избягваше да поглежда Каролайн в очите. От известно време бе станала студена, неодобряваща, грубо вежлива.

Сдърпаха се още в началото — след ужасната новина за партизанската атака срещу „Уестън“. Алис не искаше да повярва, че Гилфорд е мъртъв. Беше твърдо уверена в обратното.

Но Каролайн дълбоко в себе си знаеше, че Гилфорд не е между живите — разбра го още в момента, когато Джеръд ѝ съобщи за „Уестън“, макар че това не доказваше нищо — експедицията бе стоварена по-нагоре по реката. Джеръд призна, че са лесна плячка за опитни разбойници. Младата жена се опитваше да не издава чувствата си, поне в началото. Но в сърцето си вярваше, че е вдовица, още преди да свърши лятото.

Никой от останалите не признаваше очевидното. Нали винаги има надежда. Но септември отмина без нова вест и надеждата взе да се топи с настъпването на есента и изчезна в началото на зимата.

Още нищо не се знае със сигурност, повтаряше Алис. Случват се чудеса.

— Една съпруга трябва да се уповава на вярата — съветваше тя Каролайн.

Съпругата да, но не и младата жена.

Спорът остана нерешен, а и нямаше как иначе. Те просто престанаха да разговарят за това, ала проблемът оставаше и продължаваше да хвърля сянка върху всеки разговор, особено вечер, когато се събираха около масата и в настъпилата тишина се чуваше само равномерното потракване на часовника. От известно време Каролайн носеше черни дрехи. Алис остави костюма на Гилфорд в гардероба, сякаш да ѝ натяква, че прибързва.

Каролайн знаеше, че има друга причина за неразбирателството между тях двете.

Увери се в това още преди да приключат със сутрешната работа. Алис отиде да обслужи подранил клиент и когато се върна, имаше физиономия на човек, който се готви да каже нещо неприятно. Тя присви очи и Каролайн се помъчи да не трепне под втренчения ѝ поглед.

— Лошо е да скърбиш, когато не знаеш със сигурност дали мъжът ти е мъртъв — рече тя мрачно. — Но още по-лошо е, когато спреш да скърбиш за него.

„Тя знае“ — помисли си Каролайн.

Не че имаше някакво значение.

Същата вечер Джеръд и Алис отскочиха до „Корона и тръстика“ — местната кръчма. След като се увери, че са излезли, Каролайн облече набързо Лили и я отведе при госпожа Де Кьонинг, която вземаше един канадски долар за услугата да наглежда малкото момиче и да не казва на никого. Каролайн целуна дъщеря си, излезе навън и си закопча палтото, потрепервайки от студения вятър.

Звездите трептяха над скования от зимата град. Газови улични лампи озаряваха с бледа светлина снега по паважа. Каролайн наведе

глава и пое право срещу вятъра. Беше завладяна от усещането, че върши нещо лошо, и знаеше кой ѝ го е предал. Всъщност не вършеше нищо чак толкова грешно. И как иначе, след като Гилфорд беше мъргтъв. Съпругът ѝ не бе между живите. Тя нямаше съпруг.

Колин Уотсън я чакаше на ъгъла на „Търговска“ и „Темза“. Прегърна я набързо, сетне повика файтон. Усмихна ѝ се, докато ѝ помагаше да се качи — суховата усмивка, засенчена от гъстите му мустаци. Каролайн предположи, че се опитва да скрие присъщата му меланхолия. Ръцете му бяха големи и силни.

Къде ще я отведе тази нощ? Първо да пийнат нещо (но не в „Корона и тръстика“). Да поговорят. Ето това е. Той обичаше да говори. Напоследък обмисляше да напусне службата. Бяха му предложили чиновническа работа на пристанището. Беше се преместил от къщата на Джеръд още през септември и бе наел стая в „Империал“, където прекарваше самотни нощи.

Така беше по-лесно и за двама им — със стая изцяло на негово разположение.

Не можеше да остане при него през цялата нощ, колкото и да ѝ се искаше. Джеръд и Алис не биваше да знаят какво прави. Или, дори да се досещат, не трябваше да са напълно сигурни.

Въпреки това ужасно ѝ се искаше да е с него. Колин бе мил и нежен с нея по начин, по който Гилфорд не умееше. Гилфорд винаги смяташе, че непостоянното ѝ настроение се дължи на някакви негови недостатъци. Той бе прекалено грижлив, но тя предпочиташе от време на време да си поплаче, без да поражда у него желанието да се извинява.

Високият и суров лейтенант Уотсън имаше свои настроения и оставяше Каролайн сама на страданието. Може би, мислеше си тя, това е начинът, по който един джентълмен трябва да се отнася с вдовица. Драстичните промени в света бяха породили и промени в отношенията между хората, но някои мъже все още знаеха какво е благородство. Някои все още питаха, преди да те докоснат. Колин бе благороден. От всичко в него най-много харесваше очите му. Гледаше я, сякаш прозираше в нея, сякаш разбираше всичко и ѝ прощаваше. На

Каролайн ѝ се струваше, че няма грях на този свят, който тези очи не биха опростили.

Задържа се до късно и пи повече, отколкото трябваше. Любиха се страстно и отчаяно. После нейният лейтенант я качи в един файтон — около час по-късно, отколкото бе планирала, но въпреки това тя накара кочияша да я остави на една пряка преди „Търговска“. Не искаше да я виждат, че слиза от колата в този час на нощта. Кой знае защо ѝ се струваше, че това би издало извършения грях. Тя прекоси забързано последната отсечка, стиснала зъби от студ, и взе Лили от госпожа Де Кьонинг, която ѝ извърънка още един долар за закъснението.

Джеръд и Алис, разбира се, си бяха у дома. Каролайн се опита да се държи спокойно, докато се събличаше и успокояваше Лили. Джеръд затвори книгата и обяви с безизразен глас, че отива да си легне. Докато излизаше от стаята, се спъна. Той също беше пил доста.

Но дори Алис да бе пила, не ѝ личеше.

— Момичето има нужда от сън — заяви тя. — Нали, Лили?

— Аз ще я сложа да си легне — рече Каролайн.

— Не ми изглежда да се нуждае от нечия помощ. Заспала е на крак, при това от час. Хайде, Лили, бягай в топлото легло! Ще се справиш сама, нали?

Лили се прозя и кимна, сетне излезе, оставяйки майка си без защита.

— Спа до късно тази сутрин — опита се да се извини Каролайн.

— Напоследък не спи добре. Страхува се за баща си.

— Аз също съм уморена — подхвърли Каролайн.

— Но не твърде уморена, за да изневеряваш?

Младата жена замръзна, надявайки се, че не я е чула добре.

— Да развратничиш с друг мъж — продължи Алис. — Или използваш друга дума за това, което правиш?

— Не е твоя работа.

— Може би трябва да си намериш друго място, където да спиш. Писах на Лиам в Бостън. Настоява да се прибереш при първа възможност. Опитах се да се извиня — от твое име.

— Нямах право на това.

— Мисля, че имам пълното право.

— Гилфорд е мъртъв! — това беше единственият ѝ контрадовод и тя съжали, че го е използвала в началото. Сякаш изгуби тежестта си,

още щом го произнесе.

— Няма как да го знаеш със сигурност — възрази със зла усмивка Алис.

— Чувствам го със сърцето си. Липсва ми всеки ден.

— В такъв случай имаш странни представи за траурния период. — Този път Алис не направи опит да скрие гнева си. — Каролайн, кой ти каза, че си различна от другите? Сигурно Лиам, когато се е грижел за теб, бедното сираче, зад високите стени на неговата бостънска къща. Но всеки от нас загуби по някого... а някои изгубиха всички, които са обичали, синове, дъщери, братя и сестри. Някои от нас нямат деца, в които да намират утеха, нито гальовни компаньони в топли легла.

— Това не е честно!

— Не ние измисляме правилата, Каролайн. Само се опитваме да ги спазваме.

— Не искам да бъда вдовица до края на живота си!

— Сигурно си права. Но ако ти е останало поне малко благоприличие, ще помислиш повече, преди да си легнеш с мъж, който е помогнал да убият твоя съпруг.

— Не ти ли се струва, че тази история взе да ти омръзва?

Гласът сякаш се материализира от спарения въздух на кръчмата, мек, подкупващ и предразполагащ. Но не това бяха думите, които Вейл очакваше да чуе. Как ще е най-добре да отговори?

„Бъди лаконичен“, помисли си той.

— Я се разкарай.

До него изплува силует.

— Не е честно да ми отвърщаш така. Нали, Елиас? Хайде, не се сърди. Дойдох само да си побъбрим.

— Познаваме ли се? — изстена Вейл.

Мъжът беше висок. Държеше се учтиво, беше добре облечен, с красиви черти. Макар че не беше чак толкова хубав, за колкото вероятно се мислеше с тази сияеща усмивка. Вейл го прецени като двайсет-двайсет и няколко годишен — прекалено млад, за да се държи толкова уверено.

— Не, ти не ме познаваш. Тимъти Крейн.

Ръце като на пианист. Дълги костеливи пръсти. Вейл реши да го разкара.

— Изчезвай!

— Съжалявам, Елиас, но трябва да си поговоря с теб, независимо дали го искаш.

Дразнещ аристократичен акцент от Нова Англия.

— Кой си ти, някой от племенниците на Сандърс-Мос?

— Съжалявам. Никаква роднинска връзка с тях. Но аз знам ти кой си. — Крейн се наведе по-близо. Опасно близо. Дъхът му подразни дясното ухо на Вейл. — Ти си човекът, който говори с мъртвите.

— Аз съм човекът, който иска да си разкараш задника от тук.

— Човекът с бог вътре в него. Болезнен и настойчив бог. Ако е като моя.

Крейн бе наел карета, която го чакаше отвън на паважа. „Исусе Христе — помисли си Вейл. — Това пък какво е?“ Имаше объркващото усещане за събития, които се развиват вън от възможностите му за възприемане. Той измърмори адреса на къщата си и се облегна до ухиления си спътник.

Есента, която отмина, бе тиха и кротка, зимата също. Боговете следваха собствените си планове, макар че играта с Юджийн Рандал не беше приключила — последваха още два сеанса, без видим ефект, и краят поне засега не се виждаше. След това Вейл заживя с щастливата мисъл, че неговият бог може би го е забравил.

Но изглежда не беше така.

Бъбривият господин Крейн млъкна в присъствието на кочияша. Вейл се опита да прогони алкохолното опиянение — помръдна с рамене, намръщи се, — докато каретата препускаше по празните, осветени от газови фенери улици. Зимите във Вашингтон по правило бяха меки.

Най-сетне спряха пред къщата. Улицата беше смълчана, всички прозорци — тъмни. Крейн плати за превоза, свали два огромни куфара от задната част на каретата, внесе ги в антрето и ги заряза до поставката за чадъри.

— Май се готвиш да ми погостуваш?

— Боя се, че да, стари приятелю.

„Стари приятелю. Господ да ми е на помощ“ — въздъхна Вейл.

— За толкова ли много неща има да си говорим?

— И повече даже. Но това може да почака до утре. Елиас, съветвам те да се напиш добре. Сега не си във форма. Ще обсъдим всичко, след като и двамата си отпочинем. Не се тревожи за мен! Ще се свия на диванчето. И без излишни формалности помежду ни.

— Знаеш ли, твърде съм уморен, за да те изхвърля още сега. Но утре да те няма...

— По-късно ще го обсъдим. Интересна идея.

Вейл вдигна безпомощно ръце и напусна стаята.

Най-сетне дойде и утрото. Крейн седеше на масата в кухнята. Беше се избръснал и изкъпал. Косата му бе сресана прилежно. Ризата му беше изгладена. Той си сипа чаша кафе.

Вейл почти усещаше как потта се процежда през порите му.

— Колко дълго възнамеряваш да останеш?

— Не зная.

— Седмица? Месец?

Свиване на рамене.

— Господин Крейн, изглежда не си давате сметка за това, но аз живея сам. Не искам никакви гости, дори при тези... хм... обстоятелства. И честно казано, *никой* не ме е молил да приемам когото и да е.

— Което не е в техния стил, нали?

Говореше за боговете, естествено.

— Искаш да кажеш, че нямам друг избор?

— Аз също. Препечена филийка, Елиас?

„Ето че сме двама“ — помисли си Вейл. Не бе го очаквал. Макар че, разбира се, изглеждаше напълно логично. Колцина ли още марионетки на боговете като тях се скитаха по улиците? Стотици? Хиляди?

Той скръсти ръце.

— Защо си тук?

— Вечният въпрос, нали? Не съм сигурен, че знам отговора. Поне засега. Вероятно от теб се очаква да ме запознаеш с обстановката.

— Като какъв? Мой любовник?

— Братовчед, племенник, незаконно отроче...

— И после?

— И после ще ни кажат какво да правим — когато му дойде времето. — Крейн остави на масата ножа за масло. — Елиас, повярвай ми, решението не е мое. Надявам се всичко това да е временно. Не се обиждай.

— Не се обиждам, но аз също се надявам.

— А междувременно, ще е добре да ми подсигуриш свястно легло. Освен ако не искаш багажът ми да остане в антрето. Тук ли развличаш клиентите си?

— Често. Какво по-точно знаеш за мен?

— Не много. Ти какво искаш да научиш за мен?

— Нищо.

— Аха.

Вейл предприе последен отчаян опит.

— Ако ти потърсим някой свестен хотел...

— Те не желаят това. — Отново онази усмивка. — За хубаво или за лошо, съдбите ни изглежда се преплетоха.

Най-странното бе, че Вейл скоро привикна с присъствието на Крейн, който се настани в стаичката на тавана — както човек привиква с хронично главоболие. Крейн беше внимателен натрапник, поддържаше чистота повече от самия Вейл и никога не го прекъсваше, когато имаше гости. Все пак настоя да го отведат в имението на Сандърс-Мос, където да го представят като „братовчед“ на Вейл, който се занимава с финанси. Оказа се, че има солидни познания за банковото дело и обстановката на Уолстрийт, така че поне не будеше подозрение. Кой знае, може наистина да идваше оттам. Не говореше много за миналото си, но намекна, че има семейни връзки.

Онази вечер разговорът на масата в имението се насочи към изчезналата експедиция на Финч и опасността от назряваща война. Вестникът на Хърст намекваше за война с Англия, в поредица от статии се твърдеше, че редакцията разполага с доказателства, че англичаните снабдяват партизаните с оръжие, което ги правеше поне косвено виновни за смъртта на американци. Тема, която не интересуваше Вейл, за разлика от неговия бог.

Докато бяха заедно в къщата, те се опитваха да се избягват. Ако пък разговаряха — обикновено след като Вейл си пийваше, — то бе за боговете.

— Той не само заплашва — обясни Вейл. Още една студена зимна нощ, затворен вътре в компанията на Крейн, докато хапещият вятър свистеше зад прозорците. Уиски от Тенеси. *Timor mortibus conturbat me*^[1]. — Той ми обещава живот. Искам да кажа... вечен живот.

— Безсмъртие — кимна спокойно Крейн, докато белеше ябълка с ножа.

— И на теб ли?

— О, да. И на мен също.

— И вярваш ли?

Крейн го погледна с любопитство.

— Елиас, кога за последен път си се порязвал при бръснене?

— А? Не си спомням...

— Много отдавна?

— Много отдавна — потвърди Вейл. — Защо?

— Апендицит, грип, охтика? Счупени кости, зъбобол, враснал нокът?

— Не, но... защо питаш?

— Елиас, ти знаеш отговора. Просто нямаш смелост да се подложиш на изпитание. Някога не си ли се изкушавал, наведен над умивалника, с бръснач в ръка?

— Не разбирам за какво говориш.

Крейн положи длан върху масата, взе ножа и го заби в ръката си. Чу се хрущане от преминаването на острието през дребните кости. Вейл се отдръпна ужасен и замига изплашено.

Крейн трепна, но само за миг. После се усмихна. Той стисна дръжката, напъна мишици и извади острието от дървото и ръката си. Само една капка изтече от раната. Крейн я попи с кърпичка.

Кожата отдолу беше гладка, розова, ненакърнена.

— Божичко! — прошепна Вейл.

— Прощавай, че ти повредих масата. Но сега разбираш за какво говоря.

---

[1] Страхът от смъртта не ми дава покой (лат.). — Б.пр. ↑

Из дневника на Гилфорд Лоу

Извинявай, ако почеркът ми е леко нечетлив. Огънят топли, но не осигурява достатъчно светлина. Каролайн, мисля за теб, докато пиша тези редове, и мислите ме успокояват. Надявам се ти също да си добре.

От известно време живеем на сравнително топло, като имам предвид доскорошните ни условия. Дори прекалено топло. Неестествено топло. Но нека да ти обясня.

Тази сутрин ние тримата потеглихме на замислената експедиция към центъра на града. Участваме моя милост, доктор Съливан и Том Комптън. Сигурно сме изглеждали доста комично (поне Дигс смяташе така) — омотани в кожи от мъхнати змии, бели като глухарчета, двама от нас накуцващи с различни крака, натоварили запаси за четири дена на гърба на недоволно сумтящата змия.

„Лов на бекаси“, така Дигс нарече малкото ни пътешествие.

Но ние не дадохме ухо на подигравките и съвсем скоро навлязохме сред руините, в потискащата тишина на града. Каролайн, не бих могъл да предам призрачната атмосфера на това изоставено място, с подредените от двете ни страни каменни постройки, смаляващи се в далечината. Снегът, докато си проправяхме път на югозапад, оставаше твърд и хрупкав под плазовете на импровизираната ни шейна. Но заради ниското слънцестоене през повечето време пътувахме в сянка, по един широк булевард, забулен в зимна меланхолия.

Том Комптън водеше змията за юздите. Траперът беше в твърде мрачно настроение, за да разговаря с нас, и затова останах отзад при доктор Съливан, надявайки се, че гласът му ще разсее унилото настроение, което навяваха сивите каменни стени. Но изглежда Съливан също бе завладян от потиснатост.

— Смятахме, че този град е построен от разумни същества — произнесе по някое време докторът. — Но сега започвам да си мисля, че може и да не е така.

Помолих го да ми обясни.

— Външният вид нерядко лъже. Виждал ли си някога африкански термитник? Сложна постройка, често по-висока от човешки ръст. Но единственият архитект е самата еволюция. Или помисли си за устройството на пчелния кошер.

— Искаш да кажеш, че това може да е бил кошер на насекоми?

— Искам да кажа, че макар тези сгради да изглеждат с изкуствен произход, еднаквите им размери и вероятно функции са аргумент срещу идеята, че са дело на разумно същество.

— Що за насекомо ще издяла гранитен блок с размерите на Вашингтонския монумент?

— Не бих могъл да си представя. И как иначе, след като не разполагаме с база за сравнение. Никой досега не е съобщавал за подобна находка. Който или каквото и да е построило този град, не е оставило потомци. Като странична брънка в еволюцията.

Всичко това съвпаднаше с моите възгледи по въпроса. Въпреки цялата си странност Дарвиния притежаваше своя собствена красота — тези тъмнозелени поляни, езера с надвиснали дървета, спокойни реки. Но в тези руини нямаше никакъв чар. Часове наред крачехме по еднотипни градски улици, озарени от бледите лъчи на слънцето. Снегът пред нас беше девствен и недокоснат. Нито Съливан, нито аз го бяхме забелязали, преди Том Комптън да ни обърне внимание върху това. За последен път беше валяло преди четири или пет дена, ала нито едно животинче не бе оставило дири в него, в небето също не се виждаха птици и дори Ястребови пеперуди, които са доста разпространени по тези краища и цели ята от тях обитаваха покрайнините на града. (Лесна плячка, ако решиш да ги ловиш. Промъкваш се по тъмно с факла в ръка, светлината ги заслепява и човек може да повали шест или седем с пръчка, преди останалите да отлетят.) Но не и тук. Липсата на живот допринасяше за общата зловеща атмосфера. Каролайн, нервите на всички ни са опънати и ще ти призная, че когато следобедът отмина и сенките взеха да се удължават, бяхме толкова настръхнали, че щяхме да подскочим и при най-малкия шум.

Не че имаше шумове. Освен пукота на скрития лед и мекото свличане на разтопения от слънцето сняг. По здрач спряхме да устроим нашия лагер. За да добиеш представа за мащабите на това място, ще ти кажа, че дори след целодневен преход според Съливан все още не бяхме стигнали центъра на града. Носехме с нас съчки и подпалки, изсъхнали клони от дървета джамии, твърди, но кухи и не особено тежки, и с тяхна помощ запалихме огън в една сравнително запазена постройка. Не можехме да се надяваме да стоплим просторната ѝ вътрешност, но поне бяхме на завет и се устроихме в едно ъгълче.

Във всеки случай тук е по-топло, отколкото в покрайнините. Съливан пръв забеляза, че камъкът е достатъчно затоплен, за да стопява снега, и според него това били първите признаци на задаващата се пролет или пък се дължало на извираща от недрата топлина. Том Комптън прекъсна мълчанието си, за да ни осведоми, че една ясна нощ, когато устроил лагер на хълма след изнурителен лов на мъхнати змии, забелязал призрачно синьо-зелено сияние да блика от центъра на града. Заприличало му на изригване на вулкан, но Съливан отрече подобна възможност. И наистина нямаше признаци наблизо да е имало изригване.

Трябва да добавя, че Том Комптън, човек по правило спокоен и уравновесен, изглеждаше най-нервен и неспокоен от трима ни. След като запалихме огъня, той седна до него, втренчи поглед и взе да си мърмори нещо под носа. По някое време, когато се наведох към него и го погледнах въпросително, го чух да казва:

— Това място съм го сънувал.

Не би си измислял и изведнъж ме полазиха ледени тръпки въпреки топлината на огъня. Защото, Каролайн, аз също бях сънувал града, още през есента, докато лежах в плен на бушуващата в жилите ми отрова и не можех да определя дали е ден, или е нощ... *Аз също бях сънувал този град* и не знаех какво означава това.

... и го сънувах отново тази нощ.

Но сега имам да ти разказвам други неща, Каролайн, а времето ми е ограничено. Припасите ни са на привършване и Съливан настоява да си пазим силите. Ето защо ще ти разкажа всичко накратко и със съвсем прости думи.

Този град не е само решетка от квадрати. Той има център, както подозираше Съливан. И в центъра не е разположена катедрала или пазар, а нещо различно и странно.

Тази сутрин доближихме сградата. Някога вероятно се е виждала от голямо разстояние, но ерозията бе направила своето. (Съмнявам се дори Финч да възрази, че тези руини са невероятно стари.) Днес откритото пространство около постройката е засипано със собствените ѝ отломки. Огромни каменни блокове, едни изгладени, сякаш току-що са напуснали каменоломната, други нацърбени в грозновати форми, забавиха нашето движение. Принудихме се да изоставим шейната и да продължим през този своеобразен лабиринт, създаден по прищявка на случайността и времето, докато най-сетне доближихме централната сграда.

Извисена над това море от отломъци, тя представляваше черен базалтов купол, отворен в приблизително една четвърт от периферията си. Запазените участъци от стената бяха гладки, почти полирани, издялани с техника, която Съливън призна, че не е в състояние да определи.

Гъста постоянна мъгла забулваше върха на купола, заради което вероятно той не се забелязва откъм хълмовете. Разтопен сняг и лед, предположи Съливан, подгривани от вътрешността. Дори въздухът над отломките бе осезаемо по-топъл, а вътре в купола не се виждаше никакъв сняг. Температурата бе над точката на замръзване на водата.

Ние тримата спряхме и се загледахме, смълчани и изумени, в тази странна картина. Аз тъгувах по изгубения си фотоапарат. Каква снимка щеше да излезе! „Изоставени алпийски руини на европейския континент“. Каролайн, подобна снимка щеше да ни храни цяла година.

Никой от нас не даде глас на мислите си. Може би бяха твърде фантастични. Моите поне бяха такива. Спомних си приключенските разкази на Е. Р. Бъроуз, с неговите вулканични пещери и хора чудовища, почитащи древни богове.

(Каролайн, зная че не одобряваш вкуса ми за четене, но на този континент измислиците на господин Бъроуз изглеждат далеч по-близки до реалността! Липсват само принцесата и меч, който да препаша.)

Върнахме се при шейната, нахранихме нашата мъхната змия, събрахме останалите припаси в раниците и поехме назад към лагера. Никога не бях виждал Съливан толкова развълнуван, едва го

удържахме да не хукне наоколо. За временен бивак той склони да изберем едно място до покрайнините на купола, но беше очевидно разочарован, че не сме съгласни да продължим навътре — по-нататък също имаше доста разхвърляни каменни отломки и е доста обезпокояващо да се разположиш под един толкова голям навес от неподпрян с колони гранит.

Вътре бе доста тъмно, още повече след като слънцето се спусна бързо зад хоризонта — и ние се принудихме да стъквим набързо огъня, преди светлината съвсем да изчезне.

Посрещнахме нощта със смесени чувства на вълнение и безпокойство, насядали около огъня като визиготи в римски храм. Не се виждаше нищо отвъд нашия осветен кръг от трепкаща светлина.

Не, последното не е съвсем вярно. Съливан насочи вниманието ни към друга, по-слаба светлина, идваща от някакъв източник в центъра на гигантската сграда. Надявам се да е естествен феномен, макар че усещането за *чуждо присъствие* е достатъчно силно, за да ме кара да настръхвам.

Светлината вече не стига за писане. Ако продължавам да се вирам, рискувам да ослепея. Ще продължа на сутринта.

Тук дневникът свършва.

— Гилфорд, ако обичаш, още малко въже.

Гласът на Съливан долетя от дълбините, сякаш подсилван от собственото си ехо. Гилфорд отпусна още няколко разтега от въжетото.

Това въже бе едно от малкото полезни неща, спасени при последната лятна атака. Две макари конопено въже, които бяха спасили не един живот — освен това ги използваша за юзди на животните, да опъват палатките и за хиляди полезни неща. Но въжетото тук бе само предпазна мярка.

В самия център на порутения купол откриха кръгъл отвор, с диаметър около петдесет метра и ръб, изсечен в спирала от каменни стъпала, широки по десет стъпки. Плитките стъпала бяха съвсем запазени, само ръбът им изглеждаше леко пригладен от вековете ерозия. През южния край на отвора се стичаше поток вода, изгубваше се надолу в мъглата и се поглъщаше от дълбините. Бледа светлина се

процеждаше отгоре, хладно, трепкащо сияние извираше от кладенеца. „Сърцето на града“ — помисли си Гилфорд. Топло и все още тупкащо.

Съливан искаше да го изследва.

— Наклонът е почти полегат — рече той. — Стълбището е добре запазено и очевидно предназначението му е било точно такава. Едва ли тук ще сме в по-голяма опасност, отколкото навън, на студа.

Том Комптън поглади навлажнената си от мъглата брада.

— По-глупав си, отколкото те мислех — рече прямо той, — ако наистина смяташ да се спуснеш долу.

— А ти какво би предложил? — извърна се рязко към него Съливан. Гилфорд не го бе виждал толкова ядосан, лицето му беше пламнало. — Да се върнем при жалката си колибка и да се молим за по-топло време? Да поемем назад, щом пукне пролетта, с надеждата, че партизаните няма да ни видят сметката, преди да стигнем Бодензее или Рейнфелден? Проклет да си, Том, това е единственият ни шанс да научим нещо за това място!

— Каква полза от познанието — отвърна траперът, — ако го отнесеш със себе си в гроба?

Съливан му обърна презрително гръб.

— Ако е така, каква полза от приятелството, любовта, от самия живот? Кое от тях не би искал да отнесеш със себе си в гроба?

— Нищо не смятам да отнасям — рече Том. — Поне засега.

Той размота въжето, което държеше.

„Няма да е толкова зле на дневна светлина“ — помисли си Гилфорд. И наистина имаше малко светлина, проникваща откъм купола, бледа и мъждива. Те се завързаха един за друг. Стълбището не беше стръмно, но камъните бяха мокри и хлъзгави и нямаше начин да разберат къде е дъното, тъй като надолу мъглата се сгъстяваше. Под приземното ниво видимостта се ограничаваше едва до няколко метра. Хвърлиха камък, но дочуха само няколко глухи удара.

Съливан тръгна пръв, накуцвайки с ранения си крак. След него се спусна Гилфорд. Траперът остана последен. Стълбата се извиваше спираловидно надолу и бе достатъчно широка, за да не виждат бездната отстрани.

Нямаше как да разберат от какво е направен кладенецът, нито кой се е спускал в него преди неизмеримо много време. Не знаеха и колко ще трябва да слизат и дали на дъното ще се натъкнат на реки от лава или на озарен от собствена светлина подземен свят. Ацтеките не използваха ли подобни кладенци за човешки жертвоприношения? И наистина, каква полза може да има от една подобна заешка дупка?

След около стотина стъпки Съливан извика да спрат. Горният отвор на кладенеца вече не се виждаше, скрит от слоевете мъгла. Съливан бе изморен и задъхан, но очите му сияеха със странна, лъчиста светлина.

Гилфорд нямаше представа докъде може да са стигнали.

— Без да се обиждате, доктор Съливан, но какво очаквате да намерим тук?

— Отговорите на хиляди въпроси.

— Това е нещо като кладенец или резервоар — рече Гилфорд.

— Отвори си очите, за Бога! Това не е никакъв кладенец! Да не мислиш, че камъните сами са израснали в тази форма? Блоковете са издялани и подредени... Отворът е направен така, че да задържа водата навън! Това не е кладенец, господин Лоу.

— Тогава какво е?

— Каквото и да е неговото предназначение — практически или церемониално, — трябва да е било важно. Куполът е ориентир и предполагам, че това стълбище е предназначено за доста сериозно движение.

— Движение?

— Да, от строителите на този град.

— Но те са изчезнали отдавна — припомни Гилфорд.

— Надявай се — изръмжа траперът зад гърба му.

Ала спускането продължаваше без признаци за приближаващ край, все това монотонно спираловидно стълбище, скрито от синкава мъгла, докато накрая дори Съливан призна, че е изморен и не може да продължи.

— Трябват ни — рече задъхано той — още хора.

Гилфорд се зачуди какво ли имаше предвид. Кек? Робъртсън? Едноръкия Дигби?

Том вдигна глава към стълбите, по които се бяха спуснали, сега скрити от сивкава пелена.

— Не бива да се бавим повече. Скоро дневната светлина съвсем ще изчезне. — Той изгледа навъсено Съливан. — Поеми си дъх и...

— Не се безпокой за мен. Тръгваме назад! Този път в обратен ред. Аз ще съм последен.

Беше преbledнял и облян в пот.

Траперът повдигна рамене и се обърна. Гилфорд тръгна след него, но го спираше всеки път, когато въжето назад към Съливан се опъваше. Кое то ставаше доста често. Сега вече тежкото дишане на ботаника се чуваше от разстояние. Не след дълго той се закашля сподавено. Том погледна през рамо и забави темпа на изкачван.

Мъглата бе започнала да се сгъстява. Гилфорд вече не виждаше отсрещната стена, дори стъпалата под краката му се различаваха с мъка. Въжето наистина изпълняваше функцията си, тъй като широкият гръб на Том Комптън бе изчезнал.

Със скриването на видимите ориентири дойде дезориентацията. Гилфорд нямаше никаква представа колко път са изминали и колко още им остава. „Какво значение? — помисли си той. — Всяка стъпка ни доближава още малко до края.“ От известно време остра болка го пронизваше в ранения крак.

„Не биваше да слизаме толкова надолу“ — рече си той, но ентузиазмът на Съливан беше заразителен, завладя го усещането, че зад завесата на мъглата има нещо, което ще им помогне да разкрият всички тайни. В ноздрите го лъхаше миризма на влажен гранит и мъгла. И на още нещо. Странно, сладникаво.

— Гилфорд!

Гласът на Том. Гилфорд погледна нагоре изплашено.

— Внимавай къде вървиш! — скастри го траперът.

Намираше се на самия ръб на стълбището. Още една крачка и щеше да полети надолу.

— Не сваляй лявата си ръка от стената. Ти също, Съливан.

Най-сетне Съливан се появи и кимна мълчаливо. Беше като сянка, като полупрозрачен призрак.

Гилфорд си проправяше пипнешком път зад трапера, когато въжето на кръста му внезапно се изопна. Той извика на Том да спре.

— Доктор Съливан?

Никакъв отговор. Въжето остана изпънато. Когато погледна назад, видя само мъгла.

— Доктор Съливан, добре ли сте?

Отново тишина — и въже с тежест на котва.

Том Комптън се появи забързано от мъглата. Гилфорд отстъпи назад, следвайки въжето, като се взираше за някакви следи от Съливан.

Откри ботаника проснат по очи на самия ръб на стълбата — едната му ръка все още бе опряна в стената.

— О, божичко! — Том се подпря на колене. Той обърна Съливан по гръб и опипа пулса на китката.

— Жив е. И диша — заяви траперът. — Поне доколкото мога да установя.

— Какво е станало с него?

— Не знам. Кожата му е студена и невероятно бледа. Съливан! Събуди се, кучи сине! Чака ни още път.

Съливан не отговори. Главата му се люшна немощно на една страна. От едната му ноздра се стичаше кървава струйка. „Изглежда смален — помисли си Гилфорд. — Сякаш някой му е изпуснал въздуха.“

Том си смъкна раницата и я пхна под главата на ботаника.

— Упорит негодник, така и не се съобрази с проклетата си възраст...

— Какво ще правим сега?

— Остави ме да помисля.

Въпреки всички опити Съливан не идваше в съзнание.

Том Комптън крачеше наоколо, потънал в мисли. После спря, метна раницата на гръб и се освободи от въжето.

— Няма да стане така. Ще се кача горе и ще донеса храна и завивки от шейната за двама ви. След това ти оставаш при него, а аз отивам за помощ.

— Том, той е съвсем мокър и ще замръзне.

— Ще замръзне още по-бързо на открито. Местенето може да го довърши. Дай ми един ден да стигна до лагера и още един да доведе Кек и Фар. Фар ще знае какво трябва да се прави. Ще оцелееш, не се

безпокой. Виж, за Съливан не съм сигурен. — Той се намръщи. — Трябва да останеш при него, Гилфорд.

„Той може и да не се събуди — помисли си Гилфорд. — Може да умре. И тогава ще съм съвсем сам в тази забравена от Бога дупка в земята.“

— Ще остана.

Траперът кимна отсечено.

— Ако умре, чакай ме тук. Достатъчно близко сме до приземното ниво и ще знаеш кога е ден и кога нощ. Разбра ли ме? Опичай си акъла, докато ме няма.

Гилфорд кимна.

— Хубаво. — Том се наведе над неподвижното тяло на Съливан и отметна от лицето му падналия кичур с нежност, която Гилфорд не бе очаквал от него. — Дръж се, старче! Проклет *изследовател*.

Гилфорд взе одеялата, които Том донесе след час, направи легло и зави в него Съливан. Сравнена с условията навън, стената тук бе почти топла, но мъглата овлажняваше дрехите и охлаждаше тялото.

Том отново изчезна в мъглата и Гилфорд се почувства невероятно самотен. Компания сега му правеха само обърканите мисли и пресекливото, неравно дишане на Съливан. Той усети, че постепенно го завладява паника. Ужасно му се искаше да има нещо за четене, с което да се развлича. Ала единствената книга, оцеляла след атаката на партизаните, бе джобното издание на Новия завет на Дигби, а готвачът не желаше да се разделя с него. Беше завладян от маниакалната мисъл, че книгата му е спасила живота и че е неговият щастлив амулет. Списанията бяха изчезнали при атаката.

Сякаш би могъл да чете в този млечнобял сумрак.

Разбра, че е настъпила нощта, когато светлината над него съвсем се стопи и влажният въздух придоби отровназелен оттенък. От мъглата изплуваха миниатюрни пращинки и снежинки, като диатомеи в океанско течение. Той нагласи одеялото на доктор Съливан, чието дишане оставаше мъчително и неравно, и запали една от факлите, които му бе оставил Том Комптън. Без одеяло за себе си Гилфорд започна да трепери неудържимо. Стоеше прав, с почти безчувствени пръсти и се стараше да се подпира на стената. Успя да затъкне

факлата в една цепнатица и си стопли ръцете на пламъка. Натопено в лой от мъхната змия, дървото джамия може да гори шест до осем часа, макар и не много ярко.

Боеше се да заспи.

В тишината дочуваше и съвсем слаби шумове — някакво далечно боботене, освен ако това не беше пулсирането на кръвта му, усилено в мрака. Припомни си един роман на Х. Дж. Уелс — „Машината на времето“, където под земята живееха същества, наричани морлоци, със светещи очи и ужасни закривени пръсти. Отвратителна мисъл. За да преминава по-бързо времето, започна да говори на Съливан. Ученият може би го чуваше, макар че очите му бяха затворени и от носа му продължаваше да тече кръв. Гилфорд я попиваше от време на време с пеша на ризата си. Започна да му разказва за Каролайн и Лили. За баща си, пребит до смърт на улицата по време на гладните бунтове в Бостън, когато се бе опитал да защити печатницата. Глупава храброст. Гилфорд съжаляваше, че няма дори капчица от нея.

Ужасно му се искаше Съливан да се събуди. Да си разказват различни истории. Да сподели с него идеята си за възникването на Дарвиния, да разбие на пух и прах чудодейните теории, да разсее суеверията с разум и логика. „Надявам се да е прав — мислеше си Гилфорд. — Иска ми се този континент да не е само сън, или нещо лошо — кошмар. И старите и мъртви неща да си останат стари и мъртви.“

Мечтаеше за топла храна и гореща баня. И легло, и Каролайн да е в него, примамливите очертания на тялото ѝ под снежнобял чаршаф. Никак не му се нравеха тези шумове от дълбините и начинът, по който се надигаха и усиливаха, като прииждаща вълна.

— Съливан, моля те, не умирай. Зная, че не би искал да си отидеш от този свят, преди да разбереш какво е станало. Но задачата не е толкова лесна, нали?

Съливан помръдна леко и пое дълбоко и конвулсивно въздух. Гилфорд се наведе и с изненада откри, че ботаникът е отворил очи.

— Ние не умираме — простена той.

Гилфорд едва се сдържа да не отскочи изплашено назад.

— Ей! — извика той. — Не мърдай, Съливан! Ще се справиш, само се отпусни. Помощта идва.

— Той не ти ли каза? Гилфорд не каза ли на Гилфорд, че Гилфорд не умира?

— Не се опитвай да говориш.

„Мълчи — добави мислено Гилфорд. — Защото с тези приказки ме плашиш.“

Устните на Съливан се изкривиха в грозна усмивка.

— Виждаш си ги в сънищата си...

— Моля ви, доктор Съливан...

— Зелени като окислена мед. Гръбнаците им са отпред... Те *ядат* сънища. Всичко изяждат!

Думите му наистина засегнаха някаква струна, но Гилфорд прогони пробудилите се спомени. Най-важното сега бе да не се поддава на паниката.

— Гилфорд! — Съливан внезапно протегна ръка и се вкопчи в него. — Това е едно от местата, където свършва светът!

— Не разбирам за какво говорите, доктор Съливан. Моля ви, опитайте се да поспите. Том ще се върне съвсем скоро.

— Ти умря във Франция. Сражавайки се с фрицовете.

— Доктор Съливан, плашите ме с тези приказки.

— Аз не мога да умра! — провикна се Съливан.

След това изстена и последният дъх напусна дробовете му.

След известно време Гилфорд склопи очите на умрелия.

Той поседя още няколко часа при доктор Съливан, напявайки си беззвучно, в очакване мракът да се разсее.

Малко преди зазоряване умората го надви и Гилфорд заспа.

Те искат да излязат!

Гилфорд усещаше гнева и отчаянието им. Трудно бе да се каже, че те съществуват — в нормалния смисъл на тази дума. Бяха впримчени между идеята и сътворението, незавършени, полуразумни, жадуващи за тяло. Материалният им облик наподобяваше бледи зеленикави фигури, по-едри от човек, покрити с плътна като броня обвивка, бодливи, с издължени муцуни, които се разтваряха в беззвучен гняв.

„Идват насам след поредната битка.“

Тази мисъл не беше негова. Гилфорд се обърна и изведнъж осъзна, че се намира в безтегловност. Спускаше се в нещо като кладенец, в който нямаше вода. Въздухът около него излъчваше лъчисто сияние. По някакъв необясним начин тази светлина бе въздух и скала едновременно.

Зад него се носеше вестносецът. Мършав младеж с американска военна униформа. Светлината преминаваше през него. Това бе войникът от сънищата на Гилфорд — човек, който би могъл да е негов двойник.

„Кой си ти?“

„Ти самият“ — отвърна вестносецът.

„Това е невъзможно.“

„Така изглежда. И все пак е факт.“

Дори гласът беше познат. Това бе гласът, с който Гилфорд разговаряше със себе си, вътрешният му глас.

„А тези какви са?“

Питаше за другите същества. „Демони?“

„Наричай ги така, ако желаеш. Наричай ги демони. Нямам друго желание, освен да се превъплътят. Във всичко, което съществува.“

Сега вече Гилфорд ги виждаше съвсем ясно. Имаха люспи и клещи, по няколко ръце и остри зъби.

„Животни ли са това?“

„Повече от животни. Но пак зависи от случая.“

„Ти ли ги окова там?“

„Да. В известен смисъл. Но оковите им не са всесилни.“

„Не разбирам какво означава това.“

„Виждаш ли как трептят на самата граница на превъплъщаването? Скоро отново ще придобият материален облик. Освен ако не ги оковем завинаги.“

„Да ги оковем?“ — Гилфорд усети, че го завладява страх. Всичко това надхвърляше възможностите му да възприема и обяснява околния свят. Но той усещаше огромен натиск отдолу, ужасяващо желание, укротявано и задържано в продължение на хилядолетия, очакващо да бликне на свобода.

„Ние ще ги оковем“ — заяви спокойно вестносецът.

„Ние?“

„Ти и аз“.

Тези думи го накараха да трепне. Имаше чувството, че огромна тежест е легнала на плещите му.

„Нищо не разбирам!“

„Търпение, по-малки братко“ — успокои го вестносецът, след което издигна и двамата през призрачната светлина и мъглата на полусъществуването, като ангел в разкъсана униформа, и докато летяха нагоре, плътта му се разтвори във въздуха.

Том Комптън се беше надвесил над него с факла в ръка.

„Трябва да стана“ — помисли си Гилфорд. Но не можеше. Тялото му се бе вкочанило от студа. Да можеше само да сложи ред в разбърканите си мисли. Имаше да казва нещо важно — нещо, което се отнасяше за доктор Съливан.

— Той умря — изрече Гилфорд. Тялото на Съливан лежеше върху одеялото до него. Лицето му беше съвсем бледо, като восъчно. — Съжалявам, Том.

— Зная — кимна Том. — Все пак е добре, че остана при него. Ще можеш ли да вървиш?

Гилфорд сви крака, но се оказа, че няма сили да се надигне.

— Облегни се на мен — посъветва го траперът.

Гилфорд отново усети, че го вдигат.

Най-трудно бе да си държи очите отворени. Тялото му крещеше за почивка.

— Ще запалим огън веднага щом излезем от тази дупка — успокояваше го траперът. — Хайде, мърдай с краката.

— Колко време е минало?

— Три дни.

— Три?

— Случи се нещастие.

— Кой е с теб?

Бяха стигнали горния край на кладенеца. Вътрешните стени на купола бяха осветени от призрачна светлина. Край един отломък ги

очакваше нечия фигура, със забулено от качулка лице.

— Финч — рече Том. — Финч дойде с мен.

— Финч? Защо Финч? А къде са Кек и Робъртсън?

— Мъртви са, Гилфорд. Кек, Робъртсън, Дигс, Донър и Фар. Всички са мъртви. И ние ще идем при тях, ако не побързаме.

Гилфорд изстена и прикри очите си с ръка.

Пролетта дойде рано в Лондон. Разтопените блата на изток и запад от града изпускаха тежък мирис на влажна пръст, а на улица „Темза“, наскоро павирана от пристанището до Тауър Хил, търговията кипеше с пълна сила. На запад работата върху новата катедрала „Свети Павел“ бе възобновена.

Каролайн се дръпна от пътя на стадо овце, подкарани към кланицата, чувствайки се, сякаш споделя съдбата им. От няколко седмици отказваше да се среща с Колин Уотсън, отхвърляше поканите му и дори не четеше бележките. Не беше сигурна защо се съгласи да го направи сега — в едно кафене на улица „Кендълуик“, — освен заради настойчивото усещане, че му дължи нещо, поне обяснение, преди да потегли за Америка.

В края на краищата той беше войник. Изпълняваше заповеди. Не беше при Кичънър, дори не служеше в кралския флот. Най-обикновен човек.

Успя доста бързо да намери мястото. Кафенето бе облицовано с дърво. Стъклените му прозорци бяха замъглени, вътре огромен самовар изпускахе пара. Посетителите бяха грубовати хора, работници, предимно мъже. Тя плъзна поглед по масите, докато открие Колин, с вдигната яка и тревожно изражение на лицето.

— Е — рече той, когато го доближи. — Радвам се, че пак се срещаме.

Каролайн премълча и седна до масата. След това премина направо към въпроса.

— Искам да знаеш, че се прибирам у дома.

— Нали току-що дойде?

— Говоря за Бостън.

— Бостън! Затова ли не пожела да се срещнем досега?

— Не.

— Е, поне ще ми кажеш ли защо си тръгваш? — той сниши глас и я погледна внимателно. — Моля те, Каролайн. Зная, че сигурно съм

те обидил с нещо. И ако очакваш от мен извинение, готов съм да ти го поднеса.

Оказа се по-трудно, отколкото очакваше. Изглеждаше искрено объркан и натъжен. Тя прехапа устни.

— Леля ти е узнала за нас, нали?

Каролайн кимна.

— Не че беше кой знае каква тайна.

— Ах! Подозирах нещо подобно. Съмнявах се, че Джеръд би повдигнал въпроса... но Алис. Сигурно е била много ядосана.

— Да. Но това няма значение.

— Тогава защо си тръгваш?

— Не желаят повече да остана при тях.

— Тогава остани при мен.

— Не мога!

— Каролайн, в това няма нищо греховно.

Божичко, още малко и ще ѝ предложи да се оженят!

— Знаеш защо не мога. Колин, *тя ми каза*.

— Какво ти каза?

Двама моряци от съседната маса я гледаха и се подсмихваха. Тя сниши глас.

— Че си убил Гилфорд.

Лейтенантът се отдръпна с ококорени очи.

— Боже всемогъщи! Да съм го убил? — Той премигна. — Каролайн, това е абсурдно!

— Като си пращал оръжия през Ламанша. Оръжия за партизаните.

Той остави бавно чашата.

— Оръжия за... ах, разбирам.

— Значи е истина?

Той втренчи поглед в нея.

— Че съм убил Гилфорд? Разбира се, че не. За оръжията? — той се поколеба. — До известна степен. Но това не е тема, която можем да обсъждаме.

— Истина е!

— Възможно е. Но честно казано, не зная. Не съм командващ офицер. Правя каквото ми наредят и не задавам въпроси.

— И все пак си замесен с оръжията?

— Да, през Лондон преминаха няколко пратки.

Звучеше почти като признание. Каролайн не разбираше защо това не я ядосва. Може би гневът е като мъката? Нужно е време, за да се развихри. А дотогава чака в засада.

Колин изглеждаше замислен и угрижен.

— Каролайн, сигурно си чула някои неща от Джеръд... а той може и да знае повече от мен. Флотът наема от време на време складовете му, с негово съгласие. Навярно е извършвал и други услуги за Адмиралтейството. Той се има за голям патриот.

Алис и Джеръд спореха до късно през нощта и събуждаха Лили. За това ли са се карали? Джеръд бе признал, че част от оръжията за партизаните са минали през неговите складове.

Но дори ако тези пушки са отишли на другия бряг, няма как да знае със сигурност, че са навредили на Гилфорд.

— Честно казано, не разбирам защо някой би искал да попречи на експедицията на Финч. Партизаните действат по крайбрежието, нуждаят се от въглища и пари за муниции. Всеки би могъл да стреля по „Уестън“ — бандити, анархисти! Колкото до Гилфорд, кой знае какво може да го сполети в проклетия Рейнфелден? Този континент е неизследван пуцуинак, природата му е смъртно опасна.

Тя се изплаши от бързината, с която се сриваше защитата ѝ. Всичко ѝ изглеждаше толкова ясно, когато Алис ѝ го обясни. Но този човек, каквото и да е сторил, беше искрен с нея.

Освен това ѝ липсваше. Нямахте как да не го признае.

Морякът от съседната маса ѝ се ухили.

Колин посегна и я улови за ръката.

— Ела да се разходим — предложи той. — Тук е много шумно.

Остави го да я отведе до края на павираната „Кендълуик“, позволи му да я успокои, да ѝ внуши, че наистина е невинен.

Дърветата джамии бяха потъмнели през зимата, но яркото слънце от последните дни бе предизвикало поява на нови клони в короните им. Въздухът бе почти топъл.

Той е войник, рече си тя. Естествено е да върши каквото му наредят. Нима има друг избор?

При Джеръд не беше така. Джеръд е цивилен, никой не го задължава да сътрудничи на Амиралтейството. И Алис го знаеше. Сигурно това я е вбесявало! Огорчен, гневен глас на жена, спореца със съпруга си в мрака. Разбира се, че го е обвинявала, но не може да го напусне, оковани са с брачни вериги.

И затова бе прехвърлила омразата си върху Колин. Сляпа, объркана, неразумна омраза. Защото не е могла да си позволи лука да мрази мъжа си.

— Нека пак се видим — помоли я Колин. — Поне още веднъж. Преди да отпътуваш.

Каролайн каза, че ще се опита.

— Тревожи ме мисълта, че ще прекосяваш океана. Моретата са толкова опасни. А и казват, че американският флот кръстосвал навсякъде.

— Това не ме интересува.

— А би трябвало.

По-късно през същата седмица госпожа Де Кьонинг ѝ предаде бележка от Колин. Имало обща мобилизация, пишеше в нея, вероятно и той щял да отплава и искал да се видят по-скоро.

Война, помисли си с огорчение Каролайн. Всички говореха за война. Едва десет години бяха изминали, откакто устоите на света се разтърсиха, а сега човечеството смята да се бие за останките. Да се сражава за една пустош!

„Таймс“, вестник от шест страници, отпечатан на хартия от дърво джамия, бе посветил последните си няколко редакционни статии да порицава американците — задето се разпореждат на континента сякаш е техен протекторат, за „налагане на граници“ върху Британските острови, за арогантното и самодоволното им поведение. Американският акцент на Каролайн се посрещаше със смръщени лица и повдигнати вежди в магазините и по сергиите на пазара. Днес Лили я попита какво лошо има в това да си американец.

— Нищо лошо няма — отвърна Каролайн. — Това са само приказки. Хората са изплашени, но скоро пак ще се успокоят.

— А ние ще се возим на корабчето.

— Вероятно.

Беше спряла да се храни с Алис и Джеръд. Би си наела и стая в „Империял“, ако парите, които ѝ пращаха от Америка, го позволяваха. Но дори храненето по кръчмите се бе превърнало в същинско изпитание с всички тези приказки за назряваща война. Леля ѝ и чичо Джеръд се държаха хладно с нея, макар все още да проявяваха загриженост към Лили. След разговора с Колин Каролайн нямаше нищо против подобно отчуждение. От известно време изпитваше съжаление към Алис — нещастна женица, затворена в клетката на вината.

— Заспивай — рече тя на Лили и придърпа нагоре чаршафа. — Гледай да се напиш. Скоро потегляме на път.

По един или друг начин.

Лили кимна сънено. Някъде от Коледа насам момиченцето бе престанало да пита за баща си. И без това не получаваше задоволителни отговори.

— И къде отиваме?

— Където и да е.

— На сигурно място?

— На сигурно.

Слънчево утро. На „Фенчърч“ полагаха паваж, над града се носеше миризма на катран, чуваше се тропот на конски копита и дрънкане на сбруя.

Колин я чакаше на улица „Темза“, близо до пристанището, обърнат с гръб към нея и зачетен във вестник. При вида му вълнението ѝ нарасна. Не знаеше какво ще му каже. Нямаше никакъв план. Само объркани надежди и страхове.

Едва бе направила няколко крачки към него, когато сирените в центъра на града завиха.

Звукът я парализира, накара кожата ѝ да настръхне.

Тълпата на кея също беше застинала. Колин вдигна глава от вестника и се озърна. Каролайн му помахаша и той се затича към нея. Сирените продължаваха да свирят.

Тя се отпусна в прегръдките му.

— Какво става?

— Не зная.

— Дъщеря ми... — Нещо лошо се беше случило. Лили щеше да се изплаши.

— Ела с мен — той я дръпна за ръката. — Да намерим Лили. Трябва да побързаме.

От изток задуха вятър — носеше със себе си миризма на дим и на пролет. Реката беше спокойна и бяла като корабно платно. От юг, откъм блатистия бряг на Темза се показаха няколко канонерки.

Всичко е съвсем просто, обясни му Крейн. Ние сме частица от нещо, което става все по-силно. И притежаваме части от друго нещо, което става все по-слабо.

Може би беше така от гледна точка на Крейн. Напоследък нежеланият гост бе успял да си намери място сред вашингтонския елит — или полуелит, ако може така да се нарече вторият ешелон на аристокрацията и чиновниците. Само от няколко месеца в града той вече работеше за сенатор Класен, изпълнявайки неясна функция, и дори напоследък си бе взел собствен апартамент (за което благодарност на милостивите богове), регистрираше постоянно присъствие в салона на Сандърс-Мос и си позволяваше да унижава Елиас Вейл пред хората.

А през това време клиентите на Вейл намаляваха чувствително и вече не проявяваха първоначалния ентузиазъм, дори Юджийн Рандал се появяваше все по-рядко.

Рандал, разбира се, бе призован от комитета на Конгреса, занимаващ се с изчезналата експедиция на Финч. Дело, заради което бе преустановил контакта с мъртвата си жена. Мъртъвците, както се оказа в този случай, бяха търпеливи.

Вейл започваше да се пита дали боговете не си играят на любимци с тях двамата.

Търсеше разтуха навсякъде, където можеше да я намери. Един от новите му клиенти, гинеколог хирург от Мериленд, му даде кехлибарено шишенце с морфин и сребриста спринцовка с игла. Показа му как се намира вена и как се пробожда с иглата, процес, който го накара да си спомни ужилванията от пчели. Ужилване, което води до забрава. Скоро той се пристрасти към морфина.

И тази вечер, когато пристигна в имението Сандърс-Мос, комплектът бе във вътрешния му джоб. Нямаше намерение да го използва, но следобедът му поднесе серия от неприятности. Времето беше твърде влажно за зима и прекалено студено за пролет. Елинон го

посрещна с объркано изражение, а след обяда един пийнал младши конгресмен взе да го заяжда за работата.

— Ще позволите ли няколко търговски съвета, господин Вейл? Говорите с мъртвите, а те нямат кой знае какви източници на информация. Всъщност, предполагам, че нямат и възможности за инвестиции, нали?

— В този щат, господин конгресмен, те нямат дори право на вот.

— Да не напипах болезнена точка, господин Вейл?

— Всъщност съм доктор Вейл.

— Доктор по какво, ако мога да ви попитам?

„Доктор по безсмъртие — помисли си Вейл. — За разлика от теб, загниващ къс месо.“

— Знаете ли, господин Вейл. Проявих известно любопитство по отношение на миналото ви. Поразрових се тук-там, особено след като Елинор ми каза колко ѝ вземате, за да ѝ гледате на ръка.

— Аз не гледам на ръка.

— Така е, но се оправяте добре с финансовата част.

— Мисля, че ме обиждате.

Конгресменът се засмя лъчезарно.

— Така ли, кой ви го каза, господин Вейл? Джон Уилкис Буут?

Дори Елинор се разсмя.

— Това не е тоалетната за гости! — Прислужницата Оливия почука раздразнено на вратата. — Трябва да излезете!

Вейл не ѝ обърна внимание. Беше отворил комплекта със спринцовката на масичката. Той се подпря на стената. По стъклото отвън шибаше студен дъжд.

Беше си свалил сакото и бе навил ръкава на ризата. Той плесна няколко пъти сгъвката на лявата си ръка и вената се показа. „Майната им“ — повтаряше си Вейл.

Първата доза го отпусна почти мигновено, обвини го в меко одеяло. Изведнъж тоалетната се изгуби в мъгла, сякаш някой бе дръпнал мътна завеса.

„Но аз съм безсмъртен“ — помисли си Вейл.

Спомни си как Крейн бе забил нож в ръката си. Оказа се, че Крейн има някакво перверзно желание да се самонаранява.

Непрестанно се пробощдаше с остри предмети, играеше си с ножове и забиваше в кожата си игли.

„Какво пък, аз също попривикнах с иглите“. Вейл предпочиташе морфина дори пред уискито от Кентъки. Забравата бе по-силна и по-дълбока. Веднага му се прииска още.

— Господин Вейл? Вътре ли сте?

— Върви си, Оливия. Благодаря ти.

Той посегна отново към спринцовката. „В края на краищата, аз съм безсмъртен. Не мога да умра.“

Този път кожата се възпротиви на иглата. Вейл натисна по-силно. Все едно, че пробиваше буца сирене. Най-сетне му се стори, че е намерил вената, но когато натисна буталото, кожата отдолу се оцвети във виолетово и се появи подутина.

— По дяволите! — изруга той.

— Трябва да излезете незабавно, иначе ще кажа на госпожа Сандър-Мос и тя ще нареди на някого да разбие вратата!

— Само още малко, Оливия, скъпа. Бъди добра и си върви.

— Това не е тоалетната за гости! Вътре сте вече от половин час!

Толкова много? Ако е така, най-добре да се концентрира върху непосредствената задача. Той напълни отново спринцовката.

Но този път иглата дори не можа да прониже кожата.

Да не би да се е затъпило острието? Не, изглеждаше напълно запазено.

Той натисна по-силно.

И трепна. Изведнъж бе почувствал болка. Меката кожа се сбърчи и почервеня. Но не се поддаде.

Опита с кожата на китката. Същото, все едно че се мъчи да я пробие с лъжица. Свали си панталоните и пробва от вътрешната страна на бедрото.

Безуспешно.

Накрая, завладян от внезапен гняв, той забодде спринцовката в шията си, там, където смяташе, че минава артерията.

Иглата се счупи. Спринцовката изпразни съдържанието си върху яката му.

— Мамка му! — изруга Вейл отново, ядосан до сълзи.

Вратата се разтвори с трясък. На прага стоеше Оливия, облещена в него, зад нея младшият конгресмен, ококорената Елинор и дори

Тимъти Крейн, който се мръщеше презрително.

— Ха! — възкликна Оливия. — Това обяснява всичко!

— Да си биеш морфин в тоалетната за негри? Елиас, нямам думи за това.

— Млъквай! — тросна се уморено Вейл. Ефектът от първата доза бе отминал. Усещаше тялото си изсъхнало като пясък, но умът му работеше с подлудяваща яснота. Крейн го изведе от имението, след като Елианор му даде да разбере, че повече не е желан гост там и че ако се появи отново, ще извика полиция. Дори не си направи труда да се изкаже дипломатично.

— Те са великодушни работодатели — подхвърли Крейн.

— Кои?

— Боговете. Не ги е грижа какво правиш през свободното си време. Морфин, кокаин, жени, содомия, убийства, табла — за тях всичко е една стока. Но не може да се дрогираш точно когато имат нужда от теб, нито да се опитваш да си инжектираш смъртоносна доза, ако това бе намислил. Глупава идея, Елиас.

Колата сви зад ъгъла. Отвратителният ден преминаваше в отвратителна вечер.

— Защото става дума за работа, Елиас.

— Къде отиваме? — Не че го интересуваше особено, макар да усещаше присъствието на бога в него, присъствие, което караше кръвта му да пулсира и гърбът му да се изправя.

— Ще навестим Юджийн Рандал.

— Не ми е наредено.

— Аз ти нареждам сега.

Вейл огледа с празен поглед тапицерията на новия форд на Крейн.

— Какво има в чантата?

— Погледни сам.

В лекарската чанта той намери само три предмета: хирургически нож, шишенце метилов алкохол и кибрит.

Алкохол и кибрит — за стерилизиране на ножа? А ножът е за...

— О, не — изпъшка Вейл.

— Не се превземай, Елиас.

— Каквото и да си намислил... Ранда̀л не е толкова важен.

— Въпросът е не какво аз съм намислил. Ние не вземаме решения. Добре го знаеш.

— И го приемаш така спокойно?

— Какво значение всъщност?

— Правил си го и преди, нали?

— Елиас, това е поверителна информация. Съжалявам, ако го възприемаш по този начин. Но наистина, за кого си мислиш, че работим? Не и за онзи Господ от неделното училище, всеизвестния пастир на нашите души. Крайно време е да разбереш, че този по-скоро е някой хищен бог.

— Наистина ли смяташ да убиеш Юджийн Ранда̀л?

— Разбира се.

— Но защо?

— Не мен трябва да питаш, нали? Най-вероятно заради изявлението, което готви за комитета на Чандлър. Всичко, което трябва да направи, а аз знам, че неговата незабравима Луиза Елн му е казала да го стори, е да остави комитета да продължи с работата си. Има петима така наречени свидетели, които ще потвърдят, че са видели господа, говорещи с типичен английски акцент, да стрелят с оръдия и армейски пушки по „Уестън“. Ако беше кимал усмихнато, Ранда̀л щеше да се спаси, както и да отърве „Смитсо̀ниан“ от сума ти неприятности, но той настояваше да се изясни въпросът...

— Защото смята, че хората на Финч може още да са живи.

— Да, и това е проблемът.

— Дори да е така — какво значение има в края на краищата? Ако богът иска война, изявлението на Ранда̀л едва ли ще промени нещо. Най-вероятно вестниците дори няма да го публикуват.

— Но затова пък ще съобщят за убийството на Ранда̀л. И ако сме внимателни, ще стоварят вината на британската агентура.

Вейл затвори очи. Интриги, които оплитат още по-сложни интриги, и така до безкрай. Съжали, че не може да си сложи малко морфин.

— Колко време ще ти е нужно?

— Няма да е много — отвърна Крейн.

Може би беше заради остатъците от морфин в кръвта му, но докато крачеха към музея, Вейл усети как богът се надига в него. Рандал беше сам в кабинета си, останал да работи до късно — може би боговете бяха устроили всичко така.

Този път неговият бог бе необичайно осезаем. Стори му се дори, че го вижда, когато поглежда наляво, а може би си въобразяваше. Сякаш крачеше до него. Тялото му не беше нито неприятно на вид, нито ефирно. Богът изглеждаше съвсем материален, макар и като нарисован.

Имаше прекалено много ръце и крака, а устата му бе като зейнала паст, алена отвътре. През корема му преминаваше ивица от издатини, наподобяващи прешлени на гръбначен стълб. Цветът му бе като на зеленикав минерал. Крейн, който вървеше вдясно от него, не видя нищо.

Миризмата също бе съвсем осезаема — миришеше на щавена кожа, на счупено шише с лекарство в докторски кабинет.

Появата им изненада Юджийн. (Щеше да е още по-изненадан, ако можеше да види ужасното божество. Но очевидно не можеше!) Ученият вдигна уморено глава. Напоследък му се беше събрала доста работа.

— Елиас! — възкликна той. — А вие сте Тимъти Крейн, нали? Срещали сме се в салона на Елинор.

Нямаше време за приказки. Крейн отиде до прозореца зад Рандал и разтвори чантата. Извади ножа. Острието блесна на бледата светлина. Рандал продължаваше да гледа към Вейл.

— Елиас, какво означава това? Повярвай ми, нямам време за...

„За какво?“ — зачуди се Вейл, докато Крейн пристъпи бързо отзад и прекара ножа през гърлото на Рандал. От устата на учения се изтръгна болезнен стон, заглушен от бликналата кръв.

Крейн прибра окървавения инструмент в чантата и извади шишето с метилов алкохол.

— Аз пък си мислех, че ще искаш да стерилизираш ножа — подхвърли Вейл. Идиотска мисъл.

— Не ставай глупав, Елиас.

Крейн изпразни съдържанието на бутилката върху главата и раменете на Рандал, а остатъка изля на бюрото. Рандал се свлече от

стола и запълзя по пода. С едната си ръка притискаше шията, между пръстите му продължаваше да шурти кръв.

След това дойде ред на кибрита.

Лявата ръка на Крейн бе обхваната от синкави пламъци, когато излезе от горящия кабинет на Рандал. Той я разглеждаше като омагьосан, въртеше я бавно пред очите си и следеше движенията на синкавия пламък. Кожата и ръкавът му изглеждаха непокътнати.

— Невероятно — възкликна.

Елиас Вейл потърси с периферното си зрение бога. Но него го нямаше. Останал бе само димът, трепкащият огън и миризмата на изгоряла плът.

Гилфорд бе яхнал една от мъхнатите змии, които Том Комптън водеше нагоре по склона. Изкачването не беше от лесните. Покритият със заледена коричка сняг хрущеше под лапите на животните, които хленчеха недоволно, но не се дърпаха. Може би знаят какво остана зад нас, помисли си Гилфорд. И бързат да напуснат изоставения град.

По тъмно, когато отново заваля, траперът спря край едно замръзнало езерце и запали огън. Гилфорд отиде да събере съчки в близката горичка, а Престън Финч се настани с мрачно изражение пред огъня. Мъхнатите змии се сгушиха една в друга, изпусвайки облаци пара от ноздрите си.

За вечеря си опекоха току-що убита ястребова пеперуда и няколко ивици изсушено месо от мъхната змия, от запасите в раницата на Том Комптън. Траперът импровизира навес от клони на дъбо-бор и кожи. Освен кожата при последната атака бе успял да спаси един пистолет и три товарни животни. Това бе всичко, което им остана от експедицията на Финч.

Гилфорд яде без охота. Ужасно му се спеше — в съня забравяше глада и последните няколко тежки дни и нощи, сътресението от смъртта на Съливан, замръзването, от което пръстите на краката му бяха побелели. Но сега не беше време за сън. Първо трябваше да обсъдят положението.

Той попита трапера как са загинали другите.

— Когато се върнах, всичко беше приключило — заразказва Том. — Доколкото можах да преценя по оставените следи, нападателите са дошли от север. Десетина-петнайсет въоръжени мъже — или са видели огъня на Дигс, или са извадили късмет. Открили са стрелба от разстояние. Избили са всички освен Финч, който се беше скрил при животните. Не са взели нашите змии, от което съдя, че са имали свои. Затова пък бяха зарязали един от своите, прострелян в краката. Не можеше да ходи.

— Партизани? — попита Гилфорд.

Траперът поклати глава.

— Не и този, когото бяха изоставили.

— Говори ли с него?

— Разменихме няколко приказки. И без това нямаше къде да иде. Тежки рани и на двата крака. Малко след това, когато взе да нахалства, го запознах с моя нож.

— Божичко, Том!

— Ами да, кажи го на Дигс, Фар, Робъртсън и Донър. Тези типове не са хора.

Финч внезапно вдигна глава и го изгледа изплашено.

— Продължавай — подкани Гилфорд.

— По акцента си личеше, че този мръсник не е партизанин. Неведнъж съм пил с тях. Повечето са французи или италианци, обичат да се правят на патриоти и да размахват знамена, както и да пострелят по американските колонисти. Но най-известните от тях са пирати, въоръжени до зъби търговци, които се прехранват, като издебват по крайбрежието товарни кораби и ги обират, твърдейки, че вземат митническа такса. После профукват всичко в някой крайбрежен вертеп. А нагоре по Рейн единствените пирати са миньорите на свободна практика със собствени политически виждания. Този тип беше американец. Каза, че са го наели в Джеферсънвил и че групата им навлязла във вътрешността да преследва експедицията на Финч. Обещаха им добри пари.

— Знаеше ли кой ще им плаща?

— Не, до сетния си дъх не каза. Нямах много възможности да го разпитвам. Трябваше да се погрижа за Финч и да се върна по-скоро при теб и Съливан. Мислех да го метна на една шейна и да го докарам при теб, но кучият син избяга.

— Избяга?

— Оставих го за малко, колкото да впрегна змията. Е, не съвсем сам, Финч беше с него, но се оказа, че това няма значение. Когато се върнах, беше изчезнал. Духнал.

— Одеве каза, че умрял. Че краката му били простреляни.

— Така беше, краката му бяха на кайма, костите му стърчаха навън. Но когато се върнах, го нямаше. Видях само стъпките. И като ти казвам, че избяга, имам предвид точно това — беше *побягнал*. Като заек, право към руините. Сигурно можех да го проследя, но си имах друга работа.

— Не мога да повярвам, че е истина — рече Гилфорд.

— Аз също, но стана точно така.

— И Финч е бил при него?

— Да — потвърди намръщено Том, — но не обели дума по въпроса.

Гилфорд се обърна към геолога. Изглеждаше като съкрушен човек, изгубил правото да води хората си заради отговорността за дадените жертви. Нямаше и следа от предишната му превзетост, нито от строгия поглед и гордата осанка.

— Доктор Финч?

Ученият го погледна разсеяно. Сетне отново се втренчи в пламъците.

— Доктор Финч, видяхте ли какво стана с мъжа, за когото говори Том?

Финч извърна глава на другата страна.

— Няма смисъл — рече Том. — Няма е като дънер.

— Доктор Финч, за нас е важно да разберем какво се е случило. Помогнете ни, за да ви върнем у дома.

— Беше чудо — произнесе пресипнало Престън Финч.

Траперът го изгледа учудено.

— Доктор Финч? — продължи да упорства Гилфорд. — Какво по-точно видяхте?

— Раните му заздравяха. Краищата им се събраха, костите се сраснаха. Той стана. Погледна ме. И се изсмя.

— Само това?

— Повече не видях.

— Дано ти е от полза — подхвърли презрително Том Комптън.

Траперът остана на пост. Гилфорд пропълзя под навеса, където вече се бе изтегнал Финч. Ботаникът миришеше на развалено месо, на кожа от мъхната змия и на отчаяние, но Гилфорд предполагаше, че и от него не се носят по-приятни ухания. Двамата се наместиха в тясното пространство, изпусвайки пара в студения въздух.

Нещо не даваше покой на Финч. Той втренчи поглед в черната нощ.

— Не исках чудо — прошепна. — Разбирате ли, господин Лоу?

Гилфорд се бе вкочанил от студ. Беше му трудно да се съсредоточи.

— Не разбирам почти нищо от всичко случило се, доктор Финч.

— Нали за такъв ме смятахте, вие двамата със Съливан? Престън Финч, фанатикът, който търси доказателства за божествената намеса и който твърди, че е намерил късчета от Ноевия ковчег или от единствения истински кръст?

Гласът му бе съвсем слаб, като нощен ветреца.

— Съжалявам, ако сте останали с подобно впечатление.

— Не се обиждам. Може да е вярно. Наречете го високомерие. Греховна гордост. Но ако природата и божественото вече не са разделени, тогава сигурно се случват и черни чудеса. Онзи ужасен град. Човекът, чиито строшени кости заздравяха от само себе си.

„И тунелите в земята, моят двойник с армейска униформа, демоните, които търсят превъплъщение. Не и това. Нека да е само илюзия — помисли си Гилфорд. — От умора и недохранване, студ и страх.“

Финч се закашля и прикри устата си с ръка.

— Това е съвсем нов свят — рече той.

Нямаше какво да възрази.

— Трябва да поспим, доктор Финч.

— Тъмни сили и светлина. Те са на нашите рамене. — Той поклати тъжно глава. — Никога не съм го искал.

— Зная.

Пауза.

— Господин Лоу, съжалявам, че изгубихте фотографиите си.

— Благодаря ви, че го казвате.

Той затвори очи.

Всеки ден изминаваха известно разстояние.

Следваха животински пътеки, скалисти речни корита, оголени участъци между дърветата, места, където не оставяха следи. От време на време траперът заръчваше на Гилфорд да наглежда Финч и отиваше на лов, въоръжен само с ножа. Най-често се хранеха с месо от мъхната змия или яйца на ястребова пеперуда. От месеци не бяха хапвали никакви зеленчуци, освен редки, изровени от земята корени или

твърдите дори след продължително варене тънки листенца на дърветата джамии. Зъбите на Гилфорд се разклатиха и зрението му не беше тъй остро, както преди. Финч, който бе изгубил очилата си при атаката, бе почти сляп.

Дните се нижеха един след друг. Пролетта не би трябвало да е далече, но небето оставаше мрачно, а вятърът студен и пронизващ. Постепенно Гилфорд привикна с болките в ставите и по цялото си тяло.

Чудеше се дали Бодензее още е замръзнало. И дали ще го види отново.

Държеше дневника в пазвата си и никога не се разделяше с него. Оставаха му само няколко празни страници, но той продължаваше да нанася кратки бележки за Каролайн.

Усещаше, че силите му отпадат. Болката в ранения крак се увеличаваше с всеки изминал ден и Финч се оплакваше от същото.

Температурите се покачваха три поредни дни, след тях дойде студен пролетен дъжд. Затоплянето ги зарадва, но не и калта и вятърът. Дори мъхнатите змии бяха станали раздразнителни и унили и ровеха под снега за изсъхнала трева. Едно от животните ослепя с едното си око, което се покри с мътнобяло перде.

От запад постоянно прииждаха бури. Том Комптън откри естествено убежище в едно свлачище, гранитен заслон, отворен от двете страни. Подът беше пясъчлив, покрит с животински изпражнения. Гилфорд запречи и двата входа с прътове и кожи и завърза змиите отвън, за да служат за пазачи. Но дори малката пещера някога да е била обитавана, никой не прояви интерес към нея.

Несеквацията проливен дъжд ги прикова в тясното, прихлупено пространство. За да се развлича, Гилфорд си тананикаше различни стари мелодии — „Златни обувчици“, „Марбъл холс“ и прочее. Монотонният напев без думи по-скоро наподобяваше някоя тъжна, ритуална туземна песен.

Дъждът продължаваше, понякога отслабваше, но не спираше. Гилфорд изкопа вадичка, за да задържа водата в ниската част на кухината. Наложил се да разпределят храната на дневни дажби. „С всеки ден тук — помисли си Гилфорд — силите ни ще намаляват все повече и Рейн ще се отдалечава.“ Предполагаше, че съществува нещо

като математично уравнение, включващо болката и времето, чийто резултат не е в тяхна полза.

Все по-рядко му се присънваше армейският вестonosец, вместо това на няколко пъти видя в сънищата баща си, чието твърдоглавие и прекомерно чувство за ред го бе отвело рано в гроба.

„Че няма аз съм по-различен? В края на краищата какво ме доведе тук, в тази окаяна страна на края на света? Дано е същото, което ще ме върне обратно при Каролайн и Лили.“

„Не можеш да умреш“ — му бе казал Съливан. Може би е бил прав. Досега Гилфорд бе имал късмет. Но едва ли можеше и за в бъдеще да принуждава тялото си да понася подобни изпитания.

Той погледна в здрача към Том, свит в другия край, с опряна на коленете брадичка.

— Когато бяхме в града — попита Гилфорд, — случваше ли ти се да сънуваш?

— Не ти трябва да знаеш — отвърна с леден тон траперът.

— Може пък да ми трябва.

— Сънищата са боклук, Гилфорд.

— И така да е.

— Добре де, веднъж сънувах нещо. Сънувах, че съм загинал, лежа на разкаляно бойно поле. Че съм войник — той се поколеба. — Сънувах, че съм собственият си призрак, ако виждаш в това някаква логика.

„Виждам, колкото и да е странно“ — помисли си Гилфорд.

Е, не точно логика, но... мили Боже, какво?

Той потрепери и извърна глава.

— Трябва да си набавим храна — продължи Том. — Утре ще изляза на лов, ако времето позволява. — Той погледна към заспалия Престън Финч, неподвижен като труп, с кожа, опъната върху черепа. — Ако не уловя нищо, ще се наложи да убием една от змиите.

— Не бива да оставаме без тях.

— И с две змии ще стигнем Рейн.

За пръв път гласът му не прозвуча уверено.

Следващата сутрин бе ясна, но студена.

— Запали огъня — нареди траперът на Гилфорд. — Не позволявай да угасне. Ако не се върна до три дена, поеми на север. Ти реши как ще постъпиш с Финч.

Гилфорд го изпрати с поглед, докато се изгуби в мъждивата утринна светлина, крачейки уморено. Мъхнатите змии извърнаха големите си черни очи след него и захленчиха.

— Никога не съм го искал — рече Финч.

Огънят почти бе угаснал. Гилфорд клечеше до него и хвърляше от време на време по някоя съчка. От влажното дърво се вдигаше пара.

— За какво говорите, доктор Финч?

Финч се надигна бавно и пристъпи към входа на кухнята. Гилфорд не го изпускаше от поглед. Предната нощ Финч бе бълнувал насън.

Но сега бившият водач на експедицията стоеше неподвижно като скала. Той си разкопча дюкяна и се облекчи, без да излиза навън. Докато се прибираше, заговори отново.

— Никога не съм го искал, господин Лоу. Исках разумен свят, разбирате ли?

Всъщност, напоследък не беше никак лесно да го разбере. Финч беше изгубил два от предните си зъби и фъфлеше. Гилфорд кимна замислено и продължи да подклажда огъня.

— Не се дръжте покровителствено с мен. Изслушайте ме. Във всичко това има определена логика, господин Лоу: говоря за преобразяването на Европа, събитие с мащабите на Библейския Потоп, Вавилон, разрушаването на Содом и Гомор, и ако това не е постъпка на един ревнив, но разбираем Бог, тогава остава да е само ужас и хаос.

— Може би ни изглежда така, защото сме твърде невежи — изтъкна Гилфорд. — Може би ние сме като маймуна, която се вглежда в огледало. Вижда отражението си, но си мисли, че то е зад огледалото. Разбирате ли, доктор Финч?

— Не видяхте как зараснаха раните на онзи човек.

— Доктор Съливан, „чудо“ е дума, която използваме, за да прикрием невежеството си.

— Само една от думите. Има и други.

— Например?

- Призраци. Демони.
- Суеверия — поклати глава Гилфорд.
- Суеверия — повтори безизразно Финч — са онези чудеса, които не одобряваме.

Нямам много хартия за писане, нито мастило. Ще бъда кратък. (Каролайн, нека първо ти кажа, че ужасно много ми липсваш и че вече почти изгубих надежда да те видя и да те прегърна — теб и Лили.)

Том Комптън тръгна преди четири дни. Един ден повече, отколкото ми определи. Време е и аз да ида да потърся помощ, но без него едва ли ще се справя. Почти изгубих надежда да зърна брадясалата му физиономия.

Каролайн, доктор Финч е мъртъв. Когато се събудих тази сутрин, го нямаше в кухнята. Излязох навън и го видях да виси обесен на клоната на едно дърво джамия.

Снощният дъжд бе замръзнал по тялото му и то блестеше като коледна играчка. Ще се опитам да го сваля, когато събера сили, и да го погребя под каменна могила.

Бедният доктор Финч. Беше уморен и болен и предполагам, че не е искал повече да обитава един свят, който според него е свърталище на призраци и демони. Кой знае, може постъпката му да се окаже мъдра.

Но аз ще продължа. Обичам ви — теб и Лили.

Облицованото с плюш фоайе на хотел „Империал“ беше празно. Посетителите бяха излезли отвън на улицата да гледат артилерийския обстрел. Каролайн прекоси помещението и се изкачи по стълбите, следвана от Колин и Лили.

Колин отключи вратата на своята стая. Лили незабавно изтича до прозореца, за да гледа битката зад стената на складовете. Момичето с радост бе напуснало госпожа Де Кьониг — то също искаше да види какво ще се случи.

— Фойерверки — подвижна развълнувано.

— Не точно, миличка. Това е нещо лошо.

— И шумно — допълни Лили.

— Много шумно.

„Дали сме в безопасност тук?“ — зачуди се Каролайн. Може би трябваше да идат другаде.

Стените се разтърсиха от поредния артилерийски залп. Американски оръдия, помисли си Каролайн. Какво означаваше това? Дали двете с Лили сега не бяха врагове на територията на воюваща страна. Изведнъж в складовете избухна пожар и тя дръпна дъщеря си от прозореца. Чу се силен трясък, нещо изригна — може би мунициите в склада на Джеръд. От изток духаше умерен, но постоянен вятър и нещо вече гореше в далечния край на улица „Кендълуик“.

Лейтенантът се покашля. Тя се обърна и видя, че е останал на прага на отворената врата.

— Трябва да се явя в частта си — рече той.

Ударът беше неочакван. Мисълта, че ще остане сама, я ужаси.

— Колин, недей, не ни оставяй тук!

— Каролайн, дългът...

— Дългът да върви по дяволите! Няма да остана сама тук. Нито ще изоставя Лили. Тя има нужда от човек, на когото да разчита. — „И аз също“ — добави мислено Каролайн.

Колин я гледаше с безпомощен и нещастен вид.

— Каролайн, за Бога, та ние сме във война!

— И какво ще направиш? Ще спечелиш войната с голи ръце?

— Аз съм войник — опита да се защити той.

— От колко време — от десет години? Божичко, не ти ли омръзна? Не мислиш ли, че е време да се откажеш?

Той не отговори. Каролайн му обърна гръб и застана до дъщеря си. Димът от горящите складове се стелеше над реката, но тя виждаше ясно флотилията от американски кораби и няколкото потопени британски канонерки.

Оръдията най-сетне бяха замлъкнали. От улицата долитаха изплашени викове. Вятърът разнасяше дим с горчив привкус.

Настъпи тягостна тишина. Колин пръв я наруши:

— Мога да поискам да ме освободят. Но не и по време на война. Наистина съм си го мислел...

— Не ми обяснявай — прекъсна го Каролайн.

— Не бих искал никоя от вас да пострада. — Той се поколеба. — Може би моментът не е подходящ, но ще ти призная, че те обичам. И ужасно държа на Лили.

Каролайн застина.

„Не точно сега — помисли си тя. — И ако не го казва като извинение, за да се измъкне.“

— Опитай се да ме разбереш — помоли я той.

— Разбирам те. А ти?

Никакъв отговор. Само звукът от затваряща се врата.

„Проклет да е — въздъхна беззвучно тя. — Може би повече няма да го видя.“

Но когато се обърна, той все още беше в стаята.

Основните цели при нападението бяха арсеналът и няколко британски военни кораба на пристанището — всичките разрушени през първия час от канонадата. Арсеналът и складовете горяха през цялата нощ. Британските кораби потънаха в Темза.

Повредите по самото пристанище не бяха сериозни и дори пожарите можеха да бъдат потушени, ако не бяха избухващите в складовете снаряди.

Първата цивилна жертва беше един пекар на име Саймън Емануел, пристигнал съвсем скоро от Сидни. Клиентите бяха

напуснали хлебарницата му още в началото на атаката. Той самият бе при пещта, с намерението да изнесе чувалите със зърно, когато един снаряд проби покрива, избухна в краката му и го уби на място. Последвалият пожар погълна магазинчето и се разпространи бързо към съседните къщи.

Неколцината доброволци, които опитаха да потушат пожара, въоръжени с кофи с вода, бяха прогонени от взрива на наскоро поставения бойлер. Двама градски служители и една бременна жена загинаха при експлозията.

Вятърът от изток обгърна града в дим.

Каролайн, Колин и Лили прекараха следващия ден в хотелската стая, макар да знаеха, че няма да могат да останат още дълго време. Повечето магазини на улица „Търговска“ бяха затворени и някои от тях вече обрани. Колин се върна с комат хляб и буркан сладко от меласа. Кухнята на „Империял“ също бе пострадала от обстрела, но хотелът предлагаше безплатно вода в столовата.

През цялата сутрин Каролайн гледаше горящия град.

Пожарът на пристанището бе овладян, но на изток огънят продължаваше да бушува и заплашваше да обгърне целия град. Пламъците прескачаха с лекота от една къща на друга, пришпорвани отменящия посоката си вятър. Миришеше на сажди и на нещо още по-лошо.

Колин застла масичката с носната си кърпа и постави отгоре хляба и буркана със сладко. Каролайн си отчупи едно парче, но го остави настрана.

— Къде ще идем сега? — попита тя.

— На запад от града — отвърна Колин. — Там има цял палатков лагер. Ще вземем само одеяла.

— А после?

— Ами... зависи. Донякъде от войната, донякъде и от нас. Известно време ще трябва да се крия от военната полиция. Поне докато си купим билети.

— Билети закъде?

— Закъдето и да е.

— Не и за континента!

— Разбира се, че не...

— Нито за Америка.

— Не? Мислех, че искаш да идеш в Бостън.

Тя си представи как запознава Колин с Лиам Пиърс. Лиам не обичаше Гилфорд, но въпреки това щяха да последват въпроси, възражения. В най-добрия случай щеше да се върне към стария си живот, с всички негови тегоби. Не, само не в Бостън.

— В такъв случай — заяви твърдо Колин — предлагам да идем в Австралия. — Каролайн предполагаше, че идеята му е хрумнала порано. — Имам братовчед в Пърт. Той ще ни помогне да се настаним.

— В Австралия при кенгурата — подхвърли Лили.

Лейтенантът ѝ намигна.

— Има ги колкото искаш, малката ми. Направо гъмжи от тях.

— Австралия? — попита Каролайн. — Какво ще правим там?

— Ще живеем — отвърна простичко Колин.

На следващия ден един портиер почука на вратата и им съобщи, че трябва да напуснат незабавно хотела, тъй като не могат да им гарантират безопасността.

— Толкова скоро? — възмути се Каролайн. Колин и портиерът премълчаха. Вероятно беше истина и трябваше да си вървят. Заради пушеците от пожарищата беше трудно да се диша през цялата нощ. Дробовете я боляха, а Лили кашляше почти непрестанно.

— Всички сгради на изток от улица „Темза“ трябва да бъдат опразнени — настояваше портиерът. — Заповед на кмета.

Странно, колко дълго гореше дори малък град като Лондон.

Тя си събра багажа и помогна на Лили да прибере нейния. Колин нямаше багаж, никакви вещи, на които да държи, но сгъна хотелските завивки и направи от тях вързоп.

— Управата едва ли ще възрази — подхвърли той. — Като се имат предвид обстоятелствата.

Искаше да каже, че до сутринта хотелът ще се превърне в купчина пепел.

Каролайн нагласи прическата си пред огледалото. Среса се бавно, сетне улови дъщеря си за ръката.

— Е, добре — рече. — Да вървим.

Колин се дегизира за прекосяването на града до палатковия лагер в западната част. Навлече огромен дъждобран и шапка с широка периферия, и двете закупени на кождерски цени от улична сергия. Армията и флотът бяха пратили свои хора да помагат за евакуацията. Войниците кръстосваха сред тълпата и раздаваха храна и лекарства. Колин се страхуваше да не го разпознаят.

Каролайн знаеше, че се бои да не го обвинят в дезертъорство. Всъщност той беше точно такъв, макар според твърденията му да изпълнявал съвсем дребна служба.

— Бях нещо като писар — обясни той. — Едва ли ще усетят липсата ми.

Към третия ден от пребиваването им в лагера храната започна да става все по-оскъдна, но в замяна на това плъзнаха оптимистични слухове: по Темза идвал параход на Червения кръст, а американците претърпели поражение в морето. Каролайн приемаше тези слухове с безразличие. И преди бе чувала всякакви неща. Достатъчно бе, че пожарите бяха угаснали с помощта на пролетните дъждове. Хората говореха за възстановяване на изгорелите сгради, но на Каролайн това ѝ се струваше странно — да възстановяваш един веднъж вече възстановяван изчезнал свят, каква глупост.

Тя прекара цял следобед да обикаля из лагера и да търси леля си и чичо Джеръд. Съжаляваше, че не се бе сприятелила с повече хора в Лондон, а бе живяла изолирано. Жадуваше да зърне познато лице, но единствената позната, която срещна, бе госпожа Де Кьониг, жената, която бе наглеждала Лили. Седеше сама, увита в одеяло, с мрачно изражение и с разчорлена мокра коса. Каролайн едва я позна.

Когато я попита за Алис и Джеръд, възрастната женица поклати тъжно глава.

— Забавиха се прекалено дълго. Огънят изгълта улица „Търговска“ сякаш беше живо същество.

— Мъртви ли са? — изстена Каролайн.

— Съжалявам.

— Сигурна ли сте?

— Видях го с очите си. — Жената премигна със зачервени очи.
— Съжалявам, госпожо.

„Винаги ни отнемат по нещо — помисли си Каролайн, докато крачеше из калта. — Винаги губим някого.“

Сега поне можеше да плаче на воля под проливния дъжд. Но трябваше да приключи със сълзите, преди да я види Лили.

Над Вашингтонския монумент избухнаха фойерверки в чест на победата в Атлантика. Разноцветни светлини се отразиха в езерото. Нощта миришеше на барут, тълпата бе шумна и радостна.

— Ще трябва да напуснеш града — каза Крейн, като се усмихваше загадъчно, пъхнал ръце в джобовете. — Но предполагам, че го знаеш.

Кога за последен път Вейл бе присъствал на публично тържество? Няколко анемични чествания на Четвърти юли след онова странно лято на 1912-а. Но победата в Атлантика бе отекнала из цялата страна като камбанен звън. В тази суматоха посред нощ нямаше опасност да ги познаят. Можеха да говорят спокойно.

— Поне да си събера багажа — примоли се той.

Крейн, за разлика от боговете, бе склонен на компромиси. Но не и този път.

— Няма време, Елиас. А и хора като нас не се нуждаят от много вещи. Ние сме нещо като монаси.

Празненството щеше да продължи до сутринта. Малка и победоносна война: Теди Рузвелт би я одобрил. Британците се предадоха след нанесените тежки поражения на атлантическия им флот и дарвинианските колонии, тъй като се страхуваха от атака срещу седалището на правителството на Кичънър в Канада. Условиата на примирието не бяха тежки: оръжейно ембарго, официално потвърждение на доктрината „Уилсън“. Конфликтът продължи само една седмица. Не е кой знае колко за война, мислеше си Вейл, „продължаване на дипломацията с други средства“ и предупреждение към японците да сдържат интересите си на запад.

Разбира се, войната бе послужила и на боговете. Вейл предположи, че никога няма да разбере истинските им намерения. Може би целта бе да нарасне всеобщото недоверие и омраза, да се създадат условия за ново насилие. Но боговете по правило криеха мислите си.

Имаше кратко съобщение в „Пост“: във връзка със смъртта на директора на Смитсоновиановия институт Юджийн Рандал са проведени разпити на британски националисти и симпатизанти. Името на Вейл не се споменаваше.

— Трябва да ми благодариш — подхвърли той на Крейн, — че поех всичко върху себе си.

— Доста интересен израз. Само че не е съвсем верен. Ти си твърде полезен. Мисли за това по този начин: дойде време да се освободиш от своята сегашна самоличност. Полицията ще намери обгорения ти труп в останките на къщата. Случаят е приключен.

— И чий ще е този труп?

— Има ли значение?

Предполагаше, че няма. Поредната невинна жертва в неспирната космическа еволюция.

— Вземи това — Крейн му подаде плик, в който имаше билет за влак и пачка стодоларови банкноти. Билетът бе за Ню Орлиънс. Със същия успех можеха да го пратят и на Марс.

— Влакът ти потегля в полунощ.

— Ами ти?

— Мен ме пазят, Елиас. — Той се усмихна. — Не ме мисли. Може би ще се срещнем отново след някое и друго десетилетие.

„Господ да ни е на помощ!“

— Питал ли си се някога има ли край всичко това?

— О, да — кимна Крейн. — И мисля, че ще го видим. Нали, Елиас?

Фойерверките достигнаха кулминацията си. Звезди избухваха под грохота на оръдията — сини, виолетови, бели. Хубаво предзнаменование за новата администрация на Хардинг. Крейн ще се развихри, помисли си Вейл, в този модерен Вашингтон. Крейн ще се издигне като ракета.

„А аз ще потъна в забрава и може би така е по-добре.“

Ню Орлиънс беше прекалено топъл, почти задушен — пролетта тук беше тропическа. Странен град, отбеляза мислено Вейл, с твърде малко американски черти. Изглеждаше сякаш го бяха докарали в пакет

от някоя френска карибска колония, с кованото желязо по терасите, шумотевицата по улиците и мекия жаргон.

Нае апартамент под фалшиво име в сравнително централна част на града. Плати наема с част от парите, оставени му от Крейн, и тръгна да си търси подходящ офис на втория етаж, където да продължи със спиритическите си сеанси. Чувстваше се странно свободен — сякаш бе оставил своя бог във Вашингтон. Но знаеше, че не е така.

Страстта към морфина не беше физическа и вероятно вървеше с целия комплект на безсмъртието, но той си спомняше с неба за времето, когато можеше да си набавя любимата отрова. Същата вечер, докато крачеше по улицата, го нападнаха двама непознати. Яки мъжаги с лица, скрити под козирките. Завлякоха го в една малка уличка зад ателие за татуировки.

В началото Вейл реши, че искат да го обера. Това бе единственото разумно обяснение. Единият държеше строшена бутилка, вторият — железен прът. Не поискаха нищо, нито взеха нещо от него. Работиха единствено върху лицето му.

Безсмъртната му кожа бе насечена и смазана, безсмъртният му череп — строшен на няколко места. Той преглътна няколко безсмъртни зъба.

И естествено не умря.

Целият увит в бинт и упоен, Вейл слушаше как докторът коментира неговия случай с една сестра: „Истинско чудо е, че този тип оцеля. Но един Господ знае, че никой няма да го познае след това.“

„Не е чудо — помисли си Вейл. — Не е дори случайност.“ Богът, който бе затворил кожата за морфиновата спринцовка във Вашингтон, можеше със същата лекота да го опази от ударите. Направиха го, защото той сам никога не би се съгласил.

„Никой няма да го познае.“

Възстанови се бързо.

Нов град, ново име, ново лице. Научи се да избягва огледалата. Грозотата не беше пречка за неговата работа.

Гилфорд излезе на Бодензее на мястото, където в езерото се вливаше полузамръзнал поток. Той пое по брега, яхнал мъхнатата змия, която бе кръстил Евангелина. Нямаше никаква причина да се спре точно на това име, не знаеше дори дали животното е от женски пол. През изминалата седмица Евангелина бе успяла да си набави повече храна от него и шестте ѝ крака покриваха дневното разстояние по-бързо и по-сигурно от неговите изтънели като клечки нозе.

Бледо слънце бе благословило с появата си този ден. Гилфорд се бе завързал с въже за гърба на животното, в случай че изгуби съзнание, и имаше моменти, в които се унасяше в сън и главата му клюмаше. Но слънчевите лъчи означаваха, че може да свали няколко кожи от гърба си, и беше истинско облекчение да усеща хладния въздух върху тялото си.

Евангелина притежаваше известен интелект, в границите, с които можеше да се похвали видът ѝ. Тя избягваше костниците с насекоми, дори когато Гилфорд не я напътстваше по една или друга причина. Винаги откриваше потоците с прясна вода. Освен това, колкото и да бе изненадващо, хранеше нещо като уважение към своя стопанин — може би и това бе обяснимо, след като бе убил един от другарите ѝ, за да го сготви и изяде.

Гилфорд не сваляше уморен поглед от хоризонта. Беше привикнал с усещането, че е съвсем сам в тази безкрайна пустош от сенчести гори и дълбоки клисури. Нямаше нищо против да е сам. Лошите неща се случваха, когато наоколо се появяваха хора.

Евангелина го отведе при каменния заслон, където трябваше да са скрити лодките на експедицията. Тя вървя часове наред по каменистия бряг, водена от острия си нюх, и когато накрая спря, захленчи, за да привлече вниманието му.

Гилфорд позна скалите, брега и хълмовете наоколо, които тъкмо бяха започнали да позеленяват.

Това беше мястото. Но брезентът го нямаше, също и лодките.

Гилфорд се свлече от гърба на животното и се огледа за някакъв признак — дребен предмет, улика. Намери обгорял къс дърво и ръждясал пирон. Нищо повече.

Вятърът вдигаше малки вълни край брега.

Той въздъхна.

— Това е краят на пътя, Евангелина. Поне засега.

— Щеше да бъде, ако не си намериш малко сваятна храна.

Той се обърна.

Еразъм.

— Том предполагаше, че рано или късно ще се покажеш тук — рече търговецът на животни.

Еразъм го нахрани с истинска храна, даде му топло одеяло и му обеща да отведе него и Евангелина в своето ранчо отвъд Рейнфелден, само на няколко дни път надолу по течението, откъдето Гилфорд можеше да се качи на кораб за устието.

— Говорил си с Том Комптън? Той жив ли е?

— Отби се в кошарата ми на път за Джейвил. Каза ми да се озъртам за теб. Натъкнал се на бандити малко след като ви изоставил с Финч. Били твърде много, за да се бие с тях. Ето защо тръгнал на север и оставял следи, за да ги подмами настрани от Бодензее. И за да ви спаси с Финч.

— Не и Финч — промърмори Гилфорд.

Прекосиха Рейнската клисура по една пътека, утъпкана от Еразъм. Търговецът спря при плитък вир с прясна вода, постоплена от слънчевите лъчи. Гилфорд се изми, за пръв път от много седмици насам. Когато приключи, целият трепереше от студ и слабост. Дългата коса бе залепнала на очите му, брадата му се бе сплъстила на гърдите.

Еразъм опъна палатка и разпали огън, докато Гилфорд се подсушаваше.

Разделиха си консерва с боб, Еразъм направи кафе в малко обгоряло джезве. Кафето беше гъсто като сироп и горчииво като глина.

Търговецът на животни имаше свои въпроси.

— Том ми разказа за града — поде той — и за това, което ви се е случило там.

— Толкова ли добре се познавате?

— Познаваме се, макар да ти се вижда странно. Сигурно защото и двамата сме били в Другия свят.

Гилфорд го погледна стреснато. Еразъм запази невъзмутим вид.

— По дяволите! — заговори той. — Щях да продам на Том онези двайсет глави, ако ги беше поискал. Да, двамата имаме някои общи спомени. Но Финч се намеси и ме ядоса... макар че не бива да се говори лошо за мъртвите.

Еразъм извади от джоба на седлото си лула, натъпка я и я запали. Замириса на тютюн, не на речна тръстика. Миризмата пробуди у Гилфорд различни спомени — за книги с кожена подвързия и меки, тапицирани мебели. Спомени за цивилизация...

— И двамата загинахме в Световната война — продължи Еразъм. — Говоря за Другия свят. И двамата разговаряме с нашите призраци.

Гилфорд потрепери. Не искаше да чува нищо по този въпрос. Беше лудост, като всичко останало.

— В онзи свят — говореше Еразъм — бях дребен търговец на картофи от Уисконсин, трето поколение немски преселници. Баща ми работеше в консервната фабрика и аз щях да правя същото, ако не се бях озовал в Джеферсънвил. Говоря за онзи свят, в които кайзерът се счепка с британците, французите и руснаците. Доста американци бяха призовани в армията и прехвърлени в Европа през 1917-а и 1918-а, за да участват във войната, и мнозина от тях загинаха. — Той се закашля и изплю кафеникава хрчка в огъня. — В Другия свят аз съм призрак, а в този съм от плът и кръв. Следиш ли мисълта ми?

Гилфорд не отговори.

— Но двата свята вече не са окончателно разделени. Това е и една от причините за Преобразяването на Европа, да не говорим за така наречения град, в който сте попаднали през зимата. Двата свята сега са свързани, защото се появи нещо, което иска да ги унищожи. Може би не точно да ги унищожи, а да ги *изяде* — всичко е толкова сложно. Някои от нас умряха в Другия свят и продължиха да живеят тук и това ни прави особени. Чака ни сериозна работа, Гилфорд Лоу, много сериозна. Не искам да си помислиш, че зная подробностите, а ги

крива от теб. Но това е дълга и тежка задача, чието бремене ще легне на нашите плещи.

Гилфорд продължаваше да мълчи, дори не мислеше.

— Двата свята непрестанно се сближават. Том не го е знаел, когато я влязъл в града — макар че може да се е досещал вече, — но бе убеден в това, след като го напусна. Сигурен е и сега. Мисли, че ти също си наясно.

— Хората вярват в какво ли не — подхвърли Гилфорд.

— И отказват да вярват във всякакви неща.

— Не разбирам какво означава това.

— Мисля, че разбираш. Ти си един от нас, Гилфорд Лоу. Само че не искаш да го признаеш. Имаш жена и дъщеря и отказваш да участваш в предстоящия Армагедон. Не мога да те виня за това. Но битката ще е и заради тях — за твоите деца и внуците ти.

— Не вярвам в призраци — отсеке Гилфорд.

— Лошо, защото призраците вярват в теб. И някои от тях биха искали да те видят мъртъв. Има добри призраци и лоши призраци.

„Няма да му се вържа на глупавите приказки“ — помисли си Гилфорд. Макар че някои от тези неща му бяха познати от сънищата. В кладенеца, в центъра на града от руини. Но това не доказваше нищо.

(Как би могъл Еразъм да знае за вестоносеца? И загадъчните последни думи на Съливан: „Ти умря във Франция. Сражавайки се с фрицовете...“ Не, по-добре сега да не мисли за тези неща. Да не приема нищо. Да се прибере у дома при Каролайн.)

— Градът... — прошепна той.

— Градът е *техен*. Те не искат никой да го намери. Готови са на всичко, за да го скрият. Ще зашият онази долина, сякаш е скъсан чувал. Могат да го направят. Да изолират част от света за човешките очи. И ако някой успее след това да го намери, той със сигурност не е обикновен човек.

— Еразъм, аз съм най-обикновен човек.

— Ще ми се да беше така, както обичаше да казва майка ми. Както и да е. — Търговецът поклати тъжно глава. — Иди да поспиш, Гилфорд Лоу. Все още ни чака доста път.

Еразъм не повдигна отново този въпрос, а и Гилфорд отказа да мисли за него. Имаше други, по-неотложни проблеми.

Здравето му бързо се подобряваше. Докато пристигнат товарните гемии от Джеферсънвил, той вече можеше да изминава значително разстояние, без да накуцва. Благодарни на Еразъм за помощта и предложи да му праща редовно новите издания на „Аргос“.

— Чудесна идея. Тази книга на Финч не става за четене. А може ли и „Нешънъл джеографик“?

— Разбира се.

— „Сайънс енд инвеншън“?

— Еразъм, ти ми спаси живота край Бодензее. Всичко, каквото пожелаеш.

— Е, да не ставам алчен. Може би ти също ми спаси живота. Всъщност, невинаги ние решаваме дали някой ще живее, или ще умре.

Еразъм бе натоварил стоката си в две плоскодънни гемии, управлявани от един предприемач от Джеферсънвил. С едната от тях Гилфорд щеше да се спусне до града.

— За Евангелина... — рече на прощаване Гилфорд.

— Не се безпокой за нея. Може да се върне в гората, ако желае. Даде ли някой име на животното, знам, че вече не става въпрос за здрав разум.

— Благодаря ти.

— Пак ще се срещнем — кимна Еразъм. — Помисли върху това, което ти казах, Гилфорд Лоу.

— Обещавам.

Но не сега.

Капитанът на гемията му каза, че нещо ставало в Англия. Битка в морето, новините били съвсем оскъдни, „макар че дочух, че ги прегазили“.

Гемииите ускориха ход, когато Рейн се разшири в низината. Времето бързо се стопляше и мочурищата сияеха в изумруденозелено под яркосиньото небе.

Гилфорд се вслуша в съвета на Еразъм и пристигна в Джеферсънвил анонимно. Градът се бе разраснал от последния път, когато беше тук — имаше повече рибарски колиби край брега и няколко високи солидни постройки зад пристанището. Повече закотвени в залива лодки, но никакво военно присъствие — флотската база беше на петдесетина мили в южна посока. Никакви търговски и пътнически кораби за Лондон — поне официално.

Той потърси Том Комптън, но къщурката на трапера беше празна.

В Джеферсънвил имаше офис на „Уестърн юниън“ и Гилфорд изтегли без никакви проблеми пари от сметката си в Бостън. Той попита чиновника дали може да прехвърли малко пари в Лондон.

— Доколкото чух — отвърна мъжът, — там няма кой да ги получи.

Гилфорд научи за артилерийския обстрел на града от пиян американски моряк в един вертеп на пристанището, където очакваше да се срещне с мъж, обещал да го прехвърли през Ламанша.

Гилфорд носеше син кафтан и нахлупена над очите шапка. Кръчмата беше претъпкана и изпълнена с цигарен дим. Седна на едно столче в ъгъла, но и оттам чуваше добре разговорите наоколо. Заслуша се едва когато един дебел моряк от съседната маса спомена нещо за Лондон. Думите, които отекнаха в съзнанието му, бяха „пожарища“ и „пълно опустошение“.

Той се доближи до масата, където морякът разговаряше с един негър.

— Извинете — намеси се Гилфорд, — не исках да ви подслушвам, но случайно не споменахте ли Лондон? Интересува ме какво става там — оставих жена и дете в града.

— Аз също съм оставил няколко копелдаци по разни пристанища — похвали се морякът, но усмивката му се стопи, като видя измъченото изражение на Гилфорд. — Не исках да те обиждам, приятелче... казах само каквото съм чул.

— Бил ли си там?

— Не и след пукотевицата. Говорих с един от моряците на боен кораб. Поразвърза си езика едва след като пийна и разказът му едва ли е само чистата истина.

— Този човек още ли е в Джеферсънвил?

— Трябваше да отплава вчера.

— Какво ти каза за Лондон?

— Че е бомбардиран. Изгорял до основи. Но нали знаеш колко са лесни на приказки хората? Божичко, погледни се бе, човече, целият трепериш. Я си пийни едно, аз черпя.

— Благодаря — отвърна Гилфорд. — Не ми се пие.

Нае един лоцман от градчето на име Ханс Кьон, който притежаваше рибарски траулер и редовно плаваше до Дувър.

Корабът напусна Джеферсънвил по тъмно, при тихо море и безлунно небе. На два пъти Кьон сменя курса, за да избягва флотските патрули, бледи силуети на виолетовия хоризонт. Обясни на Гилфорд, че е невъзможно да се проникне нагоре по Темза.

— Реката е блокирана. Единственият път до града е по суша от Дувър. Повече не мога да направя за теб.

Гилфорд слезе на брега при Кент, където имаше неголямо пристанище. Миришеше на сол и развалена риба. В небето крякаха чайки.

Най-сетне на английска земя. Краят на пътуването, или по-скоро началото на края. Усещаше тежестта на изминатите досега мили. Мислите му бяха насочени изцяло към жена му и малката му дъщеричка.

Пътят от Дувър до Лондон всъщност представляваше тясна пътека, изсечена в гората, кална и на места достатъчно широка, за да се разминат двама души на коне.

Дувър беше малък, но процъфтяващ пристанищен град, заобиколен от хълмове, обрасли със синкав звездовиден киселец и разлистена мъхеста тръстика, която местните наричаха шаяк. Градчето не беше пострадало от войната и Гилфорд нае без затруднение едно кротко и послушно ездитно конче, с което да стигне до Лондон. Не беше кой знае колко опитен ездач, но въпреки това конят се оказа удобен за пътуване от Евангелина.

В началото бе съвсем сам на пътя, но след като прехвърли хълмовете, започна да среща бежанци.

Отпърво бяха само парцаливи пътници, натоварили на коне и носилки покъщнината си. Те се отдръпваха изплашени от американския му акцент. Малко преди здрач се натъкна на група от около четирийсет души, разположили се на лагер на един хълм — цял подвижен град.

Каролайн и Лили бяха непрестанно в мислите му. Той разпита бежанците, но изглежда никой не ги бе виждал. Раздели с някои от тях храната си, обясни им кой е, защо пътува към Лондон и попита какво се е случило там.

Отговорите бяха лаконични и жестоки.

Градът е разрушен от артилерийски обстрел. Изгорял до основи.

Колко са загиналите?

Много — никой не ги е броил.

Докато приближаваше към града, Гилфорд постепенно бе завладян от натрапчивото усещане, че го следят.

Едно лице, което бе виждал — познато лице, изплуващо отново и отново сред тълпата от бежанци, надзърташе откъм гората. Лице на млад и угрижен мъж. Мъжът бе облечен в нещо като военна униформа, но без отличителни знаци. Приличаше на вестоносеца от сънищата на Гилфорд. Но това беше невъзможно.

Гилфорд се опита да го доближи. На два пъти, на пусти отсечки от пътя, той спираше и му подвикваше. Но не получаваше отговор и това го караше да се чувства глупаво.

Може би нямаше никой. Измама за окото, игра на уморения му ум.

Все пак той продължи да се озърта.

Първото, което видя от Лондон, бе обгореният купол на новата катедрала „Свети Павел“, стърчащ сред мъгла и разруха.

Прехвърли Темза с наскоро пригодената фериботна система от въжета и сал. Валеше почти непрестанно и реката бе неспокойна.

На запад от града имаше голям бежански лагер с множество палатки, редица от открити клозети и знамена на Червения кръст.

Гилфорд надзърна в една от големите палатки, където сестра с касинка сгъваше одеяла.

— Извинете — повика я той.

Няколко лица се извърнаха към него при звука на американския акцент. Сестрата го погледна и кимна.

— Търся един човек. Има ли някакъв начин да го открия... разполагате ли със списък?

Тя поклати глава.

— Съжалявам. Опитвахме се да съставим такъв, но загиналите и избягалите са твърде много. От Дувър ли идвате?

— Да, по пътеката.

— В такъв случай сте видели колко много са бежанците. Но бихте могли да поразпитате при палатката за раздаване на храна. Всички се събират там. Тя е в западния край. — Сестрата посочи с глава. — Нататък.

Той погледна през полето от човешко нещастие и се намръщи.

Гилфорд крачеше към продоволствената палатка, когато отново зърна призрака, който преминаваше като сянка през калта, въжетата и димящите огньове.

— Господин Лоу? Господин Гилфорд Лоу?

В началото си помисли, че го вика призракът. Но когато се обърна, видя, че му маха жена, облечена в дрипи. Необходими му бяха няколко секунди, за да я познае: госпожа Де Кьониг, вдовицата, която живееше в съседство с Джеръд Пиърс.

— Господин Лоу, вие ли сте наистина?

— Да, госпожа Де Кьониг, аз съм.

— Божичко, мислехме, че сте мъртъв! Смятахме, че сте загинал на континента!

— Дойдох да търся Каролайн и Лили.

— О — въздъхна жената и беззъбата ѝ усмивка се стопи. — Естествено, че идвате за тях. Ето какво ще ви кажа. Нека да пийнем по нещо и да поговорим за това.

Мила Каролайн,

Вероятно никога няма да прочетеш това писмо. Пиша го с надежда, но тя е съвсем слаба.

Както разбираш, аз оцелях през зимата в Дарвиния. (От експедицията на Финч единствените останали живи сме аз и Том Комптън — ако той е още жив.) Надявам се да не бъдеш шокирана от вестта за моето оцеляване. Зная, че си ме мислела за умрял на континента, и това обяснява поведението ти през есента на 1920-а.

Може би смяташ, че те презирам и ти пиша, за да дам воля на обидата и гнева си. Да, изпитвам и гняв. Искаше ми се да ме беше почакала. Но сега не мога да те обвинявам в нищо. Аз бях в една чужда страна, а ти остана в Лондон и си ме смятала за мъртъв. Да речем, че си действала според обстоятелствата.

Не бях сигурен дали трябва да ти пиша това писмо. Шансът да го получиш и прочетеш е толкова малък. Но не мога да се разделя с привичката да споделям с теб мислите си. А и между нас има някои нерешени въпроси.

Искам да те помоля за една услуга.

Тъй като прилагам писмата и бележките, които съм писал на континента, нека първо довърша историята си. Каролайн, случи се нещо изключително и трябва да го опиша, дори никога да не стане твое достояние. (И може би така ще е по-добре.)

Дойдох да те търся в разрушения Лондон. Малко след като пристигнах, срещнах госпожа Де Кьониг, нашата съседка от улица „Търговска“, която ми каза, че си отпътувала с бежански кораб за Австралия. Заминала си с Лили и с онзи мъж (няма да го нарека „дезертьор“, макар че, доколкото разбрах, е точно такъв), онзи Колин Уотсън.

Няма да се спирам на моите чувства. Достатъчно е да кажа, че през следващите няколко дена бях много объркан. Продадох коня и пропих получените пари в една от малкото оцелели кръчми на Хайстрийт.

Каролайн, дори забравата е скъпо занимание в Лондон. Но може би това важи навсякъде и винаги.

По някое време се свестих замръзнал в една канавка. Дрехите и одеялото ми бяха подгизнали. Зазоряваше се и слънцето вече осветяваше хоризонта на изток. Намирах се в покрайнините на бежанския лагер. Няколко огъня още димяха на бледата светлина. Чувствах се безкрайно самотен и изоставен...

Но не бях сам. Когато се обърнах, видях...

... самия себе си.

Зная, че може да ти прозвучи странно. И беше така — странно и объркващо. Ние никога не виждаме лицата си, Каролайн — дори в огледалото. Мисля, че от съвсем малки се учим да позираме пред огледалото, да се показваме в най-добрата си светлина. Съвсем различно е да видиш лицето и тялото си в непосредствена близост.

Известно време се блещех в него. Разбрах веднага, че това е човекът, който ме следва от Дувър насам.

Вече можех да си обясня защо не го бях познал по-рано. Той несъмнено приличаше на мен, но не беше мое точно копие. Нека ти го опиша: млад мъж, облечен в захабена, дрипава военна униформа. Нямаше шапка, а обувките му бяха изкаляни. Беше по-едър от мен и вървеше без да накуцва. Очите му бяха пронизателни и ме наблюдаваха внимателно. Той се усмихна, без капчица заплашителност. Не носеше оръжие.

Изглеждаше съвсем безобиден.

Но не беше човек.

Във всеки случай не беше живо човешко същество. Първо, защото не присъстваше *пълноценно* в този свят. Образът му избледняваше и просветляваше периодично, както звездите премигват в някоя ветровита нощ.

— Кой си ти? — попитах го шепнешком.

— Сложен въпрос — отвърна той с твърд, звучен глас. — Но мисля, че вече знаеш отговора.

От влажната почва се вдигаха изпарения, които ни обгръщаха като мъгла. Сякаш стена ни отделяше от околния свят.

— Приличаш на мен — произнесох бавно. — И на призрак. Не зная кой си.

— Гилфорд, да повървим заедно — предложи той. — По-добре мисля, когато ходя.

И така, ние продължихме да крачим из стелещата се мъгла. Предполагам, че в началото съм бил изплашен. Но поведението му постепенно ме успокои. Изражението на лицето му казваше: „Абсурдно е, че се срещаме по този начин.“

Сякаш призраците трябва да се извиняват за своите зловещи номера — белите чаршафи, подрънкващи вериги.

Може да ти се стори, че съм приел това посещение съвсем спокойно. Истината е, че постепенно страхът ми бе заменен от изненада. Предполагам, че нарочно бе избрал този момент, за да ме навести — когато съм все още слаб и уязвим.

А може би той бе само халюцинация, предизвикана от умората, алкохола и мъката ми. Мисли си каквото искаш, Каролайн.

Вървахме в бледата утринна светлина. Изглеждаше ми щастлив и малко по-материален, отколкото в началото на разговора. Гласът му си бе истински човешки глас, издаваше напълно човешки звуци — дишане, покашляне. Говореше, без да се преструва, на съвсем правилен английски, който звучеше познато, сякаш бе ехо на мислите ми. Но не се колебаеше, нито спираше да търси думи.

И ето какво ми каза:

Каза ми, че името му е Гилфорд Лоу и че се е родил и израсъл в Бостън.

Че е живял обикновен живот до деветнадесетата си година, когато постъпил в армията и го прехвърлили през океана, за да участва в една чужда война... Европейска война, Световна война.

Попита ме бих ли могъл да си представя история, в която Европа никога не е претърпявала промени и враждата между различните кралства, и деспотизмът са достигнали своя предел и са прераснали в глобален конфликт.

Подробностите не бяха от значение. Същината е, че този призрак на име Гилфорд Лоу се озовал във Франция, изправен срещу

германската армия в една кървава окопна война, превръщана в кошмар от газовите атаки и въздушните нападения.

И този Гилфорд Лоу — вестносецът, както бях привикнал да го наричам — загинал в тази война.

Толкова по-голяма била изненадата му, след като склопил очи за последен път на Земята, а се оказало, че това съвсем не бил краят на живота му.

И тук, Каролайн, историята става още по-чудновата и налудничава.

Бяхме седнали на един дънер в хладната утрин и аз все още не можех да привикна с призрачното присъствие до мен. Тъмната му коса се рошеше при всеки полъх на вятъра, той дишаше като всяко живо същество, дървото поскърцваше под тежестта му.

Ако това, което моят двойник ми съобщи, е вярно, значи Скиапарели и неговите съратници астрономи са били прави: има живот сред звездите и на планетите, живот като нашия и същевременно съвсем различен от нашия, в някои случаи различен до неузнаваемост.

Вселената, обясни ми вестносецът, е невероятно стара. Достатъчно стара, за да създаде условия за възникването на технологично развити цивилизации много преди човечеството да е навлязло в каменната ера. Човешката раса се е родила в една галактика, гъмжаща от разум. Далеч преди нашето слънце да се оформи от първичния космически прах, вече е имало чудеса в тази толкова голяма и сложна вселена, и те приличали по-скоро на вълшебства, отколкото на наука, велики чудеса, грандиозни строежи и планове, отнемащи хилядолетия.

Той ми описа галактиката — нашия куп от няколко милиарда звезди, като живо същество, „пробуждащо се към самоосъзнаване“. Комуникационни линии свързват звездите — нито телеграфни, нито радиовръзка, а нещо, което използва невидимата същност (нарече я „изотропна енергия“, но предположих, че става въпрос за ефир) на самия космос, и тези плътно изплетени комуникационни мрежи били толкова усложнени, че притежавали собствен разум! Звездите, заяви той, не само можели да мислят, но и притежавали своя памет.

Престън Финч обичаше да цитира архиепископ Бъркли, според когото ние всички сме мисли в главата на Господ. Ами ако това се окаже вярно?

Този Гилфорд Лоу притежавал материално тяло до деня, в който умрял, след което се превърнал в мисъл... *зародишен разум*, нарече го той, в ума на местния Бог, на еволюиращото галактическо съзнание.

В началото усещането не било от приятните. Човешкият ум си остава човешки ум, дори когато бъде прехвърлен в нещо неизмеримо по-голямо. Когато се пробудил след тежкото нараняване от шрапнел, той си помислил, че лежи във френска полева болница, и се наложило да го посетят неколцина, за които знаел със сигурност, че са мъртви, за да се убеди, че е загинал! Неговото „виртуално“ тяло (както го нарече) наподобявало истинското до такава степен, че не можел да открие разлика, макар че, както му обяснили, то лесно можело да се променя. Промяната е същината на живота, а същината на вечния живот е вечната промяна. Имало много да учи, да изучава нови светове, нови форми на живот, в които да се превръща, а органичното тяло е ограничено от физическите нужди и способността на ума да улавя и запазва спомени. Сега обаче тези прегради били вдигнати.

Промяната била неизбежна в процеса на изучаване на Разума, в който се намирал, в процеса на приобщаване към огромната му мъдрост. Целта била не да изостави човешката си същност, а да продължава да гради върху нея и да я разширява.

И с това, накратко, се занимавал в продължение на милиони векове, докато така нареченото същество „Гилфорд Лоу“ станало частица от нещо по-голямо и сложно.

През онази сутрин разговарях както с Гилфорд Лоу, така и с по-голямото същество — милиарди и милиарди същества, свързани едни с други и едновременно съхранили своята индивидуалност.

Можеш да си представиш объркването ми. Но при тези обстоятелства всякакви обяснения са приемливи.

Би могла, разбира се, да видиш в това писмо бръцолевенията на един преживял много изпитания, нещастен човек.

Да, изпитанията бяха тежки, много неща пробуждат в душата ми мъка.

Не очаквам от теб да ми повярваш. Всичко, за което моля, е да проявиш търпение. И малко добра воля, Каролайн.

Попитах моя събеседник как е възможно да се случва всичко това. В края на краищата нали аз бях Гилфорд Лоу, не бях загинал във война с немците и това бе ясно като бял ден.

— Дълга история — отвърна той.

Отвъдният живот, обясни ми вестносецът, не е бил това, което очаквал. Във всеки случай в него нямало нищо *свръхестествено* — той бил дело на човешки ръце (или по-скоро на разумни създания), един истински рай, изкуствен като Бруклинския мост и въпреки своята необятност строго ограничен. Възкръсналите души от милиони планети се свързвали помежду си във физични структури, наричани „ноосфери“, машини с размерите на астероиди, които прекосявали галактиката в безкрайни изследователски пътешествия. Но в този рай, побърза да уточни той, имало не само проблеми, но и врагове.

Попитах го какви врагове биха могли да имат боговете. „Два вида“ — отвърна ми той.

Единият бил Времето. Разумът надмогнал смъртта, поне в пределите на галактиката. Далеч преди появата на човечеството всяко разумно същество, което умираше, се озовавало в реалното царство на ноосферите, или в рая, ако ти е по-лесно да го наричаш по този начин. (Включително всички хора — от неандерталеца до президента Тафт и след това. Някои обаче, уточни той, се нуждаели от известно „морално пробуждане“, преди да могат да привикнат с живота в отвъдното. Предполагам, че не сме най-мерзките създания в тази галактика, но със сигурност не сме и ангели.)

Но самият Разум бил смъртен, както и Млечния път, а също и вселената! Тук той подхвърли няколко фрази, като „разпадане на материята“ и „топлинна смърт“, които не ми бяха много ясни. Казано опростено, *самата материя* евентуално ще умре. Впрягайки усилията на всички разумни същества, с които разполагат, ноосферите измислили начин да продължат съществуването си отвъд този момент. И се заели да изграждат „архив“, събиращ цялата история на разумните същества, който може да бъде използван не само от

ноосферите, а и от сходни колективни същества, обитаващи други, отстоящи на огромни разстояния галактики.

И така, единият враг бил Времето и макар все още да не знаели как да го победят, поне не очаквали от него да бъде агресивен.

Другият враг се наричал „псиживот“, от гръцката буква пси за „псевдо“.

Псиживотът представлявал крайният резултат на опитите да се имитира еволюция в машините.

Машините, каза той, можели да се сдобият със съзнание само в определени граници. (Мисля, че той използваше тези думи — „съзнание“ и „машини“, в техническия им смисъл, но не настоях да получа пояснения). Както органичните, така и механичните съзнания на машините си служели с нещо, което той нарече „квантова неопределеност“, докато псиживотът представлявал по-скоро математичен вариант.

Псиживотът възпроизвеждал „системни паразити“, или както той каза и повтори нееднократно — „безумни алгол-ритми, хищни към сложните системи, които искат да завладеят и разкъсат в края на краищата“.

Тези алгол-ритми не изпитвали омраза към разумните същества повече, отколкото някоя пчела би ненавиждала тарантулата, в която снася яйцата си. Псиживотът обитавал разумните „системи“ и се хранел със съществата в тях. Той използвал средствата за комуникация и мислите за възпроизводство на собствени копия, които на свой ред се възпроизвеждали, и така до безкрайност.

Освен това, макар по своята същност да не бил разумен и да бил лишен от индивидуалност, псиживотът можел да имитира тези качества — тоест да се държи като колективен разум от типа на някой добре организиран мравуняк, уповавайки се на слепите си инстинкти. Представи си, ако можеш, огромен разум, напълно лишен от способността да *разбира*.

Псиживотът възниквал в различни моменти и на различни места из галактиката. Неведнъж заплашвал Разума и бил побеждаван от него, макар и не до степен на пълно изстребване. Смятало се, че архивът е непроницаем за псиживот, че разпадът на конвенционалната материя би означавал край и за тези вирулентни алгол-ритми.

Но тук допуснали грешка.

Архивът бил заразен с психивот.

Архивът.

Каролайн, как според теб би изглеждала цялостната история на света от гледна точка на Бога?

Не говоря за нечия интерпретация на миналото, колкото и да е внимателна и обективна. Нито пък за *самото* минало, към което не можеш да се обърнеш за справки.

Не, една подобна история ще прилича по-скоро на телескоп, в който миналото е съвсем достъпно за наблюдение и изучаване, разтворено като книга, написана на всички езици и диалекти, достоверен прототип, с премахнати бели петна и празнини с цел опростяване и лесен за възприемане от Разума по начин, който не би навредил, нито би променил нещо в тази книга.

Архивът е статична картина, защото историята не се променя, но е пронизван на известни интервали от нещо, което моят събеседник нарече „Хигсови полета“ — сравни ги с фонографска игла, следваща браздата на записа. Записът не се променя, но от фиксирания предмет се изтръгва *динамично* събитие — музиката.

В един нормален свят, разбира се, музиката ще бъде една и съща всеки път, когато се пуска плочата. Но какво ще стане, ако поставиш във фонографа симфония на Моцарт, а по средата тя се превърне в „Die Zauberflote“^[1]?

Колкото и да бях объркан, вече разбирах накъде води всичко това.

Световната война на моя събеседник беше симфонията на Моцарт. Преобразяването на Европа беше Die Zauberflote.

— Искаш да кажеш, че ние сме *вътре* в архива? — попитах го.

Той кимна спокойно.

Потреперих.

— Означава ли това... да не се опитваш да ми кажеш, че в известен смисъл аз съм нещо като историческа книга — или страница, или поне абзац?

— Такова е предназначението ти — рече той.

Всичко това бе твърде много, за да мога да го възприема, дори в състоянието, в което се намирах. Каролайн, не бих се учудил, ако ме сметнеш за луд, когато прочетеш тези редове.

Може и да си права. Аз самият бих предпочел обяснението да е толкова просто.

Но се питам дали това писмо е адресирано до теб... говоря за онази Каролайн, която е в Австралия, а не за другата... тази, чийто образ носех в себе си, докато се скитах из горите, жената, която ме подкрепяше в моите начинания.

Може би тя не е изчезнала съвсем, Каролайн. Може би тя чете сега над рамото ти.

Представяш ли си невероятната картина, която разкри пред мен този призрак?

Той изказа предположение — съвсем недвусмислено, посред бял ден, — че светът около мен, светът, който обитаваме аз и ти, не е нищо повече от детайлно изпитана илюзия, поставена в една машина малко преди свършека на света.

Всичко това вече надхвърляше възможностите ми за възприемане въпреки опита ми с господата Бъроуз, Верн и Уелс.

— Не мога да ти го обясня по-просто — рече той. — Нито да поискам от теб да направиш нещо повече от приемането и на тази възможност.

Нещата стоят така, Каролайн. Ако наистина сме „исторически книги“, всяко действие, всяко събитие е предопределено, постоянно повторение на нещо, което сме правили и преди — макар че, разбира се, няма никакъв начин да го знаем.

Но психивотът инжектира „хаос“ (негов израз) в системата — нещо като еквивалент на това, което теолозите наричат „свободна воля“!

Което означава, продължи моят събеседник, че ти и аз, и всички останали разумни същества, „моделирани“ в архива, сме станали независими, непредсказуеми морални общности — че живеем *истински* живот, *нов* живот. С други думи, нашествието на психивота ни е освободило от машиноподобното съществуване... въпреки че

самият психивот възнамерява да ни държи като заложници, докато накрая ни унищожи.

(Изкушавам се да мисля за този психивот като за Въстанали ангели. Те връщат моралния ни облик, като същевременно довеждат злото в този свят — трябва да воюваме с тях до смърт, въпреки че са наши освободители!)

Поговорихме още известно време, докато утрото постепенно преминаваше в слънчев ден. От ярката светлина тялото на вестносеца отново взе да става прозрачно. Той хвърляше сянка, но не беше плътна като моята.

Накрая му зададох най-важния въпрос: защо е дошъл тук и какво иска от мен?

Отговорът му бе обстоен и обезпокоителен.

Молеше ме за помощ. Аз му отказах.

Нерядко, когато спореше с Престън Финч, доктор Съливан прибегваше до цитати от Бъркли. Запомнил съм едни негови думи: „Нещата и действията са такива, каквито са, и същото може да се каже за последствията от тях. Защо тогава толкова много искаме да бъдем мамени?“

Понякога наистина го искаме, Каролайн. Понякога искаме да ни мамят.

Може би ще се изненадаш да научиш, че се връщам на континента, вероятно в някое от средиземноморските селища: Файетвил или Оро Делта. Там климатът е топъл. Очакват ме нови възможности.

Но както вече писах, искам от теб една услуга.

Каролайн, животът ти в Австралия е само твой. Зная, че носеше бремето на нещастие, което аз не можех да вдигна от плещите ти. Може би с течение на времето ще намериш начин сама да се отървеш от него. Надявам се. Няма да подлагам на съмнение твоето решение, нито ще дойда да се видя с Лили, ако ти не ми разрешиш.

Но моля те — и това е, което всъщност искам, — моля те, не позволявай на Лили да мисли, че съм мъртъв.

Пращам това писмо по господин Барне, който ще пътува с един кораб на Червения кръст за Сидни, но ми обеща да го препрати до някой роднина на лейтенант Колин Уотсън. Инструктирах го да не разкрива по никакъв начин местонахождението на лейтенанта. Господин Барне ми изглежда човек, заслужаващ доверие и дискретен.

Освен това прилагам моите бележки от зимата на континента. Мисли за тях като за писма, които не съм ти пратил. Може би когато Лили порасте, ще поиска да ги прочете.

Зная, че не бях съпругът, за когото си мечтала. Искрено се надявам да запазиш хубав спомен за мен.

Не вярвам да се срещнем отново.

Но моля те, разкажи за мен на Лили. Може би ние всички сме призраци в машината. Едно обяснение, което би заинтригувало доктор Съливан, ако можеше да го чуе. На няма значение какви сме — важното е, че ни има. Лили е моя дъщеря. Обичам я. И тази любов е съвсем истинска. Моля те, предай ѝ. Кажи ѝ колко много я обичам и ще я обичам винаги.

Винаги.

Винаги.

---

[1] „Вълшебната флейта“ — опера от Моцарт. — Б.пр. ↑

ИНТЕРЛЮДИЯ

Зародишното същество Гилфорд Лоу се спусна в архива върху ядро от твърда материя не по-голямо от песъчинка.

Несекващ дъжд от подобни песъчинки се сипеше постоянно над архива. Това бяха зародишни същества от всички светове, от всички видове, чиято история бе заплашена от нашествието на псиживота. По своята същност всяка такава песъчинка представляваше оръжие, замаскирано, за да не бъде разпознато, и настроено да взаимодейства с херметичната субструктура на архива по такъв начин, че да отклонява вниманието на противника.

Вътре в архива едновременно бушуваха множество битки. Полуразумни Тюрингови пакети се скитаха свободно, търсейки алгоритъмните следи на псиживота, за да прекъснат неговото възпроизвеждане. На свой ред неприятелските гнезда мутираха или се дегизираха, за да скрият репродуктивните си кодове. Хищни информационни пакети процъфтяваха, но после умираха, когато нашествениците прехващаха и откъсваха техните вериги. Войната се превърна в екология.

Ролята на Гилфорд бе малко по-различна. Автономните му системи се свързаха с функциониращата архитектура на архива и го доставиха на копието, обитаващо древната Земя. Той не можеше да се появи като призрачно създание — или поне не можеше да продължи да функционира в подобен вид, — но можеше да общува директно с копието Гилфорд Лоу.

Това, което щеше да се случи тук, не беше от съществено значение. Псиживотът бе променил радикално онтосферата на сърцевината на архива. Белези от битките се виждаха навсякъде.

Европейският континент бе променен само за миг, натоварен с фалшива история. Псиживотът се опита да създаде еволюционна верига, която би му позволила да проникне в онтосферата с помощта на полуразумни насекомоподобни създания.

Опитът бе срещнал яростна съпротива. Целта на псиживота бе да промени Земята напълно. Засега промяната засягаше само част от

планетата, но от гледна точка на живота на Земята тя изглеждаше постоянна. Прекъснати нишки на съществуване — като тази на Гилфорд — се бяха свили, образувайки нови, автономни, изцяло разумни същества. Много от тях поддържаха постоянната връзка между подлежащите структури на архива и неговата същинска онтология. С други думи, те бяха пътища, по които призраци като този на Гилфорд или паразитните творения на псиживота можеха да проникват и да изменят хода на историята.

Зародишното съзнание, носещо името Гилфорд Лоу, изпитваше гняв заради нанесените щети. Гняв и страх: страх, че новите зародишни умове, създадени при нашествието на псиживота, може би няма да бъдат спасени и ще бъдат обречени на изчезване.

Същества, които не бяха нищо повече от възстановка на миналото, сега се бяха превърнали в заложници — уязвими, вероятно обречени, ако нахлуването на псиживота в онтоферата продължи, без да среща съпротива.

Като зародишен разум, изолиран от своята ноосфера, Гилфорд не би могъл да е в течение на повече от малка част от войната. Предназначението му не беше такова. Беше дошъл, заедно с други, единствено за да участва в битката за Земята.

Защото той познаваше добре Земята.

В Европа псионите поне засега бяха ограничени около точката на пробив — кладенец, както изглеждаше в реалния свят, свързващ скритите структури на архива с онтологичната Земя. Псионите използваха насекомоподобни същества за свои превъплъщения, влагаха своите мотиви и цели в тези чудовища, направляваха ги да построят гигантски каменен град, който да защитава точката на проникване.

Градът бе паднал при една от първите битки. Проходът бе затворен.

Засега.

С поредното преминаване на Хигсовото поле през града бе възникнала нова диаспора на псиживот. Още един Армагедон. Още една битка.

Всичко това Гилфорд Лоу възприемаше буквално — кладенеца, своето ново превъплъщение, континента, наречен Дарвиния, дори променения марсиански пейзаж, където други зародишни умове се бореха да си осигурят автономно съществуване. Кризи от миналото и кризи от бъдещето.

Той не можеше да се намесва — не и пряко. Не би могъл да плени и управлява някое същество, така както правеха псионите. Той уважаваше моралната независимост на зародишните същества. Ето защо се опитваше да поддържа постоянна връзка със своето превъплъщение. Да му обясни всичко с максимално опростени понятия... да се превърне в простосмъртното същество, което някога е бил.

Чувстваше се странно да преоткрива забравената си същност, хаотичния вързоп от страхове, надежди и желания, представляващ ембриона на неговия разум. Понякога си мислеше: „Някога аз съм бил такъв. Някога съм съществувал в този вид, гол, сам и беззащитен, без контакт с други като мен. Прашинка в морето от нежива материя.“

Съжалението го задушаваше.

Той се появи пред своето превъплъщение като призрак — единственият възможен начин да се материализира в онтоферата на архива. Задава се голяма битка, съобщи на своето превъплъщение. И ти имаш важна роля в нея. Нуждая се от помощта ти.

Превъплъщението изслуша внимателно обясненията му. Думите бяха груби, примитивни, едва отговарящи на действителността.

И след това му отказа.

— Не ме интересува какво ще кажеш — заяви с решителен глас Гилфорд. — Не зная кой си и дали казваш истината. Това, за което ми говориш, ми прилича на средновековна история — призраци, чудовища и демони, в такива неща са вярвали преди векове.

Младият разум беше изпълнен с горчивина. Наскоро бе преживял раздялата с жена си. Беше станал свидетел на неща, които не бе в състояние да разбере. Бе гледал как измират другарите му.

Възрастният Гилфорд го разбираше.

Помнеше битките при Белууд и Бурше. Помнеше окървавените житни поля. Помнеше Том Комптън, покосен от картечен огън.

Помнете страданието.

ТРЕТА КНИГА

ЮЛИ 1945

„Всяка епоха има своя умираща мечта или мечта, която се ражда“.

А. У. Е. О’Шонеси

В низините на Кампания, в Южна Италия, много от старите названия бяха съживени. Неаполският залив все така се отваряше към Тиренско море и бе обхванат в рамката на нос Мисено и полуостров Соренто, над него се издигаше вулканът Везувий (макар че първите заселници го наричаха Стария комин). Земята беше плодородна, климатът сравнително мек. Сухият пролетен вятър, който духаше откъм Мала Азия, се наричаше „сироко“.

Селищата по склоновете и хълмовете имаха най-разнообразни имена: Оро Делта, Палеполис, Файетвил, Доусън сити. Ученици на утописта Ъптън Синклер бяха основали Мючуълвил на остров, наричан някога Капри, но строгият ред бе силно повлиян от търговията в района. Пристанището бе разширено, за да може да приема повече кораби. Често явление в тези води, в които доскоро се мяркаха само рибарски лодки и траулери, бяха товарни съдове от Африка, претъпкани с бежанци ладии от Египет и Арабия, американски петролни танкери.

Файетвил не беше най-голямото селище в залива, нито можеше да се похвали с независимост. Разположеният малко по-надолу по брега Оро Делта бе дом на фермери и работници. Низините даваха богата реколта от жито, царевица, цвекло, маслини, фъстъци и коноп. Морето осигуряваше риба, раци и морска сол. Откъм пуцинаците на север докарваха различни диви семена, винена тръстика и джинджифилов лен.

Гилфорд харесваше градчето. Беше израснало пред очите му от пограничен пост до процъфтяващо, модерно селище. Във Файетвил, а и в останалите неаполитански градове, сега вече имаше електричество. Улично осветление, паваж, тротоари, църкви. И джамии и храмове за арабите и египтяните, макар че повечето от тях се заселваха в Оро Делта. Имаше кино, където се въртяха прочути американски уестърни и приключенски филми за вълнуващи експедиции в Дарвиния, произведени в Холивуд. Имаше и всички останали удобства: барове, кръчми, дори публичен дом на Фолет Роуд, зад каменната кариера.

Беше време, когато всеки във Файетвил познаваше всички останали, но това време отмина. Напоследък все по-често по улиците се срещаха непознати физиономии.

Макар че всъщност познатите можеха да ти донесат повече неприятности.

Днес Гилфорд бе зърнал познато лице.

Размина се с него на една от стръмните улички. Същото това лице, което през цялата пролет бе виждал в различни моменти: да наднича от някое житно поле или да изчезва в морската мъгла.

Мъжът носеше стара военна униформа. Приличаше в лице на Гилфорд. Всъщност беше негов двойник: призракът, войникът, вестносецът.

Никълъс Лоу, дванайсетгодишен и нетърпелив да се порадва още малко на лятното слънце, се извини и изхвърча през вратата. През прозореца Гилфорд мярна за миг сина си, размазано очертание със синя фланела, което се спускаше надолу. Отвъд него се виждаше само небето, брегът и вечерното синьо море.

Аби се върна от кухнята, където бе отишла да вземе десерта от хладилника. Сладкиш със сладолед. Сладолед от магазина, нещо все още ново в представите на Гилфорд.

Тя спря наред стаята, забелязала опразненото място.

— Не можа ли поне да си дочака десерта?

— Така изглежда.

„Крикет по здрач“ — помисли си той. На просторната зелена поляна до училището. Кой знае защо това пробуди у него носталгични спомени.

— И ти ли не си гладен?

Носеше два десерта.

— А, ще опитам — рече той.

Тя седна от другата страна на масата и го погледна усмихнато.

— Отслабнал си.

— Малко. Но в това няма нищо лошо.

— Защото често пътуваш. — Тя опита от своя сладолед. Гилфорд забеляза, че в косите ѝ са се появили сивкави кичурчета. — Днес идва един мъж.

— Така ли?

— Пита дали това е къщата на Гилфорд Лоу, аз казах, че е това, и той се поинтересува дали ти си фотографът от студиото на Спринг Роуд. — Лъжичката ѝ увисна над купичката. — Правилно ли постъпих?

— Нищо лошо не си направила.

— Идва ли при теб?

— Може и да е идвал. Как изглеждаше този господин?

— Мургав. Със странни очи.

— Странни в какъв смисъл, Аби?

— Ами... странни.

Това посещение малко го обезпокои.

— Няма за какво да се тревожиш.

— Не се тревожа — отвърна тя. — Ако не си разтревожен и ти.

Нямаше сили да я излъже. А и не беше лесно. Задоволи се с леко поклащане на главата. Тя очевидно усещаше, че нещо не е наред. И че той не може да ѝ каже.

Никога не говореше за това — с когото и да било. Освен в онова дълго писмо до Каролайн.

Е, поне мъжът на вратата не е бил неговият двойник. „Не е трудно да забравиш след толкова много години — помисли си той. — Когато спомените са толкова странни, а всекидневието е скучно и еднообразно, тези неща някак от само себе си се изтриват. Докато нещо не ти припомни. И тогава всичко се съживява отново, като стар полузабравен сън.“

Досега имаше само откъслечни проблясъци — картини, видения, може би предзнаменования. Кой би могъл да каже дали това лице в тълпата значеше нещо, тези тъжни очи, които го наблюдаваха от тъмните улички. Поне му се искаше да не означават нищо. Но се страхуваше, че греша.

Аби дояде десерта си и отнесе чиниите.

— Днес пристигна пощата от Ню Йорк — рече тя. — Оставих я до креслото ти.

Малка утеха от мрачните мисли. Той се премести в стаята, която Аби бе кръстила „дневна“, макар да бе само едно продълговато помещение в южния край на простичката, правоъгълна къща, построена от Гилфорд почти с голи ръце преди десетина години. Той

бе сковал подпорите и бе излял основите, а един местен строител бе довършил стените, пода и тавана. В топъл климат къщите се строяха лесно. Аби и Никълъс вдъхнаха живот на тази, с картини по стените, покривки и канапето, с гумени топки и дървени играчки, подаващи се изпод мебелите.

Пощенската пратка се състоеше от няколко броя на „Астаундинг“ плюс купчина нюйоркски вестници. Вестниците съдържаха все потискащи материали за войната с Япония, описана в далеч по-големи подробности, отколкото във „Файетвил хералд“.

Гилфорд първо прелисти списанията. Привързаността му към литературата бе понамялала с годините, след като изгуби Каролайн и Лили, но новите списания я бяха съживили. Гигантски въздушни кораби, междупланетни полети, чужди форми на живот: всички тези неща му се струаха по-привлекателни и по-възможни отпреди. Но най-много го привличаха фантастичните истории.

Ала не и тази вечер. Защото след като прелисти последната страница, дори не помнеше какво е чел. Опита се да се развлече с интересните, хитроумни илюстрации.

Вече клюмаше в креслото, когато чу пожарната кола да се катери с шумно бръмчене нагоре по хълма.

След това телефонът иззвъня.

Телефоните бяха относително нова придобивка във Файетвил, а в детските му години още ги нямаше в Америка. Неприятният звън накара косъмчетата по гърба му да настръхнат.

Гласът от другата страна принадлежеше на Тим Макелрой, помощника му във фотографското студио. Ела веднага, каза Тим, за Бога, случи се нещо ужасно, идвай бързо, студиото гори!

Къщата на Гилфорд бе построена извън града, на около половин миля по пращен път, водещ към един от павираните булеварди. Файетвил се виждаше от входната врата, далечна мрежа от улици и къщи и стълб от дим, издигащ се вероятно от Спринг Роуд.

Обясни на Аби, че отива да види какво става. Да не го чака, ще ѝ позвъни веднага щом научи подробностите. Дотогава да не се безпокои за нищо, в края на краищата имаха застраховка в агенцията в Оро Делта. Можеха да построят студиото отново.

Аби не отговори, само го целуна мълчаливо и го изпрати с поглед от прозореца, докато се отдалечаваше със стария форд.

През този месец имаше много прах. Небето сияеше ярко, слънцето се готвеше да докосне хоризонта на запад.

Гилфорд задмина Ник, който все още въртеше педали към града. Спря да метне колелото в каросерията и направи място на момчето отпред.

Ник придоби сериозен вид, след като чу новината, но той си беше такова момче. Големи очи на малко лице. Често се мръщеше. Редки усмивки, в замяна на почти постоянно сбърчените вежди. Дори когато беше щастлив — по време на игра, докато чете или сглобява моделчета, — лицето му оставаше сериозно и умислено, устните — стиснати.

— Как може да се запали студиото? — попита той.

Гилфорд отвърна, че не знае. Нямахме смисъл да гадаят. Най-важното сега бе да се погрижат за Тим Макелрой и после да видят какво може да се спаси.

Обраслите хълмове постепенно отстъпиха място на терасирани полета. Гилфорд сви по павирания Хай Роуд. Нямахме оживен трафик, само няколко коли и каруци на път за Палаеполис и два камиона, които се връщаха празни от хамбарите. Фолет Роуд бе централната улица на Файетвил и той видя дима веднага след като сви на ъгъла с

хранителния магазин. Противопожарна кола бе блокирала кръстовището на Фолет със Спринг Роуд.

Не беше останало кой знае какво от „Лоу & Макелрой, фотографи“. Няколко обгорени подпори. Купчина почернели тухли.

— Брей, че работа! — възкликна Ник, задъхан от дима.

Гилфорд откри Тим Макелрой под навеса на Тиренския кинопроекторен театър. Лицето му бе опушено и набраздено от сълзи.

От другата страна на улицата пожарната команда продължаваше да излива струи вода върху димящите останки. Тълпата вече беше започнала да се разотива. Гилфорд познаваше повечето от хората тук: един съдия от кантората на „Лафайет“, продавачка в „При Блейк“, Моли и Кейт от близкия ресторант. Всеки от тях му кимаше със съчувствена усмивка. Гилфорд заръча на Ник да го изчака в камиона, докато разговаря с Макелрой.

Тим беше негов партньор от трийсет и девета, когато студиото се разрасна. Той се занимаваше с търговията и снабдяването, а за Гилфорд остана фотографската работа. През цялото време бизнесът вървеше добре. Работата беше рутинна, но той не се оплакваше. Харесваше студиото и тъмната стаичка, както и това, че носеше вкъщи достатъчно пари за издръжка и за училището на Ник. Понякога се занимаваше с дребни ремонти на електроуреди. Радиоапаратите дойдоха на мода, след като вдигнаха предавателна кула над Палеполис — в началото настъпи бум в продажбите, но после пристигна неговата пратка, която, както се оказа, бе пострадала сериозно при транспорта през океана.

След Лондон, разбира се, нещата не бяха както преди. Гилфорд прекара първите няколко години в Оро Делта, където работеше като моряк на малките рибарски корабчета. Изтощителна, зле платена работа. Още по-тежка, тъй като бе останал съвсем сам в живота. По онова време единствената утеха намираще в алкохола.

Заряза пиенето, след като срещна Аби. Тогава тя се казваше Аби Панчеса, второ поколение американска сицилианка. Гилфорд знаеше, че този род хора, завърнали се в променената си родина, бързо се разочароват и по правило се прибират обратно в Щатите. Но Аби не само се бе задържала, но и се опитваше да си устрои живота. Работеше

като сервитьорка в крайбрежна кръчма на Оро Делта, когато Гилфорд я откри. Обичаше да се шегува с неаполитанските моряци, които посещаваха редовно заведението, но никой от тях не я закачаше. Аби знаеше как да вдъхва уважение. Умееше да се държи с подобаващо достойнство.

Освен това очевидно хареса Гилфорд, макар че не му обръщаше внимание, докато не престана да идва в кръчмата обгърнат с миризмата на риба. Той започна да се мие и къпе редовно, спести една цяла заплата и дори се нае да работи на две смени, за да основе собствено фотографско студио — единственото в градчето, което в онези времена не беше нищо особено.

Ожениха се през 1930-а. Ник се роди през трийсет и трета. Имаха още едно дете, мъничко момиченце, което почина от грип през трийсет и пета, малко след кръщавката.

Студиото бе изхранвало семейството му цели петнайсет години.

А сега не бе останало нищо, само овъглени тухли.

Макелрой не свалеше отчаян поглед от пепелищата.

— Съжалявам — рече той. — Нищо не можех да сторя.

— Там ли беше, когато започна?

— Бях в канцеларията. Мислех да прегледам някои фактури, преди да се прибера. И тогава онези неща влетяха през прозореца.

— *Кои* неща?

— Приличаха на шишета за мляко, с парцал на гърлото и бензин вътре. Поне миришеше на бензин. Паднаха с трясък на пода, аз подскочих и те избухнаха в пламъци. Не можах да се добера до пожарогасителя и се обадох в пожарната, но огънят се разгоря ужасно бързо — всичко беше приключило, преди да пристигнат пожарникарите.

„Шишета с бензин?“ — зачуди се Гилфорд.

„Бензин?!“

Той улови Макелрой за раменете.

— Искаш да кажеш, че някой ни е подпалил нарочно?

— Главата си залагам, че не беше случайно.

Гилфорд погледна назад към камиона.

Където седеше синът му.

Три случки, които не изглеждаха случайни.

Палежът.

Вестоносецът.

Непознатият, с когото бе разговаряла Аби тази сутрин.

— Шефът на пожарната те вика — рече Макелрой. — Мисля, че шерифът също иска да размени няколко думи с теб.

— Кажим им да ми се обаждат у дома.

Вече тичаше към камиона.

— Мамка му! — изруга Ник в купето.

Гилфорд го изгледа смръщено.

— Мери си думите, синко!

— Ти пръв го каза.

— Кога?

— Преди около пет минути и после пак. Защо не намалиш малко?

Той отпусна педала. Ник въздъхна облекчено. Зад прашните прозорци на форда се нижеха кафеникави хълмове.

— Мамка му! — изрече неволно Гилфорд.

С Аби всичко беше наред, освен че видимо се разтревожи, когато обърканият Гилфорд нахлу вкъщи. Шерифът и шефът на полицията вече бяха звънили.

— Ще почакаш до утре — рече й той. — Заклучвам вратата и си лягаме.

— Ще можеш ли да спиш?

— Вероятно не. Във всеки случай няма да е веднага. Но първо ще сложа Ник да си ляга.

След като се погрижиха за Ник, те се върнаха в кухничката и Аби направи кафе. В този късен час кафето означаваше само едно — семейна криза. Тази вечер намръщеното му лице напомняше за изражението на Ник.

Напоследък Аби показваше видими следи за благородно остаряване. Беше набита, но не дебела. Всъщност, ако се изключеха сивкавите кичури, можеше да мине за по-млада жена. Тя изгледа Гилфорд мълчаливо, очевидно обмисляйки откъде да започне разговора.

— Знаеш ли, най-добре ми кажи всичко — помоли накрая.

— Кое всичко, Аби?

— За миналия месец, когато беше нервен като котка. Почти не докосваше вечерята. И сега това — тя направи пауза. — Шефът на пожарната ми каза, че не е инцидент.

Той се поколеба.

— Тим Макелрой е видял няколко бутилки да влитат през прозореца. Запалителни бомби.

— Ясно. — Тя скръсти ръце. — Но защо, Гилфорд?

— Не зная.

— Това ли те мъчеше?

Той не отговори.

— Заради нещо, случило се преди да се запознаем?

— Съмнявам се.

— Защото ти не обичаш да говориш за онова време. Нямам нищо против — не е нужно да зная всичко за теб. Но сега сме в опасност, Ник е в опасност...

— Аби, честно ти казвам, не зная. Истината е, че съм разтревожен. Някой е запалил студиото и може да е случайна проява на враждебност или да ми имат зъб. Единственото, което мога да направя, е да залостя вратите, а на сутринта да поговоря с шерифа Карлисли. Знаеш, че няма да допусна да се случи нещо лошо на Ник.

Тя отново го изгледа продължително.

— В такъв случай ще вървя да си лягам.

— Поспи, ако можеш — рече ѝ Гилфорд. — Аз ще поседя още малко тук.

Тя кимна.

Палежът.

Непознатият на вратата.

Вестоносецът.

„Когато оставиш нещо в миналото — мислеше си Гилфорд, — а после минат десет, петнайсет, двайсет и пет години, започваш да смяташ, че си поставил чертата.“

Сега вече си спомняше съвсем ясно всичко, с ярките цветове на кошмарен сън — студената зима в чуждия град, агонията в Лондон,

загубата на Каролайн и Лили. Божичко, това е било преди четвърт век — какъв смисъл за когото и да било да го убива сега?

Ако това, което му каза вестоносецът, е истина...

Но той отдавна смяташе, че е било само сън, изкривен спомен, халюцинация...

И все пак, ако е истина, тези двайсет и пет години са само миг. Боговете имат дълга памет.

Гилфорд отиде при прозореца. Заливът тънеше в мрак, само на няколко кораба мъждукаха светилници. Сухият вятър размърда окачените от Аби пердета. Звезди потрепваха в небето.

Време е да помисли открито за всичко това. Без да се опитва да забрави. Не и когато семейството му е изложено на риск.

Защото най-важният въпрос сега бе — може ли да предотврати назряващото?

Не.

Да предположи какво ще се случи?

Може би. Често се бе питал дали някой ден няма да се разкрие всичко. За останалия свят експедицията на Финч просто беше изчезнала в дивите гори между Бодензее и Алпите. И светът се справяше отлично и без нея.

Но ако настъпи промяна?

„Аби и Никълъс — помисли си той. — Точно те не бива да пострадат.“

Каквото и да искат боговете.

Той си легна в леглото при Аби няколко часа преди изгрев-слънце. Сънят не идваше и Гилфорд остана да лежи със затворени очи. Близостта ѝ, меката музика на дишането ѝ му действаха успокояващо.

Събуди се от слънчевите лъчи, проникващи през източния прозорец, и допира на ръката на Аби върху рамото му.

Той се надигна.

— Онзи дойде пак — рече тя. — Непознатият.

Гилфорд си припомни начина, по който континентът се бе променял през последната четвърт от века.

Нови пристанища, селища, морски бази. Пътища и влакови линии към вътрешността. Мини и рафинерии. Летища.

Нова управленска система, новоизбрани губернатори, радиопредаватели. Заселване на руските степи, от тази страна на вулканичната зона, разделяща Дарвиния от старата Азия. Погранични стълкновения с арабите и турците. Бомбардировката на Ерусалим, новата война с Япония, бунтовете на север.

И толкова много незаселена земя. Безкрайни горски простори и равнини, в които човек лесно може да се изгуби без следа.

Аби бе настанила непознатия на един стол в кухнята. В момента опитваше от палачинките й. Използваше ножа и вилицата с непохватността на петгодишно момче. Върху гъстата му брада имаше няколко капки сладко.

При вида му Гилфорд се изпълни със смесени чувства: почуда, облекчение, съживен страх.

Траперът метна в устата си и последната хапка и едва тогава вдигна глава.

— Гилфорд — рече лаконично той. — Отдавна не сме се виждали.

— От доста време, Том.

— Може ли да запаля?

Нова лула. И кесия с тютюн от речна тръстика.

— Да излезем навън — отвърна Гилфорд.

Аби го докосна по ръката.

— Шерифът и шефът на пожарната искаха да разговарят с теб. Трябва да се свържем и със застрахователното дружество.

— Всичко е наред, Аби. Том е стар приятел. Тези неща ще почакаат. Каквото изгоряло — изгоряло. Няма къде да бързаеме.

— Сигурно си прав — измънка тя.

— Не позволявай на Ник да излиза днес.

— Много благодаря за закуската, госпожа Лоу — рече Том Комптън. — Беше много вкусно.

Траперът не се беше променил през изминалите двайсет и пет години. Брадата му беше подстригана, не чорлава, както през онази ужасна зима, и изглеждаше понапълнял — но никакви *съществени* промени. Обветрено лице, без признаци за застаряване.

— Изглеждаш добре, Том.

— И двамата сме здрави като коне по причини, които сам знаеш. Какво казваш на семейството си, Гилфорд? Или ги лъжеш за възрастта си? За мен никога не е било проблем — не се задържам дълго на едно и също място.

Бяха седнали на люлеещите се столове на верандата. Откъм залива полъхваше свеж сутрешен ветреца и носеше уханието на цъфнали дръвчета. Том напълни лулата, но не я запали.

— Не разбирам за какво говориш — рече Гилфорд.

— Напротив, разбираш добре. Освен това си даваш сметка, че нямаше да съм тук, ако не беше нещо важно. Така че да не преливаме от пусто в празно, съгласен?

— Измина четвърт век, Том.

— Не че не те разбирам. На мен ми трябваша десетина години, преди да се предам и да кажа, добре де, този свят е съвсем шантав и очевидно съм бил нает да го оправя. Не е никак лесно да повярваш в нещо такова. Защото ако е истина, звучи направо страшно, а ако не е, трябва да ни приберат на топло.

— Нас?

Траперът запали клечка и я доближи до лулата.

— Има стотици като мен и теб. Изненадан съм, че не го знаеш.

Гилфорд мълчеше, зареял поглед в утринната светлина. Не беше успял да поспи. Болеше го цялото тяло, очите му смъдяха. Само преди дванайсет часа бе гледал как догаря студиото му във Файетвил. Как единственият му източник за прехрана се превръща в пепел.

— Не бих искал да проявявам негостоприемство — рече той, — но ме чакат доста важни дела.

— Трябва да престанеш вече. — Траперът говореше със сериозен и мрачен тон. — За Бога, Гилфорд, погледни се, живееш сякаш си

простосмъртен, оженил си се, дори имаш дете. Не че те виня за това, аз също го искам. Но ние сме такива, каквито сме. Вие със Съливан все се хвалехте колко сте непредубедени, не като стария Финч, който прекрояваше историята според представите си. Но виж се само — Гилфорд Лоу, уважаван гражданин, въпреки всички улики в противоположна посока.

— Чакай, Том...

— Няма какво да чакам. Студиото ти изгоря. Имаш врагове. Хората в тази къща са изложени на опасност. И всичко заради теб. За теб, Гилфорд. По-добре приеми суровата истина, отколкото да имаш мъртва жена и дете.

— Май не трябваше да идваш тук.

— Е, прощавай нахалството ми тогава. — Той поклати глава. — Между другото, Лили е в града. Отседнала е в хотел „Оро Делта“. Искан да те види.

На Гилфорд му се стори, че сърцето му ще спре.

— Лиди?

— Дъщеря ти. Ако помниш толкова назад.

Аби не знаеше какво е казал брадатият непознат на мъжа ѝ, но забеляза изписания на лицето му шок, когато влезе в кухнята.

— Аби — рече той. — Мисля, че двамата с Ник трябва да си съберете багажа и да идете за една седмица при братовчед ти в Палеполис.

Тя стана, приближи се и се притисна към него.

— Защо?

— За по-сигурно. Докато уредя нещата тук.

„Когато живееш толкова години с един мъж — помисли си Аби, — неусетно се учиш да четеш между редовете.“ Гилфорд бе изплашен, силно изплашен.

Страхът бе заразен, но тя го овладя, за да не забележи Ник.

Чувстваше се като актриса в полузабравена пиеса, която се мъчи да си припомни репликите. Знаеше, че е очаквала нещо подобно да се случи от години, някакъв прелом, криза в съвместното им съществуване. Защото Гилфорд не беше обикновен човек.

Не само заради младежкия му изглед, макар че това бе най-очевидното — потресаващо очевидно — през последните няколко години. Не и заради миналото, което рядко обсъждаше и пазеше ревниво. Всъщност, по-скоро заради него. Гилфорд не бе като другите мъже, знаеше си го и това не му се нравеше.

Но тя бе чувала разни истории. Хорски приказки. За Старите, както наричаха прочутите трапери, които все още слизаха понякога в града. (Ето този Том Комптън например, който несъмнено бе един от тях.) Разкази, с които да се развличаш през дългите ноци около Коледа и по Великден: Старите, които знаели повече, отколкото казвали. Старите, които пазели своите тайни.

Старите, които не са съвсем човеци.

Никога не беше вярвала на тези неща. Слушаше разказите и се подсмиваше.

Но преди две зими Гилфорд бе излязъл да насече дърва, брадвата се изплъзна от ръцете му и се заби дълбоко над коляното на левия крак.

Аби стоеше зад замръзналия прозорец и гледаше. Слънцето още не беше залязло. Видя как брадвата се впива в плътта, сетне той я извади, както човек би издърпал брадва, забита във влажно дърво — тя видя кръвта върху острието и кръвта по земята. Имаше усещането, че сърцето ѝ всеки миг ще спре. Гилфорд изпусна брадвата и рухна с пребледняло лице на земята.

Аби изтича към задната врата, но докато прекоси двора, той се бе изправил като по някакво чудо. Изражението на лицето му беше странно, необяснимо спокойно. Погледна я така, сякаш се срамуваше от нещо.

— Всичко е наред — рече ѝ. Но когато ѝ показа раната, краищата ѝ вече се бяха затворили — само една тъничка линия бележеше мястото, където бе проникнало острието.

„Невъзможно“ — помисли си Аби.

Но той отказа да говори за това. Нищо и никакво одраскване, рече и ако не беше наблюдавала цялата сцена от прозореца, щеше да му повярва.

А на сутринта, докато се обличаше, не беше останала и драскотината.

Аби се постара да забрави случката, защото така искаше Гилфорд, а и тя не разбираше това, което бе видяла — може би той беше прав и кръвта по земята е била по-малко, отколкото ѝ се стори.

„Само че човек не забравя подобни неща“ — осъзна тя.

Всичко оставаше и се трупаше в подсъзнанието заедно с мисълта, че животът им не е като на другите. И че ще дойде ден, когато ще настъпи промяната.

Дали денят бе дошъл?

Не знаеше отговора. Но мехурът на илюзорното съществуване се беше пукнал. Този път кръвенето може би нямаше да спре.

Двамата мъже седяха на затревения склон отвъд елхата, която Гилфорд бе засадил преди десет години.

Аби събра багажа. Ник също прибираше своите вещи, зарадван от възможността да смени обстановката. От време на време спираше и поглеждаше към баща си и брадатия мъж до него.

— И аз не съм го искал — рече Том Комптън. — Последното, което бих желал, е животът ми да се обърка от едно привидение. Но рано или късно човек трябва да приеме фактите.

— Нещата и действията са такива, каквито са, и същото може да се каже за последствията от тях. Защо тогава толкова много искаме да бъдем мамени?

— Това не беше ли едно от поученията на Съливан?

— Да, точно негово.

— Липсва ми този копелдак.

Ник излезе на двора с ръкавица за бейзбол на едната ръка и взе да си подхвърля топката и да я улавя. Рус перчем закриваше очите му. „Време е да го подстрижа — помисли си Гилфорд. — Ако иска да го вземат в отбора.“

— Да не мислиш, че ми беше приятно, когато видях двойника си с онази мръсна униформа — продължаваше да се оплаква траперът. — Призрак, който ми наприказва неща, каквито не исках да чуя. Разбираш за какво говоря, нали? Историята за архива и за случки отпреди не знам колко си милиона години. Първия път като го чуеш, си мислиш, че ти хлопа дъската. Но след като поговорих с Еразъм, нали помниш онзи дърт кучи син, разбрах, че и той е преживял същото.

Ник метна топката високо нагоре. Силуетът на Аби се мяркаше зад прозореца.

— Гилфорд, повечето от нас са загинали в онази Световна война. Не на всички призракът е почукал на вратата. Те ни търсят, защото ни *познават*. Знаят, че съществува поне някаква възможност да приемем на плещите си бремето, може би да спасим нечий живот. Те искат точно това — да спасят хората.

— Така казват.

— Да не забравяме и онези другите негодници. Враговете и нещастниците, които наемат и които са много опасни. Трудни за убиване също като нас, само че те трепят хорицата, убиват жени и дечица, без да им мигне окото.

— Това сигурно ли е?

— Сигурно като слънцето. Понаучих някои нещица — не съм си държал главата заровена в пясъка двайсет години. Кой, мислиш, ти е изгорил студиото?

— Нямам представа.

— Разбрали са за теб. Не си падат много по реда. Действат слепешката. Но става лошо, ако някой им се изпречи на пътя.

Аби излезе да събере прането от простора. От морето полъхваше ветрец и развяваше ризите като платна на кораб.

— Хората, срещу които сме изправени, са пионки на псионите по същата причина, поради която нас ни водят призраците — защото са най-подходящи за манипулиране. Това са хора без морал. Липсват им някои важни части на човешката съвест. Те са родени престъпници, родени убийци.

— Каж ми какво прави Лили в Оро Делта.

Траперът напълни отново лулата. Аби сгъваше чаршафите в кош и поглеждаше към тях.

„Извинявай, Аби — помисли си Гилфорд. — Не това исках да ти дам. Съжалявам.“

— Тук е заради теб, Гилфорд.

— Значи знае, че съм жив?

— От няколко години. Намерила е бележките ти сред вещите на майка си.

— Каролайн... е мъртва?

— Боя се, че да. Лили е силна жена. Открила е, че баща ѝ не е умрял в експедицията на Финч, че живее някъде и че ѝ е оставил записките за тази странна история с призраци, убийци и разрушени градове... Неща, в които тя е готова да повярва. Започнала да задава въпроси. И тогава лошите я надушили.

— Заради въпросите?

— Да, защото ги е задавала съвсем открито. Тя е журналист, Гилфорд. Искала е да публикува записките ти. Заминала за Джеферсънвил, за да провери фактите.

Аби се прибра в къщата. Ник се измори да хвърля топката и я пусна на тревата. Седна в сянката на елхата и се загледа в Том и Гилфорд. Знаеше, че не бива да ги доближава, но го мъчеше любопитство. Разговор на възрастни, интересен и тайнствен.

— И са се опитали да я убият?

— Опитаха се — потвърди Том Комптън.

— Ти ли ги спря?

— По-скоро успях да я измъкна. А тя ме позна от твоите описания. Аз съм като Светия Граал — живо доказателство, че тази история не е измислица.

— И после я доведе тук?

— И без това следващата ѝ спирка щеше да е Файетвил. Тя продължава да те търси.

Аби отнесе куфара до камиона, постави го отзад, погледна Гилфорд и тръгна към къщата. Вятърът рошеше косите ѝ и прилепваше полата по бедрата ѝ.

— Това не ми харесва — заяви Гилфорд. — Не искам да се забърква в тази история.

— По дяволите, Гилфорд, сега всички са забъркани. Не става въпрос само за теб, за мен и за още стотина нещастници, които си говорят с призраци. Въпросът днес е дали твоите деца или децата на твоите деца ще умират вечно, или, което е по-лошо, ще се превърнат в роби на тези проклетни животни, напирани откъм Стария свят.

Черен облак засенчи слънцето.

— Известно време ти беше въвн от играта — продължи траперът. — Но тя си вървеше. Загиваха хора и от двете страни, въпреки че такива като нас не са лесни за трепане. Името ти е изплувало и не можеш да загърбиш този факт. Виждаш ли, те не се интересуват дали

не желаеш да участваш в тази война, за тях е важно, че си потенциална опасност, име, което трябва да бъде зачеркнато от списъка. Не можеш да останеш във Файетвил.

Гилфорд неволно погледна надолу към пътя, сякаш очакваше от там да се покаже врагът. Но нямаше никого. Само прашни облаци, вдигани от вятъра.

— Имам ли някакъв избор? — попита той.

— Никакъв, Гилфорд. Това е най-неприятното. Останеш ли тук, ще изгубиш всичко. Ако се заселиш другаде, рано или късно ще се стигне до същото. Така че... засега ще чакаме.

— Ние?

— Ние, старите войници. Повечето се познаваме, пряко или чрез призраците. Истинската битка все още не е започнала. До нея остават още няколко години. Засега гледаме да страним от хората. Без постоянен адрес, без семейства, анонимна работа, най-добре някъде в пустошта или в големи градове, където не те виждат, а ти се озърташ непрестанно за лошите... и чакаш.

— Какво чакаш?

— Големия бой. Възкресението на демоните. Чакаме да ни призват.

— И колко остава?

— Кой знае? Десет, двайсет, трийсет години...

— Това е нечовешко.

— Това е суровата истина. *Ние* сме нечовешки.

Той изкатери стълбите на хотел „Оро Делта“ заедно с Том Комптън и влезе във фоайето. Беше висок мъж с обикновено, добродушно лице, приблизително на нейната възраст и Лили забрави всичко, което се бе готвила да му каже.

Вместо това осъзна, че се опитва да пробуди собствените си спомени за Гилфорд Лоу — нейните спомени, не оскъдните разкази на майка ѝ. Но съумя да призове само бледи сенки. Силует, наведен над леглото ѝ. Книгите за Оз, начинът, по който баща ѝ произнасяше „Дороти“, на бавни срички.

Той очевидно я помнеше. Изправи се до масата, а траперът спря зад него. На лицето му се четеше объркване и може би — ако не бъркаше — съжаление.

— Ах, вие трябва да сте Гилфорд Лоу — възкликна тя като последна тъпачка.

— Ти си Лили — рече дрезгаво той.

— Вие двамата си поговорете — подхвърли Том. — Имам нужда да пийна нещо.

— И пази вратата — заръча му Лили.

В началото не тръгна съвсем гладко. Той, изглежда, искаше да узнае всичко и същевременно да ѝ разкаже всичко, прекъсваше я, потъваше в спомени или замлъкваше. Събори чашата с кафе на пода, изруга, след това се изчерви и се извини за грубия език.

— Не съм дете — успокой го тя. — Не съм на пет. Мисля, че разбирам какво преживяваш. За мен също не е лесно, но можем да започнем отначало, нали? Като двама възрастни?

— Двама възрастни. Защо пък не? Само че...

— Какво?

Той разкърши рамене.

— Просто се радвам да те видя, Лили.

Тя прехапа устни и кимна.

„Наистина е трудно — помисли си. — Защото знам какъв е той. Седи до мен като обикновен човек, подръпва си нервно ръкава, тропа с пръсти по масата. Но е толкова обикновен, колкото е и Том Комптън — и двамата са били докоснати от нещо тъй велико, че надхвърля всякакво въображение.“

Нейният получовешки баща.

Тя се опита да му обрисова живота си. Зачуди се дали ще одобри работата ѝ — журналистка във вестник в Сидни, със собствена колона. На трийсет и пет, жена, отдадена на кариерата, без особено забележителна външност. Какво ли виждаше Гилфорд, седнал от другата страна на масата?

Изглеждаше по-загрижен за нейната безопасност.

— Лили, съжалявам, че съм те забъркал в това.

— Аз пък не съжалявам. Да, страшничко е. Но пък дава отговор на много въпроси. Далеч преди да науча тези неща, от съвсем малка бях очарована от Дарвиния, от *идеята* за Дарвиния. Изкарах няколко курса в университета — геология, история на сътворението, това, което сега наричат „косвена историография“, архиви на дарвиниански вкаменелости и прочее. Има толкова много неща, които могат да се научат за континента, но всичко изглежда забулено в мистерия. И никой не знае отговорите, освен, разбира се, теолозите. Когато попаднах на записките ти — и по-късно срещнах Том, — е, това поне бе някакъв отговор, макар и чудат и труден за приемане.

— И все пак щеше да е по-добре, ако не знаеше нищо.

— Невежеството не е гаранция за щастие.

— Страхувам се за живота ти, Лили.

— Аз пък се боя за живота на всички. Затова никой няма да ме спре. — Той се усмихна и тя побърза да добави: — Не се шегувам.

— Разбира се, че не. Просто за миг ми напомни на някого.

— Така ли? На кого?

— На баща ми. Твоят дядо.

Тя се поколеба.

— Бих искала да ми разкажеш за него.

— Аз също.

Истината бе, че тя страшно много приличаше на майка си. Ако се изключеше по-светлата коса, спокойно можеше да бъде Каролайн — изглеждаше решителна като нея, но без твърдата обвивка на тревогата и съмнението. Каролайн имаше навика да се затваря за света. Лили бе готова да го превземе с пряка атака.

Том ги посъветва да не остават за вечеря в ресторанта, където се събираха прекалено много хора. Имаше малък каменист бряг на север от пристанището и Гилфорд я поведе нататък.

Вечерното слънце хвърляше пъстра сянка сред скалите. Металните стълбове бяха обрасли с водорасли. Яркосин соленоводен червей си проправяше път през прибоа.

Лили откъсна едно малко цветенце от близкия храсталак.

— Заливът е толкова красив — рече тя.

— Този залив е ужасно замърсен, Лили. Всичко се събира тук. Дънери на дървета, водорасли, маслени петна, петрол. С Никълъс обикновено ходим да плуваме на север, но само когато водата е чиста.

— Том ми каза за Никълъс. Бих искала да се запозная с него.

— Аз също. Но не зная доколко е целесъобразно. Ако Том не греши, намираш се в опасно положение. Затова ще те попитам направо, Лили. Защо си тук?

— Може би защото исках да те видя.

— И това ли е всичко?

— Да.

— Но не е.

— Така е. Не е.

Двамата седнаха върху напукана бетонна греда.

— Ти беше прав. Майка ми те е смятала за побъркан. Била е потресена от факта, че си останал жив, още повече че междуременно ти изневерила. Не обичаше да говори за теб, дори след като *той* си тръгна.

— Говориш за онзи войник — Колин Уилсън.

— Да.

— Той добър ли беше с теб?

— Не беше лош човек. Само че беше нещастен. Може би живееше в твоята сянка. Може би ние всички живеем в нея.

— Той ли я напусна?

— След няколко години. Но се справихме и без него.

— Как почина Каролайн?

— От грип, в годината на голямата епидемия. Нищо драматично... тя просто не можа да се оправи.

— Съжалявам.

— Ти я обичаше, нали?

— Да.

— Но не дойде да ни потърсиш.

— Щеше да е безполезно за вас и за мен. — „Напротив — помисли си той. — Виж Аби и Ник.“ — Какво следва сега? Не можеш да публикуваш записките ми. Сигурно го разбираш.

— Може да съм смъртна, но не съм съвсем безсилна. Том каза, че в Щатите ще се намери работа за мен. Нищо опасно. Само ще наблюдавам. И ще казвам на определени хора какво съм видяла.

— Рано или късно ще загазиш.

— Това е война — сви рамене.

— Съмнявам се, че японците ще издържат още дълго.

— Не говоря за тази война. Знаеш какво имам предвид.

Войната в Небесата. Психивотът, архивът, тайната машина на света. Усети как в него се надига гняв.

— Лили, заради всички нас, моля те, не се забърквай. Призраци, богове и демони — звучи като кошмар от Средновековието.

— Само че не е! — Тя го погледна предизвикателно. Мръщеше се като Ник. — Джон Съливан е вярвал в това и е бил прав. Живеем в истински свят. Може да не изглежда така, но този свят има своя история. Това, което се случи с Европа, не е чудо, а нашествие.

— Значи ние сме мравки в мравуняк, който някой е решил да стъпче?

— Не сме мравки! Ние сме мислещи същества...

— Както и да е.

— И можем да се бием за свободата си.

Гилфорд се надигна вдървено.

— Аз имам семейство. Син. Искам да си изкарвам прехраната и да го гледам как расте. Не желая да живея сто години.

— Само че си от тези, дето нямат късмет — изтъкна тихо тя. — Нямах друг избор.

Гилфорд си помисли, че е готов да даде всичко, за да се върнат доскорошните безгрижни дни. Да построи отново студиото и да прибере Аби и Ник у дома, да живее в онзи илюзорен свят, който толкова харесваше.

Запази си една стая в хотела. Плати в брой и използва фалшиво име. Нуждаеше се от време, за да помисли.

Обади се по телефона, за да провери дали Аби и Ник са пристигнали без произшествия в къщата на Антонио в покрайнините на Палеполис. Тони вдигна слушалката. Имаше лозя на хълма и притежаваше масивна тухлена къща с предостатъчно място за Аби и Ник, въпреки че неговите две деца върлуваха из нея по цял ден.

— Гилфорд! — позна го Тони. — Какво е станало този път?

— Този път?

— Две обаждания за петнайсет минути. Чувствам се като телефонистка. Мисля, че трябва да ми обясниш. Нищо не можах да измъкна от Аби.

— Тони, не съм се обаждал по-рано.

— Не си ли? Не зная с кого съм говорил, но имаше твоя глас и се представи с твоето име. Да не си пил, Гилфорд? Не че бих те винил за това. Ако сте се поскарали с Аби, имаш нужда от разтуха...

— Аби там ли е?

— Върнаха се във вашата къща. Нали така им заръча? Гилфорд?

Той затвори телефона.

Нощта бе тъмна, селските пътища — неосветени. Светлините на камиона озаряваха житни поля и каменни стени. „Те са някъде там, в мрака — мислеше си Гилфорд. — Врагове без лица, сенки от необяснимото минало или от невъзможното бъдеще.“

Том бе настоял да дойде с него, също и Лили, въпреки възраженията на Гилфорд.

— Тя няма да е в по-голяма безопасност в града — изтъкна траперът. — Сега ние сме най-добрата ѝ защита.

А Лили добави:

— Аз съм селско момиче. Мога да стрелям с пушка, ако опре до това.

Гилфорд изви рязко волана и задните гуми изсвириха. Той стисна по-силно кормилото. За щастие нямаше почти никакво движение.

— Колко са срещу нас?

— Поне двама. Вероятно повече. Този, който е хвърлил бомби в твоето студио, не е местен, иначе щеше да измисли нещо по-добро. Но те се учат бързо.

— Човекът, който се е обадил на Тони, е имал моя глас.

— Да, те умеят такива работи.

— Значи са... как се казва — обладани от демони?

— Нещо такова.

— И неуязвими?

— О, можеш да ги убиеш — възрази Том. — Но трябва здравата да се потрудиш.

— Защо преследват Аби и Ник?

— Не ги преследват. Ако се интересуваха от тях, щяха да идат в къщата на братовчед ти и да направят там истинска касапница. Аби и Ник са стръв. Предимство за лошите, възможност да мислят един ход напред.

Гилфорд опря крак в педала. Моторът на форда изрева, задните колела хвърлиха прах в тъмнината.

— В чантата си имам няколко пистолета — съобщи Том. — Ще ги извадя. Гилфорд, как си с оръжията?

— Ловна пушка. Не, две — държа един стар ремингтън на тавана.

— Муниции?

— Достатъчно. Наближаваме, Лили. Наведи си главата.

Тя взе един пистолет от Том.

— Ако се наведе, няма да мога да се прицеля точно — възрази със спокоен глас.

Колата на Тони беше паркирана пред къщата. Разбира се, Аби я бе заела. Кога ли бяха пристигнали? Не отдавна, като се има предвид разстоянието до Палеполис. Четирийсет минути, час?

Но къщата тънеше в мрак.

— Спри двигателя — нареди Том. — И изгаси светлините.

Гилфорд кимна и завъртя обратно ключа. Фордът замлъкна, настъпи тишина, чуваше се само хрущенето на чакъла под гумите.

Предната врата се отвори — на прага стоеше Аби със свещ в ръка.

Гилфорд скочи от кабината и я изтича вътре в къщата. Лили и траперът ги последваха.

— Нямаме ток — оплака се Аби. — Нито телефон. Какво става? Защо сме тук?

— Аби, не съм ти се обаждал. Това е някакъв номер.

— Но аз разговарях с теб!

— Не — отвърна той. — Не съм бил аз.

Аби притисна устата си с ръка. Ник лежеше на диванчето и се озърташе сънено.

— Дръпнете пердетата — посъветва ги Том. — Всички врати и прозорци да са заключени.

— Гилфорд?... — Аби го гледаше с изцъклени очи.

— Май загазахме, Аби.

— О, не... гласът бе съвсем като твоя... беше *твоят* глас...

— Всичко ще се изясни. Само трябва да се притаим за известно време. Ник, не ставай.

Никълъс кимна със сериозно изражение.

— Гилфорд, вземи си пушката — обади се траперът. — Госпожо Лоу, имате ли още свещи?

— В кухнята — отвърна замаяно тя.

— Хубаво. Лили, отвори чантата.

Гилфорд мярна вътре патрони, бинокъл, ловен нож в кожен калъф.

— Не може ли просто... да отпътуваме? — попита Аби.

— Госпожо Лоу, не мисля, че те ще ни пуснат да си вървим. Но ние сме повече, отколкото те очакват, и сме въоръжени. Така че шансовете не са съвсем лоши. Ще почакаме до сутринта и тогава ще опитаме да се измъкнем.

Аби го гледаше с изплашено изражение.

— О, божичко! — въздъхна тя.

— Не сте виновна за това.

„Аз съм виновен“ — помисли си Гилфорд.

Аби потърси утеха в грижите за Ник. Двамата с Гилфорд издърпаха дивана към задната част на стаята.

— Все едно съм в крепост — подсмихна се Никълъс.

Тя задиша през стиснати зъби, докато отброяваше миговете до сутринта. „Отвън има хора, които искат да ни сторят нещо лошо. Те са прекъснали тока и телефона. Не можем да избягаме, не можем да повикаме помощ, не можем да се бием с тях...“

Гилфорд стоеше до нея заедно с младата жена, която бе довел Том Комптън. Макар да говореше малко за миналото си, Аби знаеше, че има дъщеря от предишен брак, която бе оставил в Лондон преди двайсет и пет години. Аби я позна още преди Гилфорд да каже: „Това е Лили“. Беше очевидно. Имаше неговите очи, сини като зимна утрин, и се мръщеше по същия начин.

— Радвам се да се запозная с вас — рече Аби и веднага осъзна колко абсурдни са думите ѝ при тези обстоятелства. — Искам да кажа... като се има предвид...

— Разбирам ви — прекъсна я Лили. — Благодаря, госпожо Лоу.

А Аби си помисли: „Какво знаеш за Старите? Кой те посвети в тайните им? Какво знае Гилфорд? Кой дебне отвън, в мрака, и иска да убие съпруга ми и моето дете?“

Но сега не беше време за това. Страхът, гневът, объркването, мъката — тези чувства сега бяха лукс.

Никълъс не сваляше очи от лицето на баща си, когато Гилфорд се наведе да му нагласи одеялото.

На светлината на свещите всичко придобиваше призрачен вид. Ник усещаше, че нещо не е наред, вратите и прозорците бяха залостени, защото отвън дебнеше опасност. „Лошите“ — чу да ги нарича Том Комптън. Коего накара момчето да си спомни някои филми. Бандити, ловци на змии, страховити мъже с тъмни кръгове под очите. Убийци.

— Поспи, ако можеш — посъветва го баща му. — Утре всичко ще се уреди.

Но сънят не идваше. Той погледай изплашено баща си.

— Лека нощ, Ник — пожела Гилфорд и го погали по челото. Но кой знае защо Ник си помисли, че баща му се сбогува с него.

Лили остана на пост в кухнята.

Къщата имаше две врати, предна и задна, за дневната и за кухнята. Заради малкия си прозорец кухнята бе по-лесна за отбрана. Вратата беше заключена. Прозорецът също беше залостен, но Лили си даваше сметка, че това не е пречка за един опитен противник.

Тя се настани на дървения стол със стария ремингтън на Гилфорд на коленете. Беше тъмно, затова дръпна леко единия край на пердето и се примъкна до прозореца. Тази вечер нямаше луна, само няколко звезди в небето, но се виждаха ясно светлините на корабите в залива, като паднали на земята съзвездия.

Тежестта на оръжието ѝ действаше успокоително. Макар досега да не бе стреляла по друго, освен по зайци.

„Добре дошла във Файетвил — помисли си Лили. — Добре дошла в Дарвиния.“

През целия си живот бе слушала за Дарвиния, бе говорила за Дарвиния — бе мечтала и сънувала този странен континент — за истински ужас на майка ѝ. Мястото я привличаше като магнит. От

съвсем малка мечтаеше сама да почувства странната му атмосфера. И ето че е тук — сама в мрака, заобиколена от дебнещи демони.

„Внимавай какво си пожелаваш, момиче.“

Знаеше почти всичко, известно на съвременната наука за Дарвиния — което всъщност не беше много. Хиляди детайли и малко теория. Но основният въпрос, протичкото и мъчително „защо“, оставаше без отговор. Интересно, че поне още една планета в Слънчевата система бе повлияна от подобен феномен. Както Кралската обсерватория в Кейптаун, така и Националната обсерватория в Блумфонтейн бяха публикували снимки на Марс, показващи сезонни изменения и признаци за наличието на големи водни басейни. Един нов свят в небето, планетарна Дарвиния.

Писмата на баща ѝ обясняваха някои от тези неща, макар че, изглежда, той не разбираше дори себе си. Гилфорд, Том, Старите — хора, участвали в нещо, което дори Съливан не бе в състояние да обясни, макар да бе неотменна част от Чудото. Експедиция до един друг свят. Но всички тези странни приказки за архиви, ангели и демони не можеха да възникнат едновременно от различни места и да съвпадат в подробностите, ако не бяха, поне отчасти, истина.

В началото, естествено, бе съмнението. Писмата на Гилфорд бяха бълнуване на измъчен пътешественик. Но когато пристигна в Джеферсънвил, нещата се промениха. И най-вече след срещата с Том Комптън. Тя стана довереник на Старите и това не само я накара да погледне с други очи на света, но я убеди, че не бива да пише за тези неща. Нямах да ѝ позволят да го стори, а дори да успееше, никой нямаше да ѝ повярва. Защото, разбира се, не е имало никакъв разрушен град в Алпите. Никой друг освен експедицията на Финч не го бе виждал, не съществуваша снимки, скици, карти на подобно място. Демоните, обясни Том, са го зашили като скъсан ръкав. Те умеели да вършат подобни неща.

И въпреки това градът продължавал да съществува там.

За да не заспи, тя се опита да си го представи: този древен, лишен от душа пъп на Дарвиния. Мястото, където мъртвите се срещат с живите. Ужасно много ѝ се искаше да го види, макар да осъзнаваше, че дори това да е възможно, градът щеше да е най-опасното място на Земята. Но той я привличаше както непознатото привлича малкото любознателно дете, както някога бе шепнала като хипнотизирана

наванията от картата: връх Косцюшко, Големият артезиански басейн, Тасманийско море. Примамката на екзотичното. „И ето докъде ме доведе — помисли си тя. — Да седя с пушка на коленете.“

Никога нямаше да види града. Гилфорд вероятно щеше да го посети отново. Том ѝ бе разказвал за него. Гилфорд щеше да участва в битката... освен ако привързаността му към дребните неща от живота не го задържеше някъде другаде.

— Гилфорд обича твърде много живота — бе ѝ казал Том. — Сякаш вярва, че е истински.

— А не е ли? — беше попитала тя. — Дори и да е създаден от числа и машини... не е ли достатъчно реален, за да бъде обичан?

— За теб — бе ѝ отвърнал Том. — Някои от нас мислят по друг начин.

Индусите говореха за „откъсване от света“. Или бяха будистите? Да го изоставиш. Да забравиш желанията си. Ужасно, помисли си тя. Ужасно е да го искаш от когото и да било и най-вече от Гилфорд Лоу, който не само обичаше този свят, но и знаеше колко е крехък.

Старата пушка притискаше с неимоверна тежест коленете ѝ. Нищо не помръдваше зад прозореца, освен звездите над водата, далечни слънца, които се плъзгат в нощта.

Аби седеше в единия ъгъл на озарената от свещи стая. По някое време през нощта Гилфорд дойде и се отпусна на пода до нея. Постави ръка на рамото ѝ. Кожата ѝ беше хладна.

— Никога вече няма да сме в безопасност — прошепна тя.

— Аби, ако се наложи, ще се преместим другаде. Навътре в страната, под други имена...

— И какво от това? Нали рано или късно ще се сетят кои сме? И после? Ще ме гледаш как остарявам, нали? Как умирам? Как старее Никълъс? Ще чакаш да те вземе обратно чудото, което те е довело сред нас?

Той я гледеше смаяно.

— Нима вярваш, че можеше да го криеш още дълго? Все още приличаш на трийсетгодишен.

Той затвори очи. „Ти няма да умреш“ — му бе казал призракът и той бе виждал как зарастват раните му, как го подминават болестите.

Нерядко се бе ненавиждал за това.

Но през повечето време само се преструваше. Заради Аби, която старееше, която щеше да умре...

Това, че оздравява бързо, не значеше, че не може да бъде убит. Някои рани са неизлечими, обясни му веднъж Том. Не можеше да си представи бъдеще без Аби, дори ако това означаваше да се хвърли в някоя пропаст или да ухапе дулото на пистолета. Всеки имаше право на собствена смърт. Никой не заслужаваше вечни мъки.

Аби сякаш бе прочела мислите му. Тя хвана ръката му и я задържа в своята.

— Прави, каквото смяташ за нужно, Гилфорд.

— Аби, няма да им позволя да ви сторят нищо лошо.

— Прави каквото е нужно — повтори тя.

Първият изстрел строши стъклото на прозореца в дневната.

Никълъс, който бе задрямал, седна на дивана и се разплака. Аби изтича при него и го затисна с тяло.

— Свий се, Ник — прошепна тя. — Прикрий си главата!

— Остани при него! — извика ѝ Гилфорд. Последва нов залп от куршуми, които раздраха пердетата и се забиха в отсрещната стена.

— Ти пази тази стая — рече му Том. — Лили, на горния етаж с мен.

Трябваше му прозорец, който да гледа на изток, и позицията от високо. Небето вече бе достатъчно просветляло.

Гилфорд се притаи зад входната врата. Стреля няколко пъти напосоки през цепката на пощенската кутия с надежда да обезкуражи врага.

В отговор нов залп от куршуми натроши вратата. Той залегна под дъжд от трески.

Куршумите преминаваха през дървото и тапицерията. Една от свещите в кухнята изгасна. Замириса на обгоряло дърво.

— Аби? — извика той. — Аби, как си?

Стаята на изток беше на Ник. Дървени моделчета на самолети бяха подредени по лавиците, заедно с колекцията му от миди.

Том Комптън скъса пердето и изрита стъклото с крак.

Къщата продължаваше да звънти от строшени прозорци.

Траперът надзърна през прозореца, приклепна и отново повдигна глава.

— Виждам четирима — съобщи той. — Двама се крият в колите и още двама зад дървото. Лили, бива ли те да стреляш надалече?

— Да — отвърна тя. Макар че никога не бе стреляла с ремингтън.

— Цели се в дървото — нареди ѝ той. — Аз ще покрия близките цели.

Сега не беше време да се двоуми. Том се подпря на рамката и откри стрелба с пистолета — равномерни, отсечени изстрели.

Перленото небе излъчваше мъждива светлина. Лили се доближи до прозореца, подаде се съвсем леко и се прицели в дървото и силуета зад него. След това стреля.

Това не беше заек. Но би могла да се самозалъже. Спомни си за фермата в покрайнините на Уолонгонг, за времето, когато стреляха по дребни гризачи с Колин Уотсън, а тя все още му казваше „тате“. В онези дни пушката ѝ се струваше голяма и тежка. Но сега я държеше здраво. Беше я научил да се приготви за отката, да го омекоти.

Ставаше ѝ мъчно, когато зайчетата падаха окървавени на земята. Но те бяха напаст и тя скоро привикна да потиска съчувствието си.

А тук имаше друга напаст. Тя натисна спусъка. Прикладът я ритна леко в рамото. Една гилза изхвърча от затвора и се изтърколи под леглото на Ник.

Дали сянката бе паднала? Така ѝ се стори, но светлината бе недостатъчна...

— Не спирай! — извика Том, докато презареждаше. — Тези типове не падат от един изстрел. Не са никак лесни за убиване.

Гилфорд вече не усещаше левия си крак. Когато погледна надолу видя, че панталонът е подгизнал от тъмна кръв. Раната щеше да заздравее бързо, но прекъснатият нерв се нуждаеше от повече време за възстановяване.

Той запълзя към дивана, оставяйки след себе си кървава диря.

— Аби? — извика.

Нова порция куршуми през входната врата и прозореца. В другата стая пердетата започнаха да димят. Нещо блъскаше равномерно вратата на кухнята.

— Аби?

Никакъв отговор откъм дивана.

Чуваше изстрелите на Том и Лили от горния етаж и виковете отвън.

— Аби, отговори ми!

Облегалката на дивана бе простреляна на няколко места. Под тапицерията се подаваха косми и памук.

Той напипа на пода локва кръв — не беше неговата.

— Свалихме четирима — рече Том Комптън. — Но няма да лежат дълго, ако не ги довършим. А и може да дойдат още.

Прозорецът на втория етаж гледаше само в една посока.

Той изтича надолу по стълбите. Лили го последва. Едва сега ръцете ѝ започнаха да треперят. В къщата миришеше на барут и дим, на мъжка пот и на по-лоши неща.

Долу в дневната траперът спря при портала между стаите.

— О, божичко!

Някой бе влязъл през задната врата.

Дебел мъж с униформа на териториалната полиция.

— Шериф Карлайл — повика го Гилфорд.

Той беше ранен и замаян, но бе успял да се изправи. С едната си ръка притискаше раната на бедрото. Другата сочеше напред. Пистолетът лежеше на дивана.

На подгизналия от кръв диван.

— Те са ранени — обясни Гилфорд. — Трябва да ми помогнете да ги откарам в града. В болницата...

Но шерифът само се засмя и насочи пистолет.

Шериф Карлайл — един от лошите.

Лили повдигна тежката пушка. Сърцето ѝ тупкаше.

Шерифът натисна спусъка два пъти, преди изстрелът на Том да го прати към стената.

Траперът доближи бавно падналия шериф. Изстреля още три куршума от упор в главата му и лицето на шерифа се превърна в кървава маса, като ударените зайчета.

Гилфорд лежеше на пода и от раните му шуртеше кръв.

Аби и Никълъс бяха зад безполезното прикритие на дивана — мъртви и двамата.

ИНТЕРЛЮДИЯ

Гилфорд се пробуди в сянката на елхата, сред високата трева, в малко поле от фалшиви анемонии, сини като полярен лед. Лек ветрец разхлаждаше кожата му. Разсеяна дневна светлина обгръщаше всеки предмет в равномерно сияние, сякаш възприятията му филтрираха подробностите.

Но небето беше черно и изпъстрено със звезди. И това бе странно...

Той извърна глава и видя вестоносеца наблизо. Неговата жива сянка. Неговият призрак.

— Ти — промълви Гилфорд.

Вестоносецът — все още млад, все така облечен във военна униформа — се усмихна съчувствено.

— Здравей, Гилфорд.

— Здравей и на теб.

Той седна. В дъното на съзнанието му се таеше неспокойното усещане, че нещо не е наред, че нещо се е объркало, че е настъпил някакъв дълбок, драматичен обрат. Но самият спомен за това оставаше скрит.

— Мисля — произнесе той бавно, — че ме застреляха...

— Да. Но не се тревожи за това.

Небето, това небе, изпълнено с ярки звезди, които сякаш бяха само на ръка разстояние — ето какво го тревожеше.

— Защо съм тук?

— За да поговорим.

— Може би не искам да говоря. Имам ли избор?

— Разбира се, че имаш. Ако искаш, можеш да си запушиш ушите и да пееш „Дикси“. Но може би ще предпочетеш да чуеш това, което ще ти кажа?

— Досега не си бил приносител на добри новини.

— Гилфорд, разходи се с мен.

— Твоите разходки стигат твърде далече.

— Мисля по-добре, когато си мърдам краката — обясни вестоносецът.

Беше го завладяло странно спокойствие, също както в изпепеления Лондон преди четвърт век. А трябваше да трепери: всичко се обърка, стана голямо нещастие, нашепваше потиснатата памет. Зачуди се дали амнезията не е предизвикана от вестоносеца, за да усмири надигащата се в него паника.

Паниката щеше да е разбираема, може би дори по-подходяща за случая.

— Насам — покани го вестоносецът.

Гилфорд го последва по пътеката зад къщата, сред храстите и превитите от вятъра дръвчета. Погледна назад към къщата и видя морето зад нея, гладко като стъкло, в което се отразяват звездите.

— Мъртъв ли съм?

— И да, и не — отвърна вестоносецът.

— Би могъл да се изразяваш по-ясно.

— Нещата могат да продължат и в двете посоки.

Въпреки неземното си спокойствие Гилфорд усети тръпката на лек страх.

— И от какво зависи това?

— От късмета. От твоето решение.

— Това някаква гатанка ли е?

— Не. Просто ми е трудно да ти обясня.

Двамата се заизкачваха нагоре по пътеката. Гилфорд би трябвало да се задъха, но тук или дробовете му работеха по-добре, или въздухът бе сгъстен, а може би всичко това бе само сън. Малко след това изкатериха върха на хълма.

— Да поседнем за малко — предложи вестоносецът.

Намериха едно дърво джамия и опряха на него гърбове, както понякога правеха с Ник, докато гледаха нощното небе. Звезди в океана, звезди на небосвода. Повече звезди, отколкото бе вярвал, че съществуват. Те се въртяха, не около северния полюс, а около една точка точно над тях.

— Тези звезди истински ли са? — попита той.

— Гилфорд, „истински“ е дума, която значи повече, отколкото си мислиш.

— Но това не е хълмът зад моята къща.

— Не. Само място за отдих.

„Намирам се на негова територия — помисли си Гилфорд. — В страната на призраците.“

— Какво е усещането да си бог?

— Аз не съм бог.

— Разликата е почти незабележима.

— Ако включиш лампата, това прави ли те бог? Твоите предци щяха да те помислят за такъв.

Гилфорд вдигна очи към небето.

— Ужасно много крушки.

— Ние сме в архива — обясни вестносецът. — Затворени сме в един възлов логичен пакет, прикачен към процедурните протоколи на земната онтосфера.

— Е, това обяснява всичко — подсмихна се Гилфорд.

— Съжалявам. Исках да кажа, че все още сме в архива — не можем да го напуснем, във всеки случай не и точно сега — но не сме и на Земята.

— Готов съм да приема думите ти за истина.

— Не мога да те изведа от архива, но бих могъл да ти покажа как изглежда той отвън.

Гилфорд не беше сигурен какво точно му предлагат — а и това изгарящо чувство, че нещо се е случило, не го напускаше, — но тъй като нямаше друг избор, кимна.

— Покажи ми — рече той.

В същия миг небето започна да се променя. В началото спря да се върти. Звездите поеха в нова посока, от юг на север, а южният хоризонт започна да пропада с главозамайваща скорост. Гилфорд извика и понечи да легне на земята, въпреки че нямаше усещане за движение. Откъм морето продължаваше да полъхва слаб ветрец.

— Какво виждам? — попита той.

— Само гледай.

Нови звезди изпълзяха зад хоризонта, безброй звезди, понасяха се с шеметна бързина, размазваха се и се превръщаха в издължени

ръкави... в галактическия диск. После звездите се усмириха и замряха, оформяйки гигантско колело в небето.

— Онтосферата на архива — обясни със спокоен глас вестоносецът. — *Нейната вътрешност.*

Гилфорд не знаеше какво да каже. Имаше усещането, че невидима лента го стяга през гърдите.

Сега вече цялата галактика затрептя и се размаза, преобразувайки се в неясна сфера от светлина.

— Онтосферата в четири измерения.

Кълбото внезапно изчезна. Небето се изпълни с разноцветни линии, пресичащи се във всички посоки и протягащи се до безкрая. Бяха толкова ярки и трептящи, че той отмести поглед, за да не го заслепят, за да не изгуби разсъдък...

— Хигсовата структура на архива — продължаваше с обясненията вестоносецът. — Визуализирана и опростена.

„Опростена!“ — възкликна наум Гилфорд.

Но и този образ избледня.

За един кратък миг небето остана черно.

— Ето какво ще видиш, ако си извън архива.

Архивът: лишена от ясни очертания, затворена сфера от приглушена оранжева светлина, която изпълва западния хоризонт и се отразява в спокойните води на залива.

— Тук се съдържа всичко, което някога е съществувало в галактиката. Или поне беше така, докато псионите не го повредиха. Гилфорд, погледни червеникавото сияещо петно над хълмовете — само това остана от първоначалната галактика с нейните звезди, цивилизации, гласове и възможности — невероятно черна дупка, поглъщаща няколко парчета изстиваща лава.

— Черна дупка? — повтори Гилфорд.

— Сингулярност, материя, компресирана до такава степен, че нищо не може да я напусне, дори светлина. Това, което виждаш, е само вторична радиация.

Гилфорд не отговори. Страхът в него отново бе започнал да набира сили. Ако това, което казваше вестоносецът, бе истина, тогава сияещата маса в небето съдържаше както неговото минало, така и бъдещето му, мигове, изложени на показ, уязвими за всякаква атака.

Димящата лава беше плочка, върху която боговете изписваха думи. Размениш ли два атома, цели планети ще се сблъскат.

И върху тази плочка те бяха изписали Лили, Каролайн, Аби, Никълъс и Гилфорд. Но сега той бе въвн от нея, макар и временно, число, подскачащо в зоната между нула и единица.

„Души като тебеширен прах“ — помисли си Гилфорд. Той погледна вестоносеца.

— Какво всъщност искаш от мен?

— Веднъж вече разговаряхме по въпроса.

— Искаш да участвам в твоята битка. Да бъда войник.

— Може да ти се стори странно, но има неща, които ти би могъл да направиш в онтосферата, а аз не. Моля те да ми помогнеш.

— Да ти помогна! — Гилфорд погледна към мъждивото сияние на архива. — Аз не съм бог! Дори и да направя това, което искаш от мен, какво значение ще има?

— Никакво, ако си единствен. Но има милиони други на милиони други светове и още милиони, които ще дойдат.

— Защо тогава си губиш времето с мен?

— Ти си също толкова важен, колкото всички останали. Всяка частица от живота е важна, Гилфорд.

— Върни ме у дома. Искам да се грижа за Аби и Ник.

С тях всичко е наред, нали? Отново неспокойният, неясен спомен. Картини като натрошено стъкло...

— Не мога да го направя — отвърна вестоносецът. — Не съм всемогъщ. Не допускай грешката да си мислиш нещо подобно.

— Що за бог си тогава?

— Не съм бог. Гилфорд, роден съм от простосмъртни родители, също като теб.

— Преди милиони години.

— Много повече. Но не мога да въздействам на онтосферата по начина, по който предлагаш. Не мога да пренаписвам миналото... а само ти имаш власт над бъдещето. — Той се изправи. Държеше се с нетипично за Гилфорд достойнство. За съвсем кратко Гилфорд успя да прозре отвъд него — не през него, а зад привидно скромната външност, където се криеше нещо невероятно горещо й огромно като слънцето.

„Това не е човешко същество“ — помисли си Гилфорд. Може би е свикнало да изглежда като човешко същество, дори като Гилфорд Лоу. Но то крачи между звездите, така както Гилфорд върви по улиците на Файетвил в слънчев ден.

— Помисли си за всичко, което е заложено. Ако изгубим тази битка, дъщеря ти ще бъде поробена, а внуците ти ще се превърнат в инкубатори за нещо лишено от душа. Ще бъдат изядени, в буквалния смисъл. Това е форма на смъртта, от която няма възкръсване.

„Ник — помисли си Гилфорд. — Става дума за Ник. Беше легнал зад дивана...“

— И ако всички битки бъдат изгубени — продължаваше вестоносецът, — тогава миналото и бъдещето, всичко, което си обичал и би могъл да обичаш, ще се превърне в храна за скакалците.

— Каж ми нещо — помоли Гилфорд. — Само едно. Моля те, обясни ми защо всичко това зависи от мен. Аз не съм специален и ти го знаеш добре. Защо не намериш някой друг? Някой по-умен? Някой, който има силата да гледа как децата му остаряват и умират? Божичко, всичко, което исках, е нормален живот, семейство, което да ме обича достатъчно, че да ми устрои свястно погребение...

— Защото си стъпил на два свята. Гилфорд, част от теб е идентична с част от мен, с онзи Гилфорд Лоу, който загина във Франция. А другата част е уникална: Гилфорд Лоу, който бе свидетел на Чудото. Ето кое прави разговора ни възможен.

Гилфорд сведе глава.

— Имали сме съвместни осемнайсет-двайсет години. От колко — от стотици милиони? Съвсем незначително време, нали?

— Аз съм невъобразимо по-възрастен от теб. Но не съм забравил какво е да носиш пушка в кален окоп. Нито какво е да се страхувам за живота си, да подлагам на съмнение това, в което съм принуден да участвам, да усещам куршумите, да чувствам болката, да усещам как умирам. Не си и помислям да те питам какво си изпитал в онази ужасна война. Но и двамата бяхме принудени да го сторим. — Той наведе глава. — Не аз съм създал Врага.

Ник зад дивана. Аби, свита над него, за да го опази. Щръкнали през отворите от куршумите памук и конски косми... и...

Кръв.

— Не мога да ти предложа нищо в замяна — продължаваше мрачно вестоносецът, — освен още болка. Съжалявам. Ако се върнеш, ще ме вземеш със себе си. Моите спомени. Бурше, окопите, страха.

— Има нещо, което искам — заяви Гилфорд. — Ако това, което казваш...

— Нищо не мога да ти дам.

— Искам да умра. Не желая да живея вечно. Искам да остареея като нормално човешко същество. Толкова ли е много?

Вестоносецът не отговори.

Тюрингови пакети работеха неуморно, за да поддържат рушащите се структури на архива. Психичният настъпваше, отстъпваше, отново напредваше на хиляди фронтове. Втора вълна вирусни кодове нахлу в архива, прицелена в бронираните вериги на псионите.

Ноосферите се надяваха да разстроят ритъма на своя противник, да го отделят напълно от техния Хигсов часовник. Дързък план, макар и опасен — същата стратегия можеше да се използва и срещу тях.

Разумът чакаше: изпълнен с неуморно търпение и непреодолим страх.

ЧЕТВЪРТА КНИГА ЕСЕНТА НА 1965

*„Този, който вижда разликите, но не и
общото, странства от една смърт към друга.“*

Катха Упаниша?^[1]

Имаше стотици мъже като него, работещи на трансалпийската железница.

Всички те членуваха в профсъюза на железопътните работници. Взривяваха планините с динамит, прехвърляха мостове през клисурите, полагаха релси. Сред тях имаше инженери, носачи, гресьорчици, машинисти, хамали.

Когато работата намаляваше, те потъваха в околния пущинак за месец-два. Или изчезваха, също тъй незабележимо, из градските бордеи на Тилсон и Нови Питсбърг край Рейн.

Бяха самотници, мълчаливци. Нямаха приятели, нито семейства. Не изглеждаха стари (трудно бе да се определи възрастта им), но годините ги обгръщаха като аура. Движенията им бяха спокойни и отмерени, преизпълнени с търпение.

Карен Уайлдър познаваше този тип мъже. Беше виждала много като тях. Напоследък броят им се бе увеличил значително.

Карен държеше бар в малкото градче Рандал, в Новите вътрешни територии. Живееше тук от пет години, беше се преместила от мините в Пиренеите, след като ги затвориха. Умееше да върти бизнеса и нямаше спорове със собственика. Готвачът не ѝ посягаше и не се налагаше да се качва на горния етаж с клиентите. (Проблем, който поизгуби своята острота, откакто навърши четирийсет. Предложенията не бяха секнали, просто се разрешиха.)

Рандал бе кратка спирка по линията Рейн-Рур. Всеки ден минаваха дълги композиции, натоварени с въглища за Тилсон, Карвър и Нови Дрезден. Отвъд водопадите железницата се кръстосваше с новия път. Потокът от пътници също постоянно нарастваше. Идваха заможни семейства, с деца. Но Рандал си оставаше провинциално градче, подхранвано с емигранти, които службите наемаха от градовете. Пристигащите бяха хора необуздани, привикнали да

прибягват до юмруците си за разрешаване на споровете. Ето защо тя предпочиташе компанията на местните, на ветерани като Гилфорд Лоу.

Позна го още от деня, в който пристъпи прага за първи път — не мъжа, а *типа*.

Беше от ветераните, от най-чиста порода. Слаб, почти мършав. С големи ръце. С очи на старец. Карен почти се изкушаваше да попита какво са виждали тези очи.

Но той не си падаше по приказките. Идваше редовно, от година-година и половина. Пристигаше късно вечер, ядеше малко, почти не пиеше. Карен предполагаше, че я харесва — все намираще начин да размени с нея няколко думи за времето и новините. Докато говореха, наклоняше тялото си над нейното, като дърво, хвърлящо сянка.

Но винаги се качваше горе с някое от момичетата.

Тази вечер беше различно.

В средата на септември „Шафхаузен“ бе средище предимно на местни. Лятната тълпа — скитниците и туристите — бяха заминали към по-топли места. Собственикът бе наел един духов състав, за да развлича клиентелата, и тромпетистът обичаше да изкарва пиянски сола преди изгрев-слънце. Една от причините бандата да не се задържи дълго. Ето как към средата на септември в „Шафхаузен“ се върна обичайното спокойствие.

А после взеха да прииждат ветераните. (Някои от тукашните ги наричаха Старите.) В началото всичко това не изглеждаше необичайно. Такива като тях в Рандал е имало и преди. Идваха, наемаха някоя прашна стая, оставаха за известно време, сетне изчезваха. Без да питат, без да се интересуват от нищо. Част от живота, като дивите мъхнати змии, обитаващи южните хълмове.

Но напоследък тези мъже се задържаха повече от обичайното, а и пристигаха още като тях. Седяха на групички и обсъждаха с приглушени гласове един Господ знае какво. Карен усети, че любопитството ѝ нараства.

Ето защо, когато се появи Гилфорд Лоу и поръча питие, тя постави чашата пред него и попита:

— Да няма някакво сборище в града?

Той ѝ благодари любезно. Сетне добави:

— Не разбирам за какво говориш.

— Не ми ги пробутвай тези.

Гилфорд я изгледа продължително.

— Карен, нали?

— Аха. — „Господинът е тук всяка вечер и уж не ми знае името“.

— Карен, това е малко неудобен въпрос.

— С други думи, да не си пъхам гагата. Но нещо се мъти.

— Така ли?

— Да не съм сляпа. Имам чувството, че тази вечер са се събрали всички дърти плъхове от железницата. Трудно е да не ви забележи човек.

„Хора, които са били мачкани и бити, но са отказали да умрат“. Ала не искаше да му каже това.

За миг си помисли, че сега ще ѝ разкаже всичко. Изражението, което зърна на лицето му, говореше за такава мъчителна самота, че сърцето ѝ се сви.

Но той само подхвърли:

— Ти си много хубаво момиче.

— За първи път от петнайсет години насам някой ме нарича момиче, господин Лоу.

— Есента няма да е от приятните.

— Така ли?

— Може да не се виждаме известно време. Ето какво ще ти кажа. Ако се върна напролет, ще те потърся. Ако нямаш нищо против, разбира се.

— Нямам нищо против. Но до пролетта има много време.

— А ако не се върна...

„Да се върнеш откъде?“ Тя почака да завърши изречението.

Но той гаврътна остатъка от питието и поклати глава.

„Хубаво момиче“, беше казал.

Получаваше по десетина подобни комплиментата на ден от мъже, пийнали достатъчно, за да проявят интерес. Комплименти, които не означаваха нищо. Но думите на Гилфорд Лоу изплуваха в съзнанието ѝ отново. „Той е съвсем обикновен човек — помисли си тя. — Но тъжен.“

Може би ще я потърси... и тя няма да има нищо против.

Но тази вечер, след като довърши напитката, той си тръгна сам, накуцвайки като ранено животно. Тя го подкани с очи. Но Гилфорд извърна поглед.

---

[1] Така е в книгата. Бел.Mandor. ↑

Лили излезе от работа в четири и половина и взе автобуса за Националния музей. Беше хладен, ясен ден. Автобусът бе натъпкан с мрачни чиновници, мъже на средна възраст с камгарени костюми и смачкани шапки. Никой от тях не подозираше за назряващата небесна война. Това, което искаха, ако съдеше по житейския си опит, беше едно питие, вечеря, второ питие след вечеря, заспали деца, телевизор, включен на един от двата канала, и може би трето питие преди лягане.

Можеше само да им завижда.

В музея имаше тематична изложба. Над вратите бе окачен продълговат транспарант с надпис:

Преобразяването на Европа
Един поглед върху Чудото

„Чудото“ — за да успокоят религиозните организации. Тя все още предпочиташе да нарича континента Дарвиния, името, дадено от стария Хърст. Смисълът му бе изгубен сега, хората вярваха, че Европа е имала собствена история, макар да не търсеха обяснение за това. Представяше си как младият Чарлз Дарвин събира образци от насекоми по бреговете на Рейн и се отдава на размишления за тайнствата на континента. Макар че, разбира се, не това бе *главната* загадка.

Когато слезе от автобуса, въздухът ѝ се видя по-прохладен и свеж. Помещенията в музея бяха осветени от флуоресцентни лампи.

Изложбата беше огромна. Лили пренебрегна встъпителната част и се насочи право към стъклената витрина, посветена на експедицията на Финч от 1920-а и краткотрайния англо-американски конфликт. Тук бяха изложени старовремски компаси, хербаризирани растения, теодолити и други предмети, събрани през годините по поречието на Рейн и в околностите на Бодензее. Един надпис гласеше: „В памет на доктор Томас Макланд Джилвани“. Фотографии на членовете на

експедицията: Престън Финч с неговия смешен тропически шлем, мършавият Ейвъри Кек, нещастният Джилвани, бедният, измъчен Джон Уотс Съливан, готвачът Дигс, а ето го и баща ѝ Гилфорд Лоу, с едnodневна брада и памучна риза от предишната си експедиция по река Галатин, намръщен млад мъж с фотоапарат в обемиста дървена кутия и мръсни нокти.

Тя докосна витрината с върховете на пръстите си. Не беше виждала баща си от двайсет години — от онази ужасна сутрин във Файетвил, когато слънцето изгря — както ѝ се струваше тогава — над океан от кръв.

Въпреки тежките си рани той бе оцелял. Настаниха го в болницата в Оро Делта. Териториалната полиция очакваше от него да обясни защо са били застреляни Аби и Никълъс, както и какво означават трупите на тримата непознати и шерифа Карлайл. Но в началото лекарите не позволяваха да го разпитват, а една нощ баща ѝ се измъкна от болницата, след като надви пазача при вратата. Издадоха заповед за издирването му, но това не бе нищо повече от жест на безсилната власт. Континентът поглъщаше бегълците без следа.

Той сигурно бе някъде там.

Знаеше го със сигурност. От време на време с нея се свързваха Старите. Тя им съобщаваше какво е научила като секретарка в офиса на Матю Крейн — обладан от демони висш чиновник в департамента, — а те я успокояваха, че баща ѝ е още жив.

Че стъпва някъде там, по света, в борба да отложи Апокалипсиса.

Този път, предадоха ѝ те, вече е съвсем близо.

Лили спря пред една осветена диорама.

Тук бе представено изкопаемо дарвинианско същество — не помнеше латинското му название — чудовище с два крака и четири ръце, обитавало европейските равнини през ледниковата епоха, най-едрият хищен екземпляр, живял някога на континента. Скелетът му в диорамата се издигаше на осем стъпки, с масивен гръбначен стълб, към който някога са били прикачени яки мускули, куполовиден череп и челюст, натъпкана с остри зъби. Непосредствено до него имаше реконструкция — чудовището с хитинова кожа и стъклени очи разкъсва със зъби шията на мъхната змия.

Музеен екземпляр, също като снимките на Гилфорд Лоу, но Лили знаеше, че нито баща ѝ, нито чудовището, са изчезнали напълно.

— Скоро ще затваряме, госпожо.

Нощният пазач, нисичък човечец с изпъкнало шкембенце, носов глас и очи, стари като лицето му. Беше го срещала и преди, но не му знаеше името. Той беше нейната връзка.

Както и предишните пъти, тя му подаде незабележимо една книга. Беше я купила вчера от книжарница в Арлингтън. Научно издание, „Преразглеждане на марсианските канали“, с последните снимки от „Паломар“, но Лили само я прелисти. Между страниците бяха пхнати пресниманите от нея вчера документи.

— Някой трябва да я е забравил — промълви тихо.

Пазачът пое книгата с подпухналата си ръка.

— Ще я отнеса в „Изгубени вещи“.

И друг път бе казвал същите думи, което я наведе на мисълта да нарича Старите, Ветераните, Безсмъртните по същия начин: Изгубени вещи.

— Благодаря ви — усмихна му се тя и си тръгна.

Старенето, мислеше си Матю Крейн, е като да излежаваш присъда. Не само е неизбежно, но трябва и да присъстваш на него.

Беше измислил различни начини да не изглежда подозрително млад.

Веднъж в годината — обикновено наесен — той се прибираше в облицованата си с мрамор баня, изкъпваше се, подсушаваше се, сядаше пред огледалото и се заемаше да скубе космите над челото си, имитирайки оплешивяване. Боговете не проявяваха милосърдието да го лишават от болка по време на тази манипулация, но той бе привикнал с болката.

След като приключеше с това, нанасяше няколко линии върху лицето си с острието на наточен бръснач.

Техниката беше особено деликатна. Острието трябваше да проникне надълбоко (но не твърде дълбоко) и това да се прави често. Ето например, зоната около ъгъла на окото. Не биваше да засяга самото око, а да прокара бръснача надолу към бузата. Кръвта течеше съвсем кратко. Подсушаваш и повтаряш. След третото или четвъртото

порязване неподатливата кожа най-сетне позволяваше да остане траен белег.

Изкуство.

Даваше си сметка, естествено, как би изглеждала тази процедура през погледа на страничен наблюдател. Човек, който посича лицето си, попива кръвта и отново хваща острието. Освен това трябваше да внимава да не засегне някой нерв. Веднъж след дълбоко порязване бе предизвикал увисване на единия край на устата и помощниците му го попитаха дали не е прекарал лек удар. Деликатна работа, изискваща търпение и сигурна ръка.

Държеше инструментите в една чантичка — няколко бръснача, точиларски камък, памук, пинцети.

За да имитира стареене на кожата, обикновено използваше шкурка. Предпочиташе номер десет и търкаше, докато от порите започне да се процежда кръв.

Несъмнено илюзията не можеше да се поддържа вечно. Но засега вършеше работа. Скоро войната щеше да приеме друг обрат и тогава вече нямаше да има нужда от дегизация — след шест месеца, най-много година всичко щеше да се промени. Така му бяха обещали.

Той приключи с бръснача, изми го от кръвта, почисти умивалника и хвърли кървавия памук в тоалетната. Остана доволен от крайния резултат и тъкмо се готвеше да излезе, когато забеляза нещо. Липсваше нокътят на левия му показалец. На негово място се виждаше само влажна, тъмна лигавица.

Това беше странно. Не помнеше досега да му е паднал нокът. При това не изпитваше никаква болка.

Откри още два клатещи се ноктя — на десния палец и на малкото пръстче на същия крак. Когато дръпна лекичко ноктя на палеца, той се отдели от кожата и падна.

„Брей — помисли си Крейн. — Това е нещо ново.“

Някакво кожно заболяване? Каквото и да е, сигурно ще премине. Ноктите щяха да порастат отново. Така ставаше, поне досега. Нали беше безсмъртен.

Но боговете мълчаха по този въпрос.

Поредният клиент на Елиас Вейл беше жена от Карибите, болна от неизлечима форма на рак.

Казваше се Фелисити и се беше появила от есенния дъжд, накуцвайки със схванатите си крака, за да почука на вратата на кабинета на Вейл в едно предградие на Нови Дрезден на име Колтаун. Носеше рокля на цветя, която висеше на измършавялото ѝ тяло като съборена палатка. Белият ѝ дроб беше натъпкан с метастази.

Той спусна щорите към улицата, за да се скрие от дъжда, намръщените лица и замърсения въздух. Седемдесетгодишната Фелисити въздъхна в настъпилия сумрак. В началото изглеждаше изплашена от странните резки по лицето на Вейл. Какво пък, в това няма нищо лошо, помисли си той. Страхът е мой верен съдружник.

— Ще умра ли? — попита тя с тих гласец.

Нямаше нужда от лекар, за да узнае диагнозата. Дори лаик би могъл да я постави. Истинско чудо бе даже, че бе успяла да изкачи стълбището към апартамента на Вейл. Но разбира се, тя не искаше да чуе истината.

Той седеше от другата страна на дървената масичка, подпряна от една страна с купчина книги. Жълтите очи на Фелисити лъщяха на светлината на свещите. Вейл ѝ подаде ръка. Нейната длан бе мека и влажна.

— Ръката ти е топла — рече той.

— А вашата е студена.

— Топлите ръце са добър признак. Това е животът, Фелисити. Почувствай го. Спомни си всички преживени досега дни. Испанското градче, Кингстън, корабът за Дарвиния... мъжът ти, дечицата — тук, под тази кожа е всичко това.

— И колко още ще има? — попита тя.

Богът на Вейл не се интересуваше от тази жена. Беше важна само колкото да си плати таксата от петнадесет долара. Да пусне лептата си в кесията му, преди да е дошло време да се качи на влака за Армагедон.

Готов или не.

Но въпреки това му стана мъчно за нея.

— Усещаш ли реката, Фелисити? Реката от кръв? Реката от желязо и въздух, която се издига до планината на сърцето ти и се спуска към делтата на пръстите?

Тя затвори очи, потрепвайки леко от докосването му.

— Да — прошепна.

— Това е силна, стара ръка, Фелисити. Широка колкото Рейн.

— И къде отива — къде ще свърши?

— В морето — отвърна почти нежно Вейл. — Всяка река стига до морето.

— Но... нали още не?

— Още не. Тази река не е пресъхнала.

— Не се чувствам никак добре. Понякога сутрин не мога да стана от леглото.

— Защото не си вече млада, Фелисити. Помисли за децата, които си отгледала. За Майкъл, който строи мостове в планините, и за Констанца с нейните съвсем малки дечица.

— И Карлота — прошепна Фелисити, затворила очи.

— И малката Карлота, пухкава и хубава, дори в деня, когато издъхна. Тя те очаква, Фелисити, но е търпелива. Знае, че още не е дошло времето.

— Колко още?

— Време имаш колкото искаш — отвърна великодушно той. Но знаеше, че не е никак много.

— *Колко?* — В гласа ѝ се долавяше тревога.

— Две години. Може би три. Достатъчно дълго, за да се порадваш на дечицата на Констанца. И да свършиш още някои неща.

Тя въздъхна. Продължителна въздишка на облекчение и благодарност. Дъхът ѝ миришеше като въздуха в месарницата на Хувър Лейн, където трупове на одрани кози висяха по прозорците като коледни играчки.

— Благодаря ви. Благодаря ви, докторе.

Щеше да е мъртва до края на месеца.

Той прибра парите в джоба и ѝ помогна да слезе по стълбите.

Железопътното депо на Нови Дрезден представляваше просторен и пращен двор, озарен от светлините на стоманените осветителни стълбове. Зад складовете се виждаха покривите на къщите, приличаха на надгробни паметници в дъжда.

Вейл носеше тъмни дрехи. Беше праметнал през рамо вързоп с няколко лични вещи вътре. Парите му бяха прибрани в кесията колан. В джоба на панталона си носеше пистолет.

Той пропълзя под разкъсаната тел на оградата и си изкаля коленете. В локвите на двора плуваха разноцветни маслени петна. Вейл бе прекарал един час в зъзнене зад оградата, докато най-сетне пристигне композицията, която очакваше. Сега дизеловият локомотив набираше скорост и фаровете му пронизваха набраздената от дъжд тъмнина.

„Време е — помисли си Вейл. — Тичай!“

Усещаше нетърпението на бога в него и то не бе само да улови този влак. Човешката история приближаваше своята повратна точка, вероятно по-бързо, отколкото бяха очаквали боговете. За Вейл най-сетне се намери работа. Беше дошъл на това пусто място със съвсем конкретна цел.

Той хвърли вързопа през отворената врата на един конски вагон и се метна след него. Падна на пода, претърколи се и удари два от пръстите на лявата си ръка.

— По дяволите! — изруга шепнешком.

Вътре беше тъмно и миришеше на разни товари: на сено, на кожа от мъхнати змии, на добитък, каран в кланицата. Зад отворената врата се мяркаха светлините на перона.

Не беше сам. Имаше още един мъж, свит в ъгъла, озаряван от проблясванията. Вейл посегна инстинктивно към пистолета. Но на трепкащата светлина видя, че мъжът е стар, мършав, с изплашен поглед, вероятно някой пияница или скитник. Пречка, но не и заплаха.

— Здравсти, страннико — провикна се старецът.

— Остави ме на мира — изръмжа заплашително Вейл.

Напоследък все по-често усещаше тежестта на годините. Много време беше изминало откакто напусна Вашингтон и заживя в малки градчета като Нови Орлеан, Маями, Джеферсънвил, Нови Питсбърг и Нови Дрезден. Беше научил някои полезни за боговете неща и никога не бе оставал без прехрана и подслон, макар че живееше относително

бедно. Предполагаше, че го държат в резерва, в очакване да дойде времето за всеобщия сбор, за последния зов, за появата на боговете сред хората.

И както винаги в душата му се надигна страх: а какво ще стане, ако битката така и не се състои? Ако бъде обречен на вечно мизерно съществуване в малки стаички, да слуша тъжните изповеди на импотентни мъже и умиращи жени, на овдовели съпруги, да намира утеха в евтин алкохол и турски хероин?

„Скоро“ — прошепна богът. А може би това бе само вътрешният му глас. Напоследък все по-трудно откриваше разликата.

Скоро. Съвсем скоро.

Влакът потъна в мрака с равномерно потракване, отвън се мяркаха само тъмните силуети на дървета джамии. Прекосиха един железен мост, скрит в гъста мъгла, и продължиха право на изток, към Армагедон.

Събуди се от ярка слънчева светлина и нечий надвесен над него силует. Беше старецът от вагона. Вейл се дръпна от неприятната миризма и посегна към пистолета.

Но скитникът само размаха изплашено ръце.

— Нищо лошо няма да ти сторя, бе човек!

Влакът пълзеше през гора. Зад отворената врата се виждаше обрасла с тръстика река.

— Само стой надалече от мен — предупреди го Вейл.

— Ударил си си ръката, приятелче — рече скитникът.

— Това е мой проблем.

— Изглежда доста зле.

— Ще заздравее. — Беше я навехнал снощи, при скачането във вагона. Не го болеше. Но изглеждаше малко странно.

Липсваха четири нокътя. Кожата под тях беше бледа и с нездрав цвят.

Те идваха от крайбрежието и вътрешността, от Тилсон, Джеферсънвил и Нови Питсбърг и от стотиците други малки градчета, от Алпите, Пиренеите, от всички краища на Териториите. Събираха се, цяла една тайна армия, там, където пътищата пресичаха железопътните линии, в десетки селца и безименни крайпътни кръчми. Носеха свои оръжия: пистолети, пушки, ловни карабини. Муниципии пристигаха със сандъци по гари като Рандал или Пърсърванс, където се разтоварваха в камиони и каруци, за да бъдат откарани до тайни арсенали в гората. Артилеристи пристигаха преоблечени като фермери, оръдията им — разглобени и скрити в натоварени със слама каруци.

Гилфорд Лоу бе прекарал последната година като съгледвач. Познаваше околните хълмове и долини като дланта си. Имаше своя пътека до Града на демоните, следеше дали в гората не се е появил неприятел.

Времето беше ясно, студено. През зимата дърветата джамии не се освобождаваха от листата си, само посивяваха. Мекият мъх под тях прикриваше следите му. Той се придвижваше безшумно из ухаещите на канела сенки, сред процеждащите се снопове слънчева светлина. Беше облечен с дълго, топло палто и под него криеше пушката.

Градът на демоните не бе отбелязан на нито една карта. Наблизо нямаше големи пътища. Топографските карти и въздушните наблюдения го пренебрегваха, местността наоколо не изглеждаше подходяща за заселване. Понякога се случваше отгоре да прелети някой частен самолет, но пилотът нямаше какво да види. Обраслата с гори долина бе затворена за всякакви човешки възприятия още от годините след експедицията на Финч. Тя бе невидима за хората.

Но не и за Гилфорд.

„Сега стъпвай внимателно“ — рече си той. Пред него започваше обрасъл с дървета склон. Не биваше в никакъв случай да се показва на открито.

Той приближи града от същата посока, от която го бе видял за първи път преди петдесетина години.

Всъщност не за първи път... беше го виждал и преди това, в неговия разцвет. Преди повече от десет хиляди години, когато гранитните му блокове изглеждаха току-що издялани, а по улиците крачеха могъщи бронирани двукраки същества, превъплъщения на псионите. Продукт на еволюционно развитие, отнело далеч повече време за появата на органно устройство като гръбначния стълб, на история, която щеше да унищожи напълно старата Земя, ако не беше своевременната намеса на галактическия Разум. „Наполовина изгубена битка — помисли си Гилфорд. — И наполовина спечелена“. В сърцето на тази нова Европа псионите бяха оставили дупка в мантията на планетата, кладенец, машина, общуваща директно с командните кодове на архива и от която — когато му дойде времето, всъщност съвсем скоро — щяха да се появят псионите, за да заселят Земята и да я погълнат.

Тук, и на милионите планети в архива.

Сега, и в миналото, и в бъдещето.

Спомените на Гилфорд бяха някак преходни, неясни, непълни. Той осъзнаваше собствените си ограничения. Тялото му не беше нищо повече от един крехък съд. Зачуди се дали ще е в състояние да задържи онова, което богът Гилфорд се готвеше да изсипе в него.

Той пропълзя до ръба на склона и надникна към града през мрежата от гъсто сплетени треви. Чу вятъра да свисти сред дърветата, усети по ръката му да кацат насекоми. Заслуша се в шума на собственото си дишане.

Градът на демоните изглеждаше обновен.

Псионите все още не се бяха появили от техния кладенец, но улиците отново бяха изпълнени с обитатели, този път обладани от демони мъже. Ето още бивши военни другари, помисли си Гилфорд. Като Старите, които се събираха в гората, тези мъже бяха загинали при Ипър, при Марна или край морето — умрели в един свят, за да живеят в друг. Лишени от съвест, те бяха идеалните преносители на псионите. Това бяха защитниците на Града на демоните и той виждаше, че носят собствени оръжия. Пристигаха поединично или на групи през последните няколко месеца.

Гилфорд следеше нарастващия брой на палатките и се опитваше да установи къде са окопите и артилерийските им позиции. Облаци хвърляха сенки над града. Куполът над кладенеца бе почистен от

отломки. Сега вече той се виждаше отдалече, а над него се издигаше стълб от влажен въздух.

Гилфорд скицира разположението на окопите в бележника си, отбеляза слабите места и вероятните подходи за атака откъм гористия склон. Моментът приближава, припомни си той. Тюринговите пакети бяха приключили с работата си. Но все още не бяха готови за предстоящото.

А през това време защитниците се окопаваха здраво, полагаха бетонни основи на траншеите и обхващаха града в обръчи от бодлива тел.

Битката нямаше да е лека.

Той продължи да наблюдава, докато следобедното слънце отслабваше. Но нямаше какво повече да види, освен сенчестите улици, а вече се нижеха последните мирни часове на Земята.

Върна се също така предпазливо, както бе дошъл. Под дърветата се бяха образували сенчести петна, като локви от дъжд. Мислите му неусетно се насочиха към Карен, барманката в „Шафхаузен“ в Рандал. Какво ли би могла да види тя в него? „Стар като пергамент — мислеше си Гилфорд. — Мили Боже, сигурно не приличам на човек.“

И въпреки това тя го привличаше, засилваше копнежа му по човешка топлина... а заедно с това пробуждаше у него носталгия и болка.

Когато се прибра в лагера, беше почти тъмно. Вечеря консервирано месо, вероятно докарано с кораб от Китайско море. Сред дърветата щъкаха старци — призрачни войници, призовани един от друг. Командир на пехотната част бе Том Комптън, седнал с неизменната лула до дънера на едно дърво и загледан във вечерното небе.

Спомените му за Том бяха объркани, насложени — двамата бяха участвали в атаката при Белууд, когато батальонът им бе пратен срещу картечния огън на противника. Двама млади американски войници, изпълнени с решимост да превземат Бурше, дълбоко уверени, че са неуязвими за куршумите, докато металният огън косеше редовете като невидим сърп.

Други спомени, други врагове: Том, Лили, Аби и Ник...

„Вече не сме онези невинни младенци — помисли си Гилфорд.
— Остана само мирисът на кръв.“

Той докладва какво е видял в града.

— Времето ще се задържи хубаво — каза траперът. — Поне още един ден. Съмнявам се това да е в наша полза.

— Довечера ли тръгваме?

— Обозът вече потегли. Не се надявай да поспиш.

Лили смяташе, че е разбрала що за човек е Матю Крейн след петнайсет години работа в министерството на отбраната.

Беше назначен на поста цивилен консултант, но прекарваше времето си в обеди с конгресмени и подписване на документи за обществени поръчки. Висок, мършав, представителен на вид и със солидни връзки в обществото. Разполагаше с персонал от три секретарки и половин дузина помощници. Заплатата му бе доста щедра.

Крейн, разбира се, бе обладан от демон и през тези петнайсет години задачата на Лили бе да го наблюдава и да предава сведения на Старите. Нямаше представа дали информацията ѝ е полезна по някакъв начин. Вероятно никога нямаше да разбере истината. Страхуваше се само да не прекара години в банално шпиониране заради една назряваща битка, която може би нямаше да се състои през времето, отредено ѝ на този свят. И до която може би оставаха векове, дори цели епохи.

Наближаваше петдесетте, не беше омъжена и дори не бе срещала мъж, когото би определила като подходящ. Беше се научила да живее в самота. Това си имаше своите предимства.

Странното в случая бе, че от известно време изпитваше нещо като привързаност към Матю Крейн. Той беше любезен, сдържан и спретнат. Носеше шити по поръчка костюми и бе особено придирчив към дрехите си. Под привидната маска на уравновесеност тя долавяше съвсем обикновена, човешка неувереност.

Но от друга страна, Матю бе пресметлив, безскрупулен и не съвсем човек.

Тази сутрин той влезе в канцеларията разрошен, притиснал лявата си ръка към тялото, подмина трите секретарки, без да промълви нито думичка. Лили размени тревожни погледи с Барб и Керъл, но и трите не казаха нищо.

Опитваше се да избягва най-важния въпрос: какво ще стане, ако открие коя съм? Стар и постоянен страх. Крейн можеше да е много

чаровен мъж. Но тя знаеше, че когато се налага, става безпощаден.

Останал сам в кабинета, Матю Крейн си свали самото, изпъна ръка над лакираното бюро и нави ръкава на ризата си. Постави попивателна хартия под лакътя, за да попива неспирно течащата кръв.

Беше се ударил в малкия фонтан във фоайето и по някакъв начин бе разкъсал кожата на лявата си ръка. Откритата рана кървеше. Неприятна промяна. Беше минало много време откакто бе виждал само капчица от кръвта си.

Ако това бе неговата кръв. Защото не изглеждаше съвсем нормално. Първо, този странен червен цвят — почти кафеникав. И нещо проблясваше в течността, сякаш имаше късчета слюда. Кръвта бе гъста като мед и от нея се разнасяше слаба миризма на амоняк.

„Кръвта — помисли си трескаво Матю Крейн — не бива да е такава.“

Раната беше съвсем малка, по-скоро охлузване, отколкото порязване, повърхностна, само дето не бързаше да се затвори, а откритата подкожна тъкан имаше причудливата структура на пчелен кошер.

Той се свърза с Лили по телефона и я помоли да му донесе от аптечката марли и бинт.

— И моля те, не го превръщай в драма — добави. — Това е само леко одраскване.

— Да, сър — дойде отговорът след миг мълчание.

Крейн остави слушалката. Една капка кръв бе паднала на панталона му. Мирисът сега бе по-силен. Приличаше на препаратите, които чистачката използваше за дезинфекция на тоалетната.

Той си пое няколко пъти дълбоко въздух и огледа ръцете си. Пръстите му бяха като на малко дете, розови и почти безформени. Тази нощ бе паднал и последният нокът. Въпреки че претършува пода като любопитно хлапе, не откри нито един от тях.

Все още не бе изгубил ноктите на краката си. Усещаше, че почти са се отделили, но нямаше как да паднат, притиснати от чорапите и обувките.

Лили се появи след минутка с пакет превързочни материали и шише с йод. „Ако види, ще изпадне в истерия“ — помисли си той.

Благодари ѝ и после ѝ нареди да излезе.

Изсипа йода върху раната и избърса петното на масата с вестник. След това уви бинта, доколкото можа и спусна ръкава върху нескопосаната превръзка.

Имаше нужда от ново сако, но какво да направи? Да прати Лили до магазина?

Нещо не беше наред и то не опираше само до падналите нокти, раната на ръката и изнервящото мълчание на неговия бог. Крейн усещаше, че промяната е засегнала цялото му тяло. Болеше го навсякъде. Имаше странното усещане, че долавя някакво разместване в земната мантия, сблъсък на невидимите сили, движещи материалния свят.

Битката ще е съвсем скоро, помисли си той в един миг на просветление, заражда се нова ера, боговете ще нахлуят от своята скрита долина в Европа, ще вдигнат дворци от костите на избитите нещастници и Крейн ще живее вечно, ще управлява новозавладяната Земя...

Така му бе казал неговият бог.

Но какво може да се е объркало?

Може би нищо. И въпреки това състоянието му се влошаваше.

Той вдигна оголените си пръсти, нагънати като наденички.

Едва сега забеляза космите на бюрото. Косата му също бе започнала да окапва.

Матю Крейн не напусна кабинета цялата сутрин и нареди да отменят всички срещи за деня. Лили щеше да си помисли, че е умрял от кръвозагуба, ако не звънеше от време на време, за да поиска още превръзки и дори набор с хирургически конци.

— Бързо — бе последната му молба. — И, за Бога, постарай се да бъдеш дискретна.

„Малко трудно — помисли си тя. — Когато искаш шише с риванол от разсилния.“

Крейн пое поръчаните неща през леко открянатата врата — не допусна дори Лили да влезе вътре.

Но даже през този малък отвор тя успя да долови неприятна, остра миризма, наподобяваща тази на лакочистител. Барб и Керъл

сбърчиха носове и се надвесиха над пишещите машини, преструвайки се, че не забелязват нищо.

Тръгнаха си точно в четири и половина. Вътрешният телефон иззвъня тъкмо когато Лили се готвеше да излезе. Беше съвсем сама в канцеларията и стъпките ѝ отекваха глухо. Навън вече се смрачаваше.

„Не вдигай телефона — рече си тя. — Вземи си чантата и си тръгвай.“

Но индивидът, който бе изграждала през всичките тези години, този послушен и изпълнителен робот, омъжен за работата, не можеше да пренебрегне повикването.

Спомни си онова, което Гилфорд ѝ бе разказвал за дядо ѝ през кратките часове на съвместно съществуване във Файетвил. Бостънски словослагател с толкова силно развито чувство за дълг, че загинал при опит да защити печатницата си по време на един гладен бунт.

„Това ми е останало от теб, дядо“ — помисли си тя.

Слушалката вече беше в ръката ѝ.

— Да?

— Моля те, ела — рече Матю Крейн. Гласът му беше нисък и дрезгав, говореше завалено. Лили погледна изплашено към затворената врата.

Елиас Вейл приближаваше свещения град, оставяйки кървави дири върху глинестата почва под дърветата джамии.

Не беше привикнал със суровата дарвинианска пустош. Неговият бог насочваше стъпките му още откакто бе слязъл от влака в Пърсърванс — покрай примитивното миньорско селище, по прашни и макадамени пътища и най-сетне в тази неизследвана гора. Богът го предупреди да страни от изпъстрените с белезникави купчини костници на хищни насекоми, намери му прясна вода, когато ожадня, опази го от студа през есенните нощи. Освен това го изпълваше с усещането за целенасоченост, за принадлежност към една важна мисия.

Само че същият този бог не му бе обяснил причините за окапването на косата и падането на ноктите, нито защо безсмъртната му кожа напоследък изсъхва и се напуква. Ръцете му бяха изпъстрени с дребни смъдящи рани, раменете го боляха почти непрестанно, лицето му — последния път, когато го видя отразено в един горски поток — изглеждаше сякаш се разпада по шевовете. Дрехите висяха на измършавялото му тяло. От кожата му се разнасяше неприятна, химична миризма.

Вейл изкатери един обрасъл хълм, оставяйки розова следа върху сухата почва, докато вълнението в душата му достигаше своята кулминация: „Вече си съвсем близо“ — увери го богът и в мига, когато прехвърли склона, той видя Града на избавлението, тайния град, стаен в дъното на сумрачна долина, огромен, дъвен и царствен, изоставен преди много време, за да бъде изпълнен сега отново с хора, вслушващи се в гласа на своите божества. Сърцето на града, Кладенецът на сътворението, все още туптеше под напукания купол. Дори от разстояние Вейл долавяше миризмата на пара и студен гранит и изведнъж му се прииска да се разплаче от възхищение, благодарност и смирение. „Ето, че съм си у дома — помисли си той. — След толкова много години, след всички тези нощи, прекарани в свърталища и по тъмни улички, най-сетне у дома.“

Той се затича ощастливен надолу по хълма, задъхан и изпълнен с пробудени сили и скоро след това доближи очертания с бодлива тел периметър, където мъже като него, полубожества, просмукани от розова плазма, го поздравиха без думи.

Без думи, защото не се налагаше да говорят, а и някои от тези мъже не можеха да разговарят, дори да искаха, тъй като кожата им се ронеше като изсъхнал пергамент. Но те бяха негови братя и Вейл изпитваше огромна радост, че ги вижда.

Дадоха му автоматична пушка и кутия с патрони, показаха му как да се прицелва и да стреля и когато слънцето залезе, го отведоха в руините, където бе устроено казарменото помещение. Имаше тънък матрак, на който да спи зад дебелите каменни стени, обгърнат с миризмата на умираща плът и амоняк и с едва доловимия мирис на самия град. Някъде наблизко се чуваше капеща върху камък вода. Музика на ерозията.

Сънят не дойде веднага, а когато най-сетне се унесе, го споходиха съновидения. Кошмари на безсилие, в които той бе пленник и се задушаваше в собственото си тяло, потъваше в разлагащата се плът. В сънищата Вейл мечтаеше за друг дом, не в свещения град, а на място, което бе напуснал много отдавна.

Когато се събуди, установи, че тялото му е покрито със зелени мехури като шагренова кожа.

Целия ден Вейл прекара на стрелбището с тези негови другари, които все още можеха да държат пушка и да стрелят.

Тези, които не можеха — чиито ръце се бяха превърнали в закривени нокти, а телата им се разтърсваха от конвулсии, докато им никнеха нови израстъци, — крояха плановете си за война някъде другаде.

Както Вейл научи от своя бог, тези промени бяха нещо естествено, но настъпваха твърде рано и вероятно бяха предизвикани от някакъв саботаж в царството на боговете.

Защото неговите богове бяха могъщи, но не всемогъщи, знаещи, но не всезнаещи.

Затова се нуждаеха от помощта му.

Истинско удоволствие бе да им служи, макар някаква малка частица от него да се съпротивляваше на факта, че се е превърнал в техен пленник — болезнена носталгия по времето, когато беше само човек.

Никой не говореше в свещения град, въпреки че някои хора все още плачеха насън. Сякаш бяха изоставили езика си в горите отвъд телената ограда. Всички тези хора бяха обладани от божества и боговете всъщност бяха един бог, така че какъв смисъл от разговори?

Но онази част от Елиас Вейл, която тъгуваше по изгубената му човешка същност, също така жадуваше и за звука на човешки глас. Гърмежите на оръжията и тропотът на крака отекваха в меланхоличната тишина на каменните улици и дори беззвучният глас на собствените му мисли започна да отслабва и да става несвързан.

На следващия ден Вейл се събуди с нова кожа, зелена като гората и лъскава като полирано дърво, макар че все още беше бледа на съчлененията.

Той захвърли вече излишните вонящи дрехи. В свещения град нямаше нужда от измамно благоприличие.

Гладът също остана само спомен от миналото.

С течение на времето нуждата от храна щеше да се появи отново, но засега се справяше.

В замяна на това поглъщаше огромни количества вода. От реката до града бе прокаран водопровод, който доставяше постоянен поток прясна вода — студена, с вкус на камък и мед. Вейл се наливаше с кофи, същото правеха и другите мъже.

Ако можеше да ги нарече мъже. Защото очевидно се превръщаха в нещо друго. Телата им се променяха до неузнаваемост. Някои от тях разполагаха с втори чифт ръце, къси израстъци, щръкнали от мускулите на гърдите им, с малки пръстчета, мърдащи слепешката.

Пиеше много, но не изпитваше нужда да уринира. Новото му тяло използваше течността по-ефикасно, което го устройваше напълно. Освен това бе изгубил пениса си по някое време през нощта. Забеляза го да се въргаля до матрака, като изсъхнал палец.

Но Вейл предпочиташе да не се замисля над тези неща. Това потискаше еуфорията му.

Есенният въздух бе приятно прохладен.

Елиас Вейл бе виждал много варианти на бъдещето, истински и фалшиви. Беше надзъртал в човешки души, бе разкривал тайните, които се спотайват там. Боговете намираха тази негова способност за особено полезна. Но единственото бъдеще, което не можеше да види, бе неговото собствено.

Имаше ли значение?

След като неговият бог му бе обещал богатство, вечен живот, господство на Земята. Но сега му се струваше, че всичко това е било като залъгалка за малко дете.

„Ние служим, защото служим“ — помисли си Вейл, заключение колкото безсмислено, толкова и вярно.

Той долавяше туптенето на Кладенеца на сътворението като пулсация на сърцето на свещения град.

Кожата на лицето му се белеше като портокалова кора. Вейл можеше само да предполага как изглежда сега. Тук нямаше огледала.

Неговият бог го отведе навътре в града, превърна го в част от доверения кръг пазачи, събрани около купола на кладенеца.

Елиас Вейл се чувстваше поласкан от оказаната чест.

Тази нощ заспа под каменния похлупак на купола. Събуди се от грохота на оръдейни изстрели.

Гилфорд Лоу подтичваше нагоре по хълма под кънтежа на артилерийската канонада.

Звукът му напомняше взривяването на тунелите при строежа на трансалпийската железопътна линия. Липсваше само тътенът на падащи скални късове. И за разлика от каменарските взривове канонадата не секваше. Тя продължаваше с умопобъркваща неритмичност, като пулсиране на болно сърце.

Сякаш беше в Белууд, изправен срещу немските оръдия.

— Разбрали са, че идваме.

— Така е — потвърди Том Комптън. Двамата мъже се бяха притаили зад една канара. — Но не знаят колко сме. — Той закопча якичката на кафявия си мундир. — Дяволът май е оптимист.

— Може да доведат подкрепление.

— Съмнявам се. Имаме хора на всички гари и на летището източно от Гилсон.

— Колко време ще спечелим?

Траперът сви рамене.

Има ли значение? Не, разбира се, че нямаше. Движението беше започнало и нищо не можеше да го спре.

Бледи слънчеви лъчи озариха планинските върхове. От другата страна на склона Гилфорд стана свидетел на хаос. Долината все още тънеше в сенки, по улиците се стелеха памучните повлекла на мъглата. Малък отряд войници, предвождани от достопочтения Еразъм, се бе окопал в близост до покрайнините на града и сега обсипваше изненадания противник със снаряди от оръдия, минохвъргачки и гаубици.

Но врагът, изглежда, се бе окопитил, защото западният фланг понасяше тежки загуби.

Гилфорд и още стотина негови другари се насочиха надолу по хълма. Нямаше къде да се прикрият сред ниската трева и дръвчетата. Единственото им предимство бе, че теренът не беше подходящ за изграждане на защитни съоръжения и телена ограда.

Ала истинската цел — куполът на кладенеца, където Разумът бе затворил хиляди полувъзкресени демони — бе все още безнадеждно далече. Гилфорд си спомняше и тази война...

„Защото аз съм с теб“ — припомни му вестоносецът.

Сега Гилфорд носеше призрака в себе си. Ако успееше да го отнесе до кладенеца — ако поне един от Старите, които воюваха с него, сполучеше да го направи, — демоните може би щяха да бъдат оковани отново.

Но тази мисъл едва се бе оформила в главата му, когато откъм дърветата по тях откри огън невидим снайперист. Куршумите се забиваха в хората около него...

И в него.

Той усещаше как пронизват плътта му. Силата, с която го повалиха на земята. Гилфорд залегна и се помъчи да се прикрие зад едно паднало дърво.

Атаката се забави, докато минохвъргачките се опитваха да намерят снайпериста. Гилфорд лежеше до тежко ранения Том Комптън. Дясното рамо на трапера бе раздрано от едрокалибрен куршум, в ребрата му зееше кървав отвор.

Това, което се виждаше през зейналите отвори, не беше нормална човешка тъкан, а някакво странно, издаващо бледо сияние вещество, сякаш вътрешността на тялото на трапера бе изпълнена с пламък.

„Пробият ли ти кожата — помисли си Гилфорд, — твоят призрак се подава отвътре.“

Той огледа неохотно собствените си рани. Опита се да прецени състоянието си.

Една в гърдите, втора в корема, обгорени дрехи. От гърдите му бликаше светлина, като от фенер на Все светии. С подобни рани отдавна трябваше да е мъртъв. Нямаше кръв, нито вътрешности или плът, само тази гореща и пулсираща светлина.

„Ама че странна история“ — помисли си той.

Не кървеше, но чувстваше как сърцето му продължава да блъска като обезумяло в гърдите. Или това също беше илюзия? Може би беше умрял още преди двайсет години... поне така се чувстваше от време на

време. Вдишай, издишай, удар с чука или натискане с лоста, забрави любовта, забрави приятелите, търпи...

Куршумите продължаваха да се забиват в каменистата почва на сантиметри от ухото му.

„Ти знаеше, че този ден ще дойде. Дори твърде много закъсня.“

— Те ни убиват — прошепна той.

— Не — отвърна Том. — Може би така си мисли снайперистът. Но ти знаеш, че не могат да ни убият. Могат да убият само някой простосмъртен. — Той трепна и се завъртя. — Опитват се да изтръгнат от нас боговете.

— Боли ме — оплака се Гилфорд.

— Така е.

През тази сутрин си спомни много неща и повечето от тях пораждаха в душата му болка.

Докато се прехвърляше през телената ограда, кракът му се оплете в мрежата и той падна по лице, а пушката изхвърча от ръцете му и се търкулна на няколко крачки. Един нащърбен камък издра бузата му. Беше стигнал покрайнините на града.

„Сега вече си спомням — мислеше си той. — Ето как беше при Белууд. Полето с макове, на което мъжете падаха като круши, фелдшерите, притичващи да спасят ранените, виковете на нещастниците за помощ и димът, който се носи на талази... А погледни ни сега...“ Бяха към двеста души от Старите, облечени с кожени якета и дочени панталони, шапки с периферия вместо шлемове, с дупки колкото юмрук в телата, откъдето бяха минали куршумите. Но не бяха безсмъртни. Телесната обвивка бе в състояние да понесе известно количество болка. Някои рани бяха смъртоносни, неколцина от тях вече лежах мъртви по отсамния скат, също като избитите при Белууд.

Те продължаваха да губят плът, докато притичваха, накуцвайки, между камъните.

„Богът, който ме язди като кон през всичките тези години“ — помисли си Гилфорд.

„Какво пък, ние сме едно и също.“

„И не сме.“

Спомени бликаха като нагорещена пара от Града на демоните.

На времето тези сгради бяха облицовани с бял мрамор, пълни с хранителни запаси, домове на изключително могъщи и опасни създания, отгледани като инструменти, които да помогнат за проникването на психивота във вътрешността на архива. Те живееха като насекоми, тези безмозъчни строители. А после, с настъпване на зрелостта, се потапяха в Кладенеца на сътворението и се връщаха като смъртни богове.

Това не беше единственият път към онтосферата на архива. Имаше хиляди подобни точки за достъп. Психивотът бе неумолим и безкрайно изобретателен.

„Виждал съм ги и преди, и те ме плашат: за Бога, какво би могло да изплаши един човек, който крачи между звездите?

Спомням си Каролайн — мислеше си мрачно той. — Помня Лили. Помня Аби и Никълъс.

Помня как кръвта се смесва с дъжда и почвата.

Помня синьо небе под слънце, затихнало преди милиони години.

Помня твърде много небеса.

Твърде много светове.“

Макар и неохотно, в съзнанието му изникнаха картини от хилядите Византии на древната галактика.

Той продължи да напредва из обсипаните с отломки улички, места, където слънцето не огряваше, където сенките се сливаха в океани от мрак.

„Дали умирам?“ — зачуди се.

Какво е смъртта в един свят, изграден от числа?

Към него се присъедини Том Комптън и двамата крачиха известно време рамо до рамо.

— Внимавай — предупреди го траперът. — Вече са близо.

Гилфорд затвори очи за звездите и ги разтвори за напукания, прояден камък.

„И тази миризма“ — рече си той. На кисело, като някакъв разтвор. На нещо отвратително. Точно пред него мъглата се вдигна и той видя лъщящо тяло и острият като бръснач нокти на врага.

— Не се подавай — прошепна Том Комптън. — Твърде близо сме до купола, за да рискуваме да се бием.

Преди десет хиляди години, според времеизмерването на онтосферата, демоните са били приковани в кладенеца.

Животните били техните земни превъплъщения. Псиживотът изписал опасен код в тяхната ДНК, но те не представлявали пряка заплаха за архива, освен когато ги обладавали боговете. Гилфорд бе воювал с тях като бог, невидим и могъщ като вятъра. Когато напускали кладенеца, демоните също се вселявали в могъщи тела, човешки на пръв поглед, но прекроени според чуждоземната генетична програма.

Но сега всичко бе станало по-скоро, отколкото очакваха демоните. Свежи Тюрингови пакети бяха объркали плановете им. Врагът бе забавен от собствената си трескава метаморфоза.

Всички усилия щяха да са напрасни, ако някое от тези зачатъчни разумни същества не отнесе своя древен бог във вътрешността на кладенеца.

Гилфорд Лоу усещаше страха на прортосмъртния Гилфорд — в края на краищата те бяха едно цяло. Изпитваше съжаление към това умалено свое копие, тази неволна ос, около която се въртеше светът.

„Смелост, малки братко.“

Мисълта отекна между Гилфорд и Гилфорд като лъч светлина между две огледала.

Обладаните от демони хора — дори тези, претърпели такава промяна, че вече не можеха да държат пушки — все още представляваха смъртоносна заплаха. Въпреки тежките си рани Гилфорд усещаше огромната енергия, изразходвана, за да го поддържа жив.

На запад артилерийската канонада утихваше. „Свършват им снарядите — помисли си той. — Сега ще започне ръкопашният бой“.

Градът бе различен през зимата, когато Том и Съливан пристъпваха зад него, а гласовете им се смесваха с пръхтенето на мъхнатите змии. В онези времена, когато и тримата вярваха, че живеят в нормален и разумен свят.

Спомни си за Съливан, учения, който се опитваше да разбере чудесата на Дарвиния... но не знаеше, че няма никакво чудо, а всичко е въпрос на една толкова усъвършенствана технология, та човешкият ум не бе в състояние да я разбере и възприеме. Съливан не би харесал

този обладан от демони свят. Нито Престън Финч. Свят за фанатици и скептици.

Наблизо отекнаха изстрели. Малко по-напред Том Комптън му махаше нетърпеливо с ръка. Утринното небе бе закрито от оловносиви дъждовни облаци. Тялото на трапера излъчваше едва забележима светлина в мрака. „Все едно, че си е окачил указателен знак — помисли си Гилфорд. — Убий ме по-бързо, вече съм полумъртъв.“

Но врагът също се различаваше по-лесно сега.

Десетина тъмни сенки притичаха в уличката отпред. Възлестите им гърбове сияеха като полиран метал и издължените им глави се въртяха любопитно на всички страни. Бяха двукраки, но това бе почти единственото сходство с човешките тела, от които произхождаха. Някои от тях все още носеха разкъсани останки от дрехи върху костеливите си рамене.

Простосмъртната част на Гилфорд Лоу бе изплашена до смърт от тази гледка.

И въпреки това се постара да овладее страха си.

Той продължи да се прокрадва покрай напуканите стени към центъра на града, също както през онази студена зима. Към купола на кладенеца, истинската граница на този необикновен свят.

39.

Матю Крейн бе изключил светлините в кабинета. Беше се сврял в единия ъгъл на помещението. Гореше само лампата на бюрото.

Там нямаше никакви документи. В осветения кръг бе поставен само един предмет: старовремски револвер, почистен и лъснат.

Лили втренчи поглед в него.

— Зареден е — рече Матю Крейн.

Гласът му бе задавен и неясен. От гърлото му се дочуваше клокочене. Лили установи, че неволно пресмята разстоянието до бюрото. Дали ще може да го изпревари? Заслужава ли си да рискува? Какво ли щеше да поиска от нея?

— Не се страхувай, Малка мушице — подхвърли Крейн.

— Малка мушице? — повтори тя.

— Спомни си онази поема: „Големите мухи носят малки мушици на гърба си, малките носят още по-мънички и така до безкрайност.“ Защото ти беше моята Малка мушица, нали, Лили?

Тя посегна към ключа на лампата.

— Недей — спря я той с рязък глас.

Лили дръпна ръка.

— Не разбирам за какво говорите.

— Късно е. Боя се, че е прекалено късно и за двама ни. Аз също имам шпиони, ако не си се досетила. Малката муха и още по-малката мушица на гърба ѝ, дето навести вчера музея.

„Бих могла да избягам — помисли си тя. — Дали ще стреля по мен?“

Беше ѝ трудно да се съсредоточи. От острата миризма на амоняк ѝ се виеше свят.

— Ние знаем коя си — продължи Крейн. — Това улеснява нещата.

— Кое улеснява?

— Помисли си за нас — рече той, премлясквайки. Закашля се, преви се, но се изправи, преди Лили да се възползва от този миг на слабост. — Помисли си как живееха заедно голямата и малката муха

през всички тези години. И каква полза? Какво постигнахме в края на краищата, Лили? Няколко отклонени пратки с оръжие, споделени държавни тайни, аз занимавах правителството с войни и спорове по различни доктрини, а ето че сега вече битката започна... — Той махна с ръка в мрака или може би повдигна рамене. — Далече от тук. Боже, защо ме изостави?

— Не е смешно.

— Съгласен съм. Променям се, Малка мушице, и не зная защо.

Той се надигна и се приближи към лампата — и револвера. След това си разкопча шлифера. Миризмата се усили. Лили различи покрита с възли кожа под дрипавата риза, зеленикави мехури, а кожата на лицето му се люпеше като хартия. Черепът му бе започнал да придобива нови очертания, долната челюст се подаваше напред, черепната кутия бе обгърната от сложна мрежа съдове, по които пулсираше жълтеникава плазма.

Лили ахна.

— Толкова ли е страшно, Малка мушице? Нямам огледало. Но да, предполагам, че изглежда страшно.

Ръката ѝ потърси дръжката на вратата.

— Ако побегнеш — предупреди я той, — ще те застрелям. Наистина ще го направя. Въпрос на чест. Така че, хайде вместо това да си поиграем.

Никога досега не беше изпитвала подобен страх — даже през онази нощ във Файетвил. Но тогава врагът все пак имаше човешки облик. Но Крейн го бе изгубил вече, личеше дори на тази мъждива светлина.

— Да си поиграем? — попита шепнешком тя.

— Не обръщай внимание на външния ми вид, Малка мушице. Това не трябваше да се случва толкова скоро. Ала не аз контролирам тези неща. Колкото и да е странно, моят бог също.

— Какъв бог?

— Моят отсъстващ бог. Отсъстващ. Това е проблемът. Онзи тих, тъничък глас съвсем замлъкна. Предполагам, че са го призовали другаде. По спешна работа. Във връзка с вас — хората. Но този... процес. — Той протегна покритите си с мехури ръце. — Той е болен, Малка мушице. Колкото и да моля за облекчение от мъките, няма никакъв отговор.

Той млъкна и се закашля — дълъг, влажен спазъм. Нещо розово капна на пода, върху бюрото и по блузата ѝ.

„Сега“ — рече си Лили, но краката ѝ бяха като парализирани.

— Не след дълго — продължаваше Крейн — вече няма да съм аз. Трябваше да се досетя. Боговете очевидно са нетърпеливи. Не се интересуват дали Матю Крейн ще оцелее, също както не се интересуват и от теб, Малка мушице. Така че и ти си в същото положение като мен.

Той направи още една несигурна крачка напред. Краката му се огъваха по неестествен начин. При всяко помръдване кожата му се опъваше и напукваше. От ръкавите му се стичаше жълтеникава слюз.

— Ето ти едно малко съревнование. Револверът е зареден и готов за стрелба. Въпреки разкривените ми пръсти все още мога да натисна спусъка. Също и ти, разбира се. Не съм вече толкова чевръст, нито пък ти си млада, Малка мушице. Предполагам, че си навлязла в онзи период от живота, когато жените си купуват обувки с ортопедични подметки и пристягащи колани. Може би дори вече те мъчи артритът през влажните вечери. И избягваш да тичаш след автобуса.

Всичко беше вярно.

— Та за игричката. Нарича се „грабни оръжието“. Мисля, че шансовете ни са сравнително равни. Само не ме чакай да кажа „хайде“.

Не го почака. Лили веднага пристъпи напред, но трябваше да се бори с неподатливото си, натежало тяло.

Тя втренчи поглед в озарения от лампата револвер, в сияещите махагонови дръжки, в трепкащите по цевта отражения.

Въздухът бе напоен със смрад от метаморфозата на Крейн. Той издаде тих, дрезгав звук, наподобяващ животински писък.

Дясната ѝ ръка докосна дръжката на оръжието. Усещаше, че Крейн е съвсем близо по топлината и нарастващата смрад.

Но револверът беше неин. Тя стисна с пръсти дръжката.

Отстъпи назад, препъна се в гънката на килима и изведнъж се озова седнала на пода, с оръжие, стиснато в разтрепераните ѝ ръце и насочено напред. Държеше го като някакво метално разпятие.

Матю Крейн — съществото, което доскоро беше Матю Крейн — се извисяваше над нея. Лампата на бюрото се прекатури и озари

напуканото му лице. Очите му бяха кървавочервени, зениците свити като цепки.

— Добра работа, Малка мушице! — похвали я той пресипнало.

Тя натисна спусъка. Беше се прицелила ниско. Куршумът облиза ребрата му и остави кърваво петно на отсрещната стена. Крейн се люшна назад и се подпря с ръка на купчината доклади за конгреса. Той погледна надолу към раната, сетне към Лили.

Тя се надигна предпазливо.

Той се захили — широка усмивка, която разкри зъбите му до корените.

— Не спирай, Малка мушице — прошепна той. — За Бога, не спирай сега.

Тя го послуша. Не спря, докато не изпразни барабана на револвера — и докато това, в което се бе превърнал Матю Крейн, не остана да лежи неподвижно на пода.

Залп от минохвъргачки довърши това, което бе останало от купола на кладенеца. Огромни дялани късове рухнаха на земята и се разтрошиха, вдигайки облаци прах в есенния въздух. Гилфорд продължаваше да настъпва през отломките, стиснал пушката в ръце. Раните му бяха тежки, дишаше мъчително и на пресекулки. Но крайниците му все още го слушаха и умът му бе ясен, по-ясен, отколкото можеше да се очаква при подобни обстоятелства.

Откъм планината се спусна облак, който поръси земята със ситен дъждец. В града захладня, стените се покриха с тъмни, влажни петна. Гилфорд намаза лицето си с кал, за да се слее с общата картина. Врагът се нахвърляше върху настъпващите в пълнен безпорядък — ефективна стратегия, след като не знаеш зад кой ъгъл може да те дебне опасността. Само миризмата ги издаваше.

Гилфорд надзърна иззад един каменен блок и забеляза едно чудовище само на десетина крачки нататък.

Тук метаморфозата бе почти пълна. Чудовището се издигаше на три метра височина, куполовидният му череп и острите като бръснач зъби напомняха екземпляра, който бяха разглеждали със Съливан в Музея на чудовищата в Лондон. В момента страховитото създание разчленяваше систематично една нещастна жертва — Гилфорд не познаваше човека, но от това не изпита утеха. Чудовището разпори тялото отпред и се зае да разхвърля вътрешностите му. Гилфорд овладя нарастващото чувство за гадене и се прицели. Стреля при следващото изправяне на главата.

Куршумът попадна право в корема. Чудовището се олюля и падна — ранено, но не мъртво. Въпреки това то остана да лежи по гръб, махайки с крайници във въздуха. Гилфорд използва момента да прекоси откритата площадка и да се приближи още малко до купола.

Тук откри Том Комптън, опрян на една стена, притиснал гърлото си с ръка.

— Един копелдак едва не ми откъсна главата — оплака се траперът. Той изплю кървава хрчка върху прашната земя.

„Е, поне все още можем да кървим — помисли си Гилфорд. — Както в Белууд. Както когато бяхме хора.“

Той улови Том за ръката.

— Ще можеш ли да вървиш?

— Надявам се. Рано е да се предавам.

Гилфорд му помогна да стане. Раната в шията изглеждала ужасно дълбока, другите рани също бяха тежки. Светлина прозираше през обезобразеното му тяло. Крехка магия.

— Тихо сега! — предупреди го Том.

Прехвърлиха купчината от камъни, останала от срутения купол. От запад и север долитаха откъслечни изстрели.

— Главата ниско! — посъветва го Том. Двамата пълзяха напред, вдишвайки прашния въздух, докато гърлата им се превърнаха в ръждясали тръби.

„Помня те“ — помисли си Гилфорд. Том Комптън, сержантът, който го бе изтеглил през житното поле на Шато Тиери, безсмислено усилие, тъй като и без това беше обречен...

Те прекосиха гранитните отломки, заострените камъни и най-сетне зърнаха кладенеца, по-ярък, отколкото си го спомняше Гилфорд, излъчващ светлина, охраняван от бдителни чудовища, в чиито очи трепкаха светлинките на разума.

Елиас Вейл все *още* можеше да държи пушката, макар че пръстите му се бяха издължили и закривили. Променяше се по начин, за който не искаше да мисли, променяше се като хората около него, в някои от които не бе останало почти нищо човешко. Но това изглеждало съвсем в реда на нещата. Намираше се близо до Кладенеца на възнесението, натоварен със свята и неотложна задача. Усещаше близостта на боговете.

Зрението му също бе претърпяло промени. Той откри, че може да различава движение дори в сумрака. Имаше и други сетива. Долавяше миризмата на осолено свинско, която се носеше откъм нападателите. Дъждът, който се сипеше върху голата му кожа, бе едновременно студен и приятен. Звуците на изстрелите бяха необичайно силни, дори хрущането на камъните под краката бе като симфония.

Но най-интересно от всичко бе способността му да надзърта от разстояние в човешката душа. Съществата, които щурмуваха свещения град, бяха хора само отчасти — но той усещаше стаения в тях живот, тяхното напрежение и тайна уязвимост. Това умение със сигурност щеше да се окаже полезно.

Пушката не беше единственото му оръжие.

Той се притаи зад един гранитен блок, докато двама от по-сериозно изменените му другари патрулираха по края на кладенец. Усещаше — и това бе неописуемо! — невероятната живителна енергия на това място, пленените в дълбините богове, протегнали невидими нишки към своите материални превъплъщения.

Бяха цяла армия.

Усещаше и присъствието на двама непознати, приближаващи се от север.

Той улови имената им в сияещия въздух: Том Комптън, Гилфорд Лоу.

Древни души.

Вейл притисна пушката към покритите си с гнойни мехури гърди и се усмихна зловещо.

— Аз ще заобиколя отляво — рече Том — и ще привлека стрелбата върху мен. А ти направи каквото можеш.

Гилфорд кимна, наблюдавайки как раненият му другар се отдалечава.

Кладенецът беше кълбо от алгоритми, вградено в онтоферата, тънък отвор към вътрешността на архива. Единственият начин за бога Гилфорд да проникне вътре бе с помощта на своето материално превъплъщение: нуждаеше се от Гилфорд, за да го отнесе там, до битката вътре в кладенеца. Оковаването бе работа на боговете. „Уморен съм — мислеше си Гилфорд. — И всичко ме боли.“ Заедно с болката и умората го заля непреодолима вълна на носталгия, в паметта му нахлуха спомени за Каролайн, с дългата ѝ черна коса и разплаканите очи, за петгодишната Лили, завладяна от приказката за Дороти и Тик-Ток, за търпеливата Аби и нейната сила, за Никълъс, който го гледаше с незаслужено от Гилфорд доверие... как искаше сега да си ги върне всичките. Зачуди се дали боговете не бяха построили

архива тъкмо заради това — заради типично смъртното нежелание да предадеш миналото, да позволиш на любовта ти да се разпадне на атоми.

Той затвори очи и опря буза в хладния камък. Светлината вътре в него премигваше. От раните му шуртеше кръв.

Сепна се от звука на пушката на Том.

При проядения от ерозия ръб на кладенеца две чудовища също извъртяха глави нататък. Том стреля отново и едно от чудовищата нададе рязък, почти човешки вик на болка и гняв. От разкъсания му корем бликна жълтеникава слуз.

Гилфорд се възползва от объркването, за да се доближи още с няколко крачки до кладенеца, заобикаляйки високите човешки бой гранитни колони.

Сега вече и двете чудовища се приближаваха към мястото, откъдето ечаха изстрелите, извърнали тръбните си бронирани плочки срещу куршумите. Бяха с огромен ръст, вероятно специално назначени пазачи. Крачеха бавно и някак неуверено върху двата си крайника, но Гилфорд се бе научил да не се поддава на привидната им тромавост. Виждаше съвсем ясно дългите им закривени нокти и щръкналите напред челюсти с остри зъби. Имаха допълнителен чифт малки ръчички, в които държаха ножове.

Дъждът се усили и забарабани по каменните плочи, вдигайки нови облаци пара от кладенеца.

Чудовищата не обръщаха внимание на пороя. Те спряха и заклатиха глави, както правят птиците. Водата придаваше на кожата, или черупките им, странен, разноцветен блясък, сияние като от дъга, което накара Гилфорд да си припомни детството, когато миеше камъчета в потока, за да разкрие истинската им красота под прашната обвивка.

По-близо. Вече усещаше топлината на кладенеца, отвътре полъхваше странната миризма на изгоряла изолация.

Том излезе на открито и стреля отново, може би последния патрон в пълнителя. Гилфорд използва възможността и се затича към кладенеца, като поглеждаше през рамо. Искаше му се да извика: „Бягай, докато можеш“, но в този миг левият крак на Том се подгъна под тежестта му. Траперът падна на едно коляно и тъкмо вдигаше

пушката, когато по-близкото от двете чудовища, това, което бе ранил, се нахвърли върху него.

Гилфорд неволно изстена, когато чудовището посегна и откъсна главата на Том от тялото му.

Завесата на дъжда скри останалото. Във въздуха се носеше миризмата на озон и светкавици.

Не биваше да спира. Второто чудовище го бе забелязало и се движеше с ужасяваща скорост към кладенеца, изтласквайки се с дългите си мускулести крака като леопард. При тичането не издаваше почти никакъв звук или шумът се заглушаваше от дъжда, но когато спря, от него се отделиха огромни парни облаци, отпадни продукти от някакъв невъобразим телесен метаболизъм. Очите му, безизразни и странни, бяха втренчени в Гилфорд.

Той вдигна пушката и стреля два пъти почти от упор.

Куршумите се удариха в твърдата броня, може би строшиха някое оголено ребро и накараха чудовището да се олюлее назад. Гилфорд стреля отново и продължи, докато изпразни пълнителя, а чудовището падна безжизнено на земята.

„Том“ — помисли си той.

Но вече никой не можеше да помогне на трапера.

Гилфорд се извърна към кладенеца.

Краят му бе съвсем близо. Спираловидното стълбище бе почти непокътнато, макар покрито с наскоро паднали отломки. Това нямаше значение. Не смяташе да използва стълбата. Ще скочи и ще остави на гравитацията да го понесе надолу: тази заешка дупка нямаше дъно, тя стигаше чак до края на света. Той се затича.

Спря, когато на десетина крачки от него се изправи човешка фигура.

Не, осъзна той, не е човешка, а на някоя нещастна душа, която още не бе стигнала крайния стадий на своята метаморфоза. Лице, което изглеждаше, сякаш се е разпаднало много отдавна, с разкривени лицеви кости като подлежащи вулканични плочи.

Това същество също като него държеше пушка и в момента се опитваше да я насочи с разкривените си ръце.

Гилфорд извади нов пълнител от паласката на колана.

— Няма да ме застреляш — произнесе чудовището и гласът му отекна сред дъжда като артилерийски залп.

„Не му обръщай внимание“ — посъветва го богът Гилфорд.

— Тук с мен има някой. Някой, когото познаваш.

Той извади празния пълнител.

— И кой е той?

Чудовището продължаваше да върти непохватно пушката. Ръцете му трепереха конвулсивно. Отвличай го с приказки.

„Не“ — настоя вестоносецът.

Чудовището затвори очи и произнесе:

— Тате?

Гилфорд замръзна.

„Не.“

— Ти ли си? Не мога да те видя...

Гилфорд не можеше да помръдне, въпреки постоянните подкани на вестоносеца.

— Тате, аз съм! Ник!

„Не, това не е Ник, защото той...“

— Ник?

— Тате, не стреляй! Аз съм тук, вътре! Не искам да умра отново!

Чудовището все още се бореше с конвулсиите, които му пречеха да насочи пушката. Гилфорд не можеше да разбере какво става. Помнеше съвсем ясно ярката, алена кръв на сина си.

Изведнъж до него се появи вестоносецът, прозрачен като мъгла.

Времето забави своя ход. Гилфорд усещаше ударите на сърцето си като бавен ритъм на барабани. Чудовището повдигаше пушката с треперещи ръце.

— Чуй ме — заговори вестоносецът. — Трябва да побързаш. Това не е Ник.

— Какво става с мъртвите? Демоните ли ги отвеждат?

— Невинаги. И това не е Ник.

„Как мога да знам?“

— Гилфорд, нима смяташ, че бих им позволил да го вземат?

— Би ли?

— Не. И не съм. Ник е с мен, Гилфорд. Той е с нас.

Вестоносецът протегна ръце и за един миг — за един сладък и ужасяващ миг — там се появи Ник, затворил очи, заспал, около

дванайсетгодишен, умиротворен.

— За това е всичко — обясни вестносецът. — Заради техния живот.

— Толкова съм изморен... — промълви Гилфорд. — Ник?

Но Ник бе изчезнал отново.

— А сега стреляй! — нареди с твърд глас вестносецът.

Той натисна спусъка.

В същият миг стреля и чудовището.

Гилфорд усети как куршумите го пронизват. Този път болката беше ужасна. Но това вече нямаше значение. Беше съвсем близо. Той продължи да стреля, докато мъжът с разпадащото се лице рухна на земята.

Гилфорд пропълзя до ръба на кладенеца.

Затвори очи и падна. Болката се разсея в мъглата. Сега вече беше свободен като дъждовна капка. „Ей, Ник, погледни ме.“ Наистина усещаше сънливото присъствие на Ник. Вестносецът бе казал истината. Ник бе обгърнат в безвремие, в което щеше да спи до самия край на онтосферата, реейки се из сияйните води на архива, чиито дълбини надминаваха тези на всеки друг океан, а вътрешността бе топла като летен въздух.

Той премигна и видя как богът го напусна. Това светецо създание някога е било Гилфорд Лоу, убит на бойното поле във Франция, съживен от Разума, равен по сила и мощ на боговете и всъщност един от тях, неотделим от тях, същество, което Гилфорд дори не можеше да възприеме, състоящо се само от светлина и цветове — като някакъв отмъстителен и разгневен ангел, оковаващ демоните, докато те надават отчаяни викове към разширяващите се граници на този свят.

ИНТЕРЛЮДИЯ

Те постояха известно време на хълма над разрушения Град на демоните. Денят бе необичайно ярък, но небето бе изпъстрено със звезди.

— Сега какво ще правим? — попита Гилфорд.

— Ще чакаме — отвърна с безкрайно търпение вестоносецът.

Гилфорд забеляза, че и други мъже се катерят по хълма. В града се бе възцарила тишина, улиците отново бяха опустели. Гилфорд видя, че това са Старите — Том и Еразъм сред тях, — здрави и усмихнати. Беше изненадан, че различава съвсем ясно лицата им от това разстояние.

— Какво ще чакаме?

— Края на всички битки.

— Не — поклати глава Гилфорд.

— Не?

— Не. Не искам това. Искам да получа това, което ми бе отнето. Искам живот.

— И ще го получиш — целия живот на този свят.

— Говоря за нормален, човешки живот. Искам да се върна сред хората, да остарее и да умра. Обикновен... човешки живот.

Вестоносецът потъна в мълчание.

„Изненадах го — помисли си Гилфорд. — Изненадах един бог.“

Най-сетне богът проговори:

— Може би е по силите ми. Но сигурен ли си, че искаш точно това?

— Винаги съм го искал.

Древният Гилфорд кимна. Част от него разбираше желанието на другия.

— Но болката... — заговори той.

— Да — прекъсна го Гилфорд. — И болката също.

ЕПИЛОГ

1999, краят на лятото

Карен, завърнала се току-що от сутрешната си разходка, разказа на Гилфорд, че вълните са изхвърлили на брега огромно морско колело. След обяда (сандвичи на верандата, от които отхапа съвсем малко) той отиде да види това чудо на природата.

Не бързаше нататък, пестеше си силите. Пое по пътеката от къщата през гъстите папрати, покрай дърветата камбани, пускащи сладникава мъзга. Краката го заболяха почти веднага и докато стигне океана, той се задъха. Брегът на Оро Делта се славеше с мекия си климат, доколкото можеше да има такъв в Дарвиния, но лятото често бе непоносимо горещо и влажно. Облаци се скупчваха над безветреното Средиземноморие като огромни мраморни палати, като катедралите на изчезналата Европа.

Снощната буря бе изхвърлила морското колело навътре върху каменистия бряг. Гилфорд се приближи предпазливо. Колелото бе наистина огромно, почти шест метра в диаметър, и не беше кръгло, а по-скоро елипсовидно, млечнобяло. Донякъде приличаше на колело на някаква странна подводна каруца.

Всъщност това бе растение, дълбоководен обитател, типично дарвинианско творение, съдейки по кухнята му симетричност.

Интересно защо вълните го бяха изхвърлили точно на техния бряг. А може би то бе свидетелство за някаква скрита подводна война между дарвинианските и земните растителни видове.

На сушата, дори за времето на краткия живот на Гилфорд, земните растения бяха започнали да си възвръщат територията, отнета им от дарвинианските. Съвсем наскоро край пътя за Тилсон Гилфорд бе забелязал няколко храста с грамофончета, сини като лятото. Но някои дарвиниански растения отвърщаха на удара, така например разправяха, че тънкостебленото ширитниче и лъжеанемониите се срещали все по-често на юг от линията Мейсън-Диксън.

Крехкото морско колело щеше да потъмнее и да загние още в ранния следобед. Гилфорд се обърна с намерението да се прибере вкъщи, но болката в краката го накара да приседне. Той намокри кърпичката си в една локва морска вода и навлажни изпотеното си лице, усещайки соления вкус по устните си. Дишаше на пресекулки, но това можеше да се очаква. Миналата седмица лекарят от областната болница в Тилсон му показа рентгеновата снимка и твърде лесните за интерпретация сенки върху белите му дробове. Гилфорд отказа предложението за операция и лъчетерапия. Никой не може да спаси един остарял кон.

Докато седеше и чакаше да отmine световъртежът, той продължи да се любува на морското колело.

„Странно творение, изхвърлено на един странен бряг — мисля, че зная как би могло да се чувства.“

Снощната буря бе прочистила въздуха. Морето и небето си съперничеха по лазурносиньо. Известно време Гилфорд си подсвирква безшумно през зъби, докато се почувства достатъчно укрепнал да се прибере.

Карен сигурно вече го чакаше. Още не ѝ бе съобщил диагнозата, но тя навярно подозираше нещо. Карен щеше да го понесе, повече се боеше от телефонните обаждания на приятелите и най-вече от неизбежното позвъняване на Лили, с всички произтичащи от него последствия: последно посещение, стари грехове и неизлечими болки, витаещи из въздуха като безгласни птици. Не би имал нищо против да я види още веднъж, само дето напоследък Лили също не беше добре със здравето. Е, поне едва ли щеше да я надживее. „Дребно милосърдие“ — помисли си Гилфорд.

След всички тези мрачни мисли той не беше особено изненадан, когато, след като се изправи и обърна гръб на морското колело, видя на каменистия бряг пред него да стои вестоносецът.

Гилфорд приближи дружелюбно призрака. Вестоносецът изглеждаше слаб и мършав като недохранено хлапе. Вече не беше негов двойник. Беше друг човек. По-млад. И по-възрастен.

Той огледа леко трепкащото привидение.

— Каж ми — поде Гилфорд, — не ти ли омръзна да носиш тези армейски дрипи?

— Това са последните ми човешки дрехи. Не мисля, че е редно да обличам други. А ще е твърде съмнително, ако не облека нищо.

— Доста време те нямаше.

— Трийсет години — уточни призракът. — Плюс-минус.

— И сега какво — ще последва някоя сцена от филм? Ще разгънеш пред мен червеното небесно килимче? А аз ще литна от смъртното ложе право в небесата, под звуците на цигулка?

— Не. Но ако не възразяваш, ще те изпратя до къщата.

— Не си ли тук заради някоя конкретна причина? Нещо като последно посещение? С което не искам да кажа, че не се радвам да те видя...

— Дойдох да ти задам един въпрос. Но още е рано. Ще се разходим ли? Винаги мисля по-добре, когато вървя.

Постепенно разговорът им се оживи. Гилфорд не се страхуваше от вестоносеца, но усещаше някакво странно и нервно вълнение. У него се пробуди старият интерес към Дарвиния, чудеше се как се е променил континентът, какво въздействие са оказали градовете, железопътните линии и летищата, защото сигурно все още имаше обширни диви територии, в които лесно можеш да се изгубиш.

— Виждам, че предпочиташ брега — подхвърли призракът.

Така беше. Тук се чувстваше добре. Може би защото на това място се срещаха двата свята — старият и новият, морето и земята. Миналото и бъдещето.

Вестоносецът го изслуша търпеливо, докато Гилфорд обясняваше със старческо многословие. По някое време Гилфорд се сепна:

— Това е първото, нали?

— Първото какво? — попита вестоносецът.

— Първото приятелско посещение. Да зърнеш още веднъж стария копелдак, преди да е гушнал букета.

— Не е приятелско посещение.

— А какво е?

— Гилфорд, искам да си спомниш нещо. Преди трийсет години ти предложих живот като моя.

— След Оковаването на демоните — кимна Гилфорд. — Когато и двамата бяхме мъртви.

— И помниш ли какво ми отвърна?

— Смъртно. — Лъжеше. Помнеше всяка дума.

— Каза ми: „Искам това, което не ми бе позволено да имам. Искам да остареея, преди да умра.“

— Хм. Да.

— Не беше лесно. Кости от прах. Плът от въздух. И остаряващо, смъртно човешко тяло.

— Аха, възкресение от мъртвите. Май на друг не се е случвало.

— Дойдох да те попитам дали си заслужаваше.

— Това ли е въпросът? И целта на твоето посещение?

Вече приближаваха къщата. Вестоносецът спря в сянката на дърветата, сякаш се опасяваше, че Карен може да го види. В дълбоката сянка той бе почти невидим, като истински призрак, леко поклащаш се на вятъра.

— И аз съм се родил като обикновен човек — заговори той. — Но не съм бил обикновен човек още от времето, когато звездите бяха съвсем млади. Ти направи нещо, което аз не можах. Ти остаря. Ти *поиска* да остарееш. Та ето какво ме интересува. Заслужаваше ли си?

Гилфорд не знаеше какво да отвърне. Не обичаше да се самовъзхвалява. Имаше неща, които е по-добре да оставиш на другите — като да съчиняват твоя некролог например. Но той се замисли за живота след Оковаването, както в общ план, така и за отделните събития — сближаването им с Лили, сватбата с Карен и домът, който си построиха, изгубените приятели. „Родил съм се през 1898-а — помисли си той. — Преди повече от век.“

Това едва ли означаваше, че е бог, но все пак му се стори впечатляващо.

Прост въпрос, прост отговор.

— Разбира се, че си заслужаваше.

Той се обърна да погледне вестоносеца, но призракът бе изчезнал, сякаш под дърветата не бе имало нищо друго, освен светлина и сянка.

Карен заплака, когато ѝ съобщи новината от лекарите, но преди вечеря изтри сълзите си и се съвзе. В края на краищата, рече тя, нали още не е умрял. Говореше сякаш смъртта е някакъв дълг, който може

да бъде отложен във времето, поне докато пристигне чиновникът, който го прибира.

Гилфорд харесваше твърдостта на характера ѝ — като твърдата обвивка на прясна ябълка. Тази вечер тя извади бутилка с отлежало териториално уиски — наричаше я сватбено-погребалната бутилка — и изпи солидна порция, преди да се дотътри до леглото. За пореден път Гилфорд си даде сметка, че я обича безумно. Че никога не я е обичал повече.

Но не можа да заспи.

Остана сам на верандата, загледан в звездите.

Дали тази точица на хоризонта беше Марс? Никога не се беше оправял добре със звездната карта. Астрономията бе едно от любимите занимания на доктор Съливан. Той би могъл да му покаже Марс, без да се замисли.

Червената планета, където назряваше криза. Снимките от пратената миналата зима сонда говореха недвусмислено за това. На Марс псионите се бяха измъкнали от своите кладенци и поробваха местните — кротка, почти хуманоидна раса, както Гилфорд знаеше, макар да не разбираше откъде има тази информация. Те се нуждаеха от помощ. Нови битки, преди да настъпи краят на света, а все още никой не знаеше как точно ще стане това. Дори боговете не бяха сигурни.

Марсианците се нуждаеха от подкрепа, но Гилфорд не бе в състояние да им я окаже. Тази битка щеше да се състои без него.

Освен ако болката в гърдите не е някакъв призив на бойна тръба. Ако умре, сигурно ще се срещне с Ник, Каролайн и Аби (стига да разговарят помежду си), ще намери и Том Комптън... ще измине онзи дълъг път от Белууд до звездите. Ще се превърне в божество, а боговете ще бъдат призовани на бой, което означава...

Той въздъхна и се заслуша в жуженето на насекомите. Няколко едри бръмбара се въртяха около светлината на лампата, същества, чийто живот бе кратък колкото един ден, поколение след поколение, създадено да се стрелка в мрака. Еклисиаст: „Всички реки текат в морето, но морето се не препълня...“^[1]

„Морето — помисли си Гилфорд — е пълно с живот.“

И няма време да скърби, след като го чака още толкова много работа. Само миг, колкото да си отдъхне, да затвори очи и да заспи.

[1] Екл. 1:7. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.